

DOCTRINA,

ET POLITIA ECCLESIAE ANGLI- CANÆ, A BEATISSIMÆ

Memoria PRINCIPIBVS

EDOVARDO SEXTO, REGINA
ELIZABETHA STABILITÆ, ET A
Religiosissimo, & Potentissimo Monarcha
IACOBO, Magnæ Britan.&c. Rege
continuatæ.

QVIBVS EIVSDEM ECCLESIAE
Apologia præfigitur pro sua disceßione in vtraque
a grauissimis Romanæ Ecclesiæ corruptelis, Tyrannide, Ido-
lolatria, Erroribus, & quod ad Concilium Tridenti-
num non accesserit.

Varia totius operis Capita inuersa pagina indicat.

Collectio R. Moxet D.D.

LONDINI,
Apud IOANNEM BILLIVM.

1616.

By Dr Mockett for Friends who cannot
have the sale of a single copy
Vide Foxe's Church-History, lib. 10. pag. 71, 72.
Dr Hughe's Annotations on that history, pag. 185, 6, 7.

Ath. Oxon. Vol. 1. col. 368.

Hughe's Life of A.B. Laud. p. 70. 319.

Troubles and Tryal of A. Bp. Laud p. 209.

Archbishop of Canterbury, Church to 4106. c. 14.

In Orationem, Ecclesie nostra, Deus ac Gloriam, &c. sibi
quod Fidem suam, non ex opereis et ambiguis Traditione-
ibus, non ex turbidis Scholasticorum Tauris, non ex
inconditis Systematicis, rhapsodiis; sed ex sacra
pagina, ex venerandis Sacerdotum, Patrium, Monumentis
et primorum Conciliorum decretis haverunt Reformationis
Angliae Episcopi Texi; quod Liturgiam, Ritus et
Ceremonias, totam digna Politiam non ad Scolae
Pontificie, non ad Lutheri, aut Calvini plausa; sed
ad primordia Antiquitatis normam, et Exemplar
accurati delinearunt.

Cave's Prolegom. ad
Hist. Lit. Script. Eccles.
p. xxvi.

25

M.H.

First edition. Rigorously suppressed, & exceedingly rare.
Lunde misdescribes it as a folio. He had
probably never seen the volume.

No ~~other~~ copy can at present be
traced.

4106. e. 16.

M. 7. 2. 2. 5

DOCTRINA,
ET POLITIA
ECCLESIAE ANGLI-
CANÆ, A BEATISSIMÆ

Memoriæ PRINCIPIVS

*EDOVARDO SEXTO, REGINA
ELIZABETHA STABILITÆ, ET A
Religiosissimo, & Potentissimo Monarcha
IACOBO, Magnæ Britan. &c. Rege
continuatæ.*

QVIBVS EIVSDEM ECCLESIAE
Apologia præfigitur pro sua discessione in vtraque
a grauissimis Romanæ Ecclesiæ corruptelis, Tyrannide, Ido-
lolatria, Erroribus, & quod ad Concilium Tridenti-
num non accesserit.

Varia totius operis Capita inuersa pagina indicat.

Collectio R. Maret D. D.

LONDINI,
Apud IOANNEM BILLIVM.
1616.

ADMONITIO AD LECTOREM.

Mnia in quibus fideles intra Dei domum, Ecclesiam præcipuè versentur, ad ea quæ credenda, vel agenda, possunt reuocari. Et credendorum quædam est varietas, sicut & diuini verbi ex cuius unius fonte ubertim hauriuntur. Etenim Dei verbum: ¹ Lac & potum infantibus, ^{1. Cor 3.2.} cibum adultioribus, ² solidum cibum sensus habentibus exercitatos abundè suppeditat. Et quemadmodum credenda, sic & agenda, in aliquo sunt discrimine. Sunt enim aut ⁴ preces, aut ⁵ Sacra menta, aut Actio quæ ad Sacramentorum naturam pro-

^{1. Cor. ca. 10.}
^{ca. 11.}

^{1. Tim. 2. 1.}
^{1. Cor. ca. 10.}
^{ca. 11.}

Admonitio ad Lectorem.

pè accedit , nempe Ministrorum Ecclesiæ
^{1.Tim. 5. 22.} ⁶ ordinatio , aut huius & illorum fructus &
^{Titus 2. 11.} effectus , nimirum ⁷ pietatis , temperantiæ ,
& iustitiæ opera .

Huic tum credendorum tum agendo-
rum varietati doctrina & disciplina Eccle-
siæ Anglicanæ sunt admodum accommoda-
tæ . Catechetica eius doctrina magis suc-
cincta est instar lactis , & potus pro infantib-
us ; Catechetica doctrina magis ampla
quasi cibus enutriëdis adultioribus inseruiens ;
Articuli Religionis ad Diaconorum &
Presbyterorum examen , sunt tanquam so-
lidus cibus , quem sensus naëli exercitatos de-
glutiunt ac digerunt . Et perinde ampla est
Anglicanæ Ecclesiæ disciplina , omnia intra
Ecclesiæ ouile agenda , suo ambitu comple-
tens . Nam quæ Liturgiâ traditur , in
publicis precibus effundendis , administrandis
Sacramentis ; quæ explicatur libro Sacra-
rum ordinationum , in Ecclesiæ ministris
vocandis ; quæ denique Ecclesiæ nostræ Poli-
tiâ exhibetur , in omnibus pietatis , temperan-
tiæ ,

Admonitio ad Lectorem.

*tiae, in fletiæ actionibus regendis norma est, &
repagulum. Quamobrem cum Anglicanæ Ec-
clesiæ doctrina & disciplina tam plenè sint
constitutæ, tam omnibus suis partibus &
membris perfectæ; si his aliquando non ac-
quiescimus, verè de nobis dici potest,
nos potius doctrinæ & disci-
plinæ, quam illos nobis
defuisse.*

A 4

Apo-

12 NO 59

Capita totius operis.

1 **A**Pologia Ecclesiæ Anglicanæ pro sua discessione in doctrina & disciplina, à grauissima Romanæ Ecclesiæ Idololatria, Tyrannide, Corruptelis, & Erroribus ; & quod ad Concilium Tridentinum non accesserit.

2 Doctrina Catechetica Ecclesiæ Anglicanæ magis succincta, qua iuuentus & plebs rudior, à parceriarū ministris, antequā confirmantur ab Episcopis, & Eucharistia Sacramentū percipient, sunt imbuendæ, Symbolū Apostolicum, Decalogum, Orationē Dominicam, Doctrinam Sacramentorū complectens : cui formæ benedictionū ad mensam & precationū mane & vespere ab unoquoq; in priuatis familiis dicendarum, publica autoritate editæ, subijciuntur.

3 Doctrina Catechetica magis ampla, quam Ecclesiæ Anglicanæ cōstitutionibus, omnes pädagogi ac ludi-magistri suos discipulos tenentur Latinè & Anglice pro corū captu edocere: cui subiectuntur matutinæ & vespertinæ precationes studiosis et scholis accommodatæ.

4 Ecclesiæ Anglicanæ doctrina, ad cuius Analogiam, omnes Diaconi & Presbyteri ab Episcopis ordinandi examinantur, diuisa in 39. articulos, vnanimi consensu Archiepiscoporum, Episcoporū, & vniuersi cleri Anglicani, Anno 1562. approbatos, & regia autoritate stabilitos, ad Sabellianorum, Manichæorum, Arianorū, Tritheitarum, Macedonianorum, Ebionitarū, Nestorianorum, Eutychianorū, Novationorum, Donatistarū, Pelagianorum, Semipelagianorum, Pontificiorū, Seruetianorum, Anabaptistarum, & reliquorum insignium hæreticorum, hæreses & errores condérandos, tollendam opinionum dissensionem, & consensum in vera religione confirmandum. Præterea horum articulorum 35. in quo homiliæ publica autoritate in Ecclesia Anglicana prælectæ approbantur, earundē homiliarum enunciata didascalica subijciuntur.

Capita totius operis.

5 Liber Precum Publicarum , administrationis
Sacramentorum, aliorumque rituum & Ceremonia-
rum in Ecclesiâ Anglicanâ.

6 Forma confecrandi Archiepiscopos & Episco-
pos, & ordinandi Presbyteros & Diaconos in Eccle-
sia Anglicana.

7 Disciplina & Politia Ecclesiæ Anglicanæ, ad
cuius calcem adiicitur Tabula graduum affinitatis &
consanguinitatis , intra quos non licet in hac Ecclesia
matrimonium contrahere.

12 NO 59

A P O-

A P O L O G I A
E C C L E S I A E A N -
G L I C A N Æ P R O S V A
D I S C E S S I O N E I N D O -
ctrina & disciplina,

A grauissima Ecclesiæ Romanæ Idolo-
latriæ, tyrannide, corruptelis, & erro-
ribus, & quod ad Concilium Tri-
dentinum non acceſſerit.

A R G U M E N T U M H V I V S
Apologiæ.

Non esse nouum si hodie postliminio restituta &
quasi renascens Religio Christiana contumelij
ac conuitijs accipiatur. Id enim ipsi Christo,
Apostolis & primæ Ecclesiæ Christianis accidisse. Pa-
rag. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.
16. 17.

Ta.

Argumentum Apologiæ.

Tamen ne quis se istis aduersariorum nostrorum clamoribus abduci, & sibi imponi patiatur; exponit rationem uniuersam religionis nostræ: quid de Deo Patre, quid de eius unico filio Iesu Christo, quid de Spiritu Sancto, quid de Ecclesia, quid de Sacramentis, quid de ministerio, quid de sacra Scriptura, quid de ceremoniis, quid de omni parte persuasionis Christianæ sentiamus. Par. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44.

Praeterea nos, omnes antiquas hæreses quas aut sacro-sanctæ Scripturæ aut vetera Concilia condemnârunt ut pestes & pernicies animorum detestari; & in fundamentis veræ religionis unanimes consentire. Par. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51.

Nos disciplinam Ecclesiasticam, quam Aduersarii nostri penitus eneruârunt, quantum maxime possumus renocare; & omnem vitæ licentiam & dissolutionem morum præcisis & auitis legibus, & ea, qua pars est quaque possumus, severitate vindicare. Parag. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63.

Reponorū statum eo quo accepimus loco sine imminutione ullā aut mutatione retinere, & principib[us] nostris maiestatem quantam maxime possumus incolorem conseruare. Parag. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76.

Ab

Argumentum Apologiae.

AB illa Ecclesia quam illi speluncam latronum fecerant, & in qua nihil integrum aut Ecclesiæ simile reliquerant, quamque ipsi fatebantur multis in rebus errasse, ut Lotum olim e Sodoma, aut Abrahamum e Caldea non contentionis studio, sed Dei ipsius admonitu discessisse. Parag. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117.

EX sacris libris quos scimus non posse fallere, certam quandam religionis formam quæsiuisse, & ad veterum Patrum atque Apostolorum primituam Ecclesiam, hoc est ad primordia atque initia tanquam ad fontes rediisse. Parag. 118. 119. 120. 121. 122.

AVthoritatem in eare aut consensum Concilii Tridentini, in quo videremus nihil rectè atque ordine geri, vbi ab omnibus in unius nomen iuraretur, vbi legati principum nostrorum contemnerentur, vbi nemo nostrorum Theologorum audiretur, vbi aperte partibus atque ambitioni studeretur, non expectasse. Parag. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154.

SEd quod olim Sancti Patres quodque maiores nostri saepe fecerunt, authoritate ciuilis magistratus atque pro-

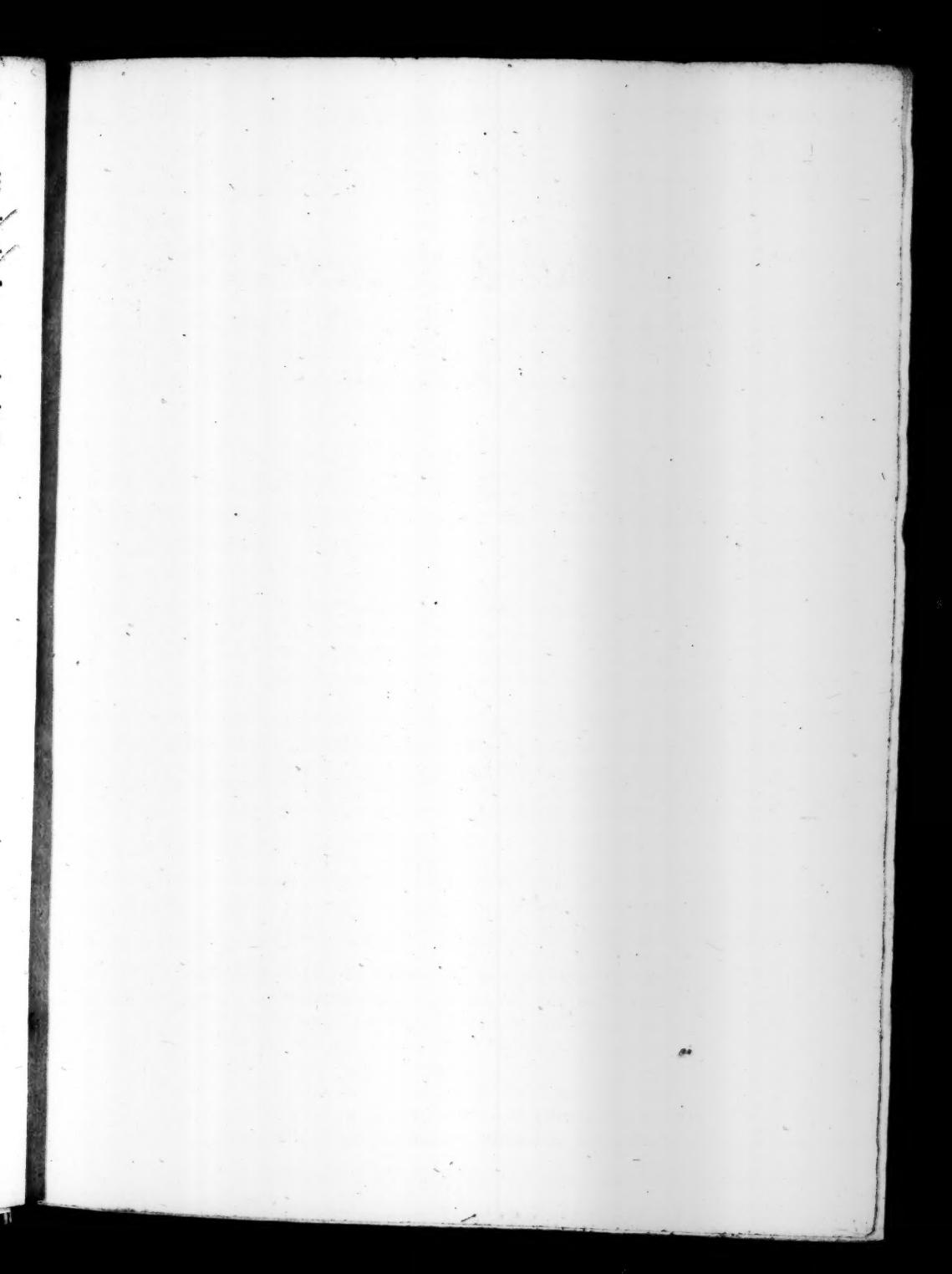
Argumentum Apologiae.

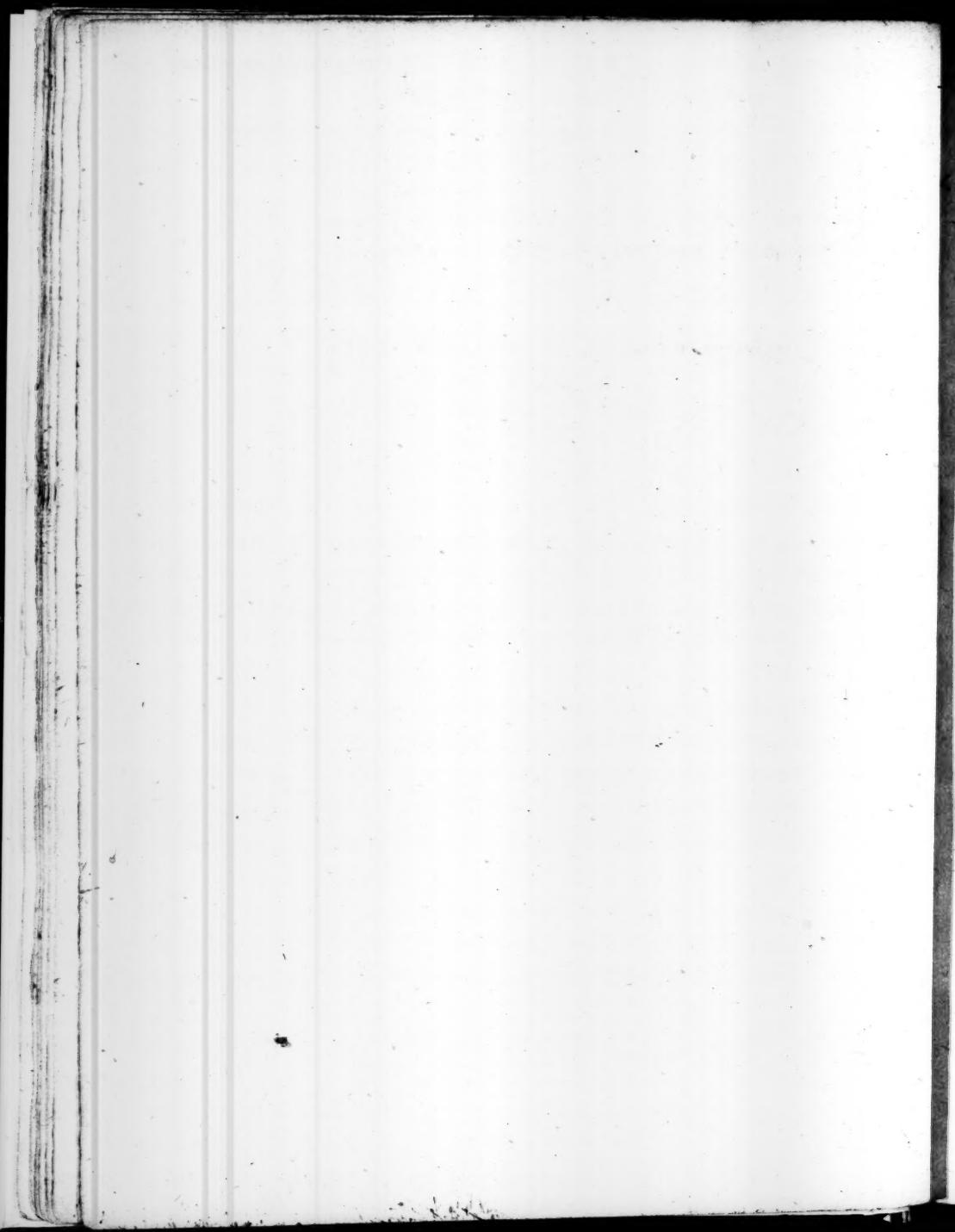
prouinciali conuentu nostras Ecclesias restituisse. Episcopi vero Romani cui obstricti non eramus, quique nihil habebat nec Christi, nec Petri, nec Apostoli, nec omnino Episcopis simile, iugum & tyrannidem pro eo ac debuimus, excusuisse. Parag. 155. 156. 157.

Postremò nos inter nos de omnibus dogmatis & capitibus religionis Christianae conuenire, & uno ore unoque spiritu colere Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi. Parag. 158. 159. 160.

12 NO 59

APO-

APOLOGIA EC CLESIÆ ANGLI CANÆ.

ETVS illa est querela à primis vsq; Patriarcharum & Prophetarum ducta temporibus, & omnis memoriae literis & testimonijs confirmata, veritatem in terris peregrinam agere, & inter ignotos facile inimicos & calumniatores inuenire. Id eti alij fortasse incredibile videri possit, si qui sint, qui ista minus attentè obseruauerint, præsertim cum hominum vniuersum genus ipso naturæ du-

*Tertul. in Apo-
logico.*

etu, sine magistro, sua sponte sit appetens veritatis: & Christus ipse Seruator noster, cum inter homines versaretur, quasi nomine ad exprimendam omnem vim diuinam, aptissime voluerit appellari *Veritas*. Nostamen qui in sacris Scripturis versati sumus, quiq; legimus ac vidimus, quid omnibus pijs omnium ferè temporum, quid Prophetis, quid Apostolis, quid sanctis Martyribus, quid Christo ipsi acciderit, quibus illi probris, maledictis, contumelijs, cum viuerent, veritatis vniuersi cauila vexati fuerint: videmus id non tantum non esse nouum aut incredibile, sed etiam receptum iam & omnibus temporibus vslitatum. Imò illud multò potius mirum atque incredibile videri posset, si pater mendaciorum atque hostis omnis veritatis Diabolus, nunc tandem repente mutat ingenium & speraret veritatem aliter, quam mentiendo posse opprimi, aut alijs nunc artibus, quam quibus ab initio semper vslus est, inciperet regnum suum stabilire. Ex omni enim memoria vix ullum tempus inuenire possumus, vel crescentis, vel constitutæ, vel renascentis religionis, quo non veritas atque innocentia indignis modis ab hominibus, & contumeliosissime acciperetur. Videt, scilicet diabolus, veritate incolumi, se incolumem esse, atq; suatuari non posse.

Ioan. 8.

² Nam vt ne quid de veteribus Patriarchis ac Prophetis commoremus, quorum, vti diximus, nulla pars ætatis fuit à contumelijs & probris libera, scimus fuisse olim quosdam qui dicerent, & publicè prædicarent,

Cornelius Tacitus.

Tertul. in Apo. log. c. 19. 7.

C. Plinius.

Iohn. 7. 9, 10.

Marc. 11.

Aet. 26.

Epiphanius.

Marcion ex Tertulliano.

A. Ius è La- Stantio.

Enescius lib. 5. cap. 1.

Tertullian. 3.

Apologet. 1.

2. 3. & 7. 8. 9.

Tertul. in Apo- polog. c. 19. 3.

Sueton. Tran- quili. in Nero.

prædicarent, veteres Iudeos, quos non dubitamus fuisse cultores vniuersi & veri Dei, numinis loco aut suem, aut asinum coluisse, & omnem illam religionem nihil aliud fuisse, quam sacrilegium & contemptum omnium numinum. Scimus filium Dei & Seruatorem nostrum Iesum Christum, cum doceret veritatem, habitum fuisse pro præstigiatore, pro malefico, pro Samaritano, pro Beelzebub, pro seductore populi, pro homine bibulo & vorace. Et quis nescit, quæ dicta olim fuerint in acerrium præconem, atq; assertorem veritatis Diuum Paulum: illum modo hominem seditionis esse, militem conscribere, secessionem facere: modo esse hæreticum, modo insanire, modo contentionis atque animi causâ in legem Dei blasphemum esse, & patrum instituta contenerè? Quis nescit Diuum Stephanum statim, cum penitus intimis animi sentiis veritatem accepisset, & eam cœpisset libere, sicut debuit, & fortiter prædicare, & præle ferre, statim vocatum esse in iudicium capit, quali qui contumelias nefariè dixisset in legem, in Mosem, in Tempulum, in Deum? Aut quis nescit fuisse olim qui sacras Scripturas arguerent vanitatis, quod in illis dicerent contraria & planè pugnantia contineri: & Apostolos Christi singulos inter se, Paulum vero ab omnibus disensisse? Et ne longum sit omnia colligere, id enim esset infinitum, quis nescit, quæ olim conuicta iacta fuerint in patres nostros, qui primi cooperunt agnoscere, & profiteri nomen Christi: illos inter se conspirare, & occulta concilia inire contra Rempublicam, & eâ causa antelucanis horis inter se in tenebris conuenire, occidere pueros infantes, explore se humanis carnis, & ferali ritu bibere humanum sanguinem: postremò extintis luminibus adulterium inter se & incestum promiscue perpetrare, & fratres cum sororibus, filios cum matribus sine reverentia sanguinis, sine pudore, sine discrimine concubere homines impios, sine religione villa, sine Deo: hostes humani generis, indignos luce, indignos vita?

3 Ita tum omnia dicebantur in populum Dei, in Christum Iesum, in Paulum, in Stephanum, in eos omnes, quicunq; primis temporibus amplexi sunt veritatem Euangeli, & se passi sunt odioso in vulgus nomine appellari Christianos. Et quamvis ea non essent vera, id tamen Diabolus satis putabat sibi fore, si efficeret saltem, ut credentur elsevera, vtque Christiani publico omnium odio laborarent, & ab omnibus ad exitium quererentur. Itaque reges & principes huiusmodi tum persuasionibus inducti, occidere Prophetas Dei ad vinum omnes: Esaiam ad ferram: Hieremiam ad lapides: Danielem ad Leones: Amos ad vectem: Paulum ad gladium: Christum ad crucem: Christianos omnes ad carceres, ad equuleos, ad furcas, ad rupes, ad præcipitia, ad bestias, ad ignes condemnare; & rogos ingentes, ex ilorum viuis corporibus, tantum ad usum nocturni luminis, & ad ludibrium

brium inflammare: eosque non alio loco numerare, quam quo fordes vilissimas, & catharmata ac ludibria totius mundi: Sic videlicet semper accepti sunt, auctores & professores veritatis.

4 Quo nos animo cōquio re ferre debemus, quicunque professionem Euangelij Iesu Christi fulcepimus, si in eadem causa, ad eundem tractemur modum, utque olim patres nostri, ita nos quoque hodie, nullo nostro merito, tantum quia docemus & profitemur veritatem, conui- 1 Tim. 4.
tijs, contumelij, mendacijs exagitamur.

5 Clamat hodie paullim nos omnes esse hereticos, discessisse à fide, & nouis persuasionibus atque impijis dogmatis, Ecclesiæ consensum disipauisse: nos veteres & jam olim damnatas haereses ab inferis rediuiuas restituere, & nouas sectas atque inauditos furores disseminare: jam etiam in contrarias factiones & tententias distractos esse, nec ullo pacto potuisse unquam inter nos ipsos conuenire: esse homines impios, & gigantum more, Deo ipsis bellum facere, & prorsus sine omni numinis curâ, cultuque viuere: nos omnia recte facta despiciere, non virtutis disciplina vti villa, non legibus, non moribus, non fas, non ius, non æquum, non rectum colere: ad omnia flagitia laxare fratre, & populum ad omnem genus licentia atque libidinis prouocare: nos id agere & querere, ut Monarchiæ & regnorum status euentur, & omnia ad popularem temperitatem, & imperiæ multitudinis dominationem redigantur: nos ab Ecclesia Catholica tumultuose defecisse, & nefario schismate orbem terrarum concussisse, & pacem communem, atq; otium Ecclesiæ publicum conturbasse: utq; olim Dathan & Abiron ab Aarone & Moysi, Num. 16. ita nos hodie à Romano Pontifice, sine villa satis iusta causa secessione fecisse: Priscorum Patrum & veterum Conciliorum auctoritatem pro nihilo putare: ceremonias antiquas à Patribus & præavis nostris multis iam seculis, bonis moribus, & melioribus temporibus approbatas, temerè & insolenter abrogasse; & nostra tantum priuata auctoritate, iniuissu sacri & Oecumenici Concilij, nouos in Ecclesiam ritus inuexisse: atq; ista nos omnia non religionis causa, sed contentionis tantum studio fecisse: Se autem nihil prorsus immutasse, omnia verò ut ab Apostolis tradita, & ab antiquissimis Patribus approbata fuerint, ad hunc usq; diem pertot secula retinuisse.

6 Neu res calumnij tantum agi, & ad inuidiam nostram in angulis solium iactari videretur, subornati sunt à Romanis Pontificibus homines quidam satis diserti, & non indocti, qui ad causam desperatam accederunt, & eam libris, & longis orationibus exornarent: ut cum eleganter & copiose ageretur, homines imperiti possent in ea aliquid esse suspicari. Videbant scilicet, vbiq; terrarum causam suam inclinare, artes suas iam videri, & minoris putari, & præsidia sua in singulos dies labefactari, & omnino causam magnopere egere patrocinio.

Eorum autem, quæ ab illis in nos dicuntur, partim manifestè falsa sunt, & ipsorum, à quibus dicuntur, iudicio condemnata : partim, et si falsa sunt illa quoq; tamen speciem veri aliquam & similitudinem præ se ferunt, vt in illis incautus Lector, maxime vero, si accedat istorum composita & elegans oratio, facile circumueniri, & errare possit : partim vero sunt eiusmodi, vt ea nos non tanquam crimina refugere, sed tanquam recte, atq; optima ratione facta agnoscere, & profiteri debeamus. Nam, vt uno verbo quod res est dicamus, isti omnia nostra, etiam ea quæ ne ipsis quidem negare possunt recte, atq; ordine esse facta, calumniantur, & quasi nihil a nobis aut fieri, aut dici recte possit, ita dicta nostra facta, atq; omnia malitiosè depravant. Simplicius quidem & candidius agendum erat, si verè agere voluissem : Nunc autem nec verè, nec Christiano more, modoque, sed oblicure & veteratoriè mendacijs nos oppugnant: & cœcitate populi & insciatiâ atq; ignorantia Principum, ad odium nostri, & ad opprimendam veritatem abutuntur. Est hæc potestas te-nebrarū & hominum stupore magis imperitæ multitudinis. & tenebris, quam veritate aut luce fidentium, vtq; Hieronymus ait, clausis oculis veritati perpicue contradicentium. Nos vero Deo Optimo Maximo gratias agimus, eam esse causam nostrâ in quam isti cum cuperent, nullam contumeliam possent dicere, quæ non eadem in sanctos Patres, in Prophetas, in Apostolos, in Petrum, in Paulum, in Christum ipsum torqueri posset.

7 Iam vero si istis ad maledicendum disertis & eloquentibus esse licet, nos in optimâ nostra causa, ad verè respondendum haud conuenit esse mutos. Negligere enim quid de se, suaq; causa, quamvis falsè & calumniösè dicatur, præfertim cum id eiusmodi sit, vt in eo Dei majestas, & religionis negotium violetur, hominum est dissolutorum, & ad iniurias diuini nominis securè, atq; impie conniventum. Etsi enim aliae iniuriæ sæpe magna ab homine modesto & Christiano ferri ac dissimulari possint, tamen hærefeos notam qui dissimulet, eum Ruffinus negare solebat esse Christianum. Faciemus ergo tunc id quod omnes leges, quod vox naturæ ipsa jubet fieri, quodq; Christus ipse in simili causa contumelij appetitus fecit, vt istorum criminaciones propulssemus, vt causam innocentiamq; nostram modeſtè & verè tueamur. Nam Christus quidem cum à Pharisæis accusaretur beneficij, quasi consuetudinem haberet cum Dæmonibus, & illorū ope multa faceret : Ego (inquit) Dæmonium non habeo, sed glorifico patrem meum : vos autem affecistis me ignominia. Et Paulus cum à Festo Proconsule contemneretur ut insanus, Ego (inquit) Optime Feste non insanio ut tu putas, sed veritatis & sobrietatis verba loquor. Et Christiani veteres cum pro homicidis, adulteris, incestis, rerum pub. perturbatoribus, ad populum traducerentur, & viderent huiusmodi criminacionibus, in dubium

dubium vocari posse religionem quam profitebantur, maxime vero,
si tacere viderentur, & quodammodo crimen agnoscere, ne ea res
Euangelij cursum impediret, habuerunt orationes, scriperunt libros
supplices, apud Imperatores & Principes verba fecerunt, ut se se suosq;
publicè defendenter.

*Quadratus I.
Pius, Melito
Tertul, alijqz.*

8 Nos vero cum proximis istis viginti annis, tot millia nostrorum
fratrum inter exquisitissimos cruciatus testimonium dixerint veritati,
& Principes, cum frenare cuperent Euangelium, multa moliendo ni-
hil egerint, & totus iam propè terrarum orbis ad aspiciendam lucem
oculos incipiatis aperire, satis iam dictam & defensam putamus esse no-
stram causam: cumq; res ipsa professo loquatur, non multis opus esse
verbis. Nam si Pontifices ipsi vellent, aut etiam si possent, rem ipsam
secum, & initia progreffusq; religionis nostra cogitare, quemadmo-
dum sua penè omnia nullo impellente, sine villa humana ope ceciderint:
nostra vero inuitis ab initio Imperatoribus, inuitis tot Regibus, inuitis
Pontificibus, inuitis propè omnibus, incrementa ceperint, & paulatim
in omnes terras propagata fuerint, atque etiam postremò in regum
iam aulas & palatia peruenient, vel hæc ipsa satis illis magna inditia
esse possent, Deum ipsum pro nobis propugnare, & ipsorum conatus
de Cœlo ridere, & eam esse vim veritatis, quam nec humanæ vires,
nec inferorum portæ possunt conuellere. Non enim insaniunt hodie
tot ciuitates liberae, tot Reges, tot Principes, quia a fide Romana defece-
runt, & se potius ad Christi Euangelium adiunxerunt.

9 Neque tamen si Pontificibus otium hactenus punquam fuit de
istis rebus attente & serio cogitandi, aut si nunc aliæ illos curæ impe-
diunt, & diuersè distrahunt, aut si ista studia vulgaria & leuia esse pu-
tant, & nihil ad dignitatem Pontificiam pertinere, idcirco causa no-
stra debet videri deterior? aut si illi quod vident videre forte nolunt, &
veritatē magnitam potius oppugnant, idcirco nos habendi statim su-
mus pro hæreticis, qui illorum voluntati non obsequimur? Quod si
Pius Pontifex is esset, non dicimus, quem se tantoperè dici cupit, sed *Pius 4.*
si is omnino esset, qui nos vel fratres suos, vel omnino homines esse
duceret, rationes prius nostras, & quid à nobis quid contra nos dici
posset diligenter expendisset: ac non ita temerè cæcis tantum præaudi-
cij, bonam partem orbis terrarum, tot doctos & pios viros, tot respub-
tot Reges, tot Principes in Bulla sua qua nuper simulabat Concilium,
inauditos, indicatā causa, condemnasset.

10 Verum, ne, quia ad hunc modum publicè ab illo notatis sumus,
tacendo videamur crimen confiteri, & præfertim quia in publico Con-
cilio, in quo ille nemini mortalium jus esse vult ferendi suffragij, sen-
tentiaq; dicenda, nisi jurato, addictoq; potestatisuæ, audiri nullo mo-
do possumus (id enim proximis Comitijs Tridentinis nimirum experti

fumus, cum Principum Germaniæ, & liberarum ciuitatum legati, & Theologi prorsus ab omni conuentu excluderentur: neq; adhuc obliuisci possumus Iulium Tertium ante decem annos cauile rescripto suo, ne quis nostrorum hominum in Concilio audiretur, nisi si quis forte esset, qui vellat palinodiam canere, & mutare sententiam) veleā maximē caulā vīsum est nobis rationem fidei nostræ scripto reddere, & ad ea, quæ nobis publicè obiecta sunt, verè ac publicè respondere, vt orbis terrarum videre possit, partes, & fundamenta eius doctrinæ, cui tot boni viri postposuerunt vitam suam, vtq; omnes intelligent cuiusmodi tandem homines illi sint, quidq; de Deo & religione fenant, quos Romanus Episcopus antequam vocarentur ad dicendam causam, non satis considerate, nullo exemplo, nullo iure, tantum quòd illos audiret à se suisque in aliqua parte Religionis discrepare, condemnauit pro hæreticis.

11 Et quamuis D. Hieronymus in suspicione hæreſeōs neminem velit esse patientem, nos tamen nec acerbè, aut dicaciter agemus, nec efferemur iracundiâ; quanquam nec acerbus nec dicax videri debet, qui vera dicit. Istam eloquentiam libentius relinquimus aduersarijs nostris, qui quicquid in nos dicunt, quantumuis id acerbè & contumeliosè dictum sit, tamen satis modeste & appositè dictum putant, verè ne an falso, nihil curant: Nobis his artibus opus non est, qui veritatem defendemus.

12 Quòd si docemus sacroſanctum Dei Euangeliū, & veteres Episcopos, atq; Ecclesiam Primitiūam nobiscum facere, nosque non sine iusta cauila & ab ipsis discessisse, & ad Apostolos, veteresq; Catholicos Patres redijisse, idq; non obscurè & vafre, sed bonâ fide coram Deo, verè, ingenuè, dilucide, & perspicue facimus; si illi ipsi qui nostram doctrinam fugiunt, & se Catholicos dici volunt, aperte videbunt omnes illos titulos antiquitatis, de quibus tantoper gloriantur, sibi excuti de manibus, & in nostrâ cauila plus neruorum fuisse quam putarint, speramus neminem illorum ita negligenter fore salutis suæ, quin ut velit aliquando cogitationem suscipere, ad vtros potius se adiungat. *Certe quidem nisi quis planè animo obdurerit, & audire nolit, eum non paenitebit animum ad defensionem nostram aduertere, & quid à nobis, quamque ad religionem Christianam conuenienter, apteque dicatur, attendere.

13 Nam quòd nos appellant hæreticos, est illud crimen ita grave, vt nisi videatur, nisi palpetur, nisi manibus digitisq; teneatur, credi facilè de homine Christiano non debeat. Est enim hæresis destitutio salutis, abiectio gratiæ Dei, discessio à corpore & spiritu Christi. Sed fuit hoc semper ipsis, & illorum patribus familiare & solenne, vt si qui essent qui de illorum erroribus quererentur, & religionem cuperent restitutam,

stitutam, eos statim quasi nouatores rerum & homines factiosos, condemnarent pro hæreticis. Christus enim non aliâ causâ dictus est Samaritanus, quâm quod ad nouam quandam religionem, & ad hæresin defecisse putaretur. Et Paulus Apostolus Christi vocatus est in iudicium, ut causam diceret de hæresi : Ego quidem (inquit) iuxta hanc viam, quam isti vocant hæresin, colo Patrium Deum, credens omnibus quæ scripta sunt in Lege & in Prophetis.

Act 24.

14 Breuiter, vniuersa ista religio quam hodiè profitentur homines Christiani, primis temporibus ab Ethniciis hominibus, Secta dicta est, & hæresis. His ipsis vocibus semper impleuerunt aures Principum, vt cùm illi opinione præiudicata nos odissent, & quicquid à nobis dicere-tur, haberent pro factione & hæresi, à re ipsâ & a cognitione causæ abducentur. Sed quanto crimen illud grauius est & atrocius, tanto argumentis maioribus & clarioribus probari debuit, hoc præsertim tempore, postquam homines cæperunt minus istorum oraculis habere fideli, & in illorum doctrinam diligentius inquirere, quâm solebant. Alter enim nunc institutus est populus Dei atque olim fuit, cùm omnia Pontificum Romanorum dictata haberentur pro Euangeli, & omnis religio ab illorum tantum auctoritate penderet. Extant hodie sacra literæ, extant scripta Apostolorum & Prophetarum, ex quibus & omnis veritas, & doctrina Catholica probari posse, & omnis hæresis refutari.

Tertul. in A.
pologet.

15 Cùm nihil horum ab ipsis proferatur, tamen nos hæreticos appellari, qui nec à Christo, nec ab Apostolis, nec à Prophetis defecerimus, iniuriosum est ac peracerbum. Hoc gladio Christus reiecit Dabolum, cùm ab illo tentaretur : his armis euertenda & profliganda est omnis altitudo, quæ se se attollit aduersus Deum. Omnis enim Scriptura (inquit Paulus) diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad refutandum, ad instruendum, ad arguendum, ut vir Dei perfectus sit, & ad omne opus bonum instructus. Sic semper pij Patres contra hæreticos non aliundè, quâm è scriptis Scripturis pugnauerunt. Augustinus De unitate Eccl. cte. cap. 3.

1 Cor. 10.
2 Tim. 3.

Et Hieronymus, Omnia (inquit) ea, quæ absq; testimonio Scripturarum, quasi tradita ab Apostolis asseruntur, percutiuntur gladio Dei. Ambrosius etiam ad Gratianum Imperatorem; Interrogentur (inquit) Scripturæ : interrogentur Apostoli : interrogentur Prophetæ : interrogetur Christus. Non dubitabant, videlicet, tunc temporis Catholici Patres & Episcopi, religionem nostram satis è diuinis Scripturis probari posse : nec unquam illi quenquam habere ausi sunt pro hæretico, cuius errorem non possent iuxij dem

Ex d'æ sententia
habentur contra
Maximum Ar-
rianorum Ec-
ciscopum lib.
3. cap. 14
In primis
cap. Agges.

Acta 24.

dem illis Scripturis perspicue, & liquido coarguere. Nos quidem vt cum D. Paulo respondeamus, iuxta hanc viam quam isti appellant hæretici, colimus Deum, & Patrem Domini nostri Iesu Christi, & recipimus omnia, quæ aut in Lege, aut in Prophetis, aut in Apostolorum libris scripta sunt.

16 Quare si nos sumus hæretici, si isti sunt (quod appellari volunt) Catholici, cur non faciunt id quod vident Patres Catholicos viros semper fecisse? Cur nos è sacris Scripturis non conuincunt? Cur nos ad illarum examen non reuocant? Cur nos non ostendunt à Christo, à Prophetis, ab Apostolis, à sanctis Patribus discessisse? Quid hærent? Quid fugiunt? Est Dei causa. Cur eam dubitant permittere verbo Dei? Quod si nos sumus hæretici, qui omnes nostras controversias referimus ad sacras literas, quiq; ad illas ipsas voces, quas scimus à Deo ipso confignatas esse, prouocamus, & illis alia omnia, quæcunq; possunt ab hominibus excogitari, postponimus: quid istos, quos tandem homines, aut quales conuenit appellari, qui sacrarum Scripturarum, hoc est, Dei ipsius iudicium reformidant, & sua illis somnia & frigidissima commenta anteponunt, & traditionum suarum cauſā, Christi, atq; Apostolorum instituta aliquot iam sœcula violârunt? Aiunt Sophoclem poetam tragicum, cum iam senex esset, & accusaretur apud iudices à filiis suis pro deliro & fatuo, quasi qui rem suam familiarem temere profunderet, & opus iam habere videretur Curatore, vt se purgaret eo crimine, venisse in iudicium, & cum pronunciasset Oedipum Coloneum, tragediam à se illis ipsis diebus, cum accusaretur, valde elaboratè & pereleganter scriptam, vltro interrogatæ iudices, num illud carmen videretur esse hominis delirantis.

17 Ita nos quoque quoniam istis furere videmur, & ab illis traducimur pro Hæreticis, quasi quibus nihil jam rei sit nec cum Christo, nec cum Ecclesia Dei, non alienū aut inutile fore existimauimus, si aperte & liberè proponamus fidem nostram in qua stamus, & omnem illam spem quam habemus in Christo Iesu: vt omnes videre possint, quid nos de quaueparte Religionis Christianæ sentiamus, & statuere ipsi secum possint, an ea fides, quam videbunt & verbis Christi, & Apostolorum scriptis, & Catholicorum Patrum testimonij, & multorum sœculorum exemplis confirmatam, tantum sit rabies quædam hominum furentium, & conspiratio hæreticorum.

18 C R E D I M U S ergo vnam quandam naturam esse, & vim diuinam, quam appellamus Deum, eamque in tres personas æquales distinctam esse, in Patrem, in Filium, in Spiritum Sanctum, ejusdem omnes potestatis, ejusdem maiestatis, ejusdem æternitatis, ejusdem diuinitatis, ejusdem substantiæ. Et quamvis tres illæ personæ ita distinctæ sint,

vt

vt nec Pater sit Filius , nec Filius sit Spiritus Sanctus aut Pater : Deum tamen esse unum , & illum unum creasse cœlum , & terram , & omnia quæ cœli complexu continentur.

19 C R E D I M V S Iesum Christum Filium unicum æterni Patris , quemadmodum jam olim ante omnia initia decretum fuerat , cum venisset plenitudo temporis , suscepisse carnem , & omnem naturam humanaam , ex beata illa ac pura virgine , vt indicaret hominibus arcanam , & reconditam voluntatem patris sui , quæ abdita fuerat à seculis & generationibus , vtq; in humano corpore perageret mysterium redemptionis nostræ , & peccata nostra , & Syngrapham illam quæ erat scripta contra nos , affigeret ad crucem .

20 Eum credimus nostrâ causâ esse mortuum , sepultum , descendisse ad inferos , tertia die vi diuina rediisse ad vitam , & resurrexisse , post quadraginta dies , spectantibus discipulis , accendiisse in cœlum , vt impletet omnia ; & corpus illud ipsum in quo natus , in quo versatus , in quo ludibri habitus , in quo grauissimos cruciatus , & dirum genus mortis passus fuerat , in quo resurrexerat , in quo ascenderat ad Patris dextram , supra omnem principatum & potestatem , & virtutem , & dominationem , & omne nomen quod nominatur , non solum in hoc sæculo , sed etiam in futuro , in Majestate , et gloria collocaisse : ibi eum nunc sedere , & se-
August. tract. 5
in Ioan.

furus esse , donec omnia perficiantur . Et quamvis Maiestas & diuinitas Christi ybiique diffusa sit , tamen corpus eius (vt Augustinus ait) in uno loco esse oportet : Christum corpori suo Maiestatem dedisse , naturam tamen corporis non ademisse : neque ita afferendum esse Christum Deum , vt eum negemus esse hominem . Utque ait Martyr Vigilius ,

Christum humanâ suâ naturâ nos reliquisse , diuinitate autem non reliquisse : eumque cum absit à nobis per formam serui , tamen semper esse nobiscum per formam Dei .

21 Ab illo loco credimus Christum redditum esse ad exercendum publicum illud judicium , tam de illis quos inueniet adhuc in corpore superstites , quām de mortuis .

22 C R E D I M V S Spiritum Sanctum , qui est tercia persona in sacra Tryade , illum verum esse Deum ; non factum , non creatum , non genitum , sed ab utroque , patre scilicet & filio , ratione quadam mortali-
Ad Dardanum.
Contra Eusti-
chen. lib. I.
bus incognita ac ineffabili , procedentem . Illius esse duritatem humani cordis emollire , cum aut per salutiferam prædicationem Euangelij , aut alia quacunq; ratione in pectora hominum recipitur : illum eos illuminare , & In agnitionem Dei , atque in omnem viam veritatis , & in totius vita nouitatem , & perpetuam salutis spem perducere .

23 C R E D I M V S vnam esse Ecclesiam Dei , eamq; non vt olim apud Iudeos , in unum aliquem angulum aut regnum , conclusam , sed Catho-
Fulgentius ad Regem Tra-
nundum.
licam.

licam atq; Vniuersalem esse, & diffusam in totū terrarum orbē, vt nulla nunc natio sit, quæ possit verē conqueri, se exclusam esse, & non posse ad Ecclesiam, & populum Dei pertinere. Eam Ecclesiam esse regnum, esse corpus, esse sponsam Christi : eius regni Christum solum esse principem, eius corporis Christum solum esse caput : eius sponsa Christum solum esse sponsum. Varios in Ecclesia esse ordines ministrorum, alios esse Diaconos, alios Presbyteros, alios Episcopos, quibus institutio populi & religionis cura & procuratio commissa sit : neminem tamen vnum nec esse, nec esse posse, qui summæ rerum vniuerſæ præſit: Nam & Christum semper ad eſſe Ecclesiæ ſuę, & vicario homine, qui ex alio in integrum accedat non egere : & neminem mortalium poſſe exiſtere, qui vniuersam Ecclesiam, hoc eſt, omnes partes orbis terrarum, vel animo complecti, nedum ordine collocare, & recte ac commodè administrare poſſit : Apostolos (vt Cyprianus ait) pari omnes inter ſe fuilſe potestate : atque hoc idem fuilſe alios quod Petrus fuit : omnibus ex æquo dictum fuilſe Pascite: omnibus, Itē in mundum vniuersum: omnibus, Docete Euangeliū : & vt ait Hieronymus, Omnes Episcopos vbi cunque tandem iunt, ſive Roma, ſive Eugubij, ſive Constantiopolii, ſive Rhegij, eiusdem eſſe meriti, eiusdem Sacerdotij. Vtque Cyprianus ait, Episcopatum vnum eſſe, & eius partem in ſolidum teneria ſingulis. Et deſententia Nicenai Concilij, Romanum Episcopum nihil plus iuris in Ecclesiam Dei obtinere, quam reliquias Patriarchas Alexandrinum, & Antiochenum : Romanum verò Episcopum, qui nunc ad ſe vnum omnia reuocat, niſi officium faciat, niſi adminiftret Sacra menta, niſi iuuit populum, niſi moneat, niſi doceat, ne Episcopum quidem aut omnino presbyterum iure dicendum eſſe. Episcopum enim (vt Augustinus ait) nomen eſſe operis, non honoris : vt ille ſe intelligat non eſſe Episcopum, qui velit præteſte, & non prodeſſe. Caput vero Ecclesiæ totius, aut vniuersalem Episcopum, non magis aut illum, aut alium quemvis mortalem eſſe poſſe, quām ſponsum, quām lu- cem, quām ſalutem, quām vitam Ecclesiæ. Haec enim eſſe Christi vnius priuilegia, & nomina, & illi vni propriæ atque vnicē conuenire: neq; vi- quām quenquam Romanum Episcopum ante Phocam Imperatorem, quem ſcimus (interfecto Imperatore Mauritio domino ſuo) per nefariū ſcelus ad Imperium adſpiraſſe, hoc eſt, ante ſexcentesimū decimum tertium annum à Christo nato, vñquā paſſum fuilſe ſe tam ſuperbo nomine ſalutari. Concilium etiam Carthaginense diſertè cauifē, ne quis Episcopus aut ſummus Pontifex, aut primus Sacerdos dieceretur: Episcopum verò Romanum, quoniam ita hodie dici vult, & alienam potestatem ſibi vendicat, præterquam quod apertē facit contra vetera Concilia, contra que Patres, ſi Gregorio ſuo velit credere, nomen arro- gans,

*De simplicitate
prelatorum.*

Ad Euagrium.

*De simplicita-
te prelati-
orum.*

1. ad Tim. 3.

Caf. 47.

gans, profanum, sacrilegum, antichristianum, sibi imponere ; esse regem superbiae ; esse Luciferum, qui se fratribus suis anteponat ; abieciisse fidem, esse præcursorum Antichristi.

*Gregor. lib. 4.
Epist. 76. 78.
80. Et lib. 7.
Epist. 69.*

24 Ministrum legitime vocari oportere, & recte atque ordine præfici Ecclesiæ Dei : neminem autem ad sacrum ministerium pro suo arbitrio, atque libidine posse se intrudere. Quo maior nobis ab istis fit iniuria, quibus nihil sapientia in ore est, quam apud nos nihil ordine, nihil decenter, omnia confusa, ac perturbata fieri, omnes apud nos esse Sacerdotes, omnes esse doctores, omnes esse interpretes.

25 Ministris à Christo datâ esse dicimus ligandi, soluendi, aperiendi, claudendi potestateim. Et soluendi quidem munus in eo situm esse, vt minister, vel deiectis animis, & verè resipiscientibus per Euangelij prædicacionem, merita Christi, absolutionem offerat, & certam peccatorum condonatio, ac spem salutis æternæ denunciet : aut vt eos qui graui scandalo, & notabili publicoq; aliquo delicto fratrum animos offenderint, & se à communis societate Ecclesiæ, & à Christi corpore, quodammodo ab alienâ re, resipescentes, reconcilier, & in fidelium coetum atq; unitatem recolligat, ac restituat. Similiter ligandi illum claudendiq; potestatem exercere docet Apologia, quoties vel incredulis, & contumacibus, regni cœlorum, ianuam occcludit, illisq; vindictam Dei & sempiternum supplicium edicit, vel publicè excommunicatos ab Ecclesiæ gremio excludit. Sententiam autem, quamcunque ministri Dei ad hunc modum tulerint, Deus ipse ita comprobat, vt quicquid hic illorum operâ soluitur ac ligatur in terris, idem ipse soluere ac ligare velit, & ratum habere in cœlis. Claves autem quibus aut claudere regnum cœlorum, aut aperire possint, (vt Chrysostomus ait) dicimus esse scientiam Scripturarum : vt Tertullianus, esse interpretationem legis : vt Eusebius, esse verbum Dei. Accepisse autem discipulos Christi hanc potestatem, non vt audiarent arcana populi confessiones, aut captarent murmura, quod sacrificuli nunc omnes passim faciunt, atq; ita faciunt, quasi in eo solo sita sit omnis vis atq; vñus clavium : sed vt irent, vt docerent, vt publicarent Euangelium, vt essent credentibus odor vitae ad vitam, vt essent incredulis atque infidelibus odor mortis ad mortem : vt piorum animi conscientia superioris vita & errorum consternati, postquam adspicere cœpissent lucem Euangeli, & in Christum credere, vt fores clave, ita illi verbo Dei apperirentur : impij autem & contumaces, quiq; nollent credere & redire in viam, quasi obserati & clausi relinquenterunt, & proficerent, vt Paulus ait, in deterius : Hanc esse rationem clavium ; hoc pacto apperiri aut claudi hominum conscientias : Sacerdotem quidem esse judicem, nullius tamen eum potestatis, vt ait Ambrosius, jus obtinere : Idcirco Christum his verbis increpuisse Scribas & Phariseos, vt coargueret illorum in dœcendo negligentiam : Væ inquit vobis Scribe.

*2. Tim. 5.
De penitentia.
1. cap. verbum
Dei.*

Luc. 11. Scribæ & Pharisei, qui abstulisti claves scientiæ, & clausisti regnum Cœlorum coram hominibus. Cumq; clavis, qua aditus nobis aperitur ad regnum Dei, sit verbum Euangelij, & interpretatio legis & scripturarum, vbi non sit verbum, ibi dicimus non esse clavem: & cum unum omnibus datum sit verbum, vnaq; sit omnium clavis, vnam esse ministrorum omnium, quod quidem ad apperiendum, aut claudendum attinet potestatem: imo etiam Pontificem ipsum, quamvis illi suauiter cantillent illa verba à parasitis suis, Tibi dabo claves regni Cœlorum, ac si ex illi vni, & præterea mortalium nemini conuenient: nisi id agat, vt hominum flectantur conscientiæ, & succumbant verbo Dei, negamus aut aperire, aut claudere, aut omnino habere claves. Et quamvis doceat, & instituat populum, quod utinam aliquando & vere faciat, & inducat aliquando animum, esse eam aliquam saltem partem officij sui, tamen eius clavem nihilo, aut meliorem aut maiorem esse, quam aliorum: *Quis enim illum discreuit? Quis illum docuit doctius aperire, aut melius absoluere, quam fratres suos?*

26 Matrimonium in omni genere & statu hominum in Patriarchis, in Prophetis, in Apostolis, in Sanctis Martyribus, in Ministris Ecclesiasticis, in Episcopis sanctum ac honorificum esse dicimus: & vt Chrysostomus ait, fas & ius esse cum eo ad Cathedram Episcopalem ascendere: vtq; Sozomenus ait de Spiridione, & Nazianzenus de patre suo, Episcopum pium, & industrium nihilo deterius eâ causa, imo melius etiam, & utilius versari in ministerio. Legem autem illam quo hominibus eam libertatem per vim adimat, & inuitos adigat ad cœlibatum, esse vt Diuus Paulus ait, doctrinam dæmoniorum: Et ex eo (quod Episcopus Augustinus, Faber, Abbas, Panormitanus, Latomus, opus illud tripartitum, quod adiunctum est secundo Tomo Conciliorum, aliq; Pontificiarum partium Satellites, resq; adeò ipsa, & omnes Historiæ confitentur) incredibilem vitæ ac morum impuritatem in ministris Platinæ in Py. Dei, & horrenda flagitia esse consecuta: & recte dixisse Pium secundum Romanum Episcopum, videre se multas cauas, cur eripiendæ fuerint vxores sacerdotibus, multo autem & plures videre, & grauiores, cur sint reddendæ.

27 Recipimus & amplectimur omnes Canonicas Scripturas, & veteris & noui Testamenti: Deoq; nostris gratias agimus qui eam lucem nobis excitarit, quam semper haberemus in oculis, ne vel humana fraude, vel insidijs dæmonum ad errores & fabulas abducere nent: eas esse cœlestes voces, per quas Deus voluntatem suam nobis patefecerit: in illis solis posse hominum animos acquiescere: in illis ea omnia quæcunq; ad nostram salutem sint necessaria, vt Origenes, Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus docuerunt, cumulate & plenè contineri: eas esse vim ac potentiam Dei ad salutem: eas esse fundamenta Propheta rum,

*In Titum primo Hom. 11.
Theop. ad Titum 10. Euseb. li. 10. cap. 5.
In monodia sua super Basiliū.*

1. Tim. 4.

Platinæ in Py. 2. vita.

rum, & Apostolorum, in quibus ædificata sit ecclesia Dei: eas esse certissimam normam ad quam ea, si vacillet aut errerit, possit exigi, & ad quam omnis doctrina Ecclesiastica debeat reuocari: contra eas nec legem, nec traditionem, nec consuetudinem villam audiendam esse, ne si Paulus quidem ipse, aut Angelus de Cœlo veniat & fecus doceat.

28 Recipimus Sacraenta Ecclesiæ, hoc est, sacra quædam signa, ceremonias, quibus Christus nos vti voluit, vt illis, mysteria salutis nostræ, nobis ante oculos constitueret, & fidem nostram, quam habemus in eius sanguine vehementius confirmaret, & gratiam suam in cordibus nostris obsignaret. Eaꝝ, cum Tertulliano, Origene, Ambroſio, Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, Basilio, Dyonisio, alijsq; Catholicis Patribus, figuræ, signa, Symbola, typos, antitypa, formæ, ſigilla, signacula, ſimilitudines, exemplaria, imagines, recordationes, memorias appellamus. Nec dubitamus etiam cum eisdem dicere, eſe illa visibilia quædam verba, signacula, iustitiae, signa gratiæ: diſerteq; pronunciamus in cœna credentibus, verè exhiberi corpus & ſanguinem Domini, carnem filii Dei, viuificantem animas nostras, cibum ſuperne venientem, immortalitatis alimoniam, gratiam, veritatem, vitam: eamque communionem eſe corporis & ſanguinis Christi, cuius participatione viuificantur, vegetarunt, & paſcimur ad immortalitatem, & per quam coniungimur, vniſm̄ur & in corporamur Christo, vt nos in illo maneamus, & ille in nobis.

29 Duo autem Sacraenta, quæ eo nomine propriæ censenda sunt, agnoscimus, Baptismum, & Eucharistiā: tot enim videmus tradita esse ac consecrata à Christo, & à veteribus Patribus, Ambroſio, & Augustino, approbata.

30 Et Baptismum quidem Sacramentum eſe remissionis peccatorum, & ejus ablutionis quam habemus in Christi ſanguine; & ab eo neminem qui velit proſteri nomen Christi, ne infantes quidem Christianorum hominum, quoniam naſcuntur in peccato, & pertinent ad populum Dei, arcendos eſe.

31 Eucharistiā eſe Sacramentum, hoc est, ſymbolum conspicuum corporis & ſanguinis Christi, in quo ſubicitur quodammodo oculis nostris mors Christi, & ejus resurrectio, & quæcumque gellit in humano corpore: vt de eius morte, & noſtra liberatione gratias agamus, & frequentatione Sacramentorum, eius rei memoriam affidè renouemus, vt verò Christi corpore & ſanguine alamur, in ſpem resurrectionis & vitæ æternæ, vtq; pro certifissimo habeamus, id eſe animis nostris alendis corpus & ſanguinem Christi, quod alendis corporibus eſt panis & vinum. Ad hoc epulum inuitandum eſe populum, vt omnes inter ſe communicent, & ſocietatem ſuam inter ſe, ſpemq; eam, quam habent

in Christo Iesu publicè significant, & testificantur. Itaque si quis fuisse, qui spectator tantum esse velit, & a sacra Communione abstineret, illum veteres Patres, & Romanos Episcopos in Primitiva Ecclesia, antequam nata esset priuata Missa, tanquam improbum atque Ethnicum excommunicasse: Neque vnum fuisse eo tempore hominem Christianum, qui cæteris spectantibus communicaret solus. Ita olim decreuit Calixtus, vt peracta consecratione, omnes communicarent, nisi malent carere Ecclesiasticis liminibus, sic enim ait Apostolos statuisse, & sanctam Romanam Ecclesiam tenere. Populo vero ad sacram Communionem accedenti, utramq; partem Eucharistæ tradendam esse: id enim & Christum iussisse, & Apostolos ubique terrarum instituisse, & omnes veteres Patres, & Catholicos Episcopos sequitos esse: & si quis contra faciat, eum, vt Gelatius ait, committere Sacrilegium: & aduersarios hodie nostros, qui explosa atque abdicata communione sine verbo Dei, sine veteri concilio, sine illo Catholico Patre, sine exemplo Primitivæ Ecclesiæ, sine etiam ratione, priuatas Missas, & multitudinem Sacramentorum defendant, idque non tantum contra expressum mandatum & iussum Christi, sed etiam contra omnem antiquitatem faciant, improbè facere & esse sacrilegos.

32 Panem & Vinum dicimus esse sacra, & coelestia mysteria corporis & sanguinis Christi, & illis Christum ipsum, verum panem æternæ vitæ sic nobis præsentem exhiberi, vt eius corpus sanguinemque per fidem vere sumamus: non tamen id ita dicimus, quasi putemus naturam panis & vini prorsus immutari atque abire in nihilum, quemadmodum multi proximis ipsis saeculis somniarunt, neque adhuc potuerunt unquam latere de se de suo somnio conuenire. Neque enim id Christus egit, vt panis triticeus abijceret naturam suam, ac nouam quandam diuinitatem indueret, sed vt nos potius immutaret, utque Theophilactus loquitur, transelementaret in corpus suum. Quid enim magis perspicue dici potest, quam quod Ambrosius ait, Panis & Vinum sunt quæ erant, & in aliud commutantur? aut quod Gelasius, Non definit esse substantia panis, vel natura vini: aut quod Theodoreetus, Post sanctificationem, mystica Symbola naturam suam propriam non abijciunt (manent enim in prioris sua substantia, & figura & specie:) aut quod Augustinus, Quod videtis, panis est & Calix, quod etiam oculi renunciant, quod autem fides vestra postulat instruenda, Panis est corpus Christi, calix sanguis: aut quod Origenes, Ille panis qui sanctificatur per verbum Dei, quod quidem ad materiam attinet, in ventrem abit & in seculum ejicitur: aut quod Christus non tantum post consecrationem calicis, sed etiam post communionem dixit, Non bibam amplius de hac generatione vitis. Certum enim est ex vite progenerari vinum, non sanguinem. Nec tamen cum ista dicimus, extenuamus Cœnam Domini,

*Christi. ad
Ephes. serm. 3.
cap. 1.
De conf. 1.
cap. omnes.
Diss. 2. cap. se-
culares.
De consecr.
Diss. 2. cap.
Persecuta.
De consecr.
Diss. 2. cap.
comperimus.*

*In Ioan. cap. 6.
De sacra lib. 4.
cap. 4. In dia-
logo rimo &
secundo.
In Sermone
ad infantes de
consecr. Diss.
2. cap. Quis
manducat.
In Mat. 15.
Luc. 22.*

Domini , aut eam frigidam tantum cærementiam esse docemus , & in ea nihil fieri , quod multi nos docere calumniantur . Christum enim asserimus , verè iesē præsentem exhibere in Sacramentis suis : in Baptismo vt eum induamus : in Cæna vt eum fide & spiritu comedamus , & de eius cruce & sanguine habeamus vitam æternam : idq; dicimus non perfunctione , & frigidè , sed re ipsa & verè fieri . Etsi enim Christi corpus dentibus & fauibus non attingimus , eum tamen fide , mente , spiritu tenemus & preminus . Neque vero vana ea fides est , quæ Christum complectitur , nec frigidè percipitur , quod mente , fide , & spiritu percipitur . Ita enim nobis in illis mysterijs , Christus ipse totus , quantus quantum est , offertur & traditur , vt vere sciamus iesē iam nos carnem de eius carne , & os de ossibus eius , & Christum in nobis manere , & nos in illo .

33. Itaq; in peragendis mysterijs , antequam ad sacram Communionem veniatur , rectè admonetur populus vt sursum habeant corda , & animos in cœlum dirigant . Ibi enim iesē illum de quo nos oportet satiari ac viuere . Et Cyrillus in percipiendis mysterijs , excludendas iesē ait crassas cogitationes . Et Concilium Nicenum , vt Græcè citatur à quibusdam , disertè vetat , ne humiliiter intenti simus ad propositum panem & vinum . Et vt Chrysostomus rectè scribit , corpus Christi dicimus iesē cadauer , nos oportere iesē aquilas , vt intelligamus in altum subuolandum iesē , si velimus ad Christi corpus accedere : Hanc enim aquilarum iesē mensam , non graculorum . Et Cyprianus , Hic inquit panis , cibus mentis est , non cibus ventris . Et Augustinus , Quomodo , inquit , tenebo absentem ? Quomodo in cœlum mittam manum , vtibi sedentem teneam ? Fidem (inquit) mitte & tenuisti .

*De consecr.
Dist. 1. cap.
Quando.*

*Decana Do-
ni.
In Iannem
tract. 50.*

34. Nundinationes verò & auctiones Milliarum , & circumgestationes , & adorationes panis , & alias idolatricas & blasphemias ineptias , quas nemo istorum affirmare potest , Christum & Apostolos tradidisse in Ecclesijs nostris , non ferimus : & Episcopos Romanos rectè reprehendimus , qui sine verbo Dei sine auctoritate sanctorū Patrum , sine exemplo , novo more non tantum proponunt populo panem Eucharisticum , diuino cultu adorandum , sed etiam illum in equo gradario , quocunq; ipsi iter faciunt , vt olim ignem Persicum aut Iidis sacra circumferunt , & Christi Sacraenta ad scenam iam , & poincam traduxerunt , vt in eâ re in quâ mors Christi inculcanda & celebranda erat , & in quâ mysteria redemptio nostræ sancte & reverenter erant agitanda , hominum oculi nihil aliud quam insanis spectaculis , & ludicra levitate pauciterunt . Quod autem dicunt & interdum etiam stultis persuadent , se Missis suis posse distribuere ; arque applicare hominibus (sæpe etiam nihil de ea re cogitantibus , nec quid agatur intelligentibus) omnia merita mortis Christi , & ridiculum , & Erhnicum , & ineptum est . Fides enim nostra mortem & crucem Christi nobis applicat , non

*Libros de ce-
remonijs Ec-
cles. Rom.*

Ad Rom. cap. 3. actio sacrificuli: Fides (inquit Augustinus) sacramentorum iustificat, non Sacramentum. Et Origines, Ille, inquit, est sacerdos, & propitatio, & hostia, quæ propitatio ad unum quemque venit per viam fidei. Atque ad hunc modum sine fide ne viuis quidem prode sed dicimus Sacraenta Christi: mortuis vero multò minus. Nam quod de purgatorio isti suo iactare solent, et si illud scimus non ita nouum esse, tamen non aliud quædam fatuum, & anile commentum est. Augustinus quidem modò hujusmodi quandam locum esse ait, modò posse esse non negat, modò dubitat, modò prorsus pernegrat, & in eo homines humanâ quadam benevolentiâ putat falli. Tamen ab hoc errore vno, tanta crevit seges sacrificiorum, vt cum in omnibus angulis Mitis palam & publicè vendentur, templa Dei facta fuerint tabernæ meritoriarum, & miseris mortali bus persuasum fuerit nihil prorsus esse vendibilius: istis quidem certe nihil erat virtutis.

Ad Ioan. Epist. 119.

35 De multitidine otiosarum cæmeriarum, scimus Augustinum grauiter suo tempore conquestum esse. Itaque nos magnum eorum numerum resecavimus, quod illis sciremus affligi conscientias hominum, & grauari Ecclesiam Dei.

36 Retinemus tamen & colimus, non tantum ea, quæ scimus tradita fuisse ab Apostolis, sed etiam alia quædam quæ nobis videbantur sine Ecclesiæ incommodo fieri posse: quod omnia cuperemus in sacro coetu, vt Paulus iubet decenter atque ordine administrari. Eavero omnia quæ aut valde superstitionis, aut frigida, aut spurca, aut ridicula, aut cum sacris literis pugnantia, aut etiam sobrijs hominibus indigna esse videbamus, qualia infinita sunt hodie in Papatu, prorsus sine villa exceptione repudiauimus: quod nollemus Dei cultum eiusmodi ineptijs longius contaminari.

37 Precamur eâ lingua, quam nostri, vt par est, omnes intelligunt: vt populus, quemadmodum Paulus monet, e communibus votis utilitatem communem capiat: quemadmodum omnes pij Patres & catholici Episcopi, non tantum in veteri, verum etiam in novo Testamento, & precati sunt ipsis, & populum precari docuerunt; ne, vt Augustinus ait, tanquam plittaci, & merulæ, videamus sonare quod nescimus.

38 Mediatorem & precatorem, per quem accedendum sit ad Deum patrem, non alium habemus quædam Iesum Christum, cuius unius nomine, omnia à patre impetrantur. Turpe autem & planè Ethnicum est, quod in istorum Ecclesijs videmus passim fieri, non tantum quod infinitum numerum habere volunt precatorum, idq; prorsus sine autoritate verbi Dei, vt (quemadmodum Hieremias ait) Diuorum numerus æquus nunc, vel potius supererit numerum ciuitatum, & viseri mortales nesciant, ad quem se potissimum debeat vertere, quodq; cum

cum tot sint, ut numerari non possint, illis tamen singulis suum cuique;
ab illis munus & officium, quid impetrare, quid dare, quid efficere de-
beant, descriptum est, sed etiam quod ita non tantum impiè, sed etiam
impudenter appellant virginem Matrem, ut se matrem esse meminerit,
ut imperet filio, ut in illum utatur jure suo.

39 Dicimus hominem natum esse in peccato, & in peccato vitam
agere; neminem posse verè dicere mundum esse cor suum: justissimum
quemque seruum esse inutilem: Legem Dei perfectam esse, & a nobis re-
quirere perfectam, & plenam obedientiam: illi a nobis in hac vita satis-
fieri non posse vello modo: neque esse mortalium quenquam, qui possit
in conspectu Dei proprijs viribus justificari: Itaque unicum receptum
nostrum, & perfugium esse ad misericordiam patris nostri per Iesum
Christum, ut certo animis nostris persuadeamus illum esse propitiatio-
nem pro peccatis nostris: ejus sanguine omnes labes nostras deletas
esse: illum pacificasse omnia sanguine crucis suæ: illum unicâ illâ hostiâ,
quam semel obtulit in cruce, omnia perfecisse, & eâ causâ cum animam
ageret, dixisse, consummatum est: quasi significare vellet persolutum
iam esse primum pro peccato humani generis.

40 Hoc sacrificium, si qui sunt qui non putant esse satis, eant sanè &
querant aliud melius. Nos quidem & quia illud unicum esse scimus, uno
contentisimus, nec expectamus aliud: & quia semel tantum offerendum
erat, non iubemus repeti: & quia plenus & omnibus numeris, & partibus
perfectum erat, non substituimus continentis hostiarum successiones.

41 Quamuis autem dicamus nihil nobis esse præsidij in operibus
& factis nostris, & omnem salutis nostræ rationem constituamus in solo
Christo, non tamen eâ causâ dicimus laxè & solute viuendum esse, qua-
si tingi tantum & credere, satis sit homini Christiano, & nihil ab eo
aliud expectetur. Vera fides viua est, nec potest esse otiosa.

42 Sic ergo docemus populum, Deum vocasse nos, non ad luxum
& libidinem, sed ut Paulus ait, ad opera bona, ut in illis ambulemus. De-
sumeripuisse nos a potestate tenebrarum, ut seruiamus Deo viuenti: ut
rescindamus omnes reliquias peccati: ut in timore & tremore operemur
salutem nostram: ut appareat Spiritum sanctificationis esse in membris
nostris, & Christum ipsum per fidem in cordibus nostris habitare.

43 Postremò credimus hanc ipsam carnem nostram, in qua viui-
mus, quamvis mortua abierit in puluerem, tamen ultimo die reddituram
esse ad vitam propter spiritum Christi qui habitat in nobis. Tum vero
quicquid hic interim patimur eius cauâ, Christum abstulerum esse
omnem lachrymam ab oculis nostris: & nos propter illum fruituros
esse æternâ vitâ, & semper futuros cum illo in gloria. Amen.

44 Istæ sunt horribiles illæ hæreses, quarum nomine bona pars or-
bis terrarum hodie a Pontifice inaudita condemnatur. In Christum
potius,

potius, in Apostolos, in sanctos Patres lis intendenda fuit: Nam ab illis ista non tantum profecta, sed etiam constituta sunt: nisi isti forte velint dicere, quod etiam fortasse dicent, Christum non instituisse sacram communionem, vt inter fideles distribueretur: aut Apostolos Christi, veteresque Patres dixisse priuatas Missas in omnibus angulis Templorum, modo denas, modo vicinas vno die: aut Christum & Apostolos abegisse omnem plebem à Sacramento sanguinis, aut id quod ab ipsis hodie vbiq; fit, atque ita fit vt eum condemnent pro haeretico, qui fecus faciat, à Gelasio suo non appellari sacrilegium: aut non esse ista verba Ambrosij, Augustini, Gelasij, Theodoreti, Chrysostomi, Origenis, Panem & Vinum in Sacramentis manere eadem quæ fuerant: illud quod videtur in sacra mensa esse panem: non definere esse substancialiam panis, & naturam vini: panis substancialia & naturam non mutari: aut illum ipsum panem, quod quidem ad materiam attinet, abire in ventrem & in secessum ejici: aut Christū, Apostolos, & sanctos Patres non precatos esse eā lingua quæ a populo intelligeretur: aut Christum vnicā illâ hostiā, quam semel obtulit non omnia perfecisse, aut illud sacrificium fuisse imperfectum, vt nunc nobis opus sit alio. Hæc illis omnia dicenda sunt, nisi forte malint hoc dicere, omne jus & fas esse conclusum in scrinio pectoris Pontificij: quodq; olim quidam ex ejus assertis, & parasitis non dubitauit dicere, illum poste dispensare, contra Apostolum, contra Concilium, contra canones Apostolorum; & istic exemplis, atque institutis, & legibus Christi non teneri.

*Dicit. 36. Lector
in Glossa. Dicit.
82. Presbyter.*

45 Ista nos didicimus à Christo, ab Apostolis, & sanctis Patribus, & eadem bona fide doceamus populum Dei: atque eā causā hodie ab Antistite scilicet religionis, appellamur Hæretici.

46 O Deum immortalem, ergo Christus ipse, & Apostoli, & tot Patres vna omnes errauerunt? Ergo Origenes, Ambroslus, Augustinus, Chrysostomus, Gelasius, Theodoreus erant desertores fidei Catholicæ? Ergo tot Episcoporum, & doctorum virorum tanta consensio, nihil aliud erat quam conspiratio Hæreticorum? Aut quod tum laudabatur in illis, id nunc damnatur in nobis? Quodque in illis erat Catholicum, id nunc mutatis tantum hominum voluntatibus repente factum est Schismaticum? aut quod olim erat verum, nunc statim quia istis non placet erit falsum? Proferant ergo aliud Euangelium: aut causas ostendant, cur ista quæ tamdiu in Ecclesia Dei publicè obseruata, & approbata fuerint, nunc demum oportuerit reuocari. Nos quidem illud verbum, quod a Christo patefactum, & ab Apostolis propagatum est, scimus & ad salutem nostram, & ad omnem veritatem propugnandum, & ad omnem hæresin conuincendam, esse satis. Ex illo nos solo omne genus veterum Hæreticorum, quos isti nos aiunt ab inferis reuocasse, condēnamus; & Arrianos, Eutychianos, Marcionitas, Ebionæos, Valen-

Valentinianos, Carpocratianos, Tatianos, Nouatianos, eosque uno verbo omnes, qui vel de Deo patre, vel de Christo, vel de Sancto Spiritu, vel de villa alia parte Religionis Christianæ impiè senserunt, quia ab Euangelio Christi coarguitur, impios & perditos pronunciamus, & usque ad inferorum portas detinamur: nec id solum, sed etiam, si forte erumpant vobis, & se se prodant, eos legitimis & civilibus supplicijs suere, & serio coercemus.

47 Fatemur quidem nouas quasdam, & anteā non auditas sectas, Anabaptistas, Libertinos, Mennonios, Zuenfeldianos, statim ad extortum Euangelij extitisse: verū agimus Deo nostro gratias, satis jam orbis terrarum videt, nos nec peperisse, nec docuisse, nec aliis illa monstra. Legesodes, quisquis es, libros nostros: prostant ubiq; venales. Quid vnquam scriptum est à quoquam nostrorum hominum, quod posset apertè istorum fauere infanīæ? Imò nulla hodie regio ita libera est ab ipsis pestibus, atq; illæ sunt, in quibus liberè & publicè docetur Euangelium. Quod si rem ipsam attente & recte putare velint, magnum hoc argumentum est, effehanc Euangelij veritatem quam nos docemus. Nam nec iolium facile sine frumento nasci solet, nec palea sine grano. Statim ab Apostolorum ipsorum temporibus, cùm primum propagaretur Euangelium, quis nescit quot hæreses vna exortæ fuerint? Quis vnquam anteā audierat Simonem, Menandrum, Saturninum, Basilidem, Carpocratem, Cerinthum, Ebionem, Valentiniū, Secundum, Marcosium, Colorbasium, Heracleonem, Licianum, Seuerum? Ecquid istos commemoramus? Epiphanius numerat octoginta. Augustinus plures etiam distinctas hæreses, quæ vna creuerint cum Euangelio. Quid ergo? An Euangelium, quod vna cum illo hæreses nascerentur, non erat Euangelium? aut Christus eā causā non erat Christus?

48 Neque tamen apud nos, vti diximus, pullulat ista seges, qui publice & liberè docemus Euangelium. Apud aduersarios nostros, in cæcitate ac tenebris istæ pestes exordiuntur, & incrementa ac vires capiunt, ubi veritas tyrannide sicutiāq; opprimitur, nec nisi in angulis & occultis congressionibus audiri potest. Faciant sanè periculum, dent cursum liberum Euangelio: luceat veritas Iesu Christi, & radios in omnes partes porrigit, statim videbunt ut nocturnam caliginem ad aspectum solis, ita istas umbras ad lucem Euangelij protinus evanuisse. Nam nos quidem omnes illas hæreses, quas isti nos alere, & fouere callumiantur, illis interim sedentibus, atque aliud agentibus, quotidie repellimus, atque propulsamus.

49 Quod autem dicunt nos in varias sectas abiisse, & velle alios Lutheranos, alias Zuinglianos appellari, neque adhuc potuisse satis inter nos ipsos de summa doctrinæ convenire, quid illi dixissent si pri-

mis illis temporibus Apostolorum, & sanctorum Patrum extitissent? cum aliis diceret Ego sum Pauli: aliis Ego sum Cephæ: aliis Ego sum Apollo: cùm Paulus Petrum reprehenderet: cùm similitatis causa Barnabas à Paulo discederet: cùm, vt auctor est Origines, Christiani in tot iam factiones distracti essent, vt nomen tantum Christianorum commune, aliud autem præterea nihil, Christianorum simile retinerent: vtq; Socrates ait, dissensionum & sectarum causâ in theatris à populo publicè riderentur: cumq; vt ait Imperator Constantinus, tot essent dissensiones & rixæ in Ecclesia, vt ea calamitas videri posset omnem aliam superiorem calamitatem superasse: cùm Theophilus, Epiphanius, Chrysostomus, Augustinus, Ruffinus, Hieronymus, omnes Christiani, omnes Patres, omnes Catholici acerbissimis, atque etiam implacabilibus inter se contentionibus conflictarentur: cùm vt Nazianzenus ait, eiusdem corporis membra inter se consumerentur: cùm Oriens ab Occidente defermentato, & de Paschate, non ita magnis de rebus scinderetur: cùm in omnibus Concilijs noua subinde Symbola, & noua decreta cuderentur? Quid isti tum dixissent? Ad quos se potissimum applicuissent? Quos fugissent? Cui Euangelio credidissent? Quos pro hæreticis, quos pro Catholicis habuissent? Nunc duo tantum nominor Lutherus & Zuinglius, quas isti Tragædias excitant? Vt quoniam illi duo de re aliqua nondum consentiunt, idcirco vtrumq; errasse, neutrum habuisse Euangelium, neutrum verè ac rectè docuisse arbitremur?

50 Verum ô Deus bone, quinam isti tandem sunt, qui dissensiones in nobis reprehendunt? An verò omnes isti inter se consentiunt? An singuli satis habent constitutum quid sequantur? An inter illos nullæ vñquam dissensiones, nullæ lites extiterunt? Cur ergo Scotistæ & Thomistæ de merito congrui & condigni: de peccato originis in beata Virgine: de voto solenni & simplici, non melius inter se conueniunt? Cur Canonistæ auricularem confessionem de jure humano, & positivo esse aiunt; scholastici contra, de jure diuino? Cur Albertus Pighius à Caietano, Thomas à Lombardo, Scotus à Thoma, Occamus à Scoto, Aliensis ab Occamo, Nominales à Realibus dissentiant? Vtque taceam tot dissensiones fraterculorum, & monachorum, quod alij in piscibus, alij in oleribus, alij in calceis, alij in crepidis, alij in lintea veste, alij in lanea sanctitatem constituant, alij albatii, alij pullati, alij latius, alij angustius rasi, alij soleati, alij nudi pedes, alij cincti, alij discincti ambulant? Meminiisse debent esse aliquos ex suis qui dicant, Christi corpus adesse in coena naturaliter: contrà ex eisdem illis suis else alios qui negent: else alios qui dicant corpus Christi sacrâ communione dentibus nostris lacerari & atteri, rufus else alios qui negent: else alios qui scribant corpus Christi in Eucharia

Steph. Gardinerus in sophistica diabolica.
Richard. Faber.
Recantatio Berengarij Scholæ & Glossæ.
Guimundus Weston. Dif. 2. Ego Berengarius.

ristia esse Quantum, esse alios contrà qui negent, esse alios qui Christum diuinâ quadâm potentiam : alios qui benedicendo, alios qui quinque conceptis verbis: alios qui eadem illa quinque verba repetendo, dicant consecrasse : Esse alios qui in illis quinque verbis, Hoc, pronominem demonstratiuo putent panem triticeum : alios qui malint vagum quoddam individuum indicari. Esse alios qui dicant canes & mures posse verè & re ipsâ comedere corpus Christi: esse alios qui id constanter pernegerent: esse alios qui dicant accidentia ipsa panis viniq; nutritre posse : esse alios qui dicant redire substantiam. Quid plura? prolixum ac permolestum esset omnia numerare. Ita vniuersa forma horum religionis & doctrinæ, adhuc apud illos ipsos a quibus nata atque profecta est, prorsus incerta ac controuersa est. Vix enim vnam inter se conueniunt, nisi forte ut olim Pharisei & Sadducei, aut Herodes & Pilatus contra Christum.

*Thomas.**Gardinerus.**De conser.
Diff. 2. species
in Gloffâ.*

51 Eant ergo sane, & pacem potius inter suos domi sanciant. Unitas quidem & consensio maximè conuenit religioni. Non tamen est ea certa & propria nota Ecclesie Dei. Summa enim erat consensio inter eos qui adorabant aureum vitulum : & inter eos qui coniunctis vocibus in Seruatorem nostrum Iesum Christum clamabant, Crucifige. Neque quia Corinthij dissensionibus inter se laborabant, aut quia Paulus à Petro, aut Barnabas à Paulo, aut Christiani statim sub ipsis initijs Euangeli aliquia de re à se mutuo dissidebant, idcirco nulla erat inter eos Ecclesia Dei? Illi quidem quos isti contumelias causa appellant Zuinglianos, & Lutheranos, re autem verâ sunt vtriq; Christiani, & inter se amici ac fratres. Non de principijs aut fundamentis Religionis nostræ, non de Deo, non de Christo, non de sancto Spiritu, non de ratione iustificationis, non de æternâ vita, tantum de una nec ea ita graui aut magna quæstione inter se dissentunt. Nec desperamus, vel potius non dubitamus breui forè concordiam; & si qui sunt, qui aliter sentiantur quam par est, positis aliquando affectionibus, & nominibus, Deutir id illis esse patefacturum, ut remelius animaduersâ atque exploratâ, quod olim in Calcedonensi Concilio factum est, omnes dissensionum cause & fibrae ab ipsis radicibus extirpentur, & dissensio sepellantur sempiternâ. A M E N.

52 Grauissimum vero est, quod nos dicunt esse homines impios, & omnem religionis iuram abiecisse. Quanquam non debet id nullum nos mouere, quod illi ipsis, a quibus obijcitur, sciunt contumeliosum & falsum esse. Nam Iustinus Martyr author est, cum primum Euangeliū ceptum esset publicari, & Christi nomen patefieri, Christianos omnes dictos fuisse. Cumque Polycarpus staret pro iudicio, populus his vocibus incitauit Proconsulem ad cædem, & internacionem

Euseb.lib.4.

eorum omnium, qui Euangelium profiterentur, ^{apie τὰς ἀδεῖς}, hoc est, Tolle de medio istos homines impios, qui Deum non habent. Non quod Christiani Deum reverâ non haberent, sed quod faxa & stipites, quæ tum pro Diis colebantur, non adorarent. Verum orbis terrarum satis iam videt, quid nos nostrique ab istis, religionis, & viuis Dei nostri causâ perpetui sumus. In carceres, in aquas, in ignes nos abiecerunt, & in nostro sanguine voluntati sunt, non quod adulteri effemus, aut latrones, aut homicidae; Sed tantum quod agnosceremus Euangelium Iesu Christi, & speraremus in Deum viuum, quodq; nimium, (ó Deus bone) iuste veréque quereremur, traditionum inanisimorum causâ, violari ab istis Legem Dei, & aduersarios nostros, qui scientes & prudentes Dei iusta ita obstinatè contemnerent, esse hostes Euangelij, & inimicos crucis Christi.

53 Verum isti cum viderent doctrinam nostram non posse rectè accusari, maluerunt in mores nostros inuehere: nos omnia rectè facta damnare? ad licentiam, & libidinem fores aperire: & populum ab omni studio virtutis abducere. Et certè ea est semperq; fuit hominum omnium etiam & piorum & Christianorum vita, vt semper etiam in optimis & castissimis moribus etiam aliquid posses desiderare, eaque propensio omnium ad malum, eq; omium proclivitas ad suspicendum, vt q; nec facta, nec cogitata vñquam fuerint, audiri tamen & credi possint. Vtq; in candidissima velle facilè exigua notatur labes: ita in vita candidissima facilè leuissima nota turpitudinis deprehenditur. Neque nos aut eos omnes qui amplexi sunt hodie doctrinam Euangelij, Angelos esse arbitramur, & prorsus sine macula villa rugaque vivere: auristos vel ita cratos, vt si quid in nobis notari queat, non possint id vel per tenuissimam rimam animaduertere: vel ita candidos, vt quidquam velint in meliorem partem interpretari: vel ita ingenuos, vt oculos suos velint in se reflectere, & mores nostros de suis moribus astutare. Quod si reni ipsam ab initio velimus repetere, scimus temporibus ipsiis Apostolorum fuisse homines Christianos proprios quos Nomen Domini blasphemare duri, & maledicere inter Gentes. ^{in libro} ^{anno 54.} Queritur apud Sozomenum Imperator Constantius, multos postquam ad Christianam religionem accessissent, evasisse deterioriores. Et Cyprianus lugubri oratione describit corruptelam sui temporis. Disciplinam (inquit) quam Apostoli tradiderant, oculum iugis & pax longa corruperat. Studebant augendo patrimonio litigii, & oblitu quid credentes, aut sub Apostolis ante fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant. ^{in libro} ^{anno 55.} Non in Sacerdotibus religio deuota, non in Ministeriis fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina. Corrupta

De Lapsis.

rupta barba in viris, in sceminiis fornix fucata. Et ante illum Tertullianus, O miseros (inquit) nos, qui Christiani dicimur hoc tempore: Gentes agimus sub nomine Christi.

56 Postremò ne omnes commemoremus, Gregorius Nazianzenus de miserabilis statu suorum temporum ita loquitur: Vitiorum (inquit) nostrorum causa odio iam laboramus inter gentes. Spectaculum enim facti sumus non solum Angelis & hominibus, sed etiam omnibus impijs. Hoc loco erat Ecclesia Dei, cum primum lucere coepisset Euangeliū, cùm nondum rabies tyrannorum refrixisset, aut gladios à Christianorum hominum ceruicibus ablatus esset. Scilicet non est nouum, homines, esse homines, etiamsi appellantur Christiani.

57 Sed illi cùm ita odiosè nos accusant, nihilne interim de se cogitant? An illi quibus tam procul spectare, & quid in Germania, quidq; in Anglia agatur videre otium est, aut oblii sunt, aut videre non possunt quid agatur Romæ? An nos ab illis accusamur, de quorum vita nemo potest satis honestè, & verecundè commemorare?

58 Nos quidem non sumus, id nobis hoc tempore, ut ea quæ vna cum ipsis sepulta esse opportebat, in lucem & in conspectum proferamus. Non est id religionis, non est verecundiae, non est pudoris nostri. Ille tamen qui se Christi vicarium, & Ecclesiæ caput diciubet, qui audit ista Romæ fieri, qui videt, qui patitur, nihil enim aliud addimus, qualia ea sint, facile potest cum animo suo cogitare. Redeat enim illi lani in memoriam: cogitet Canonistas illos suos esse, qui populum docuerunt simplicem fornicationem non esse peccatum: quali illam doctrinam ex Mitione comicō didicissent: Non est peccatum mihi crede, adolescentulum scortari. Cogiter suos illos esse qui decreuerunt Sacerdotem fornicationis causâ non esse summouendum. Meminerit Cardinalem Campegiū, Albertum Pighium, aliosque complures suos docuisse, Sacerdotem illum multò sanctius, & castius viuere, qui alat concubinam, quam quivxorem habeat in matrimonio. Nondum ille, spero, oblitus est, multa esse Romæ publicarum mereretur cum millia, & se ex illis in singulos annos, vestigialis nomine, colligere ad triginta millia ducatorum. Obluisci non potest se Romæ lenocinium publicè exercere, & de fœdissima mercede fœlē ac neq; iter deliciari. An omnia tum Romæ satis aut salua aut sancta erant, cum Iohanna foemina integræ ætatis, magis quam vitæ, esset Papa, & se gerezret pro capite Ecclesiæ: Et cum le biennium totum in illa sancta fede aliorum libidini expouisset, postremo in lustranda Civitate, inspectantibus Cardinalibus & Episcopis, palam pareret in publico.

59 Sed quid opus erat concubinas & lenones commemorare? vulgare enim iam illud Romæ, & publicum & non inutile peccatum est. Meretrices enim ibi iam sedent, non vt olim extra ciuitatem, ob-

*Iohannes de
Magistris de
Temperantia.
3.queſt.7.lata
Extra, de Bi-
gmiss Quia
circa.*

*Statua eiusdem
foemina parva-
rentis adhuc
Rome est.*

Genit. 3.8.

*In Consilio di-
lectorum Car-
dinalium. to.3.*

*De considerati-
one ad Euge-
niūm.*

nupto & obuoluto capite, sed in Palatijs habitant, per forum vagantur aperta fronte, quasi id non tantum liceat, sed etiam laudi esse debeat. Quid plura? Illorum iam libidines terrarum orbi sunt satis notæ. D. Bernardus, de Pontificis familia, ipsóque adeò Pontifice, liberè & verè scribit. Aula, inquit bonos recipit, non facit: Malibī proficiunt, boni deficiunt. Et quicunque ille fuit, qui scripsit opus Tripartitum, quod adiunctum est ad Concilium Lateranense: Tantus inquit hodie est luxus, non tantum in Clericis & Sacerdotibus, sed etiam in Prælatis & Episcopis, vt horribile sit auditu.

60 Atqui ista non tantum visitata sunt, & eâ causâ consuetudinis & temporis gratiâ approbata, vt cætera sunt istorum ferè omnia, sed etiam antiqua iam & putida. Quis enim, non audiuit quid Petrus Aloïsius, Pauli tertij filius designârit in Cosmum Cherium Episcopum Fanensem? Quid Iohannes Casâ Archiepiscopus Beneuentanus, legatus Pontificis apud Venetos, scriplerit de horrendo scelere, & quod ne fando quidem audiri debeat, id verbis spurcissimis & sceleratâ eloquentiâ commendârit? Quis non audiuit Alphonsum Diazium Hispanum, cùm eâ gratiâ Roma missus fuisset in Germaniam, innocentissimum ac sanctissimum virum Iohannem Diazium fratrem suum, tantum quod amplexus esset Euangelium Iesu Christi, & Romanam redire noller; nefariè atque impie interfecisse? Sed ista (inquiet) in republica optimè constituta, etiam in uitis magistratibus, possunt interdum accidere; & bonis legibus vindicantur.

61 Esto sanè. Sed quibus bonis legibus animaduersum est in istas pestes. Petrus Aloïsius cùm ea flagitia, quæ diximus, designasset, semper fuit in finu atque in delitijs apud patrem suum Paulum Tertium. Diazius imperfecto fratre suo Pontificis ope ereptus est, ne in eum animaduerteretur bonis legibus. Iohannes Casâ Archiepiscopus Beneuentanus adhuc viuit, imò etiam Romæ, & in Sanctissimi oculis & conspectu viuit. Occiderunt fratum nostrorum infinitum numerum, tantum quod verè, ac purè crederent in Iesum Christum. Ac ex illo tanto numero meretricum, scortatorum, adulterorum quem vñquam, non dico, occiderunt, sed aut excommunicauerunt, aut omnino attigerunt? An verò libidines, adulteria, lenocinia, scortationes, parcidia, incestus, & alia nequiora Romæ peccata non sunt? Aut si sunt in Vrbe Roma, in arce Sanctitatis, à Vicario Christi, à Successore Petri, à sanctissimo Patre ita facile & leuiter, quasi peccata non sint, ferri possunt?

62 O Sancti Scribæ & Pharisaï, quibus ista sanctitas nota non fuit. O Sanctitatem & fidem Catholicam. Non ista Petrus Romæ docuit: Paulus non ita Romæ vixit. Non illi lenocinium publicè exercuerunt: non illi vestigia & censum à meretricibus exegerunt, non illi adulteros & par-

& parricidas palam & impunè tolerarunt : non eos in sinum , non in Concilium , non in familiam , non in Christianorum hominum cœtum receperunt . Non debebant illi tantopere exaggerare vitam nostram . Consultius multo fuit , ut prius vel approbarent hominibus , vel certe occultius aliquanto tegerent vitam suam .

63 Nam nos quidem vtimur pri scis & autis legibus , & quantum his moribus & temporibus , in tanta corruptela rerum omnium potest fieri , disciplinam Ecclesiasticam diligenter & serio administramus . Prostibula quidem meretricum , & concubinarum , & scortatorum greges non habemus ; nec adulteria matrimonij anteponimus , nec lenocinium exercemus : nec de fornicibus stipendia colligimus , nec incesta , & flagitiosas libidines , nec Aloisios , nec Casas , nec Diazios parricidas impunè ferimus . Nam si ista nobis placuisseint , nihil opus erat ut ab istorum societate , vbi ea vigent & habentur in pretio , difcederemus , & eā causā in odia hominum , & in certissima pericula incurreremus . Habuit Paulus Quartus ante non ita multos menses Romæ in carcere aliquot fratres Augustinianos , & complures Episcopos , & magnum numerum aliorum piorum hominum religionis causā : habuit tormenta : exercuit in illos quæstiones : nihil reliquit intentatum . Ad extremum ex illis omnibus , quot potuit machos , quot scortatores , quot adulteros , quot incestos inuenire ? Sit Deo nostro gratia : eris illi non sumus , quos esse oportebat , quo s̄q; profitemur , tamen quicunq; sumus , si cum ipsis conferamur , vel vita nostra atque innocentia facile has calumnias refutabit . Nos enim non tantum libris & concionibus , sed etiam exemplis & moribus populum ad omne genus virtutis , & recte factorum cohortamur . Euangelium docemus non esse ostentationem scientiæ , sed legem virtutæ ; vtque Tertullianus ait , Christianum hominem non loqui magnificè oportere , sed magnificè viuere , nec auditores sed factores legis , iustificari apud Deum .

Ad hæc omnia hæc etiam solent addere , idque omni conuiitorum generi amplificare , nos esse homines turbulentos , regibus sceptrâ de manibus eripere , populum armare , tribunalia euertere , leges rescindere , possessiones dissipare , regna ad popularem statum reuocare , sursum deorsum omnia confundere : breuiter in republica nihil integrum esse velle . O quoties his verbis inflamauerunt animos principum , vt illi in herba extinguerent lucem Euangelij , priusque illud odisse inciperent , quam nosse possent : vtque Magistratus , quoties aliquem videret nostrum , toties se putaret hostem videre sum !

64 Molestem quidem nobis esset odiose accusari grauissimo crimen Majestatis , nisi sciremus Christum ipsum aliquando , & Apostolos , & infinitos alios homines pios , & Christianos , vocatos fuisse in iniuidiam , eodem fere crimine . Nam Christus quidem quamvis docuit ,

*In Apologo-
tico. 45.*

*Tertullian. in
Apologet. I. 3.*

§ 3.

*Heser.**3. Reg. 18.**Amos. 7.**In Apologe.
cap. 37.*

islet, dandum esse Cæsari quod esset Cæsar, tamen accusatus est seditionis, quod res nouas moliri, & regnum appetere diceretur: itaque oclamatum est pro tribunalibus publicè aduersus eum: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Et Apostoli, quamuis semper & constanter docuissent obtemperandum esse Magistratibus: omnem animam superioribus potestatibus esse subditam: idque non tantum propter iram & vindictam, sed etiam propter conscientiam: tamen dicti sunt commouere populum, & multitudinem ad rebellionem incitare. A manus hoc maximè pacto genus, & nomen Iudeorum adduxit in odium apud regem Aſuerum, quod illos diceret esse populum rebellem & contumacem, & principum editæ & iusta contumescere. Impius rex Achabus, Elia Propheta Dei, Tu, inquit, conturbas Israël. Amalias Sacerdos Bethel, apud Regem Hieroboam, accusat Amos Prophetam conspirationis: Ecce inquit, Amos coniurationem fecit contrate, in medio domus Israel. Breuiter Tertullianus ait, aduersus omnes Christianos hanc suo tempore accusationem fuisse publicam: esse illos proditores, esse perduelles, esse hostes humani generis.

65 Quare si nunc quoque veritas male audiat, & eadem cum sit, ideo nunc contumelij afficiatur, quibus affecta est olim, & id molestum, & ingratum est, nouum tamen aut insolens videri non potest.

66 Facile istis fuit ante annos quadraginta, ista maledicta, & alia grauiora in nos confingere, cum in medijs illis tenebris exoriri primum coepisset & lucere, radius aliquis ignoratè tum & inauditè veritatis: cum Martinus Lutherus, & Huldericus Zuinglius præstantissimi viri, & ad illustrandum orbem terrarum à Deo dati, primum accessissent ad Euangelium; cum & res adhuc noua esset, & eventus incertus, & animi hominum suspensi atque attoniti, & aures aperte ad calumnias, & nullum in nos tam graue flagitium fingi posset, quod non propter rei ipsius nouitatem, atque infolentiam, facile à populo crederetur. Ita enim veteres hostes Euangelij, Symmachus, Cellus, Julianus, Porphyrius, olim aggressi sunt acculpare omnes Christianos, seditionis, & maiestatis, antequam aut princeps, aut populus, quinam illi Christiani essent, aut quid profiterentur, aut quid crederent, aut quid vellet, scire possent. Nunc vero, postquam hostes nostri vident, & negare non possunt, nos semper omnibus dictis nostris, scriptisq; diligenter admonuisse populum officij sui, ut principibus suis & magistratibus quamvis impijs obtemperarent; idque & vsus ipse & experientia satis docet, & omnium hominum, quicunque atque ubique sunt, oculi vident, & contestantur: putidum erat ista obijcere, & cum noua & recentia crimina nulla essent, absoltis tantum mendacijs, nobis inuidiam facere voluisse.

67 Agimus enim Deo nostro, cuius haec solius causa est, gratias, in omnibus

omnibus regnis, ditionibus, rebus pub. quæ ad Euangelium acceſſerunt, nullum vñquam adhuc huiusmodi exemplum extitisse. Nullum enim nos regnum euerimus: Nullius ditionem aut iura miniuimus: Rempub. nullam turbauimus. Manent adhuc suo loco, & auitâ dignitate Reges Angliae nostræ, Danicæ, Suetiæ: Duces Saxonie: Comites Palatini: Marchiones Brandenburgici: Lantgraviæ Hessigæ: Reſpub. Heluetiorum, & Rhetorum: & liberæ Ciuitates, Argentina, Basilea, Francofordia, Vlma, Augusta, Norinberga, omnes eodem iure, eodemque statu quo fuerunt antea: vel potius quia propter Euangelium, populum habent obſequientiorem, multo meliore. Eant fane in illa loca vbi nunc Dei beneficio auditur Euangelium, vbi plus maiestatis? vbi minus fastus & tyramnidis? vbi princeps magis colitur? vbi populus minus tumultuatur? vbi vñquam fuit publica res, vbi Ecclesia tranquillior?

68 At Rustici, inquies, à principio huius doctrinæ, paſſim cœperunt furere & tumultuari per Germaniam: Esto. At in illis promulgator huius doctrinæ Martinus Lutherus, vehementissime atque acerbiſe multa ſcripsit; eosq; ad pacem & ad obedientiam reuocauit.

69 Quod autem objici folet interdum ab hominibus imperitis rerum, de mutato statu Heluetiorum, & imperfecto Duce Austriae Leopoldo, & patriâ in libertatem vindicatâ, factum eſt id, vt ex omnibus historijs ſatis conſtat, ante annos ducentos ſexaginta, ſub Bonifacio Octauo, cum maximè vigeret potestas Pontificiū, ducentos circiter annos antequam Huldericus Zuinglius, aut docere inciperet Euangeliū, aut omnino natus eſet. Ex eo vero tempore ſemper illi omnia pacata ac tranquilla habuerunt, non tantum ab hoſte externo, ſed etiam à tumultu interno.

70 Quod si peccatum fuit patriam ſuam ab externa dominatione, præſertim cum inſolenter & tyrañice opprimerentur, liberare; tamen vel nos alienis, vel illos auitis criminibus onerare, & iniquum, & abſurdum eſt.

71 Sed ô Deum immortalem! an Romanus Episcopus accusabit nos perduellionis? An ille docebit populum obtemperare atq; obsequi Magistratibus? Aut omnino rationē Maiestatis habet villam? Cur ergo nunc ille, quod nullus veterū Episcoporū Romanorum vñquam fecit, quaſi omnes Reges & Principes, quicunq; atq; vbiq; ſint, velit eſe ſeruos fuos, patitur ſe a ſuis parafiti Dominum Dominantiū appellari? Cur ille ſe iactat eſſe Regem Regum, & habere ius Regium in ſubditos?

72 Cur omnes Imperatores & Monarchs iure iurando adigit in verba ſua? Cur maiestatem Imperatoriam ſeptuagies septies ſe inferiorem eſſe gloriatur, idque eā maximè cauſa, quod Deus duo lumina in coelo fecerit; quodq; cœlum & terra non in duobus principijs, ſed in

*Aug. Steu.
chus. Anton.
de Rosiliis.*

*De Maior &
obed. ſolite.*

*De Maior.
et obed. Vnam
sanctam.*

vno principio creata fuerint? Cur ille eiūsque sectatores Anabaptistarum, & Libertinorum more, quò licentius & securius graſſarentur iugum excusserunt, & se ab omni ciuili potestate exemerunt?

*Clemens. 5.
in Concil. VI.
ennensi,
Leo Papa.*

*Zacharias
Papa.*

*Clemens P. 4.
pa. 7.*

Idem Clemens.

Sabellius.

73 Cur ille Legatos suos, hoc est callidissimos exploratores, habet tanquam in infidijs, in aulis, in concilijs, in cubiculis regum omnium? Cur ille vbi visum est, principes Christianos inter se committit, & pro suo libidine turbat seditionibus orbem terrarum? Cur proscriptis, & pro Ethnico & Pagano haberi vult, si quis princeps Christianus ab imperio suo discesserit: & indulgentias ita liberaliter pollicetur, si quis quacunque ratione interficiat hostem suum? An ille conservat regna & imperia, aut omnino consultum cupit otio publico? Ignoscere nobis debes pie Lector, si ista videmur acrius, & vehementius agere, quam deceat homines Theologos. Tanta enim est rei indignitas, tantaque in Pontifice, tamq; impotens libido dominandi, vt alijs verbis, aut tranquillus proponi non possit. Ille enim in publico Concilio ausus est dicere omne ius regum omnium à se pendere, Ille ambitionis & regnandi causâ distractit Romanum imperium, & commouit, & laceravit orbem Christianum. Ille Romanos atque Italos, seq; adeo ipsum iureiurando, quo imperatori Greco obstringebatur, perfidè liberauit: & subditos ad defectionem sollicitauit: & Carolum magnum Martellum è Gallia in Italiā euocauit, & eum nouo more Imperatorem fecit. Ille Gallorum Regem Chilperichum, non malum principem, tantum quod ipsi non placeret de regno deiecit, & in eius locum Pipinum surrogauit. Ille electo si id efficere potuisset, Philippo Pulchro rege, decreuit, atque adiudicauit regnum Galliae Alberto Regi Romanorum. Ille Florentissimæ ciuitatis, & Reipub. Florentiæ patriæ suæ opes fregit, eamq; è libero & tranquillo statu, vnius libidini in manu tradidit. Ille cohortatione suâ effecit, vt tota Sabaudia, hinc ab imperatore Carolo Quinto, inde à Gallo-Rum Rege Francisco, misere discerperetur, & infelici Duci vix una Ciuitas, quo se reciperet relinqueretur.

74 Tædet exemplorum, & molestum esset omnia Romanorum Pontificum egregie facta commemorare. Quarum obsecro partium erant illi, qui Henricum septimum Imperatorem veneno suffulerunt in Eucharistia? Qui Victorem Papam in facro calice? Qui Iohannem nostrum Regem Angliae in mensario poculo? Quicunque illi tandem, & quarumcunque partium fuerint, Lutherani certe, aut Zuingiani non fuerunt. Quis hodie summos Reges & Monarchas admittit ad oscula beatorum pedum? Quis Imperatorem iubet sibi adflare ad frænum: & Gallorum Regem ad ferrum illud pensile, quo in equum ascenditur? Quis Franciscum Dandalum, Ducem Venetiarum, Regem Cretæ ac Cyprī, catenis Vinctum abiecit sub mensam suam, vt olla

offa liguriret inter canes? *Quis Imperatori Henrico sexto Romæ dia-*
dema non manu, sed pede imposuit; & eodem pede rurſus deiecit, at-
que etiam addidit, habere ſe potestatem & creandi Imperatores & sum-
mouendi? *Quis Henricum filium armavit in Imperatorem Henricum*
Quartum patrem ſuum, effecitq; vt pater a filio ſuo caperetur, & de-
tinſus atque ignominioſe habitus conijceretur in Monasterium, & ine-
dia, & moerore contabesceret? *Quis ceruices Imperatoris Friderici*
ſubiecit foedum in modum pedibus ſuis? & quaſi id non eſt ſatis ad-
didit etiam insuper ex Pſalmis Dauidis; *Super Aspidem & Basiliscum*
ambulabis, concubabis leonem, & draconem: quale exemplum ſpre-
ta & contempta Maiestatis, nunquam anteā vlla memoria auditum
fuerat: niſi forte vel in Tamberlane Scytha, homine fero & barbaro,
vel in Sapore Rege Perſiarum?

Cœlefſimus.
*papa.**Hildebrandus*
*papa.**Alexand. 3.*

75 Omnes iſti fuerunt Papæ: omnes ſuccelfores Petri: omnes
 sanctissimi quorum ſingulas voceſ, ſingula nobis oporteaſ eſſe Eu-
 uangelia.

76 Si nos rei ſumus Maiestatis, qui principes colimus, qui illis
 omnia, quantum quidem per verbum Dei fas eſt, deferrimus, qui pro
 illis precamur, quid ergo iſti ſunt, qui non tantam hæc fecerunt om-
 nia, ſed etiam ea quaſi optimè facta comprobârunt? An verò illi aut
 ad hunc modum docent populum reuereri magistratum, aut ſatis ve-
 recundé poſlunt nos, tanquam homines ſeditiosos, & perturbatores
 pacis publicæ, & maiestatis contemptores accusare? Nam nos qui-
 dem nec iugum excutimus, nec regna mouemus, nec reges aut faci-
 mus, aut dejicimus, nec imperia tranſferimus, nec regibus noſtriſ ve-
 nena propinamuſ, nec illiſ pedes oſculandoſ porrigimuſ, nec pedibuſ
 noſtriſ illoruſ ceruicibus insultamuſ. Hæc potius eſt professio,
 hæc eſt doctrina noſtra: omnem animam quaſcunq; tandem ea
 ſit, ſiuſ ſit monachus, ſiuſ Euangeliſta, ſiuſ Prophetæ, ſiuſ Apo-
 ſtoliſ, oportere regibuſ & magiſtratuſ eſſe ſubditam, & Pontifi-
 cem adeo iſpuſ, niſi Euangeliſtiſ, niſi Prophetiſ, niſi Apoſtoliſ maior
 videri velit, quod vetereſ Epifcopi Romani meliorib⁹ temporib⁹
 ſemper fecerunt, oportere Imperatoreni Dominuſ ſuum & agnoscere,
 & appellare. Nos publice docemuſ ita obtemperandum eſſe principi-
 buſ, tanquam hominiſ à Deo missi: quiqe illiſ refiſtit, illum
 Dei ordinationi refiſtere: Hæc ſunt iſtituta noſtra: hæc in libriſ, hæc
 in concionib⁹ noſtriſ: hæc in moribuſ, & modeſtiā populi noſtri
 eluceſcunt.

Chryſtoſomus.
*13. ad Roman.**Gregorius ſape*
in Epift.

77 Illud verò quod noſ dicunt diſceſſiſe ab vnitate Ecclesiæ Ca-
 tholicæ, non tantum eſt odiosum, ſed etiam etiā verum non eſt, tamen
 ſpeciem aliquam & ſimilitudinem habet veri. Apud populuſ verò &
 imperita multitudine, non tantum vera & certa fidem faciunt, ſed
 etiam ſi quaſe ſunt quaſe videri poſſint veriſimilia. Itaque videmuſ vaſros
 homineſ

*Tertullian in
Apol. cap. 16.*

*Tertullian in
Apolo. cap. 7.
8.9.*

Idem. cap. 39.

Augustinus.

homines & callidos, quibus vera non suppeteren, semper verisimili-
bus pugnauisse, vt qui rem ipsam penitus intueri non possent, specie
falem aliqua & probabilitate caperentur. Olim quod veteres Christi-
ani patres nostri, cùm preces Deo adhiberent ad orientem solem con-
verterentur, erant qui dicerent eos Solem venerari, & habere pro Deo.
Cumq; illi dicerent se, quod ad æternam & immortalem vitam artinet,
non aliunde viuere, quam de carne & sanguine eius Agni qui non
haberet labem, hoc est, seruatoris nostri Iesu Christi: inuidi & inimi-
ci crucis Christi, quibus id tantum erat curæ, vt religio Christiana
quacunq; ratione male audiret, persuaserunt populo, esse eos homines
impios, mactare humanas hostias, & sanguinem humanum bibere.
Cumq; illi dicerent, apud Deum nec marem esse, nec foeminam, nec
omnino, quod ad justitiam adipiscendam attinet, distinctionem esse
villam personarum, seque omnes inter se fratribus, fratresq; salutarent:
non deerant qui calumniarentur, Christianos nullum habere inter se
discrimen, aut ætatis aut generis; sed omnes bestiarum ritu promiscue
inter se concubere. Et cum precationis & Euangelij audiendi caufa,
sæpe inter se in crypta & abdita quædam loca conuenirent, quod idem
interdum ab hominibus coniuratis soleret fieri, rumores publicè spar-
gebantur eos conspirare inter se, & habere consilia, vel de occiden-
dis magistratibus, vel de cuertenda republica. Quodq; ad agitanda
sacra Mysteria & de instituto Christi, adhiberent panem & vinum,
putabantur à multis non Christum colere, sed Bacchum & Cererem:
quod illa numina ab Ethnici hominibus profana superstitione, simili
ritu pane & vino colerentur.

78 Credebantur ista à multis, non quod vera essent, quid enim esse
posset minus? sed quod essent verisimilia, & specie aliqua veri possent
fallere.

79 Ita isti nos calumniantur esse Hæreticos, ab Ecclesia & Christi
communione discessisse: non quod ista vera esse credant, neque enim id
illis curæ est, sed quod ea hominibus imperitis, possint aliqua forte rati-
one videri vera. Nos enim discessimus, non vt Hæretici solent, ab Ec-
clesia Christi, sed, quod omnes boni debent, à malorum hominum &
hypocitarum contagione. Hic tamen isti mirificè triumphant: illam
esse Ecclesiam: Illam esse sponsam Christi: Illam esse columnam verita-
tis: Illam esse arcam Noë, extra quam nulla salus sperari possit: Nos
verò discessionem fecisse: C H R I S T I tunica lacerasse: à corpore
Christi auulos esse, & à fide Catholica defecisse. Cùmque nihil relin-
quant indictum, quod in nos, quamuis falso, & calumnioso dici possit,
hoc tamen vnum non possunt dicere: nos vel à verbo Dei, vel ab Apo-
stolis Christi, vel à primatua Ecclesia desciuisse.

80 Atqui nos Christi, & Apostolorum, & sanctorum Patrum, pri-
mitiuam

mitiuam Ecclesiæ, semper iudicauimus esse Catholicam : nec eam dubitamus arcam Noe, sponsam Christi, columnam & firmamentum veritatis appellare : aut in ea omnem salutis nostræ rationem collocare.

81 Odiosum quidem est à societate cui assueueris discedere, maximè vero illorum hominum, qui quamvis non sint, tamen videantur saltem, atque appellantur Christiani. Et certè nos istorum Ecclesiæ, qualisunque tandem ea nunc est, vel nominis ipsius causâ, vel quod in ea Euangeliū Iesu Christi aliquando verè, ac purè illustratum fuerit, non ita contemniimus : nec ab ea nisi necessariò, & per iniuiti discessiōnē fecissemus. Sed quid si in Ecclesia Dei idolum excitetur, & desolatio illa quam Christus futuram prædisit, stet palam in loco Sancti ? Quid si arcam Noe prædo aliquis, aut pirata occupe ? Certè isti quoties Ecclesiæ nobis prædicant, seipso solos eam faciunt : & omnes illos titulos sibi ipsis adscribunt ; atque ita triumphant, vt olim illi qui clamabant Templum Domini, Templum Domini, aut vt Pharisei & Scribæ, cùm iactarent se esse filios A-^{Ioann. 8.} brahami.

82 Ita inani splendore imponunt simplicibus, nōsq; nomine ipso Ecclesiæ querunt obruere: vt si latro occupatā domo aliquā alienā, & vel vi exturbato, vel imperfecto Domino, eam postea ascribat sibi & herilem filium de possessione deiiciat: aut si Antichristus postquam occupabit Templum Dei, dicat postea illud iam esse suum, & nihil ad Christum pertinere. Nam isti quidem cùm in Ecclesia Dei nihil Ecclesiæ simile reliquerint, Ecclesiæ tamen patroni & propugnatores videri volunt, prorsus vt Gracchus olim defendebat ærarium cum largitionibus faciendis, & insanis sumptibus ærarium funditus effuditif-
fet. Nihil autem vñquam tam impium aut absurdum fuit, quin Ecclesiæ nomine facile tegi & defendi posset. Faciunt enim etiam Vespæ fauos: & impij coetus habent similes Ecclesiæ Dei.

83 At non quicunque dicuntur populus Dei, sunt statim populus Dei: nec quicunque sunt ex patre Israele, sunt omnes Israelitiæ. Hæretici, Arriani, se solos iactabunt esse Catholicos: cæteros omnes modo Ambrosianos, modo Athanasianos, modo Ioannitas appellabant. Nestorius (vt ait Theodoretus) cum esset hæreticus tamen tegebat se *τις Ιωαννης εποχειν*, hoc est specie quadam, ac velo Orthodoxæ fidei. Ebion quamvis sentiret cum Samaritanis, tamen vt Epiphanius ait, appellari volebat Christianus. Mahometani hodie, quamvis eos ex omnibus historijs satis constet, idq; ipsi negare non possint, ab Agara ancilla ducere originem, tamen quasi oriundi sint à Sara mulierelibera, & vxore Abrahāmi, nominis ipsius & stirpis causâ, malunt appellari Saraceni.

*August. Epist.
48. ad Vincen-*

84 Ita Pseudoprophetæ omnium temporum, qui se se Proph-
etis

tis Dei , qui Esaïæ , qui Hieremiac , qui Christo , qui Apostolis opponebant, nihil vñquam æquè crepabant atque nomen Ecclesiæ . Neq; eos alia de causa ita acerbè lacerabant , aut perfugas & Apostatas appellabant , quām quòd à sua societate discessissent , & instituta maiorum non obseruarent. Quod si nos hominum tantum illorum , à quibus tum Ecclesia regebatur iudicium sequi , aliud autem nihil , nec Deum , nec eius verbum spectare volumus , negari prorsus non potest , Apostolos , quòd à Pontificibus & Sacerdotibus , hoc est , ab Ecclesia Catholica defecissent , & illis inuitis & reclamantibus , multa in religione innoualserent , rectè fuisse ab illis , & secundū leges cōdemnatos . Itaque vt Antæum aiunt olim ab Hercule tollendum fuisse à Terra matre , antequam ab eo posset vinci : ita Aduersarij nostri ab ista matre sua , hoc est , ab ista inani specie atque vmbra Ecclesiæ , quam præ se gerunt , leuandi sunt ; alioqui non possunt credere verbo Dei . Itaque Hieremias , Nolite (inquit) tantoper è iactare esse apud vos Templum Domini : vana ea fiducia est . Sunt enim ista (inquit) verba mendacij . Et Angelus in Apocalypsi ; Dicunt (inquit) se Iudeos esse , at sunt Synagoga Satanæ . Et Christus , cùm Pharisæi iactarent genus & sanguinem Abrahami : Vos (inquit) ex diabolo patre estis : Abrahenum enim patrem non refertis . Ac si illis ita diceret : Non estis id quod tantoperè dici vultis , Imponitis populo inanibus titulis , & ad euerten-dam Ecclesiam abutimini nomine Ecclesiæ . Quare hoc istos primùm liquidò & verè probasse oportuit , Ecclesiam Romanâ esse veram & orthodoxam Ecclesiam Dei , eamq; vt hodie ab ipsis administratur , cum Primitiuâ Christi , Apostolorum , & sanctorum Patrum Ecclesia , quam non dubitamus fuisse Catholicam , conuenire . Nos quidem si insciati , si errorem , si superstitionem , si cultum Idolorum , si hominum inuenta , eaque saepe pugnantia cum sacris Scripturis , iudicassimus aut placere Deo , aut ad æternam salutem esse necessaria : aut si statuere potuissimus , verbum Dei ad aliquot tantum annos fuisse scriptum , postea oportuisse abrogari aut omnino dicta & iussa Dei subiicienda esse voluntati humanæ , vt quicquid ille dicat aut jubeat , nisi Romanus Episcopus idem velit ac jubeat , pro irrito & indicto habendum sit : si hæc in animum nostrum inducere potuissimus credere : fatemur nihil fuisse causæ , cur istorum societatem relinquemus . Quod autem nunc fecimus , vt discederemus ab ea Ecclesia , cuius errores testati ac manifesti essent , quæq; jam aperte discessisset à verbo Dei , neq; tam ab ea quām ab ejus erroribus , idque non turbulentè aut improbe , sed tranquille ac modestè faceremus , nihil aut à Christo , aut ab Apostolis fecimus alienum . Neq; enim ea est Ecclesia Dei quæ infuscarilabe aliqua non possit aut non interdum egeat instauracione : alioqui quid tot coitionibus , & concilijs opus est , sine quibus , vt ait Ægidius , stare fides Christiana non potest ?

Ioan. 8.

*In Lateran.
concil. sub
Julio.*

potest? Quoties enim inquit Concilia intermittuntur, tories Ecclesia à Christo derelinquitur. Aut si nihil periculi est, ne quid Ecclesia detrimenti accipiat, quid opus est, vt nunc quidem est apud istos inanibus nominibus Episcoporum? Cur enim illi pastores appellantur, si oues nullæ sunt quæ possint errare? Cur vigiles si ciuitas nulla est quæ possit prodi? Cur columnæ si nihil est quod possit ruere? statim ab initio rerum Ecclesia Dei coepit propagari ea quæ instructa cœlesti verbo, quod Deus ipse fuderat ab ore suo: instructa sacris cæmonijs, instructa Spiritu Dei, instructa Patriarchis & Prophetis: atque ita continua est ad ea usque tempora, cum Christus sele ostenderet in carne.

85 Sed ô Deum immortalem! quoties ea interim, & quam horribiliter, obscurata atque imminuta est! Vbi enim ea tum fuit, cum omnis caro contaminasset viam suam super terram? vbi ea fuit cum ex omnib[us] mortalium numero, octo tantum essent homines, & ne illi quidem omnes casti ac p[ro]pij, quos Deus à communis clade atque interitu vellet esse superfluitates? Cum Elias Propheta ita lugubriter & acerbè quereretur, se 3. Reg. 19. solum ex omni terrarum orbe relictum esse, qui Deum verè & ritè coleret: Cumque E[ze]lia diceret, Argentum populi Dei, hoc est, Ecclesiæ factum esse sco. Iam: & ciuitatem eam, quæ aliquando fidelis fuerat, factam esse meretricem: & in ea à capite usque ad calcem, in toto corpore nihil esse integrum: aut cum Christus diceret, Domum Dei à Pharisæis & Sacerdotibus factam esse speluncam latronum? Scilicet Ecclesia ut ager frumentarius nisi exaretur, nisi subigatur, nisi colatur, nisi curetur, pro tritico carduos, & lolium & vrticas profereret. Itaque Deus subinde misit Prophetas & Apostolos, postremo etiam Christum suum qui populum in viam reducerent, & Ecclesiam vacillantem in integrum instaurarent. Neue quis dicat hæc in lege tantum, in umbra atque in infantia contigit, cum figuris & cæmonijs veritas tegeretur, cum nihil adhuc ad perfectum adductum esset, cum lex non in cordibus hominum, sed in lapidibus incideret, (etli ridiculum est illud quoque) idem enim omnino erat etiam tum Deus, idem Spiritus, idem Christus, eadem fides, eadem doctrina, eadem spes, eadem hæreditas, idem fœdus, eadem vis verbi Dei. Et Eusebius ait: Omnes fideles usque ab L. I. Cap. I. Adamo, re quidem ipsa Christianos fuisse (quamvis non ita dicerentur) ne quis inquam ita dicat, Paulus A[postolus] jam tum in Euangelio, in perfectione, in luce, similes errores & lapsus deprehendit, vt ad Galatas quos jam antea instituerat, necesse habuerit ita scribere: Vereor ne inter vos frustra laborauerim, & vos frustra audieritis Euangelium: filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Nam de Corinthiorum Ecclesia, quam illa fœde fuerit inquinata, nihil est necesse dicere. Iam vero an Galatarum, & Corinthiorum Ecclesiæ labi potuerunt, sola Romana Ecclesia errare, & labi non potest? Certè Christus

*Matth. 24.**2. Thes. 2.**2. Timo. 4.**2. Pet. 2.**Dan. 8.**Matth. 24.*

Christus tanto antè prædixit de Ecclesia sua, fore aliquando tempus cum desolatio staret in loco sancto. Et Paulus Antichristum ait, aliquando positurū esse tabernaculum suum in Templo Dei : & futurū homines sanam doctrinam non sustinerent, sed in ipsa Ecclesia ad fabulas conuerterentur. Et Petrus futuros ait, in Ecclesia Christi Magistros mendaciorum. Et Daniel Propheta de ultimis temporibus Antichristi, veritas (inquit) eo tempore prosternetur, & conculcabitur in terra. Et Christus ait tantam fore calamitatem & confusionem rerum, ut etiam electi, si possit fieri, abducendi sint in errorem. Atque ista omnia futura non apud Paganos aut Turcas, sed in loco sancto, in Templo Dei, in Ecclesia, in cœtu ac societate illorum, qui professuri sunt nomen Christi.

86. Et quamvis ista vel sola possent homini prudenti esse satis, ne temere patiatur imponi sibi nomine Ecclesiarum, vt ne quid in eam ex verbo Dei vel inquirere, tamen multi etiam sepè Patres, viri docti, & pij vehementer questi sunt, hæc omnia suis temporibus accidisse. Deus enim in media illa caligine, tamen voluit esse aliquos, qui, et si non lucem ita conspicuam & illustrem darent, tamen quasi scintillam aliquam quam homines in tenebris notare possent, accenderent.

Contra Auxentium.

87. Certe Hilarius, cùm res adhuc incorruptæ quodammodo essent & integræ, tamen male, inquit, vos parietum amor cepit: malè Ecclesiam Dei in tectis, ædificijsq; veneramini: Malè sub ijs pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum est, in ijs Anti-Christum esseセルラム? Montes mihi, & sylæ, & lacus, & carceres, & voragini sunt tutiores. In illis enim Prophetæ, aut manentes, aut demersi Dei Spiritu, prophetabant.

In registro Epistola ad Mauritium. Lib. 4. Epist. 32.

88. Gregorius quasi videret, atque animo prospiceret ruinam rerum, ad Ioannem Episcopum Constantinopolitanum, qui primus omnium se nouo nomine salutari iusserat, vniuersalem Episcopum totius Ecclesiarum Christi, ita scripsit: Si Ecclesia pendebit ab uno, tota corruerit: Et quis est, qui non hoc iam olim factum viderit? Iam olim Episcopus Romanus Ecclesiam totam à se uno pendere voluit: quare mirum non est si ea jam olim tota corruerit. Bernardus Abbas ante annos quadragesimos, Nihil, inquit, jam integrum est in Clero: superest vt reueletur homo peccati. Idem in conuersione D. Pauli: Videtur, inquit, jam celasse persecutio, immo iam incipit persecutio ab illis qui in Ecclesia primas obtinent. Amicitui, & proximi tui, aduersus te appropinquarunt & steterunt: à planta pedis usque ad verticem capitis, non est villa sanitatis. Egressa est iniquitas à senioribus judicibus, vicariis tuis, qui vindicant regere populum tuum. Non possumus jam dicere, vt est populus, sic est Sacerdos, quoniam non ita est populus, vt Sacerdos. Heu, heu Domine Deus! Ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in Ecclesia

Ecclesia tua primatum diligere & gerere principatum. Idem in Cari-
tate: omnes amici, omnes inimici, omnes necessarij, omnes aduersarij,
serui Christi, seruiunt Antichristo. Ecce in pace mea amaritudo mea est
amarissima. Rogerus Bacon magni nominis vir, cum acri oratione per-
strinxisset miserabilem statum sui temporis; Iste, inquit, tot errores, An-
tichristum requirunt.

*Sermon. 33.**In libello de**Idiomate lingua**guaram.*

89 Gerson queritur suo tempore omnem vim sacræ Theologiæ ad
ambitiosum certamen ingeniorum, & meram Sophisticam fuisse reuo-
catam.

90 Fratres Lugdunenses, homines quod quidem ad vitæ rationem
attinet, non mali, Romanam Ecclesiam, à qua tum vna, oracula omnia
perebantur, fidenter solebant affirmare; esse meretricem illam Babilo-
nicam, de qua tam perspicuæ extant prædictiones in Apocalypsi, & eoc-
tum inferorum.

91 Scio horum hominum auctoritatem apud istos leuem esse. Quid
ergo, si illos testes aduoco, qui solent ab ipsis adorari?

92 Quid si dico Adrianum Episcopum Romanum ingenuè con-
fessum esse, omnia illa mala à Pontificio culmine cœpisse ruerem.
Platinus.

93 Pighius in eo fatetur erratum esse, quod in Missam, quam alio-
qui videri vult sacrosanctam, abusus complures inuecti sint: Gerson,
quod multitudine leuisimmarum ceremoniarum vis omnis Spiritus san-
cti, quam in nobis vigere oportuit, & vera pietas sit extincta. Græcia
tota atque Asia, quod Pontifices Romani purgatoriorum suorum, &
indulgentiarum nundinis, & vim hominum conscientijs attulerint, &
illorum loculos expilauerint.

94 De Tyrannide vero Episcoporum Romanorum, & fastu Persico,
vt alios taceamus, quos illi, quod virtus sua libere & ingenuè repre-
hendant, hostium fortasse suorum loco numerabunt, illi ipsis, qui
Romæ, in Vrbe sancta, in oculis Sanctissimi Patris egerunt vitam, &
omnia eius intima videre potuerunt, & nunquam à fide Catholica
discellerunt, Laurentius Valla, Marsilius Patainus, Franciscus Petrar-
cha, Hieronymus Sauanarola, Abbas Joachimus, Beatus Mantuanus,
& ante istos omnes, Bernardus Abbas, sàpè multumque conquesti
sunt: Ipsumq; interdum Pontificem, veréne, an falso, nihil dicimus,
certè non obscurè significabant esse Antichristum.

95 Neque vero est, quod quisquam obijciat, fuisse illos Lutheri
discipulos, aut Zuilingij. Extiterunt enim, non tantum annis, sed
etiam saeculis aliquot antequam illorum nemina audirentur. Videbant
illi etiam tum errorē irrepissē in Ecclesiam, eosq; cupiebant emenda-
toſ. Et quid mirum si Ecclesia erroribus abducta fuerit, illo præser-
tim tempore cum nec Episcopus Romanus qui summæ rerum solus
prærerat, nec alijs ferè quisquam aut officium suum faceret, autom-

ninò officium suum intelligeret? Vix enim est credibile, illis otiosis & dormientibus, Diabolum toto illo tempore, aut dormiuisse perpetuo, aut fuisse otiosum. Quid enim illi interim fecerint, quaq; fide curauerint domum Dei, vt nos taceamus, audiant saltem Bernardum suum.

Ad Eugenium.

96. Episcopi inquit quibus nunc commissa est Ecclesia Dei; non Doctores sunt, sed seductores: non Pastores sed impostores: non Pralati sed Pilati.

97. Hac Bernardus de Pontifice qui se suum appellabat, deque Episcopis quicum sedebant ad gubernaculum. Non erat ille Lutheranus, non erat haeticus, ab Ecclesia non discesserat: tamen Episcopos illos qui tum erant, non dubitauit seductores, impostores, Pilatos appellare. Iam vero cum populus palam seduceretur, & oculis hominum Christianorum imponeretur, & Pilatus sederet pro tribunalibus, & Christum Christique membra ferro flammæque adiudicaret, ô Deus bone, quo tum loco erat Ecclesia Christi! Ex tot autem tamque crassis erroribus, quem vñquam isti errorem repurgauerunt? aut quem omnino errorem agnoscer & confiteri voluerunt?

98. Sed quoniam isti suam esse affirmant vniuersam possessionem Ecclesie Catholicæ, & nos quod cum ipsis non sentiamus, appellant haeticos, videsanè, Ecclesia ista quam tandem habeat notam, aut significationem Ecclesie Dei. Nequeverò Dei Ecclesiam, si eam velis serio & diligenter querere, est adeo difficile apprehendere. Est enim excelso & illustri loco in vertice montis posita, ædificata videlicet in fundamentis Apostolorum, & Prophetarum. Ibi (inquit Augustinus) queramus Ecclesiam, ibi decernamus causam nostram. vtque alibi idem ait, Ecclesia ex sacris & canonicis Scripturis ostendenda est: quæque ex illis ostendi non potest, non est Ecclesia.

99. Nescio tamen quo pacto, reuerentiane an conscientiâ, an desperatione victoræ, vt latro crucem; ita isti semper horrent, & fugiunt verbum Dei. Neque id sane mirum. Ut enim Cantharum aiunt, in opobalsamo odoratissimo alioqui vnguento facilimè extingui atque emori, ita illi causam suam in verbo Dei tanquam in veneno extingui vident, & suffocari.

100. Itaq; sacrosanctas Scripturas quas Seruator noster Iesus Christus non tantum in omni sermone usurpauit, sed etiam ad extremum sanguine suo consignauit, quo populum ab illis tanquam à re periculosa & noxia, minore negotio abigant, solent literam frigidam, incertam, inutilem, mutam, occidentem, mortuam appellare: quod nobis quidē perinde videtur esse, ac si eas omnino nullas esse dicerent. Sed addunt etiam simile quoddam non aptissimum: eas esse quodam modo namum cereū, posse fingi flectiq; in omnes modos, & omni um instituto inferire. An Pontifex ista à suis dici nescit? aut tales se habere patrinos non intelligit?

*De unitate ecclie. cap. 3.
cap. 4.*

*Pugnatio in
Hierarchia.*

101. Audias

101 Audiat ergo quām sancte, quamque pie de hāc rescribat Hosius quidam Polonus, vt ipse de se testatur Episcopus, certè homo disertus, & non indoctus, & acerrimus ac fortissimus propugnator ejus causæ. Mirabitur opinor hominem pium de illis vocibus, quas sciret profectas ab ore Dei, vel tam impie sentire potuisse, vel tam contumeliosè scribere, ita præsertim, vt eam sententiam non suam vnius propriam, videri vellet, sed istorum communem omnium.

102 Nos (inquit) ipsas Scripturas, quarum tot iam non diuersas modo, sed etiam contrarias interpretationes afferri videmus, faciliere iubebimus, & Deum loquentem potius audiemus, quām vt ad egena ista elementa nos conuertamus, & in illis salutem nostram constituamus. Non oportet Legis & Scripturæ peritum esse, sed à Deo doctum: Vanus est labor qui Scripturis impenditur. Scriptura enim creatura est, & egenum quoddam elementum. Hæc Hosius. Eodem prorsus spiritu atque animo, quo olim Montanus, aut Marcion, quos aiunt solitos esse dicere, cùm sacras Scripturas contemptim repudiant, se multò & plura & meliora scire, quam aut Christus vñquam sciuisset, aut Apostoli. Quid ergo hic dicam? O Calumnia religionis! O Prodigies Ecclesiæ Christi! An hæc ea reuerentia vestra est, quam adhibetis verbo Dei? An vos sacras Scripturas, quas D. Paulus ait diuinitus afflatas esse, quas Deus tot miraculis illustrârit, in quibus Christi ipsius certissima vestigia impressa sint, quas omnes sancti Patres, quas Apostoli, quas Angeli, quas Christus ipse Filius Dei, cum opus esset, pro testimonio citârit, an eas, vos, quasi indignæ sint quæ à vobis audiantur, facessere iubebitis? hoc est, Deo ipsi, qui vobis in Scripturis clarissime loquitur, silentium imponetis? aut illud verbum quo vno, vt Paulus ait, reconciliamur Deo, quodq; Prophetæ David ait, sanctum & castum esse, & in omnem tempus esse duraturum, egenum tantum, & mortuum elementum appellabitis? Aut in eo, quod Christus nos diligenter scrutari, quodq; in oculis habere iussit aliud, omnem nostram operam dicitis frustra collocari? Et Christum, Apostolosque, cùm hortarentur populum ad Sacras literas, vt ex illis abundaret in omni sapientia & scientia, voluisse hominibus fucum facere? Non est mirum si isti nos nostraraque omnia contemnant, qui Deum ipsum eiusq; oracula ita parui faciant. Insulsus tamen erat, vt nos laederent, iniuriam eos tam gravem facere verbo Dei.

103 Tamen quasi hoc parum esset, comburunt etiam sacrosanctas Scripturas, vt olim impius rex Aza, aut Antiochus, aut Maximinus, easque solent hæreticorum libros appellare: omninoq; id videntur facere velle, quod olim Herodes obtinenda potentia sive causa, in Iudea fecit. Is enim cùm esset Idumæus, alius a stirpe & sanguine Iudeorum, haberi tamen cuperet pro Iudeo, quo magis regnum illorum,

quod ab Augusto Cæfare impetraverat, sibi posterisq; suis confirmaret, omnes genealogias, quæ apud illos in Archiuis ab Abrahamo vsque diligenter fuerant asseruatae, & ex quibus facilè nullo errore deprehendi posset, è quo quicq; genere oriundus esset, iussit incendi, & aboleri, videlicet, ne quid superesset in posterum, quo ipse notari posset alieni sanguinis. Ita prorsus isti, cùm omnia sua quali ab Apostolis, aut à Christo tradita, velint haberi in pretio, ne quid vspiam supersit, quod huiusmodi somnia & mendacia possit coarguere, aut incendunt, aut populo intervertunt sacras Scripturas.

*In opere im-
perfcto.*

104 Recte fane, & valde in istos appositè scribit Chrysostomus : Hæretici (inquit) claudunt ianuas veritati. Sciant enim si illæ pateant, Ecclesiam non fore suam. Et Theophylactus, Verbum (inquit) Dei est lucerna, ad quam fur deprehenditur. Et Tertullianus, Sacra (inquit) Scriptura hæreticorum fraudes & furta conuincit. Cur enim celant, cur supprimunt Euangelium, quod Christus de tecto sonari voluit ? Cur illud lumen abdunt sub modium, quod stare oportuit in candelabro ? Cur multitudinis imperitæ cæcitati, atq; inscitiae magis, quam causæ bonitati confidunt ? An putant artes iam suas non videiri ? aut se nunc quasi Gygis annulum habeant, posse ambulare inconspicuos ? Satis iam omnes, latius vident quid sit in illo scrinio pectoris Pontificij : vel hoc ipsum argumento esse potest, non recte ab illis, non vere agi. Suspecta merito videri debet ea causa quæ examen & lucem fugitat. Nam qui malè facit, vt Christus ait, querit tenebras, & odit lucem : animus benè sibi conscient, vltro venit in conspectum, vt opera, quæ à Deo profecta sunt, videri possint. Illi autem non adeò vsque cæci sunt, quin vt hoc satis videant, si Scripturæ semel obtineant, actum esse statim de regno suo : vtque olim aiunt idola Dæmonum, à quibus omnia tum oracula petebantur, repente obmutuisse ad aspectum Christi, cùm ille venisset in terras, ita nunc omnes artes suas ad aspectum Euangelij statim esse ruituras. Antichristus enim non abiicitur nisi claritate aduentus Christi.

ad. 7. ff. 2.

105 Nos quidem non vt isti solent, ad flamas configimus, sed ad Scripturas, nec illas ferro obsiderimus, sed verbo Dei. Ex illo, vt Tertullianus ait, fidem alimus ; ex illo spem erigimus : ex illo fiduciam firmamus. Scimus enim Euangelium Iesu Christi esse vim Dei ad salutem, & in illo esse æternam vitam : vtque Paulus monet, ne Angelum quidem Dei de cælo venientem audimus, si nos ab aliqua parte hujus doctrinæ conetur euellere. Imo, vt vir sanctissimus Iustinus Martyr de se loquitur ne Deo quidem ipsi fidem haberemus, si aliud nos doceret Euangeliū. Nam quod isti sacras Scripturas, quasi mutas, & inutiles, missas faciunt, & ad Deum potius ipsum in Ecclesia, & in concilijs loquentem, hoc est, suos ipsorum sensus, & sententias prouocant, est ea ratio inuenienda

dæ veritatis & admodum incerta, & valde periculosa, & quodammodo fanatica, & à sanctis Patribus non approbata. Chrysostomus quidem ait, multos esse sapere, qui auctent Spiritum sanctum. At enim qui loquuntur de suo, fallunt illum habere gloriantur. Quemadmodum enim, inquit, Christus negabat se loqui a seipso, cum loqueretur ex lege & è prophetis: Ita nunc si quid præter Euangelium nomine sancti Spiritus nobis obtrudatur, non est credendum. Ut enim Christus est impletio Legis & Prophetarum, ita Spiritus est impletio Euangelij. Hæc Chrysostomus.

106 Isti vero quamvis non habeant sacras literas, habent tamen fortasse Doctores veteres, & sanctos Patres. Id enim semper magnificè iactauerunt omnem antiquitatem, & perpetuum omnium temporum consensum à se facere. Noltra vero omnia noua esse, & recentia, ante paucos annos proximos nunquam audita.

107 Certe in religionem Dei nihil grauius dici potest, quam si ea acculeretur nouitatis. Ut enim in Deo ipso, ita in eius cultu, nihil oportet esse nouum. Nescimus tamen, quo pacto ab initio rerum ita vidi-mus semper fieri, ut quotiescumq; Deus quasi accenderet, & homini-bus patefaceret veritatem suam, quamvis ea non tantum antiquissima, sed etiam æterna esset, tamen ab impijs hominibus & hostibus recens & noua diceretur. Impius & sanguinarius vir Aman, vt Iudeos in odium adduceret, sic eos apud regem Assuerum accusavit. Habes hic, inquit, Rex, populum nouis quibusdam vtentem legibus, ad omnes autem tuas leges contumacem & rebellem. Paulus etiam Athenis cùm primum tradere cœpisset atque indicare Euangelium, dictus est nouorum Deorum, hoc est nouæ religionis annunciator. Et annon possumus inquietum extescire quæ sit ista noua doctrina? Et Celsus cum ex professo scriberet aduersus Christum, vt eius Euangelium nouitatis no-mine per contemptum eluderet. An inquit post tot secula nunc tandem subiit Deum tam sera recordatio? Eusebius etiam auctor est, Christianam religionem ab initio contumeliaz causa dictam fuisse *νέα, νεωτερικα*, hoc est peregrinam, ac nouam. Ita isti nostri omnia vt peregrina & noua condemnant, sua autem omnia quæcumq; ea sunt laudari volunt vt antiquissima, vt hodie magi, & malefici, quibus cum Dijs inferis res est, dicere solent se haberelibros suos, atque omnia sacra & re-condita mysteria ab Athanasio, à Cypriano, à Mose, ab Abelo, ab Adamo, atque etiam ab Archangelo Raphaele, quo ars illa excelsior, & diuinior iudicetur, quæ ab huiusmodi patronis & inuentoribus profecta sit. Ita isti, quo illa sua religio, quam ipsi sibi, idq; non ita pridem pepererunt, vel stultis hominibus, vel parum quid agant, quidq; agatur cogitantibus, facilius, & magis commendetur, eam solent dicere ad se

ab Augustino, ab Hieronymo, à Chrysostomo, ab Ambrofio, ab Apostoli, à Christo ipso peruenisse.

108 Satis enim Sciunt, nihil istis nominibus popularius esse, aut in vulgus gratius. Verum quid si ea quæ isti noua videri volunt inueniantur esse antiquissima? Rursus quid si ea ferè omnia, quæ isti antiquitatis nomine tantopere prædicant, vbi ea probè ac diligenter excusa fuerint ad extremum inueniantur recentia & noua?

109 Profectò Iudæorum leges & cæmoniæ, quamuis eas Amatus accusaret nouitatis, non poterant hominum cuiquam verè & rectè cogitantivideri nouæ. Erant enim antiquissimis tabulis consignatae, Et Christus quamuis eum multi putarent ab Abraham & præcis Patribus discessisse, & nouam quandam religionem suo nomine inuexisse, tamen verè respondit: Si crederitis Moysi, crederetis mihi quoque: Nam doctrina mea non est ita noua. Moses enim antiquissimus auctor, cui vos omnia tribuistis, de me locutus est. Et D. Paulus Euangeliū Iesu Christi, etsi à multis nouum esse judicetur, tamen habet, inquit, antiquissimum testimonium Legis & Prophetarum. Nostra vero doctrina, quam rectius possimus Christi Catholicam doctrinam appellare, ita non est noua, vt eam nobis antiquus dierum Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, monumentis vetustissimis in Euangeliō & in Prophetarum atque Apostolorum libris commendâ: it: eaq; nunc noua nemini videri possit, nisi si cui aut Prophetarum fides, aut Euangeliū, aut Christus ipse videatur nouus. Iсторum verò religio, si ita antiqua & vetus est, vti eam ipsi videri volunt, cur eam ab exemplis primitiæ Ecclesiæ, ex antiquis Patribus & Concilijs veteribus non probant? Curtam vetus cauſa tamdiu deserta iacet sine patrono? Ferrum quidem & flamman semper habuerunt ad manum: de Concilijs verò antiquis, & patribus magnum silentium. At qui absurdum erat ab istis ita cruentis & feris rationibus incipere, si potuissent alia argumenta leuiora & mitiora inueniri. Quod si illi ita prorsus fidunt veteri statu, & nihil simulant, cur ante non ita multos annos Ioannes Clemens Anglus aliquot folia veterissimi Patris, & Græci Episcopi Theodorei, in quibus ille perspicue & luculenter docebat, naturam panis in Eucharistiā non aboleri, cum putaret nullum aliud exemplar posse vspiam inueniri, inspectantibus aliquot bonis viris, & fide dignis, lacerauit & abiecit in focum? Cur negat Albertus Pighius veterem patrem Augustinum rectè sensisse de peccato originis? aut de matrimonio, quod post votum nuncupatum sit initum, quod Augustinus afferit esse matrimonium, nec posse rescindi, illum errare & falsum esse dicit, nec probâ vti dialecticâ? Cur nuper cum excuderent, veterem Patrem Origenem in Euangeliū Iohannis, sextum illud caput, vbi illum credibile, vel potius certum est, contra ipsos de Eucharistiā multa

Dif. 27. quidam.

De bono viduū.
tatis. cap. 10.

Cauf. 17. 4. 1.
nuptiarum
bonum.

In coniugio-
fisi.

Liber hodie
circumferitur
multum.

multa tradidisse, integrum omiserunt : & librum multilum potius quam integrum, qui errores suos coargueret dare maluerunt? An hoc est antiquitati confidere? antiquorum Patrum scripta lacerare, supprimere, truncare, comburere? Operæ pretium est videre, quam pulchre isti cum illis Patribus quos iactaresolent esse suos, de religione conueniant. Vetus Concilium Elibertinum decreuit, nequid, quod colitur à populo, pingeretur in templis. Vetus Pater Epiphanius ait *cap. 3.* esse horrendum nefas, & non ferendum flagitium, si quis vel pictam, quamvis Christi ipsius imaginem, excitat in templis Christianorum: illi imaginibus & statuis, quasi sine illis religio nulla sit, omnia templa sua, atque omnes angulos compleuerunt. Veteres Patres, Origenes & Chrysostomus hortantur populum ad lectionem sacrarum literarum, ut libros coemant, vt de rebus sacris inter se, vxores cum viris, parentes cum liberis domi disputent: Isti Scripturas condemnant tanquam mortua elementa, & ab illis quantum maximè possunt, arcent populum. Veteres Patres Cyprianus, Epiphanius, Hieronymus, si quis forte voverit se velle viuere vitam coelibem, & postea viuat impurè, nec possit incendia cupiditatum cohibere, satius esse dicunt, vt ducat vxorem, & sese castè gerat in matrimonio; atque illud ipsum matrimonium, vetus pater Augustinus, ratum & firmum esse iudicat, nec oportere reuocari: isti eum, qui sevoto semel obstrinxerit, quantumvis vratur postea, quantumvis scortetur, quantumvis flagitiolè, & perdite contaminetur, tamen illum non linunt vxorem ducere: aut si forte duxerit, tamen negant illud esse matrimonium: & satius multò, & sanctius esse docent, concubinam aut scortum alere, quam ita viuere. Augustinus vetus Pater querebatur de multitudine inaniū cærimoniarum, quibus jam tūm videbat hominum animos, & conscientias opprimi: isti quasi aliud nihil Deo curæ sit, ita cæmonias auxerunt, in immensum, vt nihil iam penè aliud in illorum templis & sacrīs relictum sit. Vetus pater Augustinus negat fas esse, Monachum ignauum in otio gerere: & specie ac simulatione sanctitatis, ex alieno viuere: & illum quita viuat, vetus Pater Apollonius ait, latroni esse similem: isti monachorum habent, armentâne dicam, an greges, qui cùm prorsus nihil agant, & no simulent quidem, aut præ se gerant speciem villam sanctitatis, tamen non tantum viuant, sed etiam luxurient ex alieno. Vetus Concilium Romanum decreuit, ne quis inter sit Sacris, qui dicantur ab illo Sacerdote, quem certum sit, atere concubinam: isti & concubinas locant, mercede Sacerdotibus suis, & ad illorum sacrilegia homines inuitos per vim adigunt. Veteres Canones Apostolorum illum Episcopum qui simul & ciuilem Magistratum & Ecclesiasticam functionem obire velit, iubent ab officio summoueri: isti vtrunque Magistratum & obeunt, & obire omnino volunt, vel potius

*Origenes in Lætitium cap. 16
Chrysost. in Mat.
primum Hom.
2. in Ioan. hom.
31.
Epiph. xi. lib. 1.
cont. Ap. here.
61. de virginitate fernanda
ad Demetriam.*

Ad Iauarium.

De opere Monachorum.

can. 3.

can. 8.

tius alterum quem ab illis maximè obiri oportuit, non attingunt: Ne-
mo tamen est qui illos iubeat summoueri. Vetus Concilium Gan-
grense iubet, ne quis ita distinguat Sacerdotem cœlibem a marito, vt
cœlibatus causâ alterum putet alio sanctiorem. Iste eos ita distin-
guunt, vt à pio & probo viro qui vxorem duxerit, omnia sua sacra statim
putent profanari.

*In nouellis con-
stitutis. z 3. &
146.*

Vetus Imperator Iustinianus, iussit in sacro Mi-
nisterio omnia clara, & quam maximè argutâ & expressâ voce pro-
nunciari, vt fructus ex ea re aliquis ad populum redire posset: Iste ne
quid populus intelligat, omnia sua non tantum obscurâ & suonatiâ vo-
ce, sed etiam alienâ, & barbarâ lingua missitant.

*Tertium Carth-
cap.47.*

Vetus Concilium Carthaginense iubet, ne quid in sacro coetu legatur præter Scripturas Canonicas: isti ea legunt in Templis suis, quæ ne ipsi quidem dubi-
tant esse mera mendacia, & inanæ fabulas. Quod si quis ista infir-
ma putet esse ac leuia, quod ab imperatoribus, & minutis quibusdam

Epilcopsis, & non ita plenis Concilijs decreta fuerint, & Papæ magis
auctoritate & nomine delectetur, Iulius Papa diserte vetat, ne Sacer-
dos dum peragit sacra mysteria, panem immergit in calicem: Iste con-
tra decretum Iulij Papæ, panem diuidunt & immergunt.

Clemens Papa negat fas esse Episcopo gerere vtrumuqe gladium: & si vtrumu-
que (inquit) habere vis, & te ipsum decipies, & eos qui te audient. Iam Papa gladium vtrumuquesibi vendicat, & vtrumuque gerit: qua-
re minus mirum videri debet, si illud sequutum sit quod Clemens
ait, vt ille & seipsum deciperet, & illos qui illum audierint. Leo Papa
in uno Templo vnam tantum ait, fas esse Missam dicere uno die: Iste
in uno Templo quotidie sæpe denas, sæpe vicenas, sæpe tricenas, sæpe
etiam plures Missas dicunt, vt miler spectator vix scire possit quò se
potissimum debeat vertere.

Gelasius Papa, si quis diuidat Eucharistiam, & cum alteram partem suscipiat, abstineat ab altera, eum ait im-
probè facere, & sacrilegium committere: Iste contra verbum Dei,
contraque Gelasium Papam, alteram tantum partem Eucharistæ po-
pulo dari iubent, & in ea re Sacerdotes suos alligant sacrilegio. Quod
si illi hæc omnia vnu iam ipso antiquata esse dicent, & mortua, & nihil
ad ista tempora pertinere, tamen vt omnes intelligent, quæ tides istis
hominibus habenda sit, quaque spe Concilia ab illis conuocentur;

videamus paucis, quam probè curent ea quæ proximis istis annis,
recenti adhuc memoriam, in publico Concilio legitime indicto,
ipsi sancte obseruanda esse decreuerunt. In Concilio proximo
Tridentino, vix ante annos quatuordecim, sanctum esse communibus

suffragijs omnium Ordinum, ne cui vno committerentur duo
Sacerdotia vno tempore. Vbi nunc est illa sanctio? An ea quo-
quetam citio antiquata est & mortua? Nam isti quidem non tan-
tum duo Sacerdotia, sed etiam complura sæpe Monasteria & E-

piscopatus

*De confcr. dif. 2.
Cùm enim ne-
mo.*

piscopatus modò binos, modò ternos, modò quaternos vnitribuunt, eique non tantum indocto, sed etiam sàpè homini militari. In eodem Concilio decretum est oportere omnes Episcopos docere Euangelium: Iste neque docent, neque in pulpitum vñquam ascendunt; neque id putant quidquam ad munus suum pertinere. Quæ ergo est ista pompa vetustatis? quid de priscorum Patrum, quid de Conciliorum nouorum veterumque nominibus gloriatur? Quid videri volunt, nisi auctoritate illorum, quos cùm visum est pro libidine contemnunt, sed geslat animus cum Pontifice potius ipso agere, & hæc illi coram in os dicere: dic ergo nobis Pie Pontifex, qui omnia antiqua crepas, & omnes tibi vni addictos gloriaris: ex omnibus Patribus quis vñquam te vel summum Pontificem, vel vniuersalem Episcopum, vel caput Ecclesiæ appellavit? Quis tibi traditum esse dixit vtrumque gladium? Quis te habere autoritatem & jus conuocandi Concilia? Quis vniuersum mundum esse diœcesin tuam? Quis de tua plenitudine Episcopos omnes accipere? Quis tibi dataim esse omnem potestate in cælo, quām in terra? Quis te nec à regibus, nec à toto Clero, nec ab vniuerso populo posse judicari? Quis Reges & Imperatores de iussu & voluntate Christi, à te accipere potestatem? Quis te ita exquisita, & mathematica ratione, septuagies septies maiorem esse maximis regibus? Quis tibi potestatem ampliorem tributam esse, quām reliquis Patriarchis? Quis te Dominum Deum esse, aut non purum hominem, aut quiddam coagmentatum & concretum ex Deo & homine? Quis te vnum fontem esse omnis juris? Quis te imperium habere in Purgatorium? Quis te pro tuo arbitrio imperare posse Angelis Dei? Quis te esse Regem Regum, & Dominum Dominantium vñquam dixit? Possumus alia quoque eodem modo, ex omni numero veterum Episcoporum & Patrum. Quis vñquam vñus te docuit, vel inspectante populo, Missam priuatam dicere, vel Eucharistiam supra caput attollere, quæ in re omnis nunc Religio tua continetur: vel Christi Sacraenta truncare, & contra eius institutum, atque expressa verba, altera parte populi fraudare? vtque semel finem faciamus ex omnibus Patribus, quis vñus te docuit Christi sanguinem, & sanctorum Martyrum merita dispensare, & indulgentias tuas, atque omnia spatia purgatorij seu merces in foro vendere? Soliti suntisti, sàpè reconditam quindam doctrinam suam, & multiplices varijsq; lectiones prædicare. Proferant ergo nunc aliquid si possunt, vt aliquid saltem legisse ac scire videantur. Clamârunt sàpè fortiter in omnibus circulis omnes partes Religionis suæ antiquas esse, & non tantum multitudine, sed etiam consensu & cotinuatione omnium Nationum, & temporum approbatas.

110 Ostendant ergo aliquando antiquitatem istam suam: faciant, vt appareat ista, quæ tanto pere prædicant esse tam late propagata. Doceant

Dif. 9. Inno-
centij.

De maior. ep.
in obed. foliis.

In extraug.
Ioan. 22. cap.

cum internor
nullas.

In gloria final.

In edit. impref-
sa Parisijs.

1503.

Antonius de

Rofelijt.

ceant omnes Nationes Christianas in suam istam Religionem concessisse: sed fugiunt ut jam ante diximus à Decretis suis: eaque quæ ante ita paucos annos ab ipsis in omnem æternitatem, sancta erant, tam breui tempore resciderunt. Quid ergo illis fidendum est in Patribus, in veteribus Concilijs, in verbis Dei? Non habent, ô Deus bone, non habent ea, quæ se habere gloriantur: non antiquitatem, non viuieritatem, non locorum, non temporum omnium consensum. Idque ipsi, et si dissimulatum potius cuperent, tamen non ignorant, immo etiam interdum non obliquerè confitentur; Itaque veterum Conciliorum & patrum sanctiones auit eiufrodi esse, ut interdum mutari possint: alijs enim temporibus Ecclesiæ, alia atque alia decreta conuenire. Atque ita fæse abundunt sub nomine Ecclesiæ, & inani fuco miseris mortalibus illudunt. Et mirum est aut ita cæcos esse homines ut ea tam facile tamq; a quo animo possint ferre.

III Sed cum illa tanquam nimis iam vetera & obsoleta iuberent esse irrita, alia quædam torta se meliora, atque utiliora reposuerunt. Solent enim dicere ne Christum quidem ipsum, aut Apostolos si reuinificant, melius, aut sanctius administrare posse Ecclesiam Dei, quam quomodo nunc administratur ab ipsis. Reposuerunt illi quidem alia: sed quemadmodum Hieremias ait, paleam pro tritico: eaq; ut ait Esaias, quæ Deus ab illis non requisiuit. Obturarunt omnes venas aquæ viuæ & exciderunt populo Dei cisternas ruinosas, & lutulentas plenas limo, & sordibus, quæ nechabent aquam puram, nec eam poterant continere. Eripuerunt populo sacram Communione: verbum Dei vnde omnis consolatio petenda erat: verum cultum Numinis: rectum usum Sacramentorum & precum: dederunt autem nobis de suo, quibus nos interim oblectaremus, sales, aquas, ampullas, sputa, ramulos, bullas, iubilæa, indulgentias, cruces, suffitū, & infinitum numerum ceremoniarum, & ludos, ut Plautus ait, ludificabiles. In his illi rebus, omnem religionem collocarunt: his rebus docuerunt Deum ritè placari posse: his abigi dæmones: his confirmari hominum conscientias. Hæc videlicet sunt pigmenta, & Myrothecia religionis Christianæ. Hæc Deo videnti grata & accepta sunt, hæc oportuit in honorem venire, ut Christi & Apostolorum instituta tollerentur. Atque ut olim Rex impius Hieroboam, cum cultum Dei sustulisset, & populum ad aureos vitulos adduxisset, ne forte postea mutarent voluntatem, & à se dilaberentur, & redirent Hierosolymam ad Templum Dei, eos longa oratione cohortatus est ad constantiam. Hi, inquiens, Israel sunt Dij tui: hoc pacto Deus vester iussit se à vobis coli. Graue autem vobis & molestum erit, iter tam longinquum suscipere, & quotannis ad salutandum & colendum Deum ascendere Hieroso-

Hierosolymam. Ita prorsus isti, cùm semel traditionum suarum causâ irritam fecissent legem Dei, ne populus postea oculos aperiret, & alio dilaberetur, atque aliunde peteret certiorem aliquam rationem salutis suæ. O quoties acclamârunt hunc esse illum cultum, qui Deo placeat, quemque ille à nobis exigat, quoq; iratus flecti velit! His rebus Ecclesiæ consensum contineri: his rebus omnia peccata expiari, & tranquillari conscientias: qui discesserit ab his, eum sibi nihil spei ad æternam salutem reliquisse! Graue autem ac molestum populo esse ad Christum, ad Apostolos, ad veteres Patres respicere, quidq; illi velint aut iubeant perpetuo attendere! Hoc videlicet, est populum Dei ab infirmis mundi elementis, à fermento Scribarum, & Phariseorum, & ab humanis traditionibus abducere? Christi atque Apostolorum iussa loco moueri oportuit, vt ista succederent? O iustam causam, cur vetus & multis saeculis probata doctrina antiquaretur, & in Ecclesiam Dei noua forma religionis inueheretur! Tamen quicquid est, clamant isti, nihil oportere immutari: his rebus hominum animis satissimi: Romanam Ecclesiam ista decreuisse: eam errare non posse. Syluester enim Prierias ait Ecclesiam Romanam esse normam & regulam veritatis: Sacras Scripturas ab illa, & auctoritatem & fidem accipere. Doctrina, (inquit) Romanæ Ecclesiæ est regula fidei infallibilis, a qua sacra scriptura robur accipit. Et indulgentiæ (inquit) auctoritate scripturaræ non innoverunt nobis, sed innoverunt auctoritate Romanæ Ecclesiæ, Romanorumq; Pontificum, quæ maior est. Pighius etiam non dubitat dicere, in iusl Romanæ Ecclesiæ, ne clarissimæ quidem scripturaræ credendum esse. Prorsus, vt si quis istorum, qui latine recte ac purè loqui non posset, aliquid tamen in ea lingua pro forensi consuetudine celeriter & expedite balbutiat, omnino dicat ad eum nunc modum alijs etiam omnibus loquendum esse, quo ante multos annos Mammetrectus, aut Catholicon loquuti sint, quoque adhuc ipsi adhuc vtuntur in foro, sic enim satis intelligi posse, quid dicatur & hominum voluntati satissimi: ridiculum autem esse nunc tandem nouo dicendi genere turbare orbem terrarum, & Ciceronis, aut Cæsaris, veterem in dicendo puritatem atque eloquentiam reuocare.

112 Tantum, sicutilicet, isti debent inscitiae ac tenebris superiorum temporum. Multa, vt ait quidam, habentur sèpè in pretio, tantum quod dicata, aliquando fuerint Deorum Templis. Ita nos videmus multa hodie probari ab istis, & magnificari, non quòd ea tanti esse iudicent, sed tantum quod recepta fuerint consuetudine, & quodam modo dacta Templo Dei.

113 At Ecclesia, inquiunt, nostra errare non potest. Id opinor ita dicunt, vt olim Lacedæmonij solebant dicere, in tota sua republica nullum

*Summi Angli-
ca. dicit. Papa.*

lum posse inueniri adulterum: cum reuera omnes potius essent adulteri, & incertis nuptiis & vxoribus inter se communibus vterentur; aut ut hodie Canonistæ ventris causâ, solent de Papa dicere: Illum cum sit Dominus omnium beneficiorum, & si pretio vendat Episcopatus, Monasteria, Sacerdotia, & nihil a se gratis abiresinat: tamen cum ea omnia dicat esse sua, etiam si maximè velit, non posse committere Simoniām. Quam autem id firmum sit, quamq; consentaneè rationi dicatur, nos adhuc videre non possumus nisi forte, vt olim veteres Romani victoriae, ita illi veritati, postquam ea semel ad nos peruenisset, alas, quibus aduolauerat, detraxerint, ne posset in posterū auolare. Sed quid si illis Hieremias dicat, vt supra commemorauimus, Hæc esse verba mendacij? Quid si idem rursus dicat, illos ipsos, quos vinitores esse oportuit, diligipalē ac perdidisse vineā Domini? Quid si Christus dicat: illos quibus maximè templū oportuit esse curæ, ex Templo Domini fecisse ipeluncā latronū? Quod si errare Ecclesia Romana non potest, felicitate eius oportet maiore esse, quam istorū prudentiā. Ea enim est illorū vita, doctrina, diligentia vt per eos quidē non tantum errare Ecclesia, sed etiā funditus interire, & extingui possit. Profecto si errare Ecclesia ea potest, quæ à verbo Dei, quæ à iussis Christi, quæ ab Apostolorūm institutis, quæ à Primitua Ecclesiæ exemplis, quæ a veterum Patrum, & Conciliorum sanctiōnibus, quæ a suis iphis decretis deceperit, quæ nullis, nec veteribus nec nouis, nec suis nec alienis, nec humanis nec diuinis legibus teneri velit: certum est Ecclesiam Romanam non tantum potuisse errare, sed etiam flagitiosè, & turpiter errauisse.

114 At de nostris inquiet, fuisis, nunc autem Apostatae facti esis, & à nobis discessisti. Discessimus quidem ab illis, & ea de te, & Deo optimo Maximo gratias agimus, & nobis magnopere gratulamur. At à primitua Ecclesia, ab Apostolis, à Christo non discessimus. Educati quidem sumus apud istos in tenebris, & ignoratione Dei, vt Moses in disciplinis, & in sinu Egyptiorum. De veltri suimis, inquit Tertullianus, fateor, nec mirum: Fiunt enim inquit, non nascentur Christiani. Sed cur ipsi desuis illis septem montibus, in quibus olim Rōma stetit descenderunt, vt in planicie potius, in campo Martio habitarent? Dicent fortasse quod iam aquarum ductus, sine quibus non possunt commodè viuere, in illis montibus defecissent. Dent isti fanè eam nobis veniam de aqua: æternę vitę, quam volunt sibi dari de aqua puteali. Aqua iam apud istos defecerat, seniores vt Hieremias ait mittebant paupulos suos ad aquas: At illi cum nihil inuenient, miseri, & siti perditū retulerunt vasa inania. Egeni, inquit Esaias, & pauperes querebant aquas, sed eas nullas, yspiam inuenierunt: Lingua illorū sitii iam aruerat. Iste omnes canales, & ductus persfrerant: Iste obstruxerant omnes yeras: & coccio, lutoq; oppleuerat fontē aquę viue-

vtq; olim Caligula occlusis omnibus horreis, publicam populo inedia, & famem : ita illi obturatis omnibus fontibus verbi Dei , sitim populo miserabilem induxerant. Illi hominibus famem : vt ait Amos Prophetæ sitimq; attulerant: non famem panis; non sitim aquæ, sed audiendi verbi Dei. Circumibant miseri querentes scintillam aliquam diuinæ lucis , ad quam exhilararent conscientias: at ea iam prorsus extincta erat : nihil potuerunt inuenire. Hęc erat conditio , hęcerat miserabilis forma Ecclesiæ Dei: Miserè in ea sine Euangeliq; , sine luce, sine consolatione vlla viuebatur.

115 Quare etli discessio illis nostra molesta est , tamen cogitare debent quām iusta fuerit causa discessionis. Nam si dicent, ab ea societate in qua fueris educatus, nullo modo fas esse discedere, facile possunt in nostro capite, & Prophetas, & Apostolos, & Christum ipsum condemnare. Nam cur hoc etiam non queruntur , Lothum è Sodoma: Abrahamum è Caldæa : Hebræos ex Ægypto : Christum à Iudæis: Paulum à Phariseis diceſſisse? Nisi enim iusta aliqua possit esse causa discessionis, nihil videmus, cur non illi quoque possint eodem modo factioſis, & ſeditionis accusari.

116 Quòd si nos damnandi sumus pro hæreticis , qui iſtorum imperata omnia non facimus, quid illi ? qui tandem , aut quales videri debent, qui Christi & Apostolorum imperata contemnunt ? Si nos sumus Schismatici , qui discessimus ab iſtis, quo tandem illos nomine appellabimus , qui à Græcis, à quibus fidem acceperunt, ab Ecclesia Primitiva, à Christo ipso , ab Apostolis , tanquam à parentibus discesserunt ? Nam Græci quidem, qui hodie profitentur religionem & Nomen Christi : Eti multa habent contaminata, magnam tamen adhuc partem retinent eorum quæ acceperunt ab Apostolis. Itaque nec priuatas habent Missas, nec truncata Sacra menta, nec Purgatoria, nec Indulgencias. Pontificios verò titulos, & magnifica nomina tanti faciunt, vt quicunque eos imponat sibi , ſeq; vel viuerealem Episcopum, vel Ecclesia totius caput velit appellari, eum illi non dubitent & superbū hominem , & in omnes alios Episcopos fratres suos contumeliosum, & hæreticum esse dicere.

117 Iam verò cùm perſpicuum sit , & negari non possit , iſtos ab illis à quibus Euangeliū, à quibus fidem, à quibus religionem, à quibus Ecclesiam acceperunt defecisse, quid causæ est, cur nunc ad eosdem tanquam ad fontes nolint reuocari ? Cur quasi Apostoli omnes Patriæque nihil viderint, ita illorū temporū ſimilitudinē reformidant ? An enim iſti plus vident, aut Ecclesiam Dei pluris faciunt , quām illi, qui iſta tradiderunt ? Nám nos quidem discessimus ab illa Ecclesia, in qua nec verbum Dei purè audiri potuit, nec Sacra menta administrari, nec Dei Nomen vt oportuit inuocari: quam ipſi fatentur multis in rebus

bus esse vitiosam: in qua nihil erat quod quenquam posset prudentem hominem, & de sua salute cogitantem, retinere. Postremo, ab Ecclesia ea discessimus, quæ nunc est non quæ olim fuit: atque ita discessimus ut Daniel ē cauea leonum, vt tres illi pueri ex incendio: nec tam discessimus, quām ab istis diris & deuotionibus electi sumus.

118 Accellimus verò ad illam Ecclesiam, in qua ne ipsi quidem, si verè, atque ex animo loqui volunt, negare possunt omnia castè & reuerenter, & quantum nos maximè alsequi potuimus, proximè ad priscorum temporum rationem administrari. Conferant enim Ecclesiæ nostræ suāque inter se: videbunt & se turpissimè ab Apostolis, & nos ab ipsis iustissimè discessisse. Nos enim cum Christo, Apostolis, & sanctis Patribus Eucharistiam populo damus integrum: Isti, contra omnes Patres, contra omnes Apostolos, contra Christum ipsum cum summō, vt Gelarius ait, sacrilegio, Sacraenta diuidunt, & alteram partem populo eripiunt.

119 Nos cœnam dominicam ad Christi institutionem reuocamus, eamq; quam maxime, quamq; plurimis communem, vtque appellatur, ita re ipsa Communionem esse volumus: isti contra institutum Christi omnia immutârunt, & ex sacra Communione priuatam fecerant missam: atque ita nos cœnam præbemus populo, isti inane spectaculum.

120 Nos cùm antiquissimis Patribus affirmamus, Corpus Christi non comedî, nisi ab hominibus pijs, & fidelibus, & imbutis Spiritu Christi: Isti docent ipsissimum corpus Christi reipsa, vtque ipsi loquuntur realiter, & substantialiter non tantum ab impijs & infidelibus, sed etiam, quod horrendum dictu est, à muribus & canibus posse comedî.

1. Cor. 14.

121 Nos ita precamur in Templis, vt quemadmodum Paulus monet, populus scire possit, quid precemur, & communibus votis responderemus, Amen: Istitvæ tinniens, voces in templis ignotas, & peregrinas sine intelligentia, sine sensu, sine mente fundunt: & omnino id agunt, ne populus quidquam possit intelligere.

122 Et ne omnia discrimina commemoremus, sunt enim propè infinita, nos scripturas sacras conuertimus in omnes linguas: Isti eas vix extare patiuntur in vllalingua. Nos inuitamus populum ad legendum, & audiendum verbum Dei: isti abigunt. Nos causam ab omnibus cognoscimus: isti fugiunt judicium. Nos scientiâ nitimur: isti inscitiâ. Nos lucifidimus: isti tenebris. Nos colimus, vt par est voces Apostolorum & Prophetarum: Isti comburunt. Postremo nos in Dei causa Deivnius judicio stare volumus: isti stare volunt suo. Quod si illi hæc omnia tranquillo animo, & ad audiendum, dicendumque comparato spectare velint, non tantum probabunt institutum nostrum

strum, qui relictis erroribus Christum ejusque Apostolos fecuti sumus, sed ipsi etiam à se deficient, seque vltro aggregabunt ad partes nostras.

123 Atque sine sacro Oecumenico Concilio, nefas, inquiet, fuit ista tentare. Ibi enim else omnem vim Ecclesiæ, ibi Christum pollitum else se se semper præstò affuturum. Atqui ipsi mandata Dei & Apostolorum decreta violarunt, vtque jam diximus, omnia prope non tantum instituta, sed etiam dogmata primatiæ Ecclesiæ disipauerunt, nihil expectato sacro Concilio.

124 Verum quod aiunt, nihil cuiquā fas esse innouare sine Concilio, quis tandem scripsit nobis istas leges? Aut unde illi hoc edictū habuerūt?

125 Ridicule quidem fecit ille Rex, qui cum oraculo certus esset de sententia, & voluntate summi Iouis, postea rem integrā retulit ad Apollinem, vt sciret an idem illi videretur, quod Patri: Nos autem, multò ineptius faceremus, si cùm Deum ipsum nobis in sacrosanctis Scripturis aperte loquentem audiamus; ejusque voluntatem & mentem intelligamus, postea quasi id nihil sit, rem integrā referre velimus ad Concilium, quod non aliud est, quam querere an idem videatur hominibus, quod Deo: Et an homines velint mandata Dei, authoritate sua comprobare. Quid enim? Nisi Concilium velit & iubeat, verum non erit verum? aut Deus non erit Deus? Si Christus ab initio ita facere voluisse, vt nihil doceret, aut diceret inuitis Episcopis, omnem autem doctrinam suam ad Annam & Caiphām retulisset, vbi nunc esset fides christiana? aut quis vñquam audisset Euangeliū? Petrus quidem, quem Pontifex sacerdos, magisque prædicare solet, quam Iesum Christum, fidenter restitit sacro Concilio: Et satius, inquit, est obtemperare Deo, quam hominibus. Et Paulus, cum semel animo hausisset Euangeliū, idque non ab hominibus, neque per hominem, sed per solam voluntatem Dei, non deliberauit cum carne & sanguine, nec retulit ad cognatos aut fratres suos: sed statim abiit in Arabiam, vt diuinā mysteria, Deo authore, publicaret.

126 Nos quidem Concilia, & Episcoporum, doctorumq; hominum conuentus & colloquia non contemnimus: Neq; ea quæ fecimus prorsus sine Episcopis, aut sine concilio fecimus. Plenis Comitijs res acta est longa deliberatione, frequenti Synodo. De isto vero concilio quod nunc a Pio Pontifice simulatur, in quo homines non appellati, non audit, non vidi, ita facile condemnantur, quid nobis expectandum, aut sperandum sit, non est difficile diuinare.

127 Nazianzenus olim, cum suo tempore videret homines in huiusmodi conuentibus ita else cæcos & obstinatos, vt abducerentur affectibus, & victoriani magis quererent quam veritatem: disertè pronunciauit se nullius Concilij vñquam exitum vidisse bonum. Quid ille nunc diceret, si hodie viueret, & istorum conatus intelligeret? Nam

Agellanus.

tum quidem, et si studebatur partibus, tamen & causæ cognoscabantur, errores manifesti omnium partium suffragijs communibus tollebantur. Isti verò nec causam disceptari liberè volunt, nec quantumcunq; sit errorum, quidquam patiuntur immutari.

128 Id enim illi sàpè & sine fronte jactare solent Ecclesiam suam errare non posse, nihil esse in ea vitii, nihil esse nobis concedendum, aut si quid sit tamen Episcoporum & Abbatum esse hoc iudicium: illos esse moderatores rerum: illos esse Ecclesiam Dei. Aristoteles ait spurius non posse facere Ciuitatem: An autem ex istis effici possit Ecclesia Dei, ipsi videant. Certè nec legitimi sunt Abbates nec genuini Episcopi.

129 Sed sint sanè Ecclesia: audiantur in Conciliis: soli habeant ius suffragandi: olim tamen cum Ecclesia Dei, si ad istorum quidem Ecclesiam conferatur, satis commodè regeretur, vt Cyprianus ait, aduocabantur ad Ecclesiasticarum causarum cognitionem, & presbyteri, & Diaconi & nonnulla etiam pars plebis.

130 Sed quid si isti Abbates, & Episcopi nihil sciant? Quid si quid sit religio, quidq; de Deo sentiendum sit non intelligent? Quid si lex perierit à Sacerdote, & consilium à senioribus? Quid si, vt ait Michaelas, nox illis sit pro visione, & tenebre pro diuinatione? Quid si, vt Esaias ait, omnes speculatores Ciuitatis facti sunt cæci? Quid si sal vim suam, & saporem amiserit? vtque Christus ait, ad nullum vsum sit accommodus, nead id quidem, vt ab iij ciatur in sterquilinium?

131 Ad Papam scilicet omnia deferent qui errare non potest. At illud primum ineptum est, Spiritum sanctum à sacro Concilio currículo auolare Romanum, vt si quid dubitet, aut hæreat, & se se explicare non possit, ab alio nescio quo Spiritu doctiore consilium capiat. Nam, si ita est, quid opus erat tot Episcopos tantis impensis, tam longinquis itineribus, Tridentum hoc tempore conuocari? Consultius multò erat, & statius certè multò, & breuius & commodius, vt ad Papam potius omnia rei gercent, & statim ad illius sacri pectoris oraculum deuenirent. Deinde etiam iniquum est causam nostrâ à tot Episcopis, & Abbatibus, ad vniuersitatem hominis iudicium deuoluere, eius prælertim qui à nobis gravissimus criminibus accusetur, nec adhuc causam suam dixerit, & nos antequam vocaremur ad iudicium, sine iudicio condemnari. An ergo nos ista fingimus? Aut ista hodie non est ratio Conciliorum? Aut non omnia à sacro Concilio ad vnum Pontificem deferuntur: vt quasi tot sententijs, & subscriptionibus nihil sit auctum, ille vnum possit addere, mutare, minuere, abrogare, approbare, relaxare, restringere, quicquid velit? Quorum ergo hominum sunt hæc verba? Cur Episcopi, & Abbates, non ita pridem in proximo Concilio Tridentino ita ad extremum decreuerunt: salua semper in omnibus Sedis Apostolice auctoritate? Aut cur Paschalis Papa ita insolenter de se scribit: Quasi, inquit,

quit, Romanæ Ecclesiæ legem Concilia vlla prefixerint: cum omnia De electione & Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, & facta sint, & robur electi potestas et acceperint, & in illorum statutis Romani Pontificis patienter excipiatur auctoritas? Si ista rata esse volunt, cur Concilia indicuntur? sin ea iubent esse irrita, cur in istorum libris, quasi integra relinquuntur?

132 Sed sit sanè Pontifex vnu supra omnia Concilia, hoc est, sit pars aliqua maior quam totum: plus possit, plus sapiat, quam omnes sibi:

& vel inuito Hieronymo, sit vrbis vniuersitatis auctoritas maior, quam orbis terrarum. At quid si ille de his rebus nihil viderit, & nec sacras Scripturas, nec veteres Patres, nec Concilia sua vnuquam legerit? Quid si ille, vt olim Papa Liberius, deficiat ad Arrianos: aut vt non ante ita

multos annos, Iohannes Papa, de futura vita, & animarum immortalitate impiè & nefariè sentiat: aut vt olim Papa Zosimus Concilium Nicenum, ita ille nunc potestatis suæ augendæ causâ, alia Concilia corrupit, & quæ nec cogitata quidem vnuquam fuerint, ea à sanctis Patribus deliberata, & constituta esse dicat: vtque Camotensis ait, Pontifices solitos esse sèpè facere, vim adhibeat Scripturis, vt habeat plenitudinem potestatis?

Quid si abijciat fidem Christianam, & efficiatur Apostata, quales, Lyranus ait, multos fuisse Papas? Tamen ne Spiritus sanctus statim illi pulsabit pectus, atque etiam nolenti, & inuito accedit lumen ne possit errare? Aut ille erit fons omnis iuris? & omnis thesaurus sapientiæ atque intelligentiæ in illo, tanquam in scrinio inuenietur? Aut, si ista in illo non sunt, potestne de rebus tantis recte & commodè iudicare? Aut, si iudicare non potest, petit vt ista ad se vnum omnia referantur? Quid si Aduocati Pontificum, Abbates, & Episcopi nihil dissimulent, sed aperte se gerant pro hostibus Euangelij, & quod vident videre nolint, & vim faciant Scripturis, & videntes, & scientes depravent, aut adulterent verbum Dei: & ea quæ perspicue ac proprie dicta sunt de Christo, nec possunt cuiquam mortalium alii conuenire, impure, atque impiè ad Papam transferant? Quid si dicant Papam esse omnia, & supra omnia: Aut illum ea posse omnia, quæ Christus potest: Et Papæ Christique vnum esse tribunal, & vnum Consistorium? Aut illum esse lucem illam quæ venerit in mundum, quod Christus de se vno pronunciauit, euniqué qui male agit, odissè & fugere illam lucem: aut alios Episcopos omnes de eius accipere plenitudine? Postremò, quid si non dissimulanter aut obscure, sed perspicue, & aperte decernant contra expressum verbum Dei? An quicquid illi dicunt, statim erit Euangelium? An iste erit exercitus Dei? An ibi Christus præsto erit? An in istorum linguis natabit Spiritus sanctus? aut illi possunt verè dicere, Visum est Spiritui sancto & Nobis? Petrus quidem à Soto, & eius astipulator Hosius, nihil dubitant

Ad Euagrium.

*Hosiem. cap.
Quanto Abbas
de electione.
ca. Venerabilis.
Cornelius E-
piscopus in Con-
cilio Trident.*

Durandus.

Hofius contra
Brentium, li. 2.

affirmare, Concilium illud ipsum, in quo Christus Iesus adiudicatus est morti, habuisse spiritum propheticum, Spiritum sanctum, spiritum veritatis: nec falsum, aut vanum fuisse, quod Episcopi illi dixerunt: Nos habemus Legem, & secundum Legem debet mori: illos iudicasse, sic enim scribit Hofius, iudicij veritatem: omninoque iustum fuisse illud decretum, quo ab illis pronunciatum est, Christum dignum esse qui moreretur. Mirum vero est non posse istos pro se dicere, & propugnare causam suam, nisi vna etiam Annæ Caiphæq; patrocinentur. Nam qui illud ipsum Concilium, in quo Filius Dei ad crucem ignominiosissime condemnatus est, legitimum dicent fuisse ac probum, quod tandem illi Concilium decernent esse vitiosum? Tamen qualia sunt istorum Concilia ferè omnia, necesse illis fuit, ut ista de Caiphæ Annæq; concilio pronunciarent. Verum ap. istu Ecclesiam nobis instaurabunt, ijdem iphi Iudices, ijdémque rei? An isti minuerint ambitionem fastu: inque suum? An ipsi seipso ejcident, aut contra se ferent sententiam, ne Episcopi sint indocti, ne ventres pigri, ne cumulent Sacerdotia, ne gerant se pro Principibus, ne bella gerant? An dilecti Pontificum filioli Abbates decernent, monachum, qui suo sibi labore viatum non quererat latronem esse? aut fas illi non esse, nec in ciuitatibus, nec in turba, nec ex alieno viuere: oportere monachum humi cubare: olusculo & ciceribus tueri vitam: incumbere literis, disputare, orare, opus facere, ad Ecclesiæ ministerium se parare? Eadem opera Pharisæi, & Scribæ instaurabunt Templum Dei, & ex spelunca latronum, restituent nobis domum orationis.

133 Fuerunt ex ipsis aliqui, qui errores in Ecclesia complures deprehenderint. Adrianus Papa, Aeneas Sylvius, Polus Cardinalis, Pighius, alijq; vti iam diximus. Habuerunt postea Concilium Tridenti, eodem loco quo nunc indicitur. Conuenierant Episcopi complures, & Abbates, & alij quos oportuit. Erant soli: quicquid ageretur, nemo erat qui obstreperet. Nostros enim homines ab omni conuentu prorsus excluserunt. Sederunt ibi magna expectatione sex annos. Primi sex mensibus, quasi id magnopere opus esset, multa de sacro sancta Triade, de Patre, de Filio, de Spiritu Sancto, pia quidem, sed non ita illo tempore necessaria decreuerant. Interim tamen ex tot erroribus tam perpicuis, tam confessis, tam manifestis, quem vnum errorem corrigerunt? A quo genere idolatriæ populum reuocarunt? Quam superstitionem sustulerunt? quam partem tyrannidis & pompa sua minuerunt? quasi verò iam orbis terrarum non videat conspirationem istam esse, non Concilium: & istos Episcopos, quos nunc sibi Pontifex aduocauit, prorsus iuratos, & adiuctos esse eius nomini: nec unquam quidquam facturos, nisi quod illi placere, & ad eius potentiam augendam facere, & illum velle videant: Aut non ibi numerari senten-

sententias potius, quam appendi: aut non meliorem partem
sæpe à maiore superari. Itaque scimus multos sæpe bonos viros,
& Catholicos Episcopos, cùm huiusmodi Concilia sündicarentur, &
apertè factionibus & partibus inferuiretur, & scirent se tantum lusuros
eis operam, aduerſiorum animos prorsus eis obſirmatos, nihil
poſſe promoueri, mansisse domi. Athanasius cum vocatus eſſet ab *Theodoſius lib.*
*Imperatore ad Concilium Cæſarienſe, & videret ſe ad infesta aduerſiorum ſuorum odia venturum eſſe, addeſſe noluit. Idem poſteā cum veniſſet ad Concilium Syrmianum, & ex hostium ſuorum ferocia, atque odio, animo rei euentum praefagiſret, ſtatim ſarcinas collegit atque abiit, Iohannes Chryſtoſtomus quamvis quaternis literis ab *Tripar. lib. 10.*
Imperatore Arcadio vocatus eſſet ad Concilium Arianorum, tamen *cap. 13.*
domi ſe continuuit. Cum Hieroſolymorū Episcopus Maximus ſedēret *Enſebius lib. 1.*
in Concilio Palæſtino, eum ſenex Paphnutius manu apprehenſum *cap. 17.*
eduxit foras: Non eſt fas, inquiens, nobis conſultare de hijs rebus cum hominibus impijs.*

134 Ad Concilium Syrmianum, à quo ſe subduxit Athanasius, occidentis Episcopi venire noluerunt. Cyrillus ab illorum, qui Patro-
palliani dicebantur, Concilio per literas appellauit. At Mediolanense *Tripar. Zozom.*
Concilium Episcopus Treuerensis Paulinus, alijq; complures, cùm vi-
derent conatus & potentiam Auxentij, venire recularunt. Fruſtra
enim videbant ſe ituros eo, vbi non ratio, fed factio audiretur: & vbi
cauſa non iudicio, fed studio diſceptarentur.

135 Atque illi quantumuis habeant infestos & obſtinatos Aduerſarios, tamen ſi veniſſent, audiri faltem in Concilio liberè potuiffent.

136 Nunc autem cùm nemo noſtrūm, ne federe quidem aut omniō videri in iſtorum concessu, ne dum liberè audiri poſſit, cùm Pontificum legati, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, omnes conjurati, omnes eādem culpā conſtricti, omnes eodem Sacramento obſtricti, ſoli ſedeant, & ſoli ius habeant ferendi ſuſfragij: Et poſtremo, quaſi ipſi nihil egerint, omnia ſua iudicia Papa & vniuersitati libidi-
nique ſubijciunt: videlicet ut ille, quem oportuit potius cauſam dicere, de ſe ipſo pronunciet: cùm vetus illa, & Christiana libertas, quaꝝ æquum erat in Christianis Concilijs eis maximam, prorsus de Concilio ſublata ſit; mirari hodie non debent homines prudentes ac pi, ſi nos id nunc facimus quod olim in ſimiſi cauſa à tot Patribus, & Catholicis Episcopis factum vident: vt quoniā auditi in Concilio non poſſimus, & Principum Legati habentur ludibrio, & nos emnes, quaſi res iam auctea confecta, & conſtituta ſit, ante iudicium con-
demnamur, domi manere malimus, & rem omnem Deo com-
mittere, quaꝝ eò proficiſci, vbi nec locum habituri ſimus, nec quid-
quam poſſimus promouere. Verum noſtrā iniuriam patien-
ter,

ter, & sedatè ferre possumus. Sed cur Reges Christianos, & pios Principes excludunt è consilio suo? Cur eos vel ita inciviliter à se, vel contumeliosè dimittunt, vt quasi homines Christiani non sint, aut judicare non possint, nolint eos Religionis Christianæ causam cognoscere, & Ecclesiarum suarum statum intelligere, aut si autoritatem suam interponant, & faciant id quod possunt, quod iubentur, quod debent, quodque & Dauidem, & Salomonem, & alios bonos principes fecisse scimus, vt ipsis aut dormientibus, aut nefariè resistentibus, Sacerdotum libidinem coerceant, eosque & ad officium faciendum adigant, & in officio contineant: vt idola euertant: vt superstitiones minuant: vt Dei cultum instaurent, Cur statim clamant illos omnia turbare, in alienum officium irrumperem, & improbè atque immodestè facere? Quæ scripture Principem Christianum ab huiusmodi causarum cognitione vñquam repulit? quis præter istos solos vñquam ista iura decreuit? At ciuiles (inquiet) principes Rempublicam atque arma tractare didicerunt, Religionis mysteria non intelligunt. Quid ergo Papa hodiè aliud est, quam Monarcha, aut princeps? Quid Cardinales, quos nunc vix alios esse est, quam principum & Regum filios? Quid Patriarchæ? Quid magna ex parte Archiepiscopi? Quid Episcopi? Quid Abbates? in regno Pontificio aliud hodiè sunt, quam ciuiles principes, quam Duces, quam Comites, quounque incedant, magnificè stipati, sèpè etiam torquati, & catenati.

137 Amictum quidem habent illi interdum aliquem, cruces, columnas, galeros, tiaras, pallia, quam pompam veteres Episcopi Chrysostomus, Augustinus, Ambrosius non habebant. Præter ista vero quid docent, quid dicunt, quid faciunt, quid viuunt, quod deceat non tantum Episcopum, sed etiam hominem Christianum? Antanti est titulum inanem gerere, & mutata solùm ueste appellari Episcopum?

138 Certe illis solis qui ista nec sciunt, nec scire omnino volunt, nec nisi quod ad culinam & ventrem attinet, partem ullam religionis teruntij faciunt, permitti rerū omnium summam, illos solos iudices fieri, & tanquam cæcos in specula collocari: Principem vero Christianum, rectè sentientem, stare truncum, & stipitem, non suffragari, non sententiam dicere, tantum quid illi velint, aut iubeant, obseruare, sine auribus, sine oculis, sine animo, sine pectore: quicquid ab ipsis imponatur, sine exceptione recipere, & cæco iudicio imperata facere, quantumuis ea blasphemæ sint atque impia, etiam si eos iubeant religionem vniuersam extinguere, & Christum ipsum in crucem tollere, & superbum, & contumeliosum, & iniquum est, & à principibus Christianis, & prudentibus non ferendum. Quid enim? an Caiphas & Annas ista videre possunt? Dauid & Ezechias non possunt? Et an Cardinali

nali homini militari & sanguinem spiranti, in Concilio sedere licet, Imperatori, aut Regi Christiano non licet? Nam nos quidem nihil nostris magistratibus tribuimus aliud, quam quod illis & ex verbo Dei tributum scimus, & optimarum rerum publicarum exemplo comprobatum. Præterquam enim quod Principi fideli à Deo mandata est cura vtriusque tabulae, vt intelligat ad officium suum, non ciuilem tantum rem, sed etiam sacram & Ecclesiasticam pertinere: præterquam quod Deus sèpè Regem, ac disertè iubet lucos succidere, idolorum statuas, & aras euertere, librum legis sibi describere, quodque illum Esaias ait, Ecclesiae patronum, & nutritium esse oportere: præterquam hæc omnia ex historijs, & optimorum temporum exemplis videmus, pios principes procreationem Ecclesiarum ab officio suo nunquam putasse alienam.

139 Moses ciuilis magistratus ac ductor populi omnem religionis & sacrorum rationem, & accepit à Deo, & populo tradidit, & Aaron Episcopum de aureo vitulo, & de violata religione, vehementer & grauius castigauit. Iosua eti non aliud erat, quam magistratus ciuilis, tamen, cum primum inauguraretur, & præficeretur populo, accepit mandata nominatim de religione, deq; colendo Deo. *Exod. 32.*

140 Dauid Rex cum omnis iam religio, ab impio Rege Saule prorsus eti dissipata, redixit arcam Dei, hoc est, religionem restituit: nec tantum adfuit vt admonitor, aut hortator operis, sed etiam psalmos & hymnos dedit, & classes disposuit, & pompam instituit, & quodammodo præfuit sacerdotibus. *1. Par.*

141 Salomon Rex ædificauit Templum Domino, quod eius parter Dauid animo tantum destinauerat: & postremò orationem egregiam habuit ad populum de religione & cultu Dei: Et Abiatharum Episcopum postea summouit, & in eius locum, Sadocum surrogauit: Cumq; postea Templum Dei foedum in modum esset Sacerdotum vitiatio, & negligentia contaminatum, Ezechias illud Rex jussit à ruderibus & fôrdibus repurgari, accendi lumina, suffitus aduleri, & veteri ritu sacra fieri: Æneum etiam Serpentem qui tûm à populo impiè colebatur, tolli, & in puluerem redigi. Iosophat Rex, excelsa & lucos, quibus impediri videbat cultum Dei, & populum à communi Templo, quod erat Hierosolymis, ad quod ex omni parte regni quotannis eundum erat priuata superstitione retineri, euerit & sustulit. Iosias Rex diligenter admonuit Sacerdotes, & Episcopos officij sui. Iosas Rex represtit luxum, & insolentiam sacerdotum. Iehu impios prophetas neci dedit. Et ne plura ex sacris Scripturis exempla commemoremus, ac potius à Christo nato quemadmodum in Euangeliō Ecclesia administrata sit consideremus. Olim Imperatores Christiani indicebant Episcoporum Concilia: Constantinus Nicenum: Theodosius pri-

*Iosu. 1.**3. Reg. 8.**2. Par. 19.**4. Reg. 18.**2. Par. 17.**4. Reg. 23.**4. Reg. 12.**4. Reg. 10.*

mus Constantinopolitanus: Theodosius secundus Ephesinum: Marianus Calcedonense, cumq; Ruffinus allegatet Synodum, quasi quæ pro se faceret, eius Aduerarius Hieronymus, ut eum refutaret, Doce, inquit, quis eam Imperator iussit conuocari. Idem in Epitaphio Paulæ citat literas Imperatorum, qui Episcopos Latinos, Græcoq; Romanos accessiri iussint.

142. Omnino per annos quingentos Imperator solus agebat conveitus sacros, & Episcoporum Concilia celebrabat. Quo magis nunc miramur importunitatem Episcopi Romani, qui, quod sciat integris rebus suis ius Imperatoris, nunc autem postquam Reges in partem Cesareæ maiestatis deuenerunt, esse ius commune omnium principum, id ita temere vni adscribat sibi, & satis esse putet voluntatem suam de habendo Concilio cum Princeps orbis terrarum viro, tanquam cum famulo suo communicare.

143. Quod si Imperatoris Ferdinandi modestia tanta est fortasse, quod artes Pontificias non satis nōrit, ut hanc iniuriam ferre possit, Pontifex tamen pro sua sanctitate iniuriam illi facere, & ius sibi alienum arrogare non debebat.

144. At Conuocabat quidem tum, inquiet aliquis, Imperator Concilia, quod Romanus Episcopus nondum ad illam magnitudinem peruenisset, tamen ne tum quidem, aut vñā sede batcum Episcopis in Concilio, aut omnino in deliberatione auctoritatem suam vllam in partem interponebat: imò verò vt Theodoretus ait, Imperator Constantinus in Concilio Niceno, non solum vñā sedebat, sed etiam Episcopos, quemadmodum causa ex Apostolicis, Propheticisq; literis cognoscenda esset, admonebat. In disputationibus (inquit) de rebus diuinis propositam nobis habemus, quam sequamur doctrinam Spiritus sancti. Euangelici enim, & Apostolici libri, & Prophetarum Oracula satis ostendunt, quid nobis de voluntate Dei sit sententiendum. Theodosius Imperator, vt ait Socrates, non solum sed inter Episcopos, sed etiam causæ disceptationi præfuit, & Hæreticorum scripta lacerauit, & Catholicorum sententiam comprobauit.

145. In Calcedonensi Concilio magistratus civilis Dioscorum, Iuvenalē, Thalassium Episcopos sua sententiā pro he reticis condemnauit, eosq; de illo gradu Ecclesiæ deiiciendos esse censuit.

146. In Constantinopolitano Concilio 3. civilis magistratus Constantinus non solum sed inter Episcopos, sed etiam subscriptum Episcopis: legimus, inquit, & subscriptimus. In Concilio Arausiano 2. legati principum viri patricij non tantum sententiam de religionedixerunt, sed etiam inter Episcopos subscripterunt: Sic enim in illo Concilio scribitur ad extreum: Petrus Marcellinus, Felix Liberius, viri clarissimi & illustres Praefecti Prætorij Galliarum

*Pr. Pius 4. in
Bull' sua ad
Imper. Ferdinandum.*

*Hist. Eccles.
lib. 1. cap. 5.*

Lib. 1. cap. 5.

*Socrat. lib. 5.
cap. 10.*

Aetione 2.

rum , atque Patricij consentientes subscriperunt. Syagrius , Opilio, Panragathus, Deodatus, Cariatho, Marcellus viri clarissimi subscriperunt.

147 Quod si præfecti Prætorij , & viri Patricij. subscribere in Concilio potuerunt, imperatores, & Reges non potuerunt? Non sane opus erat, rem ita perspicuam, tot verbis & tam prolixè prosequi, nisi nobis res cum illis esset, qui omnia clarissima, etiam ea quæ vident, quaque oculis usurpant, tamen contentionis , & vincendi studio negare solent. Imperator Justinianus legem tulit de corrugendis moribus, & de frænanda insolentia sacerdotum, & quamuis esset Christianus & Catholicus Imperator, tamen duos Papas successores Petri, vicarios Christi, Syluerium & Vigilium de Papatu deiecit.

148 Iam verò qui auctoritatem sumunt in Episcopos qui à Deo accipiunt mandata de religione: qui reducunt arcam Dei, componunt sacros Psalmos , præsunt Sacerdotibus ædificant templorum, habent conciones de cultu Dei: qui tempora repurgant, demoluntur excelsa, incidunt lucos : qui sacerdotes admonent officij & illis scribunt leges vitæ: qui Prophetas impios occidunt : qui Episcopos summouent: qui cogunt concilia Episcoporum : qui cum Episcopis vna sedent, eosq; quidagendum sit instituunt: qui Episcopum hæreticum adjudicant suppicio : qui de religione cognoscunt: qui subscribunt: qui pronunciant: atque hæc omnia non alieno iussu, sed nomine suo, & recte & piè faciunt, an ad eos dicemus religionis curam non pertinere? aut magistratum Christianum , qui hisce rebus se admisceat, aut improbe aut immodestè, aut impie facere? His rebus Imperatores & Reges antiquissimi, & Christianissimi se se admiscerunt: non tamen ea causa vñquam notati sunt, aut impieratis, aut immodestæ. Et quis querat vel principes magis Catholicos, vel exempla illustriora?

149 Quod si hoc illis licebat, cùm essent ciuiles tantum magistratus , & præsident rebus publicis, quid hodie peccauerunt nostri Principes, quibus cùm eo loco sint, idem tamen non liceat? Aut quæ tanta vis doctrinæ, iudicij, sanctitatis est in ipsis, vt præter confutinem omnium veterum & Catholicorum Episcoporum , qui cum principibus viris de religione deliberarunt, nunc principes Christianos à causæ cognitione & à suo congreſsu rejiciant? Sed recte illi cauerint sibi, regnoq; suo, quod alioqui vident breui esse ruiturum. Nam si illi quos Deus in altissimo gradu collocauit, viderent atque intelligerent istorum artes; contemni ab illis iusta Christi obscurari & extinguiri lucem Euangeli: sibi fucum fieri , imprudentibus illudi , atque obstrui aditum ad regnum Dei: nunquam illi se vel ita superbe despici , vel ita contumeliose haberi ludibrio , ita facile paterentur.

Nunc

Nunc autem illi eos infictia & cæcitate obstrictos sibi habent atque obnoxios.

150 Nos quidem vti diximus de mutanda religione nihil temere aut insolenter, nihil nisi cunctanter, & magna cum deliberatione fecimus: neq; id vnquam animum induxit semus facere, nisi nos & manifesta, atque indubitata voluntas Dei nobis in facrofancis Scripturis patefacta, & salutis nostræ ratio coegeret. Etsi enim discessimus ab illa Ecclesia, quam isti appellant Catholicam, & ea re nobis apud illos, qui iudicare non possunt, inuidiam faciunt, tamen id satis est nobis, satisque esse debet homini prudenti, & pio, & de æterna vita cogitanti, nos ab ea Ecclesia discessisse, quæ errare potuerit, quam Christus qui errare non potest, tantò ante prædixerit erraturam; quamque nos ipsi oculis perspicue videbamus à sanctis Patribus, ab Apostolis, à Christo ipso, à Primitiua & Catholicæ Ecclesiæ discessisse. Accessimus autem, quantum maximè potuimus ad Ecclesiam Apostolorum, & veterum catholicorum Episcoporum, & Patrum, quam scimus adhuc fuisse integrum, vtque Tertullianus ait, incorruptam virginem, nulla dum idolatria, nec errore graui, ac publico contaminatam: nec tantum doctrinam nostram, sed etiam Sacraenta, precumque publicarum formam, ad illorum ritus & instituta direximus: vtque Christum ipsum, & omnes ferè pios fecisse scimus, religionem ab ipsis turpiter neglectam & depravatam ad originem, & ad primordia reuocauimus. Inde enim putauimus instauracionem petendam esse, vnde prima religionis initia ducta essent. Hęc enim ratio inquit antiquissimus Pater Tertullianus valet aduersus omnes hæreses, Id esse verum quodcunque primum: id esse adulterum quodcunque posterius. Irenæus sæpe ad antiquissimas Ecclesiæ prouocauit, quæ Christo fuissent viciiores, qualq; credibile vix esset errauisse. Iam verò cur ea hodie ratio non initur? Cur ad antiquarum Ecclesiarum similitudinem non redimus? Cur id à nobis hodie audiri non potest, quod olim in Concilio Niceno à tot Episcopis, & Catholicis Patribus, nullo reclamante pronunciatum est, ^{η η αποχειραπτετω}? Esdras cùm reficere velit ruinas Templi, non misit Ephesum, quamuis ibi esset Diana templum pulcherrimum, & ornatissimum, cùmque vellet Sacra & cæremonias restituere, non misit Romam, quamuis fortasse auditset ibi esse Hecatombas, Solitaurilia, Lectisternia, supplications & libros Numæ Pompilij rituales. Satis ille sibi putauit fore, si exemplar veteris Templi, quod ab initio Salomon ad Dei præscriptum excitauerat, & veteres illos ritus ac cæremonias, quas Deus ipse Mosi nominatim scriperat, haberet ante oculos, & sequeretur.

151 Aggæus Propheta, cùm iam Templum ab Esdra refectum esset,

eis et, & populo causa oblate satis iusta videri potuisset, sibi de tanto Dei Optimi Maximi beneficio gratulandi, tamen excusset omnibus lacrymas quod qui erant adhuc superstites, & priora Templi ædificia, antequam à Babylonij diriperetur, viderant, meminissent multum adhuc ab ea pulchritudine abesse, quæ olim fuerat. Tum enim demum putassent Templum egregie instauratum, si ad pristinum exemplar, & veterem Templi maiestatem respondisset.

152 Diuus Paulus, ut Cœnam Domini, quam Corinthij iam tum coepérant corrumperere, repurgaret; proposuit illis institutionem Christi, quam sequerentur. Id (inquit) ego vobis tradidi, quod accepterant a Domino. Et Christus ut Pharisæorum errorem refelleret, Ad initia (inquit) redeundum est: ab initio non fuit sic.

153 Vtque Sacerdotum fordes, & auaritiam coargueret, & Templum purgaret, Hæc (inquit) ab initio Domus orationis fuit, vt populus omnis piè & castè precaretur: atque ita vos oportebat nunc quoque eam instituere. Non enim ea causa extructa fuit, vt esset spelunca latronum.

154 Sic omnes in sacris Scripturis pij & laudati Principes, eo maximè nomine laudati sunt, quod ambularent in vijs Dauid patris sui, videlicet, quod ad primordia, & ad fontes rediissent, & Religione in integrum restituissent.

155 Itaque nos cùm videremus omnia ab ipsis prorsus esse perfundata, & in Templo Dei præter miserias ruinas nihil esse reliqui, consultissimum esse duximus, vt illas nobis Ecclesiæ proponeremus quas certò sciremus, & non errasse, & Miseras priuatas, & preces ignotas ac barbaras, & iltam Sacrorum corruptionem, atque alias ineptias non habuisse.

156 Et cùm Templum Domini cuperemus in integrum restitutum, non aliud fundamentum querere voluimus, quam quod iam olim ab Apostolis sciremus esse iactum, quod est, Seruator noster Iesus Christus.

157 Cùmque audiremus Deum ipsum nobis loquentem in verbo suo, & videremus exempla illustria veteris & primitiæ Ecclesiæ, incerta autem esset Concilij generalis expectatio, & euentus multò incertior: maximè vero cùm certi essemus de voluntate Dei, & nefas esse duceremus nimium sollicitos esse atque anxios de sententijs hominum, non potuimus amplius cum carne & sanguine deliberare: illud potius fecimus, quod & recte posset fieri, & à pijs hominibus, & catholicis Episcopis sape multis factum esset: vt Provinciali Synodo nostris Ecclesijs prospiceremus. Sic enim veteres Patres scimus solitos esse experiri, antequam ad publicum orbis terrarum Concilium veniretur. Extant hodie Canones scripti, in Concilijs municipalibus, Carthagini

ginis sub Cypriano, Ancyrae, Neocæsariae, Gangrae, etiam in Paphlagonia, ut quidem putant, antequam Niceni Concilij Oecumenici nomen auditum esset. Ad hunc modum olim sine Concilio generali statim domi priuata disceptatione occursum est Pelagianis, & Donatistis. Sic cum Imperator Constantinus aperte studeret Auxentio Ariarum partium Episcopo, Athanasius Episcopus Christianus, non ad Concilium generale, in quo videlicet propter Imperatoris potentiam, & studium partium videbat nihil posse fieri, sed ad clerum, populumque suum, hoc est, ad Provinciale Synodum prouocauit. Sic decretum est in Concilio Niceno, ut in singulos annos bis, in Carthaginensi, ut minimum semel Episcoporum conuentus, in singulis provincijs haberentur: quod Chalcedonense Concilium ait, ea causa fuisse factum, ut si qui errores, aut abusus vspiam emercent, statim in ipso vestigio, vbi nati fuisse, extinguerentur. Ita, cum Secundus, & Palladius Aquileiense concilium, quod non esset generale ac publicum repudiarent, Ambrosius Episcopus Mediolanensis respondit, Non debere illud nouum cuiquam videri, aut peregrinum, si Occidentis Episcopi conuocent Synodos, aut agant conuentus Provinciales, id enim anteā & ab Occidentalibus Episcopis non raro, & à Græcis sape factum esse. Ita Carolus magnus Imperator concilium habuit Provinciale in Germania contra Concilium Nicenum secundum, de tollendis imaginibus. Nec nobis quidem prorsus inaudita, aut noua est ea ratio. Nos enim habuimus aliquando in Anglia Synodus Provinciales, & domesticis legibus Ecclesiæ nostras ordinavimus. Quid multis? Certè concilia illa plenissima, & maxima, de quibus isti solent tantoper gloriari, si cum omnibus Ecclesijs, quæ per totum orbe terrarum agnoscant, & confitentur nomen Christi, conferantur, quid obsecro aliud videri possunt, quam priuata quædam Episcoporum Concilia, & Synodi Provinciales? Nam etsi forte Italia, Gallia, Hispania, Anglia, Germania, Dania, Scotia, conueniat: absit autem Asia, Græcia, Armenia, Persia, Media, Mesopotamia, Ægyptus, Æthiopia, India Mauritania, quibus in locis omnibus, & Christiani homines multisunt, & Episcopi: quomodo potest cuiquam fano huiusmodi Concilium videri generale? Aut cum tot partes orbis absint, quomodo possint verè dicere, se habere consensum orbis terrarum? Aut quale tandem erat illud Concilium proximum Tridentinum, aut quomodo dici potuit generale, cum ad illud ex omnibus regnis & regionibus Christianis, quadraginta tantum Episcopi conuenissent, & ex illis aliqui ita disertii, ut remittendi esse viderentur ad Grammaticos: ita verò docti, ut nunquam perlegerint sacras literas. Quicquid est veritas Euangelij Iesu Christi, non pender à Concilijs, aut vt Paulus ait, ab humano die. Quod si illi quibus Ecclesiam Dei curæ esse

esse oportuit, sapere nolint, & officio suo defuerint, atque animos contra Deum, & eius Christum obfirmauerint, & rectas vias Domini peruertere perrexerint; Deus lapides excitabit, & pueros infantes disertos faciet, vt semper existant aliqui, à quibus istorum mendacia refutentur. Potest enim Deus non solum sine Concilijs, sed etiam in iuris Concilijs, & tueri, & promouere regnum suum. Multæ, inquit Salomon, sunt cogitationes in humano corde: sed Domini Consilium manet firmum. Non enim est sapientia, non est prudentia, non est Consilium contra Dominum. Humanis operibus, inquit Hilarius, extructa non durant: aliter & si fiscanda, aliter conseruanda Ecclesia est. Ea enim posita est in fundamentis Apostolorum & Prophetarum, & continetur vno angulari lapide Christo Iesu. Multo vero clarissime, & ad hæc tempora appositissime D. Hieronymus: Quosunque inquit, *In Prophetam Diabolus decepterit, & quasi suavi, & perniciose carmine Syrenarum illexerit ad dormiendum, eos excitat Sermo diuinus, & dicit: Surge qui dormis, eleuare, & illuminabit te Christus. In aduentu ergo Christi & Sermonis Dei, & doctrinæ Ecclesiastice, & consummationis Niniæ, & speciosissimæ meretricis, eleuabitur populus, & properabit, qui sub Magistris anteā fuerat sopitus, & ibit ad montes Scripturarum: ibi inueniet montes, Mosen, Iesum filium Naue: montes, Prophetas, montes noui Testamenti, Apostolos, & Euangelistas. Et cum ad tales montes coaſtigerit, & in huiusmodi montium fuerit lectione verſatus, si non inueniterit, qui eum doceat (messis enim erit multa, operarij pauci) tamen & populi ſtudium comprobabitur, quod confugerint ad huiusmodi montes, & Magistrorum negligētia coarguetur. Hæc Hieronymus ita perſpicuè, vt nihil opus sit interprete, ita ad ea quæ nos iam oculis videmus eueniſſe, accommodatè vt nobis quidem videatur, vniuersum ſtatū temporum noſtrorum, & ornatissimæ illius meretricis Babylonicae ruinam, & Ecclesiæ Dei instaurationem, & cœcitatatem atque ignauiam Episcoporum, & ſtudium atque alacritatem populi, quaſi Spiritu Propheticō prædicere, & ante oculos noſtrós constituerē voluīſſe. Quis enim tam cœcus est, vt non videat iſtos illos Magistros eſſe à quibus populus, vt Hieronymus ait, in errorem inductus fit, & consopitus: aut Nihiuel istorum Romanum pulcherrimis aliquando fucatam coloribus, nunc detracta persona, & melius videri, & minoris fieri: aut homines pios excitatos tanquam è graui ſorno, ad lucem Euangelij, & ad voces Dei, nihil expectatis huiusmodi Magistrorum Concilijs, contulisse ad montes Scripturarum?*

158 At ſalem, inquiet aliquis, iniuſſu Romani Pontificis iſta tentari non oportuit: illum enim vnum eſſe nodum, vinculum ſocietatis Christianæ: illum vnum eſſe Sacerdotem illum Levitici generis, quem Deus.

Deus significauerit in Deuteronomio, à quo consilium in rebus arduis, & veritatis iudicium petendum sit: Si quis illius iudicio non obtemperet illum in conspectu fratrum suorum oportere interfici: illum, quicquid agat, non posse à quoquam mortalium iudicari: Christum in cœlis regnare, illum in terris: illum vnum posse quicquid Christus, aut Deus ipse potest: illius & Christi vnum esse Consistorium: sine illo nullam esse fidem, nullam spem, nullam Ecclesiam: qui ab illo discedat, eum abijcere & repudiare salutem suam. Hæc Canonistæ parasiti Pontificum, non nimium modestè illi quidem. Vix enim plura, certè non ampliora potuissent de Christo ipso dicere.

^{z Reg. 11.} 159 Nos quidem non voluptatis vlliis humanæ, aut commodi caufâ à Pontifice discessimus. Atque vtinam potius illeita se gereret, ne opus esset discessione. Verum ita res erat, nos nisi illo relicto, non potuimus ad Christum peruenire. Neque ille nunc aliud foedus nobiscum ferire vult, quām quale olim rex Ammonitarum Naas ferire voluit cum Iabensibus, vt illis omnibus dextros oculos effoderet: Eripere enim vult nobis sacras Scripturas. Euangelium salutis nostræ, & omnem illam spem, quam habemus in Christo Iesu. Alijs enim conditionibus pacem non posse conuenire.

160 Nam quod quidam tantoperè solent prædicare Papam solum esse successorem Petri, quasi ea caufâ Spiritum Sanctum in sinu gerat, & errare non possit, leue ac nugatorium est. Animo pio, ac Deum timimenti promissa est Dei gratia, non cathedris & successionibus. Dicitur, inquit Hieroninus, potentiores Episcopum facere posunt: omnes tamen Episcopi quicunque sunt, sunt successores Apostolorum. Quod si locus & inauguratio sola satis est, & Manasses successit Daudis, & Caiaphas Aaroni, & idolum saepe stetit in Templo Dei. Archidamus olim Lacedæmonius multa de fide prædicabat quod esset ex Hercule oriundus: eius insolentiam ita refutabat Nicostratus: Atqui tu ex Hercule oriundus non videris: Nam ille malos homines interfecit, tu ex bonis malos facis. Cumq; Pharisei iactarent successiones suas, & genus & sanguinem Abrahæ: Vos, inquit Christus, quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audiua Deo: hoc Abraham nunquam fecit: Vos ex patre Diabolo estis, & eius voluntati vultis obsequi. Tamen vt aliquid successioni largiamur, An solus Papa successit Petro? Qua ergo in re, qua in religione, in qua functione, in qua parte vitæ illi successit? Quid unquam aut Petrus Papæ simile habuit, aut Papa Petro? nisi hoc forte velfint dicere, Petrum cum esset Romæ nunquam docuisse Euangelium, nunquam pauiisse gregem: abstulisse claves regni cœlorum: abscondisse thesauros Domini sui: tantum sedisse in Laterano, & omnia spatia purgatorij & suppliciorum genera digito descripsisse: animas miserias alias in cruciatum

cruciatum relegasse: alias accepta mercede repente pro arbitrio exēmisse: Missas priuatas quæ in omnibus angulis dicerentur tradidisse: sacra mysteria summissa voce & aliena lingua missitasse: Eucharistiam in omnibus Templis & altaribus collocaisse, eamque ante se quo cuncte incederet in asturcone gradario cum luminibus & tintinnabulis circumtulisse: oleum, ceram, lanam, campanas, calices, Templa, Altaria, sacro anhelitu consecrassse: Iubilæa, gratias, immunitates, expectationes, præuentiones, annatas, pallia, vnum palliorum, bullas, Indulgencias, diplomata vendidisse: se se caput Ecclesiæ & summum Pontificem, & Episcoporum Episcopum, & solum sanctissimum appellasse: in alienas Ecclesiæ ius & auctoritatem sibi usurpasse: ab omni se ciuili potestate exemisse, bella gesisse: principes inter se commisisse in aurota sella, corona lemniscata, apparatu Persico, regali sceptro, aureo diademate, lucentibus gemmis, in hominum nobilium ceruicibus equitasse. Hæc scilicet Petrus olim Romæ fecit, eaque successoribus suis, quasi per manus tradidit. Hec enim à Papis hodie Romæ fuit: atque ita fuit, quasi aliud fieri nihil debeat. Aut nisi hoc malint fortasse dicere Papam ea nunc facere omnia, quæ olim seimus fecisse Petrum: discurrere in omnes terras: docere Euangelium, non tantum publice, sed etiam priuatim per singulas domus: instare opportunè, importune, tempestive, intempestive: opus facere Euangelistæ, implere misericordiam Christi: esse speculatorum domus Israel: accipere oracula & voces Dei, easque ut acciperit ita populo reddere: esse sal terrenum: esse lucem mundi: non seipsum pascere, sed gregem: non implicare se ciuilibus negotijs huius vita: non exercere dominium in populum Domini: non querere ut id sibi ab alijs ministretur, sed ipsum potius alijs ministrare: omnes Episcopos putare socios esse suos, & pares: subiectum esse principibus tanquam à Deo missis: reddere quod Cæsar is est Cæsari: quodque veteres Episcopi Romani sine exceptione fecerunt Imperatorem Dominum suum appellare: Hec nisi nunc Papæ faciant, & nisi ea quæ diximus Petrus fecerit, nihil est quod de nomine Petri, & de ista successione tantopere gloriantur. Quod autem de secessione nostra querantur, & nos ad societatem & fidem suam reuocent, multo minus. Cobilonem (aiunt) quendam Lacedæmonium, cum fœdoris ferendi causa missus esset legatus ad Regem Persarum, & Aulicos forte inuenisset ludentes alea, statim re infectâ rediisse domum: rogatum cur neglexisset ea facere quæ publicè acceperat in mandatis, respondisse, quod ignorauit existimatæ id fore Reibuplicæ, si fœdus percussisset cum aleatoribus. At si nos ad Pontificem Pontificiòsque errores redire animum induceremus, & fœdus non tantum cum aleatoribus, sed etiam cum hominibus longè nequioribus feriremus; esset id nobis non tantum ad famam ignominiosum

osum, sed etiam ad inflammmandam aduersus nos iram Dei, & ad op-
primendam extinguedamque conscientiam nostram, pernitiosum.
Nam nos quidem discessimus ab illo quem videbamus multa iam sa-
cula cæcasle orbem terrarum. Ab illo qui nimirum insolenter dicere
solebat se errare non posse, & quicquid ageret, non posse se à quoquam
mortaliūm, non à Regibus, non ab Imperatoribus, non à toto Clero,
non ab vniuerso populo iudicari: non si mille animas secum abdu-
ceret ad Inferos: Ab illo qui sibi imperium sumebat, non tantum in
homines, sed etiam in Angelos Dei, vt irent, redirent, ducerent animas
in Purgatorium, & easdem reducereat cum ipse vellet, quem Grego-
rius clarissimè dicebat esse præcursorē & Antisignanum Antichristi,
& à fide Catholica defecisse, à quo Coryphæ nostri illi, qui Euange-
lio atque agnita veritati se opponunt, ad unum omnes iam pridem
vltro, & libenter discesserunt: & nunc etiam ab eodem non inuiti dis-
cederent, nisi eos inconstantia nota, & pudor, & populi de se existi-
matio impediret. Postremò ab illo discessimus, cui obstricti non era-
mus, quiq; præter genium quendam loci, & successionem, quod pro
se diceret, nihil habuit. Et nos quidem ab illo longè omnium iustissime
discessimus. Nostrī enim Reges illi etiam qui auctoritatem & fidem E-
piscoporū Romanensium obseruantissimè sequebantur, satis iam olim
fenserunt iugum, & tyrannidem regni Pontificij. Romani enim Epis-
copi ab Henrico Rege nostro eius nominis Secundo, diadema de capite
detraxerunt, eamq; abiectā omni maiestate, priuato tantum habitu, vt
esset suis omnibus ludibrio, ad Legatum suum venire demissum & sup-
plicem voluerunt. Et in Regem nostrum Iohannem, Episcopos, &
Monachos, & nonnullam etiam partem Nobilitatis armauerunt, & po-
pulum omnem iureirando, quo illi erant obstricti liberarunt, eumque
postremò nefarie per summum scelus, non tantum regno, sed etiam vi-
tā exuerunt: Et Henricum eius nominis Octauum, nobilissimum
Principem diris & fulminibus defixerunt. Et in illum modò Cæsarem,
modò Gallum commouerunt, quodq; in ipsis erat, regnum nostrum
prædæ ac direptioni exposuerunt: homines insani ac fatui, qui aut tan-
tum Regem, laruis & crepitaculis perterrefiseri posse crederent, aut tan-
tum regnum tam facile, vno quasi bolo deuorare. Et quasi hęc omnia
non essent fatis, vniuersam etiam Prouinciam vectigalem habere vo-
luerunt: & ex ea quotannis census iniustissimos exegerunt. Tanti vi-
delicet nobis conslitia amicitia urbis Romæ. Quod si illi nobis ista
imposturis & malis artibus extorserunt, nihil cauſa est, cur non illis
eadem legitimis rationibus & bonis legibus possint eripi. At si eallis
Reges nostri in illa caligine superiorum temporum, inducti opinione
aliquā simulatæ illorum sanctitatis, religionis ergo, vltro, & liberali-
ter donauerunt, postea animaduerso errore, à posteris Regibus qui
eādem

eadem potestate sunt, pol sunt auferri. Irrita enim est donatio, nisi donatoris voluntate comprobetur. Voluntas autem videri non potest, quam error obfuscatur, atque impedit.

Habes Christiane Lector: Non esse nouum, si hodie postliminio restituta, & quasi renascens religio Christiana contumelij, & conuictijs accipiatur: Id enim Christo ipsi, Apostolis, & primæua Ecclesiæ Christianis accidit. Tamen ne quis istis aduersariorum nostrorum clamoribus abduci, & sibi imponi patiatur, expoliuimus vniuersam rationem religionis nostræ, quid de Deo Patre, quid de eius unico filio Iesu Christo, quid de Spiritu sancto, quid de Ecclesiæ, quid de Sacramentis, quid de Ministerio, quid de sacris Scripturis, quid de Cæremonijs, quid de omni parte persuasionis Christianæ sentiamus. Diximus præterea nos omnes antiquas hæreses, quas aut sacrosanctæ scripturæ, aut vetera Concilia condemnârunt, vt pestes & pernicietis animorum detestari, & in fundamentis veræ religionis, vnanimes consentire. Nos disciplinam Ecclesiasticam, quam aduersarij nostri prorsus eneruârunt, quantum maximè polsumus reuocare: & omnem vitæ licentiam, & dissolutionem morum, priscis, & auitis legibus, & ea qua par est, quaq; polsumus severitate vindicare. Nos regnorum statum eo quo acceperimus loco, sine immunitione villa, aut mutatione retinere, & principiis nostris Maiestatem, quantum maximè polsumus, in columem conferuare. Nos ab illâ Ecclesiâ quām isti speluncam latronum fecerant, & in qua nihil integrum, aut Ecclesiæ simile reliquerant, quamq; ipsi fatebantur multis in rebus errauisse, vt Lothum olim e Sodoma, aut Abrahamum e Caldæa, non contentionis studio, sed Dei ipsius admonitu discessisse: Et ex sacris libris quos scimus non posse fallere, certam quandam religionis formam quæsiuisse, & ad veterum Patrum, atque Apostolorum, primitiuam Ecclesiam, hoc est, ad primordia atque initia, tanquam ad fontes rediisse. Auctoritatem autem in ea re, aut consensum concilij Tridentini, in quo videremus nihil recte, atque ordine geri, vbi ab omnibus in vnius nomen iuraretur: vbi legati principum nostrorum contemnerentur: vbi nemo nostrorum Theologorum audiret: vbi aperte partibus, atque ambitioni studeretur, non expectasse. Quod olim sancti Patres, quodq; maiores nostri sa pè fecerunt prouinciali conuentu nostras Ecclesiæ restituuisse. Episcopi vero Romani, cui obstricti non eramus, quiq; nihil habebat, nec Christi, nec Petri, nec Apostoli, nec omnino Episcopi simile, iugum, & tyrannidem pro eo ac debuimus, excusuisse. Postremo, nos inter nos, de omnibus dogmatis & capitibus religionis Christianæ conuenire, & uno ore vnoque spiritu colere Deum, & Patrem Domini nostri Iesu Christi.

161 Quare cum videat aliquis rationes & causas, & restitutæ apud

nos religionis, & secessionis ab ipsis nostris, mirari non debet, si Christo nostro obtemperare maluimus, quam hominibus. Paulus nos admonuit, ne varijs ipsis doctrinis nos abduci patremur: vtque illos imprimis fugeremus, qui fererent dissensiones, praeter illam doctrinam, quam a Christo, & Apostolis accepit. Iamdudum ut noctua ad Orientem solem, ita istorum imposturæ dilabuntur & fugiunt ad alpestrum, & lucem Euangeli: Et quanvis ad cœlum usque exstructæ, atque exaggeratae sint: tamen leui momento, & quodammodo sua sponte corrunt. Non enim putare debes ista omnia temere, aut casu accidisse. Dei hæc voluntas fuit, ut iniurias propè omnibus, Euangeliū Iesu Christi in orbem terrarum his temporibus spargeretur. Itaque diuinis vocibus admoniti homines, sese vtrō ad Christi doctrinam contulerunt. Nos quidem non gloriam ex ea re quæsiuimus, non opes, non voluptates, non otium. Hæc eum isti habent abundē omnia, & nos ea, cum apud illos esse mus, multò largius, & prolixius habebamus. Neque nos confessionem, & pacem fugimus: sed pacis humanae causā cum Deo belligerare nolumus. Dulce quidem, (inquit Hilarius) est nomen pacis: sed aliud est, (inquit) pax, aliud seruitus. Nam ut quod isti querunt, Christus tacere iubeatur, ut prodatur veritas Euangeli: ut errores nefarij dissimulentur: ut Christianorum hominum oculis imponatur: ut in Deum aperte conspiretur, non ea pax est, sed iniquissima pactio seruitutis. Est quædam, inquit Nazianzenus, pax utilis: est quoddam vtile dissidium. Nam paci cum exceptione studendum est, quantum fas sit, quantumq; licet. Alioqui Christus ipse non pacem in mundum attulit, sed gladium. Quare si nos Papa secum in gratiam redire velit, ipse prius in gratiam redire debet cum Deo. Hinc enim, inquit Cyprianus, schismata oriuntur, quia caput non queritur, & ad fontem sacrarum Scripturarum, non redditur: & celestis Magistri præcepta non seruantur. Non enim (inquit) pax ea est, sed bellum: nec Ecclesiæ iungitur, qui ab Euangeliō separatur. Iste vero cauponari solent tantum nomen pacis. Pax enim illa, quam tantopere querunt, otiosorum tantum est ventrum tranquillitas. Nam hæc omnia inter nos facile componi possent, nisi ambitione, venter, luxus impedirent: hinc illæ lacrymæ: animus est in partinis. Id scilicet clamant, atque obstrepunt, ut male pera feedius & nequius tuentur. Queruntur hodie de nobis Indulgentiarij, Datarij, questores, lenones, aliquique qui questum putant esse pietatem, nec Iesu Christo seruiunt, sed suo ventri. Olim enim isti generi horum in fuit quæstus uberrimus apud seculum prius. Nunc autem quicquid Christo accedit, id omne sibi detraictum putant. Id hodie Pontifer ipse queritur, refrixisse videlicet pietatem: redditus suos angustiores iam esse, quam solebant. Itaque nos in odium rapit, quantum potest, & operat

nerat contumelijs, & condemnat pro hæreticis : vt qui causam non intelligent, putent nullos esse homines nequiores. Nos tamen interim è causa nec pudet, nec certè pudere debet Euangelij. Dei enim gloriam pluris facimus, quām existimationem hominum. Scimus ista vera esse omnia, quæ docemus, nec possumus aut vim facere conscientię nostrę, aut testimonium dicere contra Deum. Nam si nos negamus partem aliquam Euangelij Iesu Christi coram hominibus, ille nos vicissim negabit coram Patre suo. Quod si qui sunt, qui offendii velint, & Christi doctrinam non ferant, cæciscunt, & duces cæcorum : Veritas tamen prædicanda, & præ nobis ferenda est, & patienter expectandum est tribus al Dei. Interim isti videant quid agant, & de salute sua cogitent, & desinant odire ac persequi Euangeliū Filij Dei, ne illum aliquando sentiant vindicem, & vltorem causæ suæ. Deus se haberi ludibrio non sinet: Iam dudum homines vident, quid agatur. Ista flamma quanto magis reprimitur, tanto magis magisq; erumpit, atque euolutat. Infidelitas istorum non frustrabitur fidem Dei. Quod si duritatem istam animorum ponere, & Christi Euangeliū recipere recusabunt, Publicani & peccatores anteuerterent illis in regno Dei.

Deus & Pater Domini nostri Iesu Cristi, illis omnibus oculos aperiat, vt videre possint beatam illam spem, ad quam vocati sunt, vt vna omnes glorificemus vnum illum & verum Deum, eumq; quem de cœlo ad nos demisit Iesum Christum, cui vna cum Patre, & sancto Spiritu, reddatur omnis honor & gloria in omnem æternitatem.

A M E N.

DOCTRINA CATECHE- TICA ECCLESIAE ANGLICANÆ MA- gis succincta, qua iuuentus & plebs rudior, à Paræcia-

*rum ministris, antequam confirmantur ab Episcopo, & Eu-
charistia Sacramentum percipient, sunt imbuendæ, Symbolum
Apostolicum, Decalogum, Orationem Dominicam, Doctri-
nam Sacramentorum complectens: cui, formæ benedictionum
ad mensam, & precatorum manæ & vesperæ, ab uno-
quoque in priuatissimis familijs dicen-
darum subiiciuntur.*

Quæstio.

Quod tibi nomen est?

Responso.

N. M.

Quæstio.

Quis tibi hoc nomen tribuit?

Responso.

Susceptores mei in Baptismo, in quo membrum Christi, filius Dei, &
hæres regni cælorum effectus sum.

Quæstio.

Quia tu nomen tuum susceptores fecerunt?

Responso.

Tria promiserunt: primum, renunciaturum me Diabolo, & om-
nibus operibus eius, pompis & voluptatibus huius sæculi, & prauis
concupiscentijs carnis: Secundum crediturum me omnibus fidei ar-
ticulis: Tertium sanctam Dei voluntatem, & omnia eius præcepta ob-
seruanturum, in eisque per omnem vitam perambulaturum.

Quæstio.

*Putasne te coram Deo deminutum esse & obstrictum, ut ea omnia credas &
facias, quia tuo nomine illa suscepimus?*

Responso.

E quidem puto, Deoq; adiuuante ita faciam, Patri item cœlesti gra-
tias ago immortales, quod me dignatus sit per Dominum Iesum Chri-
stum, ad hanc salutis viam vocare, ipsūmq; vehementer oro, ut me ita
sua gratia confirmet, in eadem ut permaneam ad finem usq; vitæ meæ.

Quæstio.*Recita fidei Articulos?*Responso.

Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ: Et in Iesum Christum Filium eius unicum, Dominum nostrum: Qui conceptus est ex Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine: Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus: Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis: Ascendit ad cœlum, sedet ad dextram Dei Patris omnipotens: Inde venturus est ad iudicandum viuos & mortuos: Credo in Spiritum sanctum: Sanctam Ecclesiam Catholicae: Sanctorum communionem: Remissionem peccatorum: Carnis resurrectionem: Et vitam æternam. Amen.

Quæstio.*In illis fidei Articulis, quid præcipue discordant arbitraris?*Responso.

Primum disco credendum mihi esse in Deum Patrem, qui & me, & vniuersum hunc mundum condidit. Secundo in Deum Filium, qui & me & totum genus humanum redemit. Tertiò in Spiritum sanctum Deum, qui me & omnes Dei electos sanctificat.

Quæstio.

Dixerat suscepentes tuo nomine promisisse, te mandata Dei obseruantur;
dicigitur quot sunt illæ?

Responso.**Decem.**Quæstio.*Quæ sunt illæ?*Responso.

Quæ Deus ipse prodidit capite vigesimo Exodi, dicens: Ego sum Deus tuus qui te eduxi ex Ægypto, Ex domo seruitutis.

Non habebis Deos alienos coram me.

Non facies tibi simulacrum vlli rei, quæ aut suprà in cœlo sit, aut infrà in terra, aut in aquis infra terram: Non veneraberis eos, neque coles: Nam ego sum Dominus Deus tuus Zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in liberis vindico, ad tertiam usq;, quartamq; progeniem oforum mei, clementiaque vtor ad millesimam usque progeniem erga mei amantes, meaq; præcepta obseruantes.

Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpabis: neque enim sine Deus impunitum, qui eius nomen inaniter adhibuerit.

Diem Sabbati sanctè transigere memento: sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua; Septimo verò die quod est Domini Dei tui Sabbathum nullum opus facies, nec tu, nec filius tuus, nec ancilla tua, neq; iumentum tuum, neque apud te degens peregrinus. Nam sex diebus perfecit

perfecit Deus cœlum & terram, & mare, & quicquid in illis continetur, septimo quieuit. Itaque diem Sabbati sacrum sibiique dicatum voluit.

Honora patrem & matrem, ut sis longæus supra terram, quam daturus est tibi Dominus Deus tuus.

Non occides.

Non adulteraberis.

Non furaberis.

Non dices falsum testimonium contra proximum tuum.

Non concupisces domum proximi tui, non vxorem, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec quicquid omnino aliud quod alterius sit.

Quæstio.

Quid ex dictis mandatis tibi præcipue discendum arbitraris?

Responso.

Evidem duo ex illis disco: officium scilicet primum in Deum, deinde etiam & in proximum.

Quæstio.

Quod est in Deum officium tuum?

Responso.

Vt in illum credam, illum timeam, diligam ex toto corde, ex tota mente, ex totis viribus, vt illum colam, illi gratias agam, in illum solidum fiduciam collocem, illum inuocem, illius nomen & facrofancum verbum adorem, illiq; omnibus diebus vita mea iugiter inseruiam.

Quæstio.

Quod tuum est in proximum officium?

Responso.

Vt illum æquè atque meipsum diligam: Ita me erga alios geram, quemadmodum & illos erga me le gerere cupio: parentes, amore, veneratione, & subsidio complector: Regalem Maiestatem, eiusq; ministris honore & obedientia prosequar, erga omnes gubernatores, institutores, pastores spirituales, & magistros, morigerum me & obedientem præbeam. Submisse me & reuerenter geram erga maiores: Neniniem verbo aut facto lədam: in omnibus meiustum, fidelem, & integrum ostendam: odium intus in animo occultum non foueam: manus à furto, linguam à mendacio, calumnia, & obtrectatione contineam: corpore me temperantem, sobrium, castum præbeam: aliena denique vt bona non concupiscam, sed proprio labore, & industria studiem, ad viatum necessaria comparare, eiq; vita rationi satissimacera ad quam me diuina prouidentia vocauerit.

Quæstio.

Hoc velim scias optime fili tuis te viribus, ista prestatre non posse, neque in

Dei mandatis versari, & illi prout decet inseruire nisi singulari eius gratia, adiutum, que, quomodo ardenter precibus petenda sit, eis cas oportet. Audiam igitur an memoriter teneas orationem Dominicam?

Reffponsio.

Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum: Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos a malo. Amen.

Quæstio.

In hac Oratione quid à Deo petis?

Reffponsio.

Equidem contendō à Domino Deo patre cœlesti, bonorum omnipotens largitore, ita me, omnesq; alios sua gratia velit augere, & confirmare, ut illum colamus, illi seruiamus, & pro eo atque decet in omnibus obtemperemus: peto etiam ut omnia nobis largiatur, tum ad corporis incolumitatem, tum ad animæ salutem necessaria, ut sua nos misericordia complectatur, nobisq; nostra peccata condonet, dignetur nos ab omnibus periculis, & animæ & corporis tueri, ab omniq; peccati & sceleris contagione, ab hoste spirituali Satana, morte, & damnatione æterna liberare. Quæ quidem omnia spero pro sua misericordia, & benignitate faciet per Dominum nostrum Iesum Christum. Ideoq; in extrema clausula addo Amen.

Quæstio.

Quibus præterea medijs utendum est nobis, ad hanc gratiam consequendam, qua & articulos fidei Christianæ firmius amplectamur, precepta Dei diligenter obseruemus, & ardenter Deum innocemus?

Reffponsio.

Media præcipua sunt verbum Dei, & sacra mysteria sive Sacraenta à Christo instituta.

Quæstio.

Quot Sacraenta instituit Christus in Ecclesia sua?

Reffponsio.

Duo tantum tanquam in genere ad salutem necessaria, Baptismum scilicet, & sacram Cœnam.

Quæstio.

Quid intelligis per Sacramentum?

Reffponsio.

Externum & visibile signum intelligo spiritualis & internæ gratiæ nobis collatae, quod etiam instituit ipse Christus, ut instrumentum esset, & pignus certissimum, quod ipsum recipiamus.

Quæstio.

Quæstio.

Sacramenti quot sunt partes?

Responso.

Dux. Externum signum visible, & spiritualis gratia inuisibilis.

Quæstio.

Quodnam est Baptismi externum & visibile signum, sine forma?

Responso.

Aqua, qua persona baptizata intingitur, vel aspergitur in nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti.

Quæstio.

Quenam est illa interna & spiritualis gratia?

Responso.

Mortificatio ad peccatum, & regeneratio ad iustitiam: hac enim ratione filii gratiae efficimur, etiam si nascamur in peccato, & simus ira filij.

Quæstio.

Quid requiritur à baptisandis?

Responso.

Resipiscientia, quâ renunciant peccato, & fides qua firmiter credunt Dei promissis, in illo Sacramento sibi exhibitis.

Quæstio.

Curigitur baptisantur infantes, cum etatis ratione ista præstare nequeant?

Responso.

Imò præstant ea quodam modo per Sponsores suos, qui in illorum nomine promittunt ista & vount, quæ ipsi quoque postquam adoleuerint, præstare tenentur.

Quæstio.

Ad quem finem instituta fuit sacra Cœna?

Responso.

Ad perpetuam recordationem Sacrificij, & mortis Christi, nec non beneficiorum quæ percipimus ex eo.

Quæstio.

Quenam est pars externa, vel signum Cœnae Dominica?

Responso.

Panis & vinum, quæ Dominus nobis recipere præcipit.

Quæstio.

Quenam est pars interna, sine res signata?

Responso.

Corpus & sanguis Christi, quæ verè atque reip̄a exhibentur, & à fidibus recipiuntur in sacra Cœna.

Quæstio.

Quale sacrificium est illud, cuius hic participes facti sumus?

Responso.

Responso.

Animarum nostrarum viuificatio, & corroboratio per corpus & sanguinem Christi, quibus non minùs animè aluntur, quam corpora nostra pane & vino reficiuntur.

Quæstio.

Quid requiriunt ab iis qui ad Cenam Dominicam accedunt?

Responso.

Vt explorent semetipsos, an vere peccatorum quæ commiserunt peniteant, vt vita nouitati diligenter studeant, fidemque viuam habeant in Dei misericordia per Christum: Denique vt gratiam ipsius memoriam recolant, & charitatem exerceant erga omnes.

FORMÆ BENEDICTIONVM AD
mensam, & precationum manè & vesperè
ab unoquoque in priuatis familijs dicendarum,
publicâ auctoritate editæ.

Benedictio ad mensam ante alimentorum perceptionem.

culi omnium spectant in te Domine, & in bonitate tua vnicè confidunt, tu das illis escam tempore opportuno: Aperi tu manum tuam, & imple omne animal benedictione. Quare misericors & cœlestis Pater, benedic nobis & omnibus tuis donis, quæ ex benigna tua largitate sumus percepturi, per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Benedictio ad mensam post alimentorum receptionem.

Deus potentia & gloria, qui nos creauit, redemit, & in præsentia pauit, laudetur & benedicatur, nunc & in æternum. Amen.
Conseruet Deus Ecclesiam suam, Regem nostrum, ac totum regnum pacemque nobis in Christo Iesu perpetuo largiatur. *Amen.*

Precatio matutina surgenti è lecto dicenda.

Domine Deus & Pater cœlestis, quam humillimè tibi ago gratias, quod ex paternata tua bonitate, dignatus fueris me hac nocte ab omnibus malis & periculis tutum custodire: & tuam bonitatem ardenter oro, vt me quoque hac die ab omni malo tum agendo, tum patiendo, velis conseruare: tuámque gratiam mihi sic largiri, vt omnia mea facta, atque adeò vt tota vita tibi placeant, & proximo proficiant, in Nomini tui gloriam, per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Precatio

Precatio vespertina conferenti se cubitum, dicenda.

Gratias tibi ago Pater cœlestis, quod ex gratuita tua misericordia & bonitate, hac die me ab omnibus noxis & periculis custodieris. Et iupplex te oro, ut omnia peccata quæ perpetravui, & Maiestatem tuam grauiter offendii, propter dilecti Filij tui Iesu Christi merita velis condonare, & hac nocte gratiam tuam ab hostibus tum corporalibus, tum spiritualibus conseruare. Concedas fragili ^{meo} corpori somnum, & quietem, animo perpetuam in te vigilantiam, ut cum Aurora venerit, corpore & animo sanus, hilare resurgam, meaq; vocationis munera peragam in Nominis tui gloriam, & proximi commodum, per Iesum Christum Dominum nostrum.

A M E N.

12 NO 58

DOCTRINA CATECHETICA MAGIS AMPLA,

QVAM ECCLESIAE AN-
GLICANÆ CONSTI-
TUTIONIBVS, OMNES PÆDA-

GOGI AC LVDI-MAGISTRI, SVOS

Discipulos tenentur Lætiné & Anglicè pro

eorum captiuos edocere:

CVI S V B N E C T V N-
T V R M A T V T I N Æ, ET
V E S P E R T I N Æ, P R E C A-

tiones, studiosis & Scholis

accommodata.

P R A E C I P V A H V I V S
 C A T E C H I S M I
 C A P I T A.

C A P . I.

Proemium ad Catechismum de pietate Christianâ, eiusque partibus.

C A P . II.
De Obedientia.

C A P . III.
De Fide.

C A P . IIII.
De Invocatione.

C A P . V.
De Sacramentis.

DOCTRINA

DOCTRINA CATECHETICA MAGIS AMPLA.

CAP. I. Proemium.

Magister.

Arra mibi, mi fili, quam religionem colis?

Auditor.

NEandem illam quam Christus Seruator noster docuit; vnde Christianus nominor, & ita reuera me esse confido. *Act. 11.d.26.*

M. *Quenam est Christiana pietas?*

A. Pietas Christiana, est diuini numinis sancta veneratio, & obtemperatio legibus illius. *Matth. 4.b.16.*
Ioan. 15.24.

M. *Unde est eius intelligentia capienda?*

A. Ex verbo Dei, quod veteris nouique Testamenti libris explicatur. *Ioan. 5.d.39.*
Act. 17.c.11.

M. *Cur verbum Dei, vocabulo Testamenti nominatur?*

A. Quia diuina voluntas de rebus expertendis fugiendisque, in eo perfecte atque immutabiliter continetur, à qua villam in partem non est deflectendum. *2.Tim. 3.d.5.*
16.1.7.
Ioan. 4.d.25.
Gal. 3.c.15,17.
Gal. 1.2,8.9.
Deut. 4.c.2.
Ela. 3.d.21.

M. *Qua ratione modoque, divina voluntatis in eius verbo explicata perquirenda est cognitio?*

A. Affidua diuini verbi lectione atque meditatione: aut attenta eius, ab alijs lecti pureque explicati, auditione. *Ioan. 5.d.9.*
Act. 17.c.2,3.

M. *Satin id est?*

A. Quia mortalium nemo diuinæ sapientiæ, in eius verbo reconditæ scientiam ingenio industriâe suæte consequi potest; à Deo precari sedulò vehementerque debemus, vt per Spiritum Sanctum suum, mentes nostras sacri verbi sui cognitione, fideque, & voluntati ipsius in eodem illustratae parenti studio ardenti, imbuere velit. *1.Cor. 1.d.21.*
8.3.b.7.
Phil. 1.19.c.33.
3.4.35.
1. Ioan. 19.b.13.

M. *Qua sunt divini verbi partes præcipue.*

A. Lex & Euangelium.

M. *Hec duo: alterum ab altero, quomodo secernuntur?*

A. Lex ad omne nos officij munus instruit, tam pietatis erga Deum, quam charitatis in proximum, vtque utrique illud præstemus, summo studio præcipit: & legi parentibus vitam promittens sempiternam, æternam mortem eius ruptoribus minitur. *Ioan. 1.b.17.*
Luc. 16.d.16.
Act. 13.f.39.
Rom. 6.c.1,a.15.
Mark. 2.d.37.
38.39.40.
Luc. 10.27,28.
Rom. 10.a.5.
Gal. 3.b.10.

M. *Euangelium vero quid?*

A. Euan-

Matt. 1. b 15.
Luc. 5. 32.
Ioan. 1. b 17.
Act. 2. a 38; 39.
& 13 f 38; 39.
Rom. 1. a 5, b 16
& 6. c 1, 15, 4.

A. Euangelium nobis confirmat, Deum, per fidem in Christum, illis qui contra legem commiserunt, misericordem se praebitum, ignoraturumque, modo animi dolore quod eum offenderint, afficiantur, & seipso reprehendentes, corrigeret atque emendare studeant.

M. Quor partibus constat vera religio?

A. Religio, perinde ac verbum Dei, ex quo tanquam ex fonte profuit, duas habet partes.

M. Quenam illa sunt?

Ioan. 14 b 15, c
2, 23, 24.
Rom. 10. 5, 6, b 8

A. Obedientia, quam lex imperat, & fides quam Euangeliū requirit.

C A P. 2. De obedientia.

Matt. 1. b 15.
Rom. 1. a 5, b 16.
Ioan. 14. b 1, 15. c
28, 23, 24.
Mar. 16 d 16.
Act. 2. c 21.
Rom. 19. c 12, 13.
Ioan. 14. b 13, c
12, 13, 24.
Gal. 3. b 10.

Exo. 34 d 28, 29.
Psal. 19. b 6, 7, 8,
9, 10.
Exod. 20.
Deut. 5.
Esa. 30. 21.

M. Verum, maioris perspicuitatis gratia in plura te membra religionem pariri velim.

A. Videor mihi non ineptè quatuor has ut principes verę religionis partes possere recensere: obedientiam, fidem, inuocationē, & sacramenta.

M. Age ergo: de istis quatuor, vi ea ordinem recitasti, te interrogabo: Et quoniam vera obedientia qua prima pars est, ad regulam diuinā legis, sit dirigenda, necessariō primum intelligendum est, quid de lege Dei sentias?

A. Legem Dei, duabus expressam tabulis, iunctiū normam esse perfectissimam arbitror, recta imperante, verantēmq; contraria.

M. Prior tabula qua tractas?

A. Debita Deo pietatis officia tradit, quatuorq; prima precepta in ea continentur.

M. Secunda que docet?

A. Ad charitatem, mutuāq; inter homines officia nos instituit, ad quam reliqua sex præcepta pertinent: Ita lex vniuersa decem omnino præcepta complectitur, ex quo fit, ut decalogi nomine appelletur.

M. Quod est prima tabula præceptum primum?

A. Deus sic est eloquutus; Audi Israel: Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi ex domicilio seruitutis Ægyptiæ: Non habebis deos alienos coram me.

M. Quare nos primum eorum ne facit se Dominum Deum nostrum esse?

A. Illis verbis eius immensa infinitaq; maiestas, potentia, & bonitas explicantur: nōque pariter parendi summa necessitate astringit ut, nisi & contra potentissimum repugnare, & in benignissimum, beneficentissimumq; ingratii esse velimus.

M. Quid est quod edicit nobis, Ne habeamus deos alienos coram se?

A. Idololatria omnis his verbis prohibetur, ac damnatur.

M. Quid est Idololatria?

Deut. 10. b 12, 13.
Mal. 1. b 5, 6.

A. Rebus

A. Rebus vllis conditis diuinum cultum tribuere, aut in illis vt Dijs quibusdam fiduciam perfugiūmque habere : quod patrare scelus esset maximè detestabile. Ipsiū enim solā Maiestati diuini honores, ipsius bonitati singularis ille nōs amor debetur : ad illius opem confugere, ab illo in terroribus periculisque omnibus opem atque auxilium petere & expectare ; illius benignitati nos nostraq; omnia debere, gratias animis agnoscere, ingenuēque confiteri oportet.

M. *Suprema illa verba, coram meo, aut in conspectu meo, quid sibi volunt?*

A. Nihil tam penitus absconditum esse, aut in occulto latere, quin Deo notissimum sit, atque apertissimum : ac proinde non voce, manifestisque solūm vitæ actionibus atque externâ specie, sed intimâ etiam atque sincerâ puræ mentis sanctitate, Deum, illumque vnum, præterea neminem, p̄e colendum esse atque venerandum.

M. *Summatim expone, quos maxime putas hanc in legem peccare.*

A. Idololatræ (vt dixi) omnes, omnes arioli, augures & coniectores, incantatores, benefici, magi, sagaeque omnes, omnēsque qui ad illos deferunt, illiū fidunt, prophetæ item mendaces omnes, qui falsa, vanaque docent, præterea qui verbo Dei abutuntur, aut maximam illi fidem non habent, nec illius monitis, sed inanibus suis somnijs aut conjecturis ducuntur : denique qui res vllas conditas suprà, aut æque atque Deum conditorem metuunt, amant, aut magnificiunt, hi omnes hisq; consimiles vniuersi hanc legem violant.

M. *Recita iam preceptum secundum.*

A. Signum sculptile aut simulachrum vllius rei quæ aut suprà in celo, aut infra in terra, aut in aquis infra terram sit, non effinges. Ea non veneraberis, neque coles : nam ego sum Dominus Deus tuus zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in liberis vindico, ad tertiam usque quartamque progeniem osorum mei ; clementiæque vtor ad millelinam usque progeniem erga mei amantes, meaque præcepta conseruantes.

M. *Vidri possit hac legi p̄eictorum factorumque artificia condemnari, ita ut fas non sit vllis omnino imagines habere.*

A. Nequaquam : in prima enim hac tabula. minimè de rebus artificiosis, quæ ad humanos ciuilésque usus expetuntur, sed de ijs tantum, quæ ad Dei cultum pertinent agitur.

M. *Quoniam est igitur huius precepti sententia?*

A. Hoc secundo præcepto prohibet Deus, primum, ne in imagine vllà ipsum imitari, vel adumbrare, querere, aut colere conemur. Secundò, ne simulacra ipsa veneremur, aut illis quoquo modo ad Idololatriam aut superstitionem abutamur, interdicit : Verum vt Deum solūm, non ad nostrum arbitrium libidinēmque, sed purā atque integrā mente,

Psal. 119 d 89.
Matt. 4.b 10.

Deut. 10.b 1.

3.3. d 20. 21.

Matt. 12. d 37.

Psal. 50. c 14.

d 23.

Psal. 79.p 13. &

9.5.2. 6.7. & 100

a 1.2.3.

Ioan. 3. c 27.

1. Cor. 4.b 7.

Iacob. 1.c 17.

Psal. 7 b 9. &

139. c 14.

Ezai. 29. c 13.

Mat. 1. a 8. &

15. a 8.

b 6.6.

Leuit. 19. c 31.

Ezra. 8. c 19. & 47

b 9.

D. u. 28 c 19. 20.

Mat. 15. a 23. &

b 6.6.

Exo. 20. a 1. d 23.

Leuit. 26 a 1.

Deut. 4.c 15. 16.

17. 18. 19.

Ezai. 40.a 18. &

44. 9. &c.

Exo. 20. a 1. d 23.

Leuit. 26 a 1.

Deut. 4.c 15. 16.

17. 18. 19.

Ezai. 40.a 18. &

44. 9. &c.

Exo. 20. a 1. d 23.

Leuit. 26 a 1.

Deut. 4.c 15. 16.

17. 18. 19.

Ezai. 40.a 18. &

44. 9. &c.

Exo. 20. a 1. d 23.

Leuit. 26 a 1.

Deut. 4.c 15. 16.

17. 18. 19.

Ezai. 40.a 18. &

44. 9. &c.

Exo. 20. a 1. d 23.

Leuit. 26 a 1.

Deut. 4.c 15. 16.

17. 18. 19.

Ezai. 40.a 18. &

44. 9. &c.

verèque, quemadmodum nobis suo ipsius verbo præscriptum est, colamus & veneremur.

M. *Quam ob causam Deum corporeā spectabilique formā effingere nefas est?*

Psal. 11. 3. ac 4.
5. & 11. 5. 23.
Ela. 40. c 18. &c.
Ioh. 4. c 24.
Rom. 1. c 20. 23.
&c.

A. *Quia corporea, infirma, inanima, vanâque effigies aut imago nullam cum Deo, qui Spiritus est immortalis, infinitâ, immensâ, incomprehensibili magnitudine, maiestatéque, communitatem habere, nec villam eius similitudinem speciemue gerere potest.*

M. *Quemnam collendi morem hic condemnat?*

Leuit. 26. a 11.
Deu. 4. c 19. &c.
5. b. 9.
Psal. 97. b 7. &
15. b 8.
Ela. 44. c 17.
Act. 7. c 38.
Exod. 20. a 5.
Deu. 5. b 9.
& 6. 15.
Psal. 76. f 38.

A. *Quum precatione vñuri, nos ad simulacra vertimus, supplices nos coram illis abijcimus, nudato capite aut alia significatione illis honorem tribuimus, perinde quasi Deus in illis nobis præsens adeset.*

M. *Clausulam huic præcepto additam repeate.*

A. *Nam ego (inquit) sum Dominus Deus tuus, zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in liberis vindico, ad tertiam vñque quartamq; progeniem osorum mei.*

M. *Quamobrem hac commemorat Deus?*

Deu. 10. b 12. 13.
2. Reg. 18. f 39.
Mala 1. b 5. 6.
1. Tim. 6. c 16
Exod. 3. 4. 14.
Ela. 42. b 8.

A. *Dei atque Domini vocabulis sese nuncupans, etiam atq; etiam monet, vt tum ad Maiestatem, tum ad benignitatem suam, sicuti ante dictum est, respectum habentes, ad ipsius arbitrium nos totos accommodemus. Zelotypiæ vero nomine declarat, participem aut consortem secum venerationis suæ se nullo modo tolerare posse.*

M. *Equivid præterea additum ad prohibendum Idololatriam?*

Exod. 3. b 7.
Ela. 14. c 20.

A. *Quo nos magis ab Idololatriæ peccato, quod tam vehementer detestatur, refrænet, minatur se non in maleficos tantum, sed in eorum etiam liberos posterosq; vindicaturum esse.*

M. *Perge porro, quod reliqui est in hac lege explicare.*

Deut. 5. b 10.
Exod. 3. 4. b 5. 7.

A. *Quemadmodum Deus grauiter minando terret, ne ipsius voluntati repugnare audiamus: Ita prolixius adhuc de sua clementia, bonitateque promittendo, nos ad sibi parendum allicit, confirmans cum ijs omnibus, qui se amant, suisque præceptis obsequuntur, tum ipsorum etiam posteriorum multis millibus, misericordiam se singularem esse impartiturum.*

M. *Quum ante vñctionem tertia, aut ad summum quartæ generationis denunciet: quid est, quod hic clementia sua aliquot millia comprehendat?*

Psa. 30. 2. 5. & 10.
3. b. 8. & 145. b. 8.
Ela. 5. 4 b 7. 8. 10

A. *Vt demonstret ad facilitatem se beneficentiamque, quam ad acerbitatem atque asperitatem impendio magis esse propensum.*

M. *Perge iam ad tertiū mandatum.*

Exod. 20. b 7.
Leuit. 16. b 12.

A. *Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpabis: neque enim si net impunitum Dominus qui eius nomen inaniter adhibuerit.*

Ela. 8. c 19.
& 52. b. 5.

M. *Quid est inaniter usurpare nomen Dei?*

A. *Eo ad blasphemiam, incantationem, veneficium, execrationem, periurium,*

periurium, aut ad temerarium, inconsultum, vel non necessarium iusitius abutiri: Deum uenisi iusta de causa, magna que abhibita reuerentia vel semel nominare.

Leuit. 19, b 12.
Act. 19 c 13.
1. Tim. 1, b 10.
Matt. 5, f 33, 44.
Psal. 11, 3, a 1, 2.

M. Non potest ergo Dei nomen in iure iurandum esse adhiberi?

A. Potest profectò, cùm graui de causa, iusitium iuramus, vt aut verum testimonio confirmemus, præcipue legitimæ alicuius potestatis accitu ad id euocati: aut ob alias res magnas atque graues, vt vel Deo suus honos atque gloria conseruetur, aut cumulatius etiam augeatur & amplificetur, vel hominum inter homines coniunctio benevolentiaq; retineatur. Huiusmodi aliqua oblata occasione, Sacramento contendere licebit, venerando verendoq; Deitatum nostri, non ullius cuiusquam alterius, nomine adhibito.

Exod. 22, b 11.
Ioan. 2, b 12.
Psal. 15, b 5.
& 63, b 12.
2. Cor. 1, d 23.
Heb. 6, d 16.

M. Quid deinceps in lege est?

A. Neque enim impunitum (inquit) finet Dominus, qui nomen eius inaniter adhibuerit.

Exod. 20, b 7.
Leuit. 16, b 12.

M. Cur in diuinum nomen iniuriosis peculiares hic mina proponuntur?

Leuit. 19, c 12.
Ezecl. 20, b 9,
c 14.

A. Ostendere voluit quanti nominis sui decus extimaret, vt impudentem vindictam cernentes, eo studiosius, ne iniuriam illificiamus, caueremus.

M. An ergo nefas esse putas diuorum, aliorumque hominum, aut rerum nomina in Sacramento interponere.

A. Omnino: iusitium enim dare idem est, atque eum, per quem iuramus, & veritatis testem, & si peierimus, periurij nostri vltorem, punitoremque constitutre: quam laudem intelligendi vindicandi maleficia omnia, diuinæ solum sapientia atque maiestati debitan, alijs personis rebusq; impartiri immanes celus esset.

Exod. 12, b 17.
Psal. 9, 3, b 12.
Heb. 6, b 16.
Deut. 9, d 13, &
10, d 10.
Iohua 23, b 9.
Ela. 5, 8, c 16.

M. Recita iam proximum preceptum.

A. Præceptum quartum, quod & primæ tabula est postremum, sic habet: Diem Sabbati sanctè agere memento, sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: septimo vero die, quod est Domini Dei tui Sabbathum, nullum opus facies, nec tu, nec filius tuus, nec filia tua, nec seruus tuus, nec ancilla tua, neque iumentum tuum, neque apud te degens peregrinus: nam sex diebus perfecit Deus cœlum & terram, & mare, & quicquid in illis continetur, septimo quieuit. Itaque diem sabbati sacrum, sibiq; dicatum esse voluit.

Exod. 16, c 23.
& 20, b 8, 9, 10,
11 & 13, a 3.
Leuit. 23, c 3.
Deut. 5, c 21, 1, 3,
14, 15.
Ezecl. 20, b 12.
Gen. 2, a 1, 2, 3.
Heb. 4, a 3, c 9, 10.

M. Sabbathi vocabulum quam habet significationem?

A. Sabbathum, interpretatione explicatum, vocatio aut quies dici potest: nam eo die pij humana opera omnia misericordia facere debent, vt diuina religionis sanctitatisq; studia diligenter colere possint.

Exod. 16, d 2, 3.
Leuit. 16, c 31.
Iere. 27, c 21.
Leuit. 13, c 56.
Eze. 46, a 3.
Marc. 6, a 2.

M. Quamobrem suum nobis factum Dominus ad imitationem exposuit?

A. Quia insignia præclaraque exempla humana mentibus penitus

Tob. 2, b 12.
Ioh. 13, b 13, 1.

3. Cor. 1.b 15, 16 insident, stimulosque admouent aciores. Dominos enim serui, & parentes liberi perlibenter imitando exprimunt. Maxime vero omnibus est optabile, vt mortales Deum sibi ante oculos mentis proponentes, ipsius fesse imitatores similesque paeberent.

M. *Sabbati pie colendi quanam est ratio?*

**Mar. 9.4 a. Lu. 4c
16. A&t. 13. b 27.
Mat. 10. b 37.
Psal. 95. a 2. Esa.
56. c 7. Matt. 21.
c 13. Eph. 3. d 21.
1. Cor. 11. d 18.
& 14. c 29.**

A. Populus in vnum locum congregari debet, vt disciplinam Christi intelligat, vt fidei suae confessionem edat, vna voce communia vota Deo faciat, vt diuinorum factorum memoriam conseruet, vt Deo prouis diuinis erga se meritis gratias agat, & vt mysteria sacra a Christo instituta concelebret.

M. *Ecquid præterea requiritur, vt diem Sabbati sancte agamus?*

A. Externa hec est requies, celebratioq; Sabbati: præterquam, quies est colendique Sabbati ratio quædam spiritualis.

M. *Quanam ea est?*

**Esa. 1.c 14, 16,
& 5.8.d 13.
Heb. 4. d 9, 10.**

A. Quum à rerum humanarum occupationumque, & studiorum nostrorum cura vacantes, Dei nos arbitrio, vt is ad suum nos sensum formet, penitus tradimus: quumque (vt sacrarum literarum verba usurpem) carnem nostram crucifigimus, & affectionibus commotionibusque tanquam frænos injicimus, vitiösam naturam nostram comprimentes, vt ad diuinam nos voluntatem accommodemus: eo enim patet sabbati nostri dies, quam in hac terra celebramus, aptè & conuenienter exemplar, & similitudinem requietis illius imitabitur, quam in celo sempiternam & perpetuæ sanctæque oblectationis plenissimam sumus habituri.

M. *Satin' erit ista septimo quoquo die exequi?*

**Psal. 1. a 2. & 84
3. 4.
Luc. 18. a 1.
Ephe. 5. c 19, 20.**

A. Oportet sanè quemq; separatim ista secum quotidie recordari atque meditari, humanæ tamen infirmitatis desidiisque effugiendæ gratia, certus dies ad hanc rem propriè designatus est.

M. *Hæc tenus prioris tabula precepta percensuisti, quibus vera Dei veneratio, que fons est omnis boni atq; origo, brevi explicatur: noxag. omnes, que ad Deum directio spectant, prohibentur: nunc vero que sint charitatis benivolentiae in homines nostræ partes, que ex eodem illo fonte fluunt atque hancuntur, & secunda tabula continentur, perge declarare.*

**Exod. 20. b 12
Deut. 5. b 16
Match. 15. a 4**

A. Secunda tabula hoc habet principium: Honora patrem & matrem, vt sis longævus super terram, quam daturus est tibi Dominus Deus.

M. *Honoris vocabulum, quam hic habet significationem?*

A. Honor parentum, eorum amorem, timorem obseruantiamque comprehendit: & parendo, inseruendo, opem ferendo illis eosque tuendo, alendo etiam atque sustinendo, quid ipsis opus fuerit, situs est.

M. *Hec lex naturale ne solùm parentes attingit?*

A. Qui authoritatem habent omnes, omnes aduersus quos reuerentia

rentia est aliqua adhibenda, ut Magistratus ministri Ecclesiastici, præceptores, doctrina, sapientia, auctoritate, honore, aut alia aliqua dignitate antecedentes, parentum nomine designantur.

M. *Principes, magistratus, ceterique qui alijs praesunt, cur Parentum nomine notantur.*

A. Ut declaretur, quod Deus eos nobis nostro reipublica que commodo, donauerit: atque ita parentum nomine, quod principibus, magistratibus, alijsque superioribus tribuitur, commonemur, ut illis non pareamus folium, verum etiam ut eos reuereamur, atque amemus.

M. *Quid deinceps in hac lege est?*

A. Longam eos beatamque vitam, Dei beneficio esse viucturos, qui parentibus, principibus, magistratibus, alijsque superioribus dicto audientes fuerint, debitumque ipsis honorem tribuerint. Contraque consequens est, qui parentibus, principibus, magistratibus, aut superioribus alijs minus se obedientes præbuerint, aut contumeliosi in eos fuerint, illos aut citò repentinque cum ignominia morituros, aut vitam quavis morte acerbiorem, turpioremque traducturos esse; qui etiam ad extreum contumacię scelerisque sui poenas apud inferos sempiternas sustinebunt.

M. *Sextum iam quod sit preceptum dico?*

A. Non occides.

M. *Satisne legem hanc obseruabimus, si manus ab homicidio, sanguineque integras seruabimus?*

A. Prohibentur etiam ea quæ cædis occasionem aliquam habent, vtilidibia, irrisiones, maledicta, probra, conuicta, rixæ, pugnæ, & similia omnia.

M. *Ecquid est amplius?*

A. Deus sua legem non externis tantum actionibus, sed animorum etiam affectionibus, ijsque vel maximè cauit: apud Deum enim iudicem iracundia, odiumque, &c. occidendi, vindicandi, aut nocendi voluntas omnis, homicidium esse decernitur. Hoc ergo iure diuino ista etiam vetantur.

M. *Si neminem ergo oderimus, abnide legi huic erit satisfactum?*

A. Deus cum odium reprobat, benevolentiam nobis in omnes mortales, hostes etiam, requirit: idque adeò quidem ut malevolis inuidisque nostris, qui infenso, crudeliterque infelto in nos sunt animo, salutem, & tranquillitatem, omniaque faustè, fœliciter, prosperè euenire optemus, beneficijs illos etiam, si facultas in nobis fuerit, afficiamus, Deoque pro illis vota faciamus.

M. *Quod est septimum preceptum?*

A. Non adulteraberis.

M. *Hoc preceptum quam sententiam habere putas?*

Deut. 1.b 9, 10.
Rom. 13. a 1.
Luc. 10. c 16.
I. Cor. 10. c 32.
1. Tim. 5. a 1.
Pto. 5. c 13.

Rom. 13. a 4.
Heb. 13. c 17.

Exod. 20. b 12.
Deut. 5. b 16.
Ephes. 6. a 23.

Exod. 19. b 13.
Deut. 5. c 16.
Matth. 5. c 21.
& 10. c 18.
Iacob. 2. d 11.
March. 5. d 21.
22. 23. 24.
Rom. 3. c 13.
14. 15.
Gal. 5. d 20, 21.
Ia. 3. c 14, d 16.
Matth. 5. d 31.

Gal. 5. d 20. 21.
1. Ioa. 2. b 9,
10, 11.

Luc. 6. d 27, 28.
Rom. 12. c 14,
d 17, 19, 20.

Exod. 20. b 14.
Deut. 5. c 28.
Matth. 19. 18.

Pro. 6. d 2, 25.
Mar. 5. d 27, 28,
29.
Rom. 13. d 13.
1. cor. 6. b 2, 10.
1. Cor. 13. i. 6,
18, 19.
1. Thes. 4. a 3, 4,
5, 7. & d 22.
Eph. 6. g 46, 56.
Eccl. 3. c 26.
1. Cor. 3. i. 16, 17
& 6. c 15, 16.

A. Obscenarum voluptatum vniuersum genus, omnis verborum turpitudo, oculorum, gelusque petulantia omnis, omnes impuritatis notæ atque indicia quæcunque, hac lege condemnantur. Desidia etiam inertiaque, in cibo, potu, vestitu, luxu & luxurie, iudi, lususque impudici, & quæcunque præterea ad corporis animie fœditatem folicitare, aut commouere possunt, hoc precepto vetantur. Nam, vt mentes etiam nostras ab appetitionibus desiderijsque impudicis puras conseruemus, præcipitur, propterea quod tam animæ quam corpora nostra tempora sunt diuino spiritui consecrata.

M. Prosequeretur aliqua.

A. Octauum preceptum est, Non furaberis.

M. Hoc precepto quæ prohibentur?

A. Non ea solum furtæ vetantur, quæ humano iure plectuntur: sed etiam edicitor, ne nundinatione aut venditione frau julcta, mensuris dolos, parumue legitimis ponderibus, aut adulterinis fucatisque mercibus quenquam fallamus: neue iudicijs pecunia tentatis, precioque & largitione corruptis, aut vlla alia fraude, doloue malo adhibito, quenquam circumueniamus. Præterea, qui officium debitumne alteri subducunt, vt qui laborum mercedem operarijs non persoluunt, qui per avaritiam pauperibus egentibusque opem ferre, viduis succurrere, orbis pupulisque subuenire, peregrinis, atque aduenis opitulari recusant: qui que rudes atque ignaros rerum non instituunt atque erudiunt, qui concilij expertes concilio non iuuant, qui vagos errantefque ab errore non auertunt: neque in rectam viam reuocant atque reducunt; qui afflictis inerentibusque consolationem non adhibent: omnesque hominim similes hac lege condemnantur.

M. Hoc precepto an quicquam adhuc præterea continentur?

A. Omnino. Nam ex alienis damnis vtilitates nostras aucupandi aliquam etiam voluntatem cogitationemque suscipere hac lege prohibemur. Nam quod in homines iniuriosum est, id vel optare, aut expetere vitiosum est, in conspectu Dei.

M. Recita iam novum preceptum.

A. Non eris aduersus proximum tuum testis mendax.

M. Hac lex quam habet sententiam?

A. Hac lege non apertum solum evidensque periurium, iusiurandique violatio, sed omnis etiam vanitas, calumnia, obtrectatio, maledictio, allentatio, simulatio, dissimulatioque omnis quæ sint aut contra rem, aut existimationem proximi, generatim vetantur: Præcipiturque, vt neci pli vñquam mendacium, falluumque quicquam dicamus, neque in alijs, verbo, scriptura, reticentiaque comprobemus: sed vt veritatem semper colamus: tutemur, exquiramus atque sustentemus.

M. Nihilne ultra requiriatur hac lege?

Exod. 20. c 16.
Deut. 5. c 20.
Mat. 19. c 18.
Exod. 13. a 1.
Leuit. 9. b 11.
Deut. 9. d 18, 19.
Psal. 15. a 3.
Soph. 3. b 13.
Luc. 3. c 14.
Mat. 19. c 18.
1. Pet. 2. a 1, 2.
Pro. 3. a 3. & 12. c
17. & 23. d 23.
Eccl. 37. c 15.
2. Cor. 2. c 8.
Ephes. 4. d 25.

A. Deus,

A. Deus, qui intimos animorum nostrorum sensus penitus perspectos habet, à maledicendo nos prohibens, aliquid etiam mali temere de proximo vel suspicari opinariue prohibet, adeoq; præcipit, vt quoad per veritatem licebit, bene de alijs existimemus, bonamq; ipsis famam, quantum quidem efficere poterimus conseruemus.

Mat.7,12.
Rom.14,4.
1.Cor.13,5,7.

M. *Reflat iam post remum præceptum.*

A. Non concupisces cuiusquam domum, non vxorem, non seruum, non ancillum, non bouem, non asinum, nec quicquam omnino aliud quod alterius sit.

Exod.20,12.
Mich.2,12.
Rom.7,12.
& 13,14.
1.Cor.10,6.

M. *Hoc præceptum, quid ultra quam superiora, imperat?*

A. Anteà Deus maleficia, depravataque animorum affectiones vertit: iam vero innocentiam omnibus suis numeris expletat à nobis exigit, adeo quidem vt nullum omnino vel tenuissimum desiderium, vel levissimæ cogitationis motum, à virtute quicquam deflectentem in mentes nostras irrepere patiamur. Äquum namque est, vt in animis etiam, & mentibus nostris, summa coram Deo castitas sanctimoniacq; resplendeat. Ab illo enim bonitas atque æquitas non nisi perfectè absolute probari potest; cuius etiam legem hanc suam normam omni ex parte perfectissimam nobis ante oculos constituit.

Gal.5,12.
Ier.4,14.
Ezek.18,32.
Mar.5,8.
Rom.12,2.
Psal.5,2,4,5.
1.Cor.6,14.

M. *Poſtequam decem iam præceptorum sententiā in interpretatione breui explanasti: dic mihi, cunctāne ea qua separatim articulatimque explicasti, in pauca conferri, breviterque & summarim deſcribi nequeunt?*

A. Possunt sanè; nam & Christus, diuinus ille doctōr, totam legi vim atque rationem coarctans, eius summam quam breuissimè his verbis exposuit, Diliges Domum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis: hoc maximum est præceptum in Lege: Secundum autem est huic simile: Diliges proximum sicut teipsum. Ad hæc enim duo mandata vniuersa Lex & Prophetæ referuntur.

Mat.22,37.
Mar.12,30.
Luc.10,27.

M. *Amorem in Deum cuiusmodi hic à nobis desiderari putas?*

A. Qui Deo sit idoneus: hoc est, vt summa potestate Dominum, summa parentem bonitate, conseruatorem nostrum summa misericordia prædictum eum esse confiteamur. Ad amorem itaque erga Deum nostrum accedere debet, vt & reuereamur maiestatem illius, & eius parentem voluntati, eiusque bonitati confidamus.

Deut.10,12,7,
20.
Psal.25,1,2,6,
31,1,2,9,6,6,
7,8,9,2,11,8,
6,8.

M. *Totum cor, anima tota, totaq; vires quid declarant?*

A. Eam videlicet amoris flagrantiam, & incorruptam integratatem, vt cogitationibus, cupiditatibus, confiliis, actionibus ullis quæ Dei amori repugnant, nihil profus loci relinquatur. Etenim Deum non modo plusquam sua omnia, sed multò etiam magis quam ipse se, quisque plus diligit.

Deut.6,17,18,
& 30,6.
Ioh.23,11.
Ioh.14,15.
c 21,22,24,8,
15,10.
Mat.13,37,38,
Luc.14,26.

M. *Nunc de proximi amore quid habes dicere?*

G 4

A. Christus

A. Christus voluit Christianos suos summæ inter se coniunctionis vinculis arctissimè astringi: Et quum nostri nobis amor naturalis sit, atq; in animis penitus insitus, nulla expeditior, contractior nulla, nulla iustior fraterni amoris norma, nec quæ plus habeat efficacitatis, reperiri potest; quamquam ab ipso humano ingenio deducta, nobis à domino præscribitur, vt vnuſquisque cilicet proximum eodem, quo seipsum amore, complectatur. Cui consequens est, vt ne quid agamus contra proximum, ne quem sermonem, ne quam cogitationem de illo habeamus, quod nobis ab aliis fieri, vel de nobis dici cogitariue nollemus.

M. Proximi vocabulum quām longe patet?

A. Non tantum prope nos habitantes, aut cognationis, affinitatis, amicitiae, amoris, ciuilisœ alicuius consuetudinis vinculis astricti; sed & ignoti, atque etiam hostes hac voce proximi continentur.

M. Quando igitur Lex diuini numinis pie sancteque venerandi, & caritatis atque benevolentie erga homines habenderationem absolutam prescribit, an non ad illius normam tota est vita nostra dirigenda?

A. Omnipotens, atque hoc tantoper, vt Deus mores ad legis suæ regulam conformantibus vitam pacificatur, & à legis præscriptione aberrantibus, è contrario, sicuti supra diximus, mortem minetur.

M. Iustos ergo eos esse putas, qui à iure diuino nulla ex parte discedunt?

A. Certè quidem: si qui ad legem Dei usquequaque seruandum valerent, iure illi quidem iusti censi possent: sed ingenitæ naturæ nostræ corruptione, ita ex infirmitate, debilitate, prauitate, laboramus vniuersi; vt officium iure diuino debitum neque intelligamus, neque illi satisfacere aut valeamus, aut velimus. Tametsi enim inueniatur unus aliquis, qui in aliqua revna & altera externa legem obseruet, tamen is in multis aliis a recto discedit, & humanus animus ab illa iustitia atq; innocentia interiori, quam Lex requirit, perpetuo aberrat. Quamobrem nemo iure iustus esse potest in conspectu Dei, qui de omnibus (qui non omnia, iure diuino descripta exequitur) sententiam fert, eosque detestatur, atque execratur.

M. Num igitur Lex, cunctos omnino mortales miserrima hac conditio ne sine ullo prorsus remedio astringit?

A. Deo diffidentibus, & à religione pietateque remotis, Lex hanc quam memoraui, conditionem constituit, illis ab omni omnino spe derelictis: qui vt ne tenuissimam quidem particulam legis præstare posseunt, ita nihil quicquam Dei misericordia per Christum confidunt: Piis vero lex aliarum utilitatum fructus præbet.

M. Quinam illi sunt, dicito?

A. Primum omnium, Lexvitæ regulam perfectè absolutam nobis ante

Ioan.13.b 34,35
1.Cor.13.b 4,5,
2cc.
Eph.1,2,6,27.
Phil.1,2,3.
1.Thef.2,10.
Mat.7,12.&c.9,
29.
Luc 6,d3.
Rom.13,c 8.
1.Cor.13,&c.

Mat.5,g 43,44
Luc.10,t 33,36
37.
1.Thef.4,b 9,10

Deut.9,a 1,&c 11.
d 18,&c 30 a 15
37.
Mat.19,c 17.
Ioan.12,g 50.
Rom.6,b 23.
& 20,a 5.

Rom.10,a 5.
Gen.6,b 5,& 8,d
21.
Prou.2c,b 9.
Rom.7,c 14,15.
Gal.2,d 6.
Pro.30,b 9.

Deut.17,d 16.
Gal.3,b 10.
Iaco.2c 10,11.

Deut.27,d 16.
Rom.3,b 10.
& 8,b 7,8.
Iphe.5,b 5,6.
Jacob.2,b 10.

Deut.6,b 6,7.
10,1,b 7,8.

ante oculos proponens, diligentiam nostram excitat, vt mores nostros ad illum dirigamus.

Psal. 1. a 2.
& 119. torum,

M. *Quid præterea?*

A. Secundò, quia legem, vltra quam mortalium vires præstare possunt, requirere, nobisq; potestatem tanti oneris sustinendi deesse animaduertimus; ad auxilium a Deo flagitandum Lege exuscitamus.

Rom. 9. c 19. &
7. c 14. 5.
2. Cor. 3. b 5.
Psal. 119. a 5. 12.
27. 28. b 33. 34.

M. *Perge.*

A. Porro autem, quum turpitudinis nostræ labes atque foeditatem in Lege, vt in speculo, cernimus, tanquam frænos nobis iniicit, reprimite: ne integritate nostrâ confisi, superbos nos in conspectu Dei præbeamus.

Rom. 3. b 10. 11.
12. c 19. 20 &
7. b. 7.

M. *Prosequere.*

A. Quando peccati, quod diuinæ legis est violatio, conscientiâ stimulamur atque conuincimur, intelligimusque nos per peccatum in execrationem, acerbissimum odium, grauiissimâque Diuini numinis offenditionem, atque indignationem incurrisse; mercedemque atque stipendum, quod peccatum meretur, esse, vt non solum omnibus calamitatibus atque miserijs huius vitæ, morbisque & morte corporis afficiamur; verum etiam vt damnatione atque interitu sempiterno multemur: simul atque ex Lege agnoscimus, nos per peccatum in hunc condemnatorum statum, quo nihil tertius cogitari potest, peruenisse; toto pectore, totâ mente, toto corde, animoque cohorremus, & contremiscimus, atque ita, vt casum nostrum salutariter doleamus, & vt nosmet nostri pœnitentia, Lex efficit, impellitque vt peccatorum veniam, iustitiam & vitam sempiternam (quæ ex Lege adipisci non possumus) à Christo Seruatorem tantum, & per Christum expectamus, atque expectemus.

Pro 20. b. 9.
1. Ioan. 3. a 4.
Deut 27. d 26.
Gal. 3. b 10.
Rom. 1. c 18. 2.
2. b 8. & 4. c
15. & 6. d 23.
2. Cor. 3. b 7. 9.

Ephel. 5. b 5. 6.
Rom. 3. c 20.
21. 22. & 5. c
15. 16. &c.
Gal. 2. c 16.

M. *Legem igitur, quantum intelligo, tanquam magistrum se ducemque ad Christum præbere affirmas, qua nos notitia nostri, pœnitentiâque & fidei, retiâ ad ipsum viâ perducat?*

Rom. 10. 2. 4.
Gal. 3. b 10. 11.
& 7. c 1. 3. 16.

A. Sanè ita est, simulq; ex his perspicuum est illud, Legem non frustra latam esse, tametsi mortales ab officij, quod Lex requirit, præstandi facultate longissime absint.

Rom. 3. d. 33.
& 7. c 1. 3. 16.
Gal. 3. c 10.

C A P. 3. De fide.

M. *V*erum dicas. Nunc dilecte filii quando de Lege & obedientia satius ut in hac contractione breuitateque dictum sit, ratio flagitat, ut proxime dicatur de Euangelio, quod diuine per Christum misericordia promissa eis, qui contra Legem commiserunt, modo ipsos commissi pœnitentia, facta completiuntur.

complectitur, ad quod Euangelium fides precipue refrenda est: hoc enim secundo loco in nostra distributione propositum fuit; & eorum que tractamus continuacione, quasi manu eò deducti sumus. Dic ergo qua sit Euangeli, fideique nostra summa?

A. Eadem illa, quæ Christianæ fidei principes articulos, vna olim arctè contractos, comprehendit: quamq; vulgus ex prima voce nominat, *The Creed*, id est, Fidem nostram.

M. *Fidem tuam pronuntia.*

A. Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem coeli & terræ: Et in Iesum Christum Filium eius unicum, Dominum nostrum, qui conceptus est ē Spiritu sancto: Natus ex Maria Virgine: Passus sub Pontio Pilato: Crucifixus, mortuus & sepultus: Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis: Ascendit ad cœlum, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis, vnde venturus est ad iudicandum viuos & mortuos: Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Amen.

M. *Uniuersam hanc fidei confessionem, in que membra dispartiris?*

A. In quatuor principalia: in quorum primo, de Deo Patre, & rerum omnium creatione: in secundo, de eius Filio Iesu Christo, quod & humanæ redēptionis summam omnem continent: in tertio, de sacro Spiritu: in quarto de Ecclesia, & de Dei donis Ecclesiæ per Christum datis, explicatur.

M. *Age igitur, hunc ordinem in explanandis istis quatuor partibus conservato: principio verò Credendi verbum in primo Christianæ fidei introuu, quam vim habeat, expone.*

A. Hac voce significo, veram me atque viuam, hoc est, Christiani hominis fidem, in Deum Patrem, Deum Filium, & Deum Spiritum sanctum habere; eamq; me fidem, hac confessionis formulâ profiteri, firmissimèque aluerare.

M. *Vina ea verâns & Christianæ fides qua sit, mihi quâm potes apertissimè declaro?*

A. Fides est certa cognitio paternæ Dei erga nos per Christum benevolentiam, fiduciâque in eodem, sicuti in Euangeliō testatum est; quæ studium piaæ vitæ, id est, Dei Patris voluntati obsequendi semper coniunctum habet.

M. *Intelligis igitur, nullos impios, qui aut de Dei misericordia desperant, aut eius iniustiam non pertimescant, sed vitam virtutem animo seculo vivunt, hanc veram Christianam fidem habere posse, tametsi eius verba prouuntient?*

A. Ita omnino intellexi.

M. *Quum non nisi unus sit Deus, dic quare in Christianæ fidei confessione tres*

Mat. 10. c 32.

& 28. d 19.

Ioan. 1. b 12, 13.

Rom. 1. a 17.

& 10. b 9.

Gal. 3. d 6.

Heb. 1. d 14.

Ioan. 1. b 12, 13.

Ioan. 8. a 1. b

14. g 38, 39.

Col. 2. a 12, 3.

Heb. 10. 22, 23.

& 11. a 1.

Psal. 1. a 3.

Mat. 7. c 17, 18.

& 13. c 23.

Gal. 5. a 6.

1. Pet. 1. c 13.

14, 15.

tres nominentur, Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

A. Non variorum Deorum haec sunt nomina, sed trium diuersarum in una diuinitate personarum: nam Deus Pater, Deus Filius, & Deus Spiritus sanctus, tres personae vnum tantum Deus sunt, sicuti edocti sumus ex sacris literis, quibus prout potius fidem adiungere, quam tam penitus reconditi & abditi mysterij infinitam altitudinem curiose scrutari debentis.

M. Verissime loqueris: perge porro. Quamobrem Deum, Patris nomine nuncupatis?

A. Primum omnium, maximèque quod vniuersi Filii sui Iesu Christi natura Pater sit: Deinde quod noster etiam sit pater, tum quia nos condidit, omnibusque vitam dedit, tum etiam quod nos iterum diuinè per spiritum sanctum generauit, per fidem in verum suum atque naturalem filium Iesum Christum nos elegit; siisque filios & regni coelestis, atque sempiternæ vitæ hæredes, per euandem instituit.

M. Cur Deum omnipotentem appellatis?

A. Quod & fabricatus est omnia, & omnes res ex sua voluntate moderandi summa potestate habet.

M. Spiritusne etiam malitiosi impique homines in Dei potestate continentur?

A. Nunquam alioquin sine summa sollicitudine essemus, si quam illi ledendi nos facultatem, contra diuinam voluntatem haberent. Verum ea nos consolatione sustentamur, quod neque dæmones, neque conselclaratissimi homines, nihil quicquam, nisi Dei arbitratu vel permissione tentare omnino valeant: quodque nos adeo in tutela patris omnium rerum præpotentis sumus, ut ne nullus quidem capit is nostri pilus, nisi ipsius voluntate qui nobis optime vult, in terram decidere possit.

M. Cur adinngitur, Deum cœli & terre creatorem esse?

A. Quod diuinam potentiam, sapientiam atque bonitatem (quæ per se intelligentia comprehendunt non possunt) in eius operibus, vt in speculis intueri liceat. Nam quum immensam illam mundi magnitudinem contuemur, eamque esse partium omnium constitutionem, vt neque ad aspectum magis decoræ, neque magis ad utilitates omnes accommodatæ excogitari possint; artificis illico effectorisque infinita potentia, sapientia, bonitas nobis ante oculos mentis obuersantur.

M. Quaratione vniuersa à Deo condita esse affirmas?

A. Deum Patrem Opt. Max. à principio, & ex nihilo, per potentiam sui verbi, hoc est, Iesu Christi Filii sui, totum hunc spectabilem mundum & vniuersa in eo inclusa, atque spiritus etiam corporis expertes (quos nuncupamus angelos) fabricatum esse & construxisse.

M. Num censes iam satis pie assuerari, Deum spiritus omnes malitio-

Mat. 3, c 16, 1.
& 28 d 19.
1. Ioan. 5, b 7.
Ioan. 10, f 12, &
14, b 7, 9, 8, 11.
1. Cor. 1, a 5, 6.
Pro. 2, 5, d 26.
Psal. 2, b 7.
Matt. 3, c 17.
Ioan. 1, b 14.
Rom. 15, b 6

1. Cor. 1, 2, 3.
Gen. 1, d 27.
Malac. 1, a 6.
& 3, b 10.
1o. 1, b 12, &
3, a, 3, 5.
Ro. 8, c 15, 17.
Gal. 4, a 5, 6.
Ephes. 1, a 5, 6.
Tit. 1, b 7.
1. Pet. 1, 2, 3, 4,
d 23.
Esa. 40, c 31, 32,
&c.
Mat. 5 g 45.
& 10, c 29.
Ephes. 1, b 1.
Heb. 1, a 3.
Ioan. 1, b 10,
11, 12.
Mat. 8, d 31, 32.
Luc. 22, d 31, 32.
Ioan. 10, f 28, 29
& 19, b 10, 11.
Act. 2, d 21, 24
& 4, f 27, 28.
& 13, c 11.
Luc. 11, b 7.
& 21, d 18.
Psal. 19, a 1.
& 50, b 6.
Rom. 1, c 10, 20

Gen 1, a 1. & 6.
Psal. 33 b 6, 7.
& 39, b 11.
Ioan. 1, a 3.
Act. 14, c 15.
1. Cor. 1, a 6.
Heb. 1, a 2.

Col. 1, c 16.

*Gen. 1. d 31.
Ioan. 8. f 44
Iud. b 6*

sos, etiam eos (qui à nobis diaboli nominantur) fecisset?

A. Deus illos tales non effecit; verum illi à prima creatione, suo ipsorum vitio omni restitutionis spe perdita, defecerunt; proinde non creatione & naturâ, sed naturæ corruptelâ depravati sunt.

M. *Satisne Deo fuit cuncta semel creasse, postea vero omni rerum curatōne vacasse?*

A. Nequaquam. Deus enim vt omnia fecit, ita omnia fulsit, &c moderatur: alioqui vniuersa in nihilum subito occidentur.

M. *Quem sibi finem Deum Opt. Max. in condendis gubernandisq; rebus omnibus proposuisse putas?*

A. Hominum gratia fabricatus est mundo: & qua in eo continentur cuncta, comparata sunt, vt utilitatì commodisque humanis seruirent. Et ut cetera vniuersa humani generis causa, ita hominem ipsum Deus ad suam proprię gloriam fecit.

M. *Ediffere quis primus fuerit hominis ortus atque fabricatio?*

A. Deus, vt à Mose in scriptis relictum est, primo homini è limo terræ formato, animam atque vitam inspiravit: tamen exinde deductam ex viri somno consopiti latere, & in lucem editam, cum viro sociavit, vt adiutrix, vitæque illi consors esset.

M. *Cum in viris simul & feminis prauitas, nequitia, distortioque ad summam nunc appareat, num à principio Deus eos eiusmodi fabricauit?*

A. Minimo omnium: Nam Deus perfectissime bonus, nihil aliud quam bonum facere potest. Deus igitur ad suam imaginem similitudinemque, hominem initio formauit.

M. *Quenam est illa imago, secundum quam hominem factum esse dicas?*

A. Ea est iustitia omni ex parte perfecta summaque sanctitas, quæ ad ipsam diuinam naturam propriè pertinet; quæ homini eum Deo similitudo usque eo fuit, quoad eam homo peccatorum maculip formauit.

M. *Quaratione istud factum esse dicas?*

A. Fecimina à Diabolo circumuenta, virum impulit, vt fructum quo illi à Deo interdictum fuerat, comederit; quo illorum facto, imago, secundum quam creati sunt, est obliterata: & cùm ipse, tum ipsorum polteri, Deo aduersarij, peruersi, imbecillesque ad omnē bonum effecti, non in omnes solum vitæ huius miseras, corporis morbos atque mortem, sed & in interitum etiam sempiternum perpetuanque damnationem inciderunt.

M. *Virum tamen existimari non queat, grauius nimis Deum poni viuis gualatum vindicasse?*

A. Detestabile illud hominis facinus, quasi leuis culpa fuerit, nemo verbis extenuare, aut ex pomo & immoderata modo edacitate rem existimare velit. Ipse enim pariter cum vxore sua fallacibus Satanæ blan-

*Psal. 75. a 3, &
104. b 8, 9, &c.
145. c 14, 15, &
147. a 5, 6, &c.
Col. 1. b 16, 17.
Heb. 1. a 2, 3.
Gen. 1. d 26, 29.
Psal. 8. b 6, 7, &
10. 4, 5, 14, 15,
&c.
Prou. 6. a 4.
Esa. 43. b 7.
Rom. 11. a 2, 39.
Col. 1. c 16.*

*Gen. 1. a 15, & 12.
b. 7. c 8. 20.
d 21, 23.*

*Gen. 1. d 26.
27, 31.
Col. 3. b 10.*

*Deut. 23. a 13, 4.
Rom. 9. c 14.
Col. 4. b 10.
1. Ioa. 1. b 5, c
2. d 29, & 3. a 3.
Sop. 1. c 13, 14.*

Gen. 3. a 2, &c.

*Sap. 1. c 13, 14.
1. Cor. 1. d 14.
Rom. 3. b 7, 13.
2. Cor. 3. b 15.
Rom. 6. d 23.
Ephes. 5. b 5, 6.*

*Gen. 6. a 3, 4, 5,
b 11. d 2, 2.*

blandimentis illectus illaqueatusq; infidelis à Dei veritate ad vanitatem declinavit: falsis serpentis criminationibus, quibus de mendacio, inuidentia, & maleuola commodi alicuius subductione Deum accusabat, fidem adiunxit; innumerabilibus beneficijs ornatus, ingrato in Deum, qui ea contulit, animo fuit: horum ex terra modo lutoque fictus, non satis esse putans, quod similitudo illi cum Deo esset, per intollerandam insolentiam & arrogantiam exquare se cum diuina Maiestate expetiuit: postremo, creatoris se ditioni subtraxit, iugum etiam eius à suis ceruicibus proterue repulit. Inaniter igitur Adæ maleficium minuitur.

Gen. 1.d.26.2.
Psal. 8.b.4.5.6.
&c. & 104.c. 14.15.

Gen. 1. d. 26.27.
Col. 1.b.10.
Ofe. 6.b.7.

M. *Verum cur ob parentum scelera, posteri omnes de tam beato vita status deieci, in omnes calamitates inciderunt?*

A. Deus Adamum illis honoris insignibus ornauit, vt ea cum sibi, tum suis, id est, toti humano generi, aut seruaret, aut amitteret. Neque aliter fieri potuit, quin sicut ex arbore mala mali fructus eduntur: Ita Adamo peccati corruptela depravauit, omnis eius progenies ingenuo illo peccato (quod originale vocant) corrumperetur. Quanquam quid opus est tam grauiter de Parente Adamo conqueri? quando nos etiam ipsi ob plurima nostra maximâque vitia, calamitatibus omnibus, damnatione, morteque dignissime multemur: à quibus malis vt liberemur, nihil in nobis, aut in villa alia creatura opis aut auxilij omnino superest.

Mat. 7.c.18. 1
& 22.c.13.5
Rom. 5.b.12.
& 14.17.&c.
Ofe. 6.b.7.
Rom. 6.c.24.
1.Cor. 11.a.3.
Ephe. 5.b.5.6.

M. *Qua spes est igitur, consolatioque reliqua, & in quo sita?*

A. Promisit Deus fore, vt semen mulieris, qui est Iesus Christus filius virginis Mariæ, Serpentis, Diaboli, qui eos decepit, caput contereret: ipsisque atque eorum posteros, qui promisso illi fidem habent, liberaret. Atque hoc illud est, quod in secunda iam Symboli parte sequitur: credo in Iesum Christum.

Gen. 3.c.14.15.
Rom. 5.c.15.
16.&c.
Gal. 3.c.16.19.
Heb. 2.d.14.15.
16..

M. *Nomen Iesu quid significat?*

A. Iesus Sermone nostro idem est quod seruator. Iesus enim Christus filius Dei, idemque Virginis filius, nos qui scelere deuineti, & sub antiqui serpentis diaboli seruili iugo captiui, sempiternaque mortis vinculis constricti turpissime miserrimèque iacebamus, in libertatem vindicauit, atque ad salutem reduxit.

Mat. 1.d.21.
Act. 10.c.54.
Col. 1.c.13.14.
Heb. 1.b.14.15.
1.Io 4.b.8.

M. *Quis nomen Iesu illi imposuit?*

A. Angelus ex Dei ipsis precepto.

Mat. 1.d.2.
Luc. 1. c 3. &
2. c 21.
Psal. 1.a.6.
Ela. 6.1.1.

M. *Explica nunc quid Christi nomen significet.*

A. Christus idem est, atque si Vnctum appellares: quo nomine indicatur, eum Spiritus sancti vunctione maximum Regem, Sacerdotem, atque Prophetam creatum esse.

Dan. 9. d.24.25
Luc. 2.4.25.
Luc. 4.c.18.
Act. 4.c.27.
Act. 10.c.38.
Heb. c.9.

M. *Christi regnum est ne mundanum?*

A. Nequaquam: verum spirituale & sempiternum, cuius regni gubernacula,

Luc. i. c. 32, 33.
Ioan. i. 8. f. 36.
Col. i. c. 13, 14.
2. Tim. 2. a. 1.

Rom. 12. d. 12.
&c. & 16. c. 20.
2. Cor. 10. a. 1, 5.
Eph. 6. b. 10,
11, &c.

Psl. 110. b. 4, 5.
Heb. 4. d. 14, 15,
&c. & 5. b. 6, 7.
& 7. a. 2, 3. b. 11,
21, &c. & 9. d.
13, 14.

Ioan. 14. d. 27.
Act. 10. f. 36.
Eph. 1. c. 14,
15, &c.
Col. 1. c. 20.
Heb. 2. d. 24, 15.
2. Tim. 9. c. 5.
Rom. 8. c. 15.
& 11, a.
Gal. 4. a. 5, 6.
Ephel. 3. b. 12.
Heb. 4. d. 15, 16.

Luc. 7. c. 16.
Aa. 7. c. 17.
Heb. 1. a. 1, 2.
Ioan. 8. d. 26, c
10, & 15. c. 15.
& 17, a. 6, &c.
& 18. g. 37.

Mat. 2. c. 31, 5.
& 3. d. 17.
Ioan. 1. b. 1. 4. c. 3
& 14. b. 10, 11.
Heb. 1. a. 23.
& 5. b. 1.
Rom. 8. c. 14, 15.
Gal. 4. 14, 15.
Eph. 1. a. 5.
1. Ioan. 3. a. 1.
Mat. 9. a. 6, &
10. a. 1, & 21. c
18, & 28. d. 18.
Luc. 1. d. 32, 33.
Ephel. 1. d. 10,
21, &c.
Deut. 10. b. 12
c. 20.

bernacula, sunt Dei verbum, atque Spiritus, quæ tum iustitiam, tum vitam secum afferunt.

M. *Quam nobis utilitatem præbet hoc Christi regnum?*

A. Vires nobis armáque spiritualia quibus atroces & truculentos animarum nostrarum hostes, carnem, mundum, peccatum, diabolum, profligemus, adiumentaque ad vitam cum virtute & sanctitate, degendum subministrat.

M. *Cuiusmodi Sacerdos est Christus?*

A. Summus atque eternus; qui solus in conspectum Dei venire, solus sacrificium, quod Deo placeat satisfaciatq; confidere, solus iratum Deum placatum efficere potest.

M. *Cui nobis utilitati sunt?*

A. Nobis vt pacatus propitiisque sit Deus, postulat & deprecatur, nobis offenditum Deum lenit, nosque in gratiam cum Patre reducit. Solus enim Christus pacificator nobis propositus est, qui nobis Dei gratiam reconciliat: Immo vero Sacerdotij etiam sui nos quasi confortes esse voluit, nobis introitum ad Patrem patefaciens, vt illius praesentia cum spe summa comparere, nosque & nostra omnia veluti hostias ad sacrificium Deo Patri ipsum præbere non dubitemus.

M. *Qualis Propheta est Christus?*

A. Quum reliquos omnes Prophetas atque doctores Dei seruos despicerent mortales, Christus ipse Dei Filius, & Prophetarum omnium Dominus, Patris interpres & nuntius de cœlo ad homines descendit, vt paternam voluntatem planè explicaret, mortaleisque rectâ Dei atque omnis veritatis intelligentiâ informaret. Atque ita Christi nomine tria illa officia comprehenduntur, quæ Dei Filius sibi à Patre debita persoluit, vt omnis eorum fructus nos secum participes faceret. Filius enim Dei non solum nominatur, & est reuerâ Iesus Christus, hoc est, Seruator, Rex, Sacerdos, Propheta; sed & nobis ita est, ad nostramq; utilitatem atque salutem.

M. *Qua ratione Christum Filium Dei unicum profiteris quando qui p̄j sunt omnes filii Dei vocentur?*

A. Quod solus Christus naturalis Dei Filius, eiusdemq; sit cum Patre substantia. Nos vero quum naturâ Adami veri filij simus, gratia tamen benevolentiaeque, qua nos per Christum Seruatorem nostrum prosequitur, filij Dei adoptamur.

M. *Quam ob causam Christum Filium Dominum nostrum runcupas?*

A. Propterea quod Angelorum, hominum, rerumq; omnium dominatus sit illi à Patre traditus: quódque suo arbitratu atque potentia regnum Dei, tum in cœlo, tum in terra, moderaretur.

M. *Num quidnam refat?*

A. Hac cogitatione commonefiunt p̄j omnes, non ad suum sibi arbitrium

arbitrium viuere licere , verum oportere eos corporibus simul & animis, in vita pariter atque in morte, totos sefe ad Domini sui nutum accommodare , ipsiq; in rebus omnibus obtemperare , & fideliter inferuire.

Mal. b 6.
Luc 9. c 23, 24.
& 14. f 26, 27.
Heb. 2. d 5, 6,
&c.

M. *Quidtum inde?*

A. Declaratur quemadmodum naturam humanam suscepit, cunctaque perfecerit, quae saluti nostræ opus erant.

M. *Eratne ergo necessarium Filium Dei hominem esse?*

A. Maxime : nam quod homo in Deum nefarie commisit, id hominis etiam supplicio luendum erat, atque expiadum : quod onus longè grauiissimum solus Iesus Christus, idem Deus, & idem homo sulpicere poterat : quin nec potuit alius mediator inueniri, qui à Deo pacem atque veniam hominibus impetraret, nisi Deus simul & homo, Iesus Christus.

Mat. 8. c 17 &
17. d. 22, 23, &c.
20. d 18, 19.
Ioh 1. b 14, &
11. f 50, 51.
Rom. 5. c 15.
1. Cor. 15. c 21, 22.

Phil. 2. a 6, 7, &c.
Heb. 2. b 9.
8. Tim. 2 b 5.
Heb. 9. b 14, 15.
& 9 d 24.
1. Pet. 2. d 21, 24.

M. *Quid deinde sequitur?*

A. Christum è Spiritu sancto conceptū, ex Maria Virgine natū esse.

M. *Quamobrem vulgari hominum consuetudine, naturaliterque generatus non est?*

A. Propterea quod per quem peccatorum nostrorum maculae erant delendæ , eum ab omni omnino peccato integrum conferuari parerat. Ob eam igitur ipsam causam castissimus ille Agnus Dei Iesus Christus admirabili Spiritus sancti virtute, ex incorrupta Virgine Maria purus ab omni peccati labe, conceptus atque natus est.

Ioh. 1. c 16, d 36.
1. Cor. 7 b 7, 8.
Heb. 4. d 15.
& 9. d 14.
Mat. 1. c 23.
Luc 1. c 31, 35.

M. *Quare Virginis Maria nomen commemoratur?*

A. Vt agnoscamus Christum esse verum illud semen Abrahæ atque Davidis, de quo Prophetæ oraculis instinctu diuino editis, prænuntiârunt atque præmonuerunt : ex Abrahami enim, & Davidis stirpe Maria Virgo directo est ordine procreata.

Gen. 22. d 18.
Esa. 1. a 1.
Mat. 1. a 1, &c.
& 22. d 42.
Rom. 1. a 2.

M. *Reliqua, ut instituisti, deinceps persequere.*

A. Palsus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus est.

M. *Verum cur Symbolum, Christi vita silentio præterita, protinus ab eius ortu ad mortem transit?*

A. Quod in Symbolo summa solùm redemptionis nostræ capita memorentur, quæq; illi adeò sunt peculiaria, vt illius vim omnem in se inclusam teneant.

Esa. 53.
Mat. 13. d 23,
17. &c.

M. *Mortis eius rationem paulo adhuc apertius explicato.*

A. Adiscipulo suo Iuda, qui corruptus, pretiōque conductus ad id fuerat, est perfidiose proditus, à reliquis discipulis desertus, à Petro denegatus, eiuratúsque, à Iudæis, falsis criminibus obiectis, malitiose accusatus, à Pontio Pilato Romano præside condemnatus est, pugnis lorisque cæsus, contextis spinis coronatus, togâ purpureâ induitus, alijq; multis modis indignissime crudelissimeque tractatus est,

Mat. 26 b 14, 15
&c. & 27, totum.
Mar. 14. c 45.
& 15. totum.
Luc. 24. d 45,
&c. & 23. totum.
Ioh. 12. 8. & 16.
totum.

& lu-

& ludificatus : tandemque cruce ceruicibus imposita , extra urbem in locum qui Caluaria appellatur , ad supplicium tractus est : vbi medium inter duos latrones ignominiosissime cruci suffixerunt : in qua summo cruciato confectus , crudelissimam probrofissimamque mortem oppetit : animi interim dolores , quavis morte acerbiores perpellus.

M. *Suáne voluntate, an vi coactus, ista sustinuit Christus?*

Mat. 26.**d 36, 38,**
39, 41, 42, 53, &c
20. d 28.
Mar. 10.**f 45.**
Ioa. 10. c 11. 15.
d 17. 18.
Phil. 2. b 8.
Luc. 33. c 34.

A. Tametsi probrofa hæc saeuissima mors humanæ suæ naturæ maxime terribilis erat ; voluntati tamen patris sui qui isti ipsum morti addixerat, totum se permisit : itaque contumeliosa illa in se probra, tormenta mortemque atrocissimam sponte , & patientissime pertulit ; tum patri obtemperans, tum veniam ijs, à quibus est in crucem actus, à Deo precatus.

M. *Quamobrem voluit Deus innocentissimum filium suum tam ignominioso truculentoque genere mortis affici?*

Ela. 13. totum.
Rom. 3. a 3.
2. Cor. 5. f d 21.
Gal. 1. a 4.
Ephe. 1. a 3, &c.
b 7, &c.
Col. 1. c 13, 14.
& 2. c 13, 14.
3. Pet. 3. d 18, &
4. 2. 1.
10. 2. c 16.
2. Cor. 15 d 21.

A. Christus Deo Patri pro nobis se obligavit, atque spospondit : quicquid ergo nos debebamus , aut eramus commeriti, id omne sibi præstandum, soluendum, & dependendum Christus in se recepit. Et proindè ipse tametsi maximè innoxius , pro nobis nocentissimus luit. Deusque pater onus illi nostrum imponens , summa iuris iudicijque severitate in eum animaduertit, vt nobis ipsius causa, summam misericordiam impartiretur.

M. *Summam igitur beneficiorum illorum que ex Christi morte capimus, mibi explicato.*

Rom. 5. b 8. 10,
11.
2. Cor. 5. d 18.
19, 20, 21.
Ephel. 1. c 12. 13,
14, 17, &c.
Heb. 7. d 26. 27.
& 9. d 12. 14; &c
10. c 12. 14. 17
Rom. 8. a 1, 2. c
33. 34.
Col. 1. c. 13. 14.
& c. d 20. 21.

A. Christus, quemadmodum ante attigi nostri nomine locoq; Deo Patri satisfidedit , se pro nostris peccatis ipi else satisfacturum : se ipsius iram in nos ob contumaciam nostram conceptam suauissimo obedientiæ suæ sacrificio placaturum , nosq; in gratiam cum Deo restituturum else. Atque ita Christus innocentissimus ille Dei agnus vinculis constrictus est, vt nocentes nos, qui Sathanæ, morti & damnatione eramus mancipati , in libertatem vindicaret : Christus qui extra omnem omnino culpam erat, accusatus , condemnatusque fuit iudicis terrestris sententia, vt nos, qui culpa tenebamus maxime , damnationeq; eramus dignissimi, pro cœlesti tribunali absolveret Christus, prelio sanguine suo pro nobis fulso , peccatorum nostrorum maculas fordefque eluit atque deleuit : Christus postremo, contumelijs, quibus est immenserissime vexatus, acerbissimaq; atque ignominiosissima morte, qua est affectus, nos à pena, ignominia , morteque sempererna , quæ nostris sceleribus eramus maxime commeriti, liberauit : adeoque peccata omnia nostra obliuione sepulta, procul à Dei conspectu per Christum amota sunt. Atque ita misericordiarum omnium nostrarum , in quas vel origine per Adamum, vel postea propriis nostris peccatis incidimus , Christi perpeffio medicina

Psal. 51. 6. 7.
Heb. 9. d 14.
1. Ioan. 1. b. 7.
Apoc. 1. b 5.
1. Pet. 2. d 22.
22, &c.
Rom. 4. b 9. 8.
Col. 2. c 13, 14.
Heb. 2. c 17.
Rom. 8. a 1, 2.

medicina est, atque remedium; modò fiduciam omnemq; spem in illo collocemus, amoreq; illum amplectamur.

M. *Morte tamen corporis, qua pœna peccato debita pars aliqua est, nos nibilominus multe tamur.*

A. Corporis mors, quæ sine Christo atrium Inferorum fuerat, iam per Christum omnibus illi fidentibus, ianua aditūisque in cœlum est effecta: quemadmodum & Christus ipse per mortem suum est regnum ingressus: ita vt mors quæ anteà peccati pœna erat, iam per Christum in maximo sit lucro posse.

M. *Ecquem alium nobis utilitatis fructum prohet Christi mors?*

A. Christi supplicium & mors noui solum ærumnarum nostrarum, vt anteà dixi, salutare medicamentum, sed & exemplar etiam est nobis ad imitandum.

M. *Idem istud planius expone.*

A. Debemus & nos ad exemplum Christi, voluntati Dei cœlestis nostri Patris obedere, iniuriásque omnes nobis ab alijs illatas patienter accipere: vitiosos carnis appetitus cruci suffigere, peccatisque omnibus quasi mortuos sepultosque esse, ita vt posthac nihil mali admittamus; idque exemplo Christi, qui propter peccatum in crucem sublatus, mortuus & sepultus est. Et reuera depravatae affectiones (quæ aliqui indomitæ sunt) in ijs, qui Christo per fidem adhærent, ita virtute mortis eius quasi cruci suffiguntur, illarumque incendia ipsius sanguine ita restringuntur, vt Spiritu multò obsequenteries reddantur. Atque ita virtute mortis eius ad ea præstanta confirmamur, atque vitæ, mortisq; eius exemplis excitamur.

M. *An non & de nostro etiam in Christum officio commonemur?*

A. Commonemur profecto non in nostra nos esse potestate, vt quæcumque velimus nostro arbitratu faciamus, verum Christi, qui nos tam magnò redemit, nos totos esse, illius voluntati parere, ad illius nos nutum accommodare oportere: Christum, qui nos adhuc hostes amore tanto prior amplexus est vt redamemus, maximè nos esse obligatos: paratissimos etiam esse debere Christo, qui ita se nobis totum dedit, omnia nostra, nosque adeo ipsos totos vicissim reddere: Christi causa non omnia solum mundana commoda, huiusque vitæ voluptates negligere, sed & vitam adeo ipsam deferere potius quam Christum amittamus, nostrumq; erga ipsum officium pietatemque non præstamus. Beata est enim censenda mors, quæ mortalis vitæ conditioni debita, Christi maximè gratiâ opportita est, gratiâ dico Christi, qui suâ sponte vitam profudit, mortemque pro nobis occubuit; qui que vitæ author, mortuos nos à morte reuocatos & vult & potest immoraltate donare.

M. *Quare adiungis Eum fuisse etiam sepulchrum?*

H

A. Cor-

Luc. 13. f 43.
Ioan. 6. 2. 5. 6.
1. Cor. 15. c 13.
21. g 54, 55. &c.
1. Thes. 4. c 13,
14.
Phil. 1. c 21, 23.
Apoc. 14. c 13.
Ephel. 5. a 1.
1. Pet. 3. d 21,
&c. & 4. 21,
2. &c.

Ioan. 13. b 15,
&c.
Ephel. 5. a 2.
1. Pet. 2. d 21,
&c.
1. Pet. 2. d 21,
&c. & 4. 21,
2. &c.
1. Ioan. 3. a 6.
Rom. 6. a 2. 4. 7
b 21.
Gal. 2. d 20. & 5.
Col. 2. c 13, &c.

Rom. 14. b 7. 8.
1 Cor. 6. 420.
& 2. Cor. 5. d 0.
1. Thes. 5. 8, 10.
Rom. 5. b 8. 10.
Mar. 10. d 37.
& 6. d 25.
Luc 9. c 20. & 21.
&c. 16. f 29.

Mar. 16. d 15.
Mar. 8. d 35. &c.

*Mat. 26 d. 40 &
27. g. 59. 60. &c.
1. Cor. 15. a. 4.*

A. Corpus exanimè sepultura est affectum, vt omnes eius mortem, exploratam magis, penitusque cognitam haberent; nam si rediuius fabitò exitisset, mors eius in quæstionem à multis dubitationemq; ad ducta, scrupulusque hominibus aliquis fuisse iniectus.

M. *Eius ad inferos descendens quam habet sententiam?*

*1. Pet. 1. d. 16.
1. Joan 8 d. 24.
1. Cor. 15. g. 54,
55. &c.
H. b. 2. d. 14, 15.*

A. Quod Christus, vt corpore in terræ viscera, ita anima corpore separata ad inferos descendit; pariterque mortis eius vis ad mortuos, inferosque adeo ipsos usque eò permanauit, vt & animæ incredulorum tristissimæ, ipsorumque incredulitatí maximè debitæ condemnationis sensum percepérunt, ipseque Satanás inferorum princeps, tyrannidis suæ, & tenebrarum potentiam omnem afflictam, profligatam, & rui na oppressam esse animaduerteret.

M. *Reliqua nunc persquamur.*

A. Tertia die resurrexit à mortuis.

M. *Satisne ergo effectum non erat, quod Christi morte, nobis culpâ libera tis, venia data sit?*

*Rom. 1. a 4. & 6.
a 4. b 9, 10. &
8 a 1, 2, &c.
1. Cor. 1. 5. d 26.
g 54. &c.
Apoc. 1. d 2.
Phil. 2. b 9.*

A. Id non sat fuisse constabit, si vel ipsius, vel nostram conditio nem nobiscum reputemus: Nam si in vitam non rediisset, nequaquam Dei filius fuisse habitus; neque nos morti eripere potuisset: At à mortuis ad vitam sempiternam excitatus, & diuinitatis suæ vim ostendit, pariterque peccati, & mortis atque ipsius etiam diaboli domitorem se esse comprobauit.

M. *Quæ adipiscimur commoda ex eo quod Christus rediuius fuit?*

*Gal. 2. d 19, 20.
Rom. 4. d 21. &
5 c 15. & c 6. a 4
g. b 11, 12, &c.
1. Cor. 1. 5. c 20.
&c.*

*1. Thes. 4. d 14.
&c.
Col. 1. d. 8.
2. Tim. 2. b 11.*

A. Plurima, maximaque. Etenim illinc desiderium nobis facultasq; atque adiumenta, ad vitam cum virtute pietateque degendam suppeditantur. Illinc nos Christus iustitia, quæ nobis anteā defuit, imbuīt. Et Christus à mortuis ad vitam exurgens, vitæ nobis auctor existit: illinc enim spes nobis ostenditur, fore aliquandò tempus, cùm & mortalia corpora nostra à morte ad vitam reducentur: quod Christus nos resurrectionis, viteque sue fecit participes. Fieri enim omnino non posset, vt Christus caput nostrum reuiviscens, nos sui corporis membra, morte in nihilum recidere, funditusque interire patiatur.

M. *Perge.*

A. Si uti sacræ literæ declarant, Christum propter iustitiam nostram excitatum fuisse, ita nos etiam docent, vt Christi exemplo de mortis operibus peccatorum exurgententes, iustitiae posthac, atque sanctitati vivamus: ad quod præstandu in virtute potentiaque gloriose resurrectionis sue nos Christus corroborat.

M. *Quid in fulci confessione acinde sequitur?*

A. Ascen-

A. Ascendit ad cœlum, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

M. Hoc, quemadmodum sit accipendum expone.

Marc. 16 d. 19.

Luc. 24 g. 5.

Act. 1. b. 9, 10.

&c.

Ioan. 12. b 8 &

16. b 10 c. 6. d

28, & 20. d 17.

A. Planissimè, quod Christus corpore in Cœlum ascendit, in quo ante corpori non aderat: quodq; è terra, in qua prius corpore prætens fuerat, difcessit.

Ioan. 12 b 8.

Ioan. 17. 4. 5.

Matt. 18. c. 20.

& 18. d 20.

Ioan. 14. d. 8.

& 16. b 7.

Rom. 8. b. 9. &c.

Col. 3. 1. 2.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Ephe. 1. d 10. &c.

17. c. 2. &c.

Ephe. 2 d 10. &

4. b. 8. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Ephe. 1. d 10. &c.

Phil. 2. b. 8. 9.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

&c. c. 1. 3. a. 5.

Phil. 2. b. 9. 10.

Col. 1. c. 18.

Apoc. 11. d. 15.

Rom. 5. a. 5. & 8.

3. 45. b. 9. &c.

Phil. 2. b. 9. 10.

& curas nostras in rebus diuinis, cœlestibus, sempiternis; non in humanis, terrenis, atq; fragilibus defigentes.

M. *Et quid præterea?*

A. Commonemur etiam, vt Christo Domino cœli iam imperium tenenti, non mundano ritu, aut futilibus commentis humanis honorem habeamus: sed vt diuino, planèque spirituali cultu, qui & nobis, qui tribuimus, & illi cui tribuitur, potissimum conueniat, eum piè sancteque veneremur.

M. *Nunc te volo quæ de supremo iudicio mundique exitu didiceris, mihi breuiter enarrare.*

A. Christus cùm illustrissimæ dignitatis splendore, magnificetiaque præcellentissimâ amplitudine, in cœli nubibus adueniet, cinctus septusque copijs & coronâ cœlestium stipatorum, & ad terribilis bocinæ lignum clangorémque formidolosum mortales vniuersi qui ab ortu mundi ad illud usque tempus ex hac vita migrarunt, tum animis, tum corporibus integrâ reuiuiscent, & pro Christi tribunali iudicandi adducentur, vnuſquisque de factis suis ratione redditurus quæ æquiflimus atq; acerrimus Iudead summae reueitatis regulam requireret.

M. *At cùm natura mortem omnibus certò imposuerit, quomodo in fide confessione victuros tum esse aliquos affirmas?*

A. Diuus Paulus declarat, eos qui eo tempore in vita commorabuntur, repentinâ mutatione renouandos, & omni corruptione corporibus abstersâ, remotâque mortalitate immortales eos exorituros esse: & ista ipsis commutatio, mortis est futura loco, quod mortalis vitæ occasus fiet ortus immortalis.

M. *Num igitur pios metu perterritos memoriam illius dicere perhorrefaci debere, aut eam ipsis pertimescendam, & suæ iendam esse putas?*

A. Nequamquam: quin etiam illius expectatio piorum animos ad spem optimam erigit, solatioque maximo permulceret. Is enim sententiam pronunciabit, qui nostro loco sententiâ iudicis est condemnatus, ne nos in seuerum Dei iudicium vocati conuincamur, sed indemnati iudicio liberemur.

M. *Quando igitur de Deo Patre Creatore, Filiog. eius Iesu Christo liberatore habentius sit dictum, duabus istis Christianæ professionis partibus ad exitum iam perductis: tertiam nunc, quod videlicet de Spiritu sancto creda, est declaranda.*

A. Eum tertiam esse sacrosanctæ Trinitatis personam profiteor, à Patre & Filio ex omni æternitate procedentem, utriq; parem, atq; eiūdem omnino substantiæ, simulque cum utroq; venerandū & implorandum.

M. *Sanctius quare vocatur?*

A. Non solum propter suam ipsius sanctimoniam, quæ est omnino maxima; verum etiam, quod electos à Deo, & Christi membra sancti-

*Ela. 1. b 11, &c.
c. 6, 7, &c.
Mat. 5. a 3, &c.
Ioh. 4. c 20,
&c. d 24.*

*Mat. 21. c 9,
30. 31. &c. 25, c
51. 52, &c.
1. Cor. 15. g
52, &c
2. Thes. 4. d 16,
&c.
2. Pet. 3. c 10,
&c.
Ioh. 1. b 10, 12.
2. Cor. 4. a 4, 15.
2. Cor. 3. b 10,
&c.*

*1. Cor. 4. 5. g 53.
2. Thes. 4. d 17.*

*2. Cor. 15. g
53, &c.*

*Rom. 8. a 1. c 15.
p 22. g 38, 39.
1. Cor. 1. b 7.
Phil. 3. d 20.
Tit. 2. d. 13.
2. Pet. 3. c 12.*

*Mat. 18. d 19.
1. Ioh. 5. b 7.
Ioh. 14. d 36.
2. 15. d 26, &c.
x 6. b 7, & 23.
f 23.
Ag. 5. a 3, 4.*

tate imbuat : quamobrem sacra Scriptura ipsum sanctificationis spiritum nuncupat.

M. *Quibus in rebus sanctificationem banc sitam esse putas?*

A. Principio, eius virtute diuinitus renascimur : hoc enim est quod Christus dixit, necessarium esse, ut ex aqua & spiritu de integro nascamur. EIus etiam nomine afflati, Dei Patris filij adoptione instituimus: ex quo fit, ut spiritus adoptionis meritissime nominetur : qui electio nem etiam nostram quasi consignat in animis nostris, nobis confirmans atque persuadens, diuina beneficia vniuersa nostra per Christum fieri.

M. *Prosequore.*

A. Spiritus Sanctus coelestia mysteria animis nostris interpretando explanat, mentiumque nostrarum oculis, ut illorum intelligentiam capere possint, lumina praefert: ad ipsius porrò arbitrium peccatis venia vel tribuitur, vel negatur; eius virtute natura vitiositas comprimitur & edomatur, peruerisque appetitus frenantur atque franguntur, ipsius arbitratu varia beneficia diuinitus in pios conferuntur.

M. *Equid habes preterea quod de hac re dicas?*

A. Intervita huius multiplicia diuersaque malorum, solitudinum, & calamitatum genera, piorum dolores & mœrores (quarum in hoc mundo conditio plerumque miserrima, luctusque vix alioqui consolabilis esse solet) Spiritus Sanctus occulte consolando, fiduciamque afferendo minuit, leuat, atque mollit; & ex eo Paracletus, hoc est consolator, verè propriè nominatur. Postremò, Spiritus Sancti potentia, mortalia nostra corpora à mortuis excitata ad vitam reuocabuntur. Summa autem quantacunque nobis bona Deus per Christum largitur, ea vniuersa Spiritus Sancti efficientia cognoscimus, percipimus, comprehendimus. Tantorum igitur datori beneficiorum meritissime confidimus & spem in eo reponimus, ipsumque veneramur, atque opem abillo petimus.

M. *Reliqua est pars quarta, de sancta Ecclesia Catholica, de qua sententiam tuam iam intelligere cupio.*

A. Summatim dici potest, Ecclesiam esse Corpus Christi.

M. *Verum magis hoc perspicue pluribusque verbis dicito.*

A. Ecclesia est corpus Reipublicæ Christianæ, hoc est, vniuersa multitudo consociatioque piorum omnium, quos Deus per Christum ad vitam sempiternam ex omni æternitate designauit.

M. *Quam ob causam hunc Articulum Symbolo additum esse putas?*

A. Quoniam quidem non solum nequicquam Christus mortem oppetit, sed si non existeret Ecclesia: sed etiam, quæ haec tenus dicta sunt vniuersa, superuacanea forent, & ad nihilum recasura.

Rom. 1. a 4, &
15. d 16.

2.Thef.3. c 13.

Tit.3. d 5.

1.Pet.1.a 2.

Ioan.3. a 5. 6.

Rom.8. c 15.

d 13.

Gal.4. a 5. 6.

Rom.8. c 14, 15,

&c.

2.Cor.1. d 22, &

5.a 5.

Ephe.1. c 14.

Ioa.1. a 7, d

26. & 16. b 13.

& 20. f 22. 23.

1.Cor.2. c 10.

11. d 13. 15.

Ephe.5. d 17.

Rom.8. a 5. b 9.

&c.

Act.2. a 4. c 17.

&c.

1.Cor.13. a 17.

Ioa.1. a 16.

a 26. & 15. d

26. & 16. a 7.

Rom.3. b 11.

2.Cor.12. d 4. 7.

&c. b. 11. 13.

Symboli pars 4.

1.Cor.12. d 17.

Eph.1. d 22. 23.

Col.1. c 18 d 24.

Rom.12. b 5. &c.

1.Cor.12. b 12.

13. &c. c 10. d 16

Eph.1. c 4. 5. &c

b 9. 10.

Mat.15. 34.

M. *Quamobrem?*

Mat. 16. c 18.
Act. 20 f 26.
1. Cor. 12. b 12,
13. &c.
Eph. 1. a 3. 4. 5.
&c. d 11. &c. &
3. b 9. 10. p. 21.
& 5. d 25.
1. Ti. 3. d 15. &c.

A. A principio ad hunc usque locum salutis causas recensuimus, ratiocinante ipsas considerauimus; nominatim vero quod Deus nos, propter Christi meritum diligat, & benevolentia complectatur: præterea, quod huius gratie, in quam cum Deo reconciliati sumus, efficacitate, Spiritus Sancti participes reddimur: Verum ista hunc unicum habent exitum, ut instituatur Ecclesia, hoc est consilium fidelium, in quos diuinæ hæc munera conferantur.

M. *Quare hanc Ecclesiam vocas sanctam?*

Rom. 7. c 29. 30.
1. Cor. 14. f 33.
Eph. 1. a 45.
b 11. 12.

A. Ut hac nota ab impia incredulorum turba internoscatur. Quotunque enim de legit Deus, eosdem pietate morumq; integritate imbuimus.

M. Ista, quam Ecclesia assignas, sanctitas, est iam in omni genere perfecte absoluta?

Rom. 4. 3 f 26.
1. Cor. 13. c 9.
&c.
2. Cor. 12. b 5. 9.
1. Cor. 13. c 10.
&c. & 15. g. 32.
53. &c.
Eph. 5. d 26. 27.
Apoc. 1. 9 b 8. &c.
2. 21. c 10. 11.
&c. g. 27.

A. Nondum. Quam diu enim mortali hic conditione viuitur, ea est humana naturæ infirmitas, ut parum validis viribus simus, ad omnem usquequaque culpam effugiendam. Proinde Ecclesiæ sanctimonia non est adhuc plenè cumulateq; perfecta, veruntamen probè instituta. Sed quando cum Christo, à quo nitorem & splendorem omnem obtinet, penitus copulata fuerit; iam tandem innocentia & sanctitudine omnibus suis numeris planè expleta, ut vestitu quodam candidissimo nitidissimoq; exornabitur.

M. *Ecclesiam cur appellas Catholicam?*

Mat. 28. d 19.
Act. 1. a 5. 9.
b 10. &c.
1. Cor. 12. b 12,
13. &c.
Eph. 1. d 22. 23.
& 2. a 12. &c.
& 4. a 4. 5. &c.
15. 16.
Col. c 18.

A. Idem valet, atque si vniuersalem vocarem. Hæc namque multitudo & conuentus piorum non habet definitam aliquam regionem aut tempus, cuius terminis ceptus teneatur: verum piorum, qui à mundi fabricatione, omnibus locis atque temporibus vixerunt, viuuntue aut vixi sunt, numerum integrum comprehendit: ut unum sit Ecclesiæ corpus, sicut unus est Christus, corporis illius unicum caput.

M. Nunc te explicare volo quamobrem sancta Ecclesia Catholica communio subiungas, nos credere sanctorum Communione.

3. Cor. 12. b 12.
&c. c 20. &d.
26.
Eph. 4. c 25. 20.
Col. 1. c 18. &
d 19.
Eph. 4. a 3. 4.
c 5.
Col. 3. d 19.
Mat. 22. c 39.
Ioan. 13. 1. 4. 15.
Rom. b 5. &c.
1. Cor. 10. f 24.
& 11. b 5. &c.
2. Cor. 2. 8. f 29.
Gal. 6. a2
Psal. 52. a 1, 2,
&c.

A. Quum ubique terrarum & gentium, omnibusque temporibus & seculis habeat Deus qui per ipsum sancte colant; vniuersi illi, quamvis interuallis locorum & temporum longè disiuncti, vnius tamen eiusdemque corporis (cuius est Christus caput) partes sunt summa inter se coniunctione deuinctæ: Tanta est sanctis hominibus & cum Deo, & inter se communio. Namque Spiritus, fidei, sacrorum mysteriorum, prectionum, condonationis criminum, beatitudinisque sempiternæ, atque adeo vniuersorum diuinorum bonorum (quibus Ecclesia per Christum fruitur) communicatione, sunt inter se quam maximè coiuncti. Charitate præterea amicitia que non simulata, sed concordis esse muro complectuntur. Quoniam vero ista piorum communitas in sensu intelligentiamq; humanam, perinde atque aliæ coniunctiones

iunctiones consociationesq; hominum, non cadit, iure hic inter ea, quæ creduntur, locum habet.

M. *Hac quam memor as Ecclesia conficuáne?*

A. In hac fidei confessione præcipue tractatur de cœtu illorum, quos Deus occulto arbitrio sibi per Christum delegit; quæ Ecclesia neque in conspectum cadit, neque eius ostendi iudicia semper possunt. Est tamen aspectabilis quædam quæque cerni possit Ecclesia Dei, cuius nobis notiones atque insignia palam profert & proponit.

M. *Quenam ea sunt?*

A. Vbicunque gentium Euangeliū Christi seruatoris purè declaratur, Deo Christi nomine preces verè adhibentur, sacra mysteria rectè celebrantur, ille Christianorum hominum cœtus ibi congregatus, est aspectabilis Christi Ecclesia.

M. *Suntne igitur vniuersi, qui in hanc spectabilem Ecclesiam conuenient, numero destinatorum ad vitam sempiternam accensendi?*

A. Hypocritæ nonnulli specie quadam assimulatæ sanctitatis in hunc se e conuentu insinuant, qui tamen longissimè absunt à veris Ecclesiæ membris. Quanquam, quoniam vbiunque verbum Dei verè explicatur, & sacra mysteria sancte celebrantur, ibi semper sunt aliqui saluti per Christum destinati; vniuersam illam frequentiam, Ecclesiam Dei esse interpretamur: quum & Christus ipse duobus tribusue, qui ipsius nomine conuenerint, præsentem se e adfuturum spondeat.

M. *Quare Ecclesia remissionem peccatorum subiicit?*

A. Principio quod claves, quibus cœlum tum clauditur, tum aperiatur, hoc est, ius illud obligandi & soluendi, reseruandi & condonandi criminis (quod in censoriū Ecclesiasticarū administratione, publica penitentiū, priuata ægrotantiū absolutione, & verbi diuini prædicatione positū, Christi munere donatū & commissū Ecclesiæ potestati) in ipsa propriè residet. Deinde, quod nullus condonationem criminum impetrare possit, nisi qui Ecclesiæ, quæ est Corpus Christi, pars vere fuerit: quique communem Ecclesiasticæ societatis coniunctionem diligenter, integrè pi eque, continenter etiam, & ad extremum seruat, & defendit.

M. *Ab Ecclesia igitur alienis non supereft spes villa salutis.*

A. Extra Ecclesiæ limen omnia sunt damnationi, morti, atque extictionis obnoxia. Membra enim distracta, diuisa que à capite atque corpore, omni spevitæ orbata sunt.

M. *Vocabulum remissionis quam significationem habet?*

A. Quod videlicet à Deo imperet fidelis, ut peccata sibi ignoscant: Deus enim Christi gratia, qui pro peccatis satisfecit, omnibus ipsi fidelibus gratuitam dat criminum veniam, & ex damnatione, atque iudicio erexit, commeritam poenam remittit.

M. *Ad promerendam ergo peccatorum impunitatem, nonne benefactio nostris Deo satisficeri posse putas.*

*Rem. 8. c 29.
30. 33.
Ephe. 1. a 4.5.
&c. b 11.12.
Col. 3. b 3.*

*Ela. 55. b. 10.11.
Luc. 24. c 47.
Ioan. 1.4.b 13.
14. & 1.5.16. &
16.c 23.
Rom. 13. b 8.9.
1. Cor. 11. d.20.
21.23. &c.
Mat. 18. c 16.17.
d 19.20 & 28.
d 19.
Mat. 13. c 19.
&c. d 25. &c. f
47. &c.
Ela. 2.8. b 10.11.
Mat. 28. d 19.
&c. vt supra.*

*Mat. 18. d 19.20.
Mat. 16. c 18.19.
& 18. c 17. 8.
Ioa. 20. f 3.23.
1. Tim. 3. d 5.
Mat. 24. b 13.
Ioan 1.5. a 4.5.
&c.
Col. 2. p. 19.19.*

*Io. 1.5. a 4.5. &c.
Col. 2. d 18.19.
2. Tim. 3. d 15.*

*Psal. 32. a 1. 3
Ioa. 3. c 16.17.
Act. 1. f 3.29.
& 26. d 18.
Rom. 3. d 24.
25.28.
Ephe. 1. b.7.
Col. 1. c 13.14.*

A. Vnus omnino Christus cruciatu & morte sua , quibus est affe-
ctus, supplicium nostris maleficijs constitutum luit atque persoluit, si-
mulque Deo , nostro nomine satisfecit. Solus igitur Christus aditum
nobis ad diuinam clementiam patefacit. Penes nos , summo hoc in-
nere, sola ipsius bonitate beneficentiaque gratis donatos, nihil est om-
nino quod ipsi inuicem mercedis remunerationis e loco vel deferamus,
vel referamus.

M. Nibilne ergò prorsus supereft à nobis praftandum, vt criminum con-
donationem consequamur ?

Vt supra & Eſa.
35.a 4.5.
Rom.5.b 8. 10.
Gal.1.c 16.
Col.1.c 20.21.
2.Ti.1.c 9.10.
Heb.9. d 14.15.

A. Deus nocentibus se crimina condonaturum pollicetur , modò
pœnitendo errorem corrigan, atque deponant ; mentesque à vita ne-
quitia reuocent ad ipsius obsequium. Quamobrem pœnitentia , cor-
rectioque vita nobis est necessaria, vt peccatorum impunitatem exore-
mus.

M. Pœnitentia quas partes complectitur ?

A. Crimina primùm nostra agnoscere, ac confiteri coram Deo ;
acerbissimo animi dolore angi, pudoreque affici, quòd illius maiesta-
tem offenderimus : peccati odium intimum suscipere, illudque detestari,
sanctam in posterum vitæ nostræ institutionem , iuxta Dei mandata se-
riò ac constanter proponere.

M. An in tantam formidinem, atque in has angustias, adductus homo, se
ipſe eripere valet ?

2.Ti.1.c 15.16.
Pſal.3.3.a.3, &
30.b, o.6 & 51.
b7.8, 10.11.12.
& 8.3.3.b 7.c.
18. &c.
A9.11.c 18.
2.Cor.3.2 3.4.
2.Thef.2.d 16.
17.
2.Tim.3.d 15.
Mat.22.d 30.
&c.6.11.c 5.
26.&c.
2.Cor.15.10.11.

A. Nequaquam. Solus namque Deus hominem ab omni spe dere-
lictum corroborat, prostratum & iacentem excitat, & in spem salutis re-
stituit, cuius solius virtute peccator ad eam, quam memoravi fiduciam,
fensusque atque cogitationem reuocatur.

M. Reliqua Symboli iam recenze.

A. Credo resurrectionem carnis, & vitam æternam.

M. De ipsis panca sciscitabor , quòd quedam de illis, cum de supremo
iudicio ageres, suprà dixeris. Quorsum demum hac, aut quamobrem credun-
tur.

1.Cor.15.c 14.
17.18.19.
Luc.16.c 12.
33.f 45.

A. Quamuis humanas animas indisolubiles & æternas esse perua-
sum sit; mentes tamen in nobis omnino conciderint, si existimaremus
corpora nostra morte in nihilum interitura: ex alterius enim nostri parti
desiderio laborantes, perfecto gaudio atque immortalitate, nullo
vinquam tempore plenè potiremur. Proinde nobis certò persuadea-
mus; non animas tantum nostras , quum hanc vitam deserimus à
corporum consociatione solutas, sinceras atque incorruptas sursum
continuè

continuò in cœlū ad Christum ferri : sed & corpora etiam nostra omni liberata corruptione, & in fœliciorem vitæ conditionem reuocata, cum animis iterum suis socianda, & instar corporis Christi splendida futura : atque ita ad perfectam beatitudinis absolutionem integræ perueniemus, immortali vita, sempiternaque fœlicitate in perpetuum perfruentes.

M. Mortem ergo corporis pīs pertimescendam non esse putas?

A. Certe præceptor. Est enim nobis persuasissimum non esse mortem rerum deletricem, quæ omnia omnino perdit ac perimit, verum ducem nobis in cœlum esse, qui cursum nostrum ad placidam, quietam, fœlicem, perpetuamque vitam dirigit.

Vt. *supra* &
Luc. 23. f. 41.
Ioan. 18. c. 25.
&c.
Phil. 1. c 21, 23.
&c.
Heff. 4. c 13.
14 &c.
Apoc. 14. d 13.

M. Cum verò Symboli, hoc est, summa fidei Christianæ declarationem iam absoluere, narrā mihi, quem fructum ex ista fide percipimus?

A. Ex ea iustitiam in conspectu Dei consequimur, qua vitæ sempiternæ hæreditatem adimus.

Rom. 3. c 21.
32. &c.
Gal. 3. c 16. &c.

M. Nonne igitur sanctitas, quam diuino numini tribuimus, vitaque inter homines honestos & innocentia nos Deo integros exhibet?

A. Iстuc anteā sub legis explicationem alijsque item locis, breuiter attigi. Summa autem, si ex legum diuinorum præscripto vitam quis sanctè agere omnino posset, iure ille, bonorum operum ratione, iustus haberetur : sed quia ab illa perfectione, nostra omnium vita longissime aberrat, scelerumque nostrorum conscientia conuicti, animis succumbimus, aliam sequi rationem, viam indagare aliam debemus, qua in gratiam cum Deo reducamur, quam nostris in ipsum promeritis.

M. Quenam ea est?

A. Vnum persagium reliquum est, diuina per Christum clementia, qua nullum omnino ad nostra opera, merita respectum habens, gratuita nos propter Christum charitate amplectitur ; non criminum modo nostrorum veniam, sed & iustitiam Christi, per fidem in ipsum, ita nobis tribuens, vt per eam, haud aliter ac si nostra esset, gratioli apud ipsum simus. Dei igitur in Christo misericordiæ vniuersam nostram iustitiam acceptam referri oportet.

M. Quomodo rem sic e habere cognoscimus?

A. Ex Evangelio, in quo diuina promissa nobis Christi nomine facta continentur, quibus cum fidem tribuimus, hoc est, planè penitusque persussum habemus de diuina erga nos bonitate, quemadmodum anteā in toto Symbole est explicatum ; istius, quam memorauit iustitia quasi possessionem occupamus.

M. Non igitur affiras Fidem precipnam esse huīus iustitiae causam, ita ut propter illius merita Dei iudicio iusti censeamur?

A. Nihil minus : nam illud esset fidem in Christi locum supponere. Verum hæc iustitia primū à diuina clementia, vt à fonte, fluit, unde riui

Rom. 4. b 9, 11.
c 14, 16, d 20.

21.

Gal. 2. c 16. d

20, et 3. b 11.

Heb. 10. g 38. &c.

Eph. 1. a 4, 5, 6.

&c. et 3. a 4 &c.

Tit. 3. b 4, 5, 6.

Mar. 1. b 14. 15. riu ad nos per Christum deducuntur : per Euangeliū verò defertur,
Ioan. 1. b 12. nos autem eam fide, tanquam manu apprehendimus. Itaque fides non
Ro. 3. d 22. &c. origo, sed instrumentum est iustitiae, quia videlicet Christum, qui
& 4. c 16. d 29. &c. est iustitia nostra, complectitur, vinculis nos ita arctis cum Christo
1. Cor. 1. d 30. constringens, vt is omnia sua bona nobiscum per ipsam communi-
Heb. 9. d 4. &c. citet.

M. Verum cui hec fides adest, illi deesse bona opera possunt?

A. Minime. Nam fide Christum complectimur, qui nos non solum a delictis morteque liberos reddit, & cum Deo reconciliat, verum etiam diuino Spiritus Sancti numine, ac potestate, de integro nos generat, & reuocat ad integratatis pietatisque desiderium atque curam, quam nos vitæ nouitatem nominauimus.

M. *Iustitiam igitur, Fidemque & bona opera naturalem quandam inter se coniunctionem habere affiras, ob causam non magis esse disiungenda, quam Christus, eorum in nobis effector, à seipso est separandus.*

A. Verissimum est.

M. *Ista ergo Fidei explicatio humanos animos ab operibus officijsque pietatis minime auocat?*

A. Nequaquam : boni enim opera, fidei, vt stirpi sue inhærent. Fides igitur mentes nostras in studio vitæ cum virtute colendæ adeo non reddit hebetes, vt illarum potius aciem ad id quam maximè exacuat : planeque in numero verè fidelium non est habendus, nisi qui, quantum viribus eniti potest, & vitijs omnibus repugnat, & ad omnes virtutes aspirat, ita se perpetuo gerens, vt qui vitæ sue rationem à se esse repetendam intelligat.

M. *Aperte igitur dico, qua ratione actiones nostra Deo placeant, & quomodo ille eas remuneret?*

A. In officijs pietatis duæ res sunt maximè necessariæ. Prior, vt ea agamus quæ iure diuino præcipiuntur : altera, vt in illis obeundis eum animum fidemque præstemus quam à nobis Deus requirit. Neque enim vlla siue opera, siue consilia Deo grata esse quœunt, nisi fide commendentur.

M. *Si ergo & eadem illa bona opera, eaque etiam mente ac fide, quam Deus nobis præficiuit, faciamus: quare operum piorum merito in iustorum numero habendinon sumus.*

A. Iusti iam, quam Deus approbat, planè cumulateque perfectam, iuri diuino usqueaque congruentem esse oportet : at nostra opera etiam absolutissima longè multumque à legis diuinæ præscriptione discrepant, plurimisque de causis tum acculanda sunt, tum condemnanda : Proinde iusti censi divino iudicio, factorum nostrorum ratione nequam possumus.

M. *Verum ista declaratio hominum interim mentes à sanctitatis studijs auertere,*

auertere, aut si non remissiores negligentioresque in obenndis virtutis munib⁹, aut minis saltē ad ea bilares atque impigras facere videtur.

A. Nullo modo : edocuerunt enim nos sacræ literæ, quod quemadmodum vitiosæ nostræ actiones Deum ignominia afficiunt, ita bona opera nostra illius honori inferuunt : nullius igitur inferorum damnationisque terror, nulla cœli gaudiorumque omnium expectatio, nos vel à vitij adeo auocare, vel ad recte faciendum allicere deberet, æque atque formido contumeliam aliquam maiestati diuinæ imponendi, studiū amplificandæ illius gloriae, quam supra omnia semper magnificare oportet. Nam sicuti peccati pestis, est ob eam rem maxime horribilis, quod Deo, & eius sacrosancto verbo sit dedecori ; ita virtutis summa laus decusque in eo consistit, quod Deo per illam honos habetur. Præterea, opera bona proximis nostris tum re ipsa, tum etiam exemplo profunt : Diuinique erga nos amoris, nostræque pariter in Deum gratitudinis, dum eius præceptis paremus, clara indicia ostendunt, fidei item, ut vna salutis etiam nostræ signa patet faciunt. Non ergo inaniam nullique prorsus vsui esse bona opera censemus, propterea quod iustitiam ex illis non adipiscamur.

M. *Verum cum opera nostra vel optima, ut ipse afferis, imperfecta sint, quomodo Deo, cuius iustitia est perfectio ipsa, accepta esse possunt?*

A. Fides est, quæ Deum operibus nostris facit benevolum, dum persuasum haber, cum legibus nos & iudiciali Iure persequuturum non esse, nec factorum nostrorum rationem stricte à nobis repetiturum, atque acerrima iustitiæ suæ norma ea examinaturum esse : verum cunctis eorum defectibus condonatis, Christi gratia, ut plenè perfecta esse accepturum.

M. *Quando igitur Deus per fidem, tum ut iusti habeamus, nobis largitur : tum opera etiam nostra per eam sine offensione accipit : narramibi ingenitam naturæ virtutem, an gratuitum Dei munus esse fidem existimas.*

A. Donum Dei, idque eximium certe atque præzellens, fides est. Nam Deus nos verbo suo instituens, & mentibus nostris sancti spiritus sui lumen clarissimum præferens, aptos nos efficit ad ea discenda credendaque, quæ alioquin obscuræ intelligentiæ nostræ vis nullo modo capere posset. Quod percipientes Apostoli, à Domino precantur, ut fidem ipsi adaugeat.

Gal. 2. 2. c 16.
Mat. 1. b 16.
1. Pet. 2. c 12.

Rom. 8. d 14.
1. Tim. 6. 2.
1. Tit. 2. a 5.
2. Pet. 2. 2.

Mat. 5. b 16
1. Pet. 2. 12.
Mat. 3. d 23. &c.
10. 1. b 15. c.
22. 23. & 1. 5.
10.
Phil. 2. b 12.
2. Pet. 1. c 9. 10.
&c.

Rom. 9. f 31. 32.
Gal. 1. a 6.
Heb. 1. 1. a 4. 6.
&c. totum.
Pla. 130. 3. 11.
143. a 2.

Mat. 1. 6. c 17.
Mat. 9. c 23. 24.
Ioa. 9. g 38. 39.
1. Pet. 1. d 21.
Lu. 2. 4. c 24. 27.
g 45. 46.
Rom. 10. b 8. c
14. d 16. 7.
Col. 1. b 9.
1. Tim. 2. a 7.
Luc. 17. a 5.

declaratio est à te iam perfecta : superest ut proximo loco de oratione, gratiarum; actione dicatur. In expositione vero orationis qua est seruanda distribui:

*A. Hęc, nisi aliter tibi visum fuerit, magister : ut primum, à quo: deinde, qua fidentia : tertio, quo mentis affectu ; postremo, quid sit pre-
candum, declaretur.*

M. Principio igitur narrā mīhi, quem putes precibus appellandū esse ?

A. Vnum Deum, præterea neminem.

M. Quamobrem ?

Psl. 17. b 7. &c.
28. & 46. & 78.
& 104. & 107.
totus.

*A. Quoniam Deus, vitam, præsidium, salutem nostram, bonaque
vniuersa solus in potestate ditioneque sua tenet ; par est ut omnia qua
nobis opus erunt ab illo postulemus, expectemus, & ut in cunctis peri-
culis in eius tutela perfugium habeamus.*

*M. Quare diuos sine pios homines, qui ex hac vita migrarunt, aut etiam
angelos non precabimur ?*

*A. Quia Deus nostram sui solius implorationem, ut cultum qui ad
ipsius maiestatem propriè & priuatim spectat, requirit, quam non licet
alteri cuiquam attribuere.*

Rom. 10. b 8. c
14 d 16. 17. &
24. d 23.
Heb. 11. b 6.

M. Ecquid præterea ?
*A. Si in preicatione alium præter solum Deum appellare-
mus, sine authoritate verbi diuini, & quod consequens est, sine fide,
qua verbo Dei nititur, id faceremus: quod facere, non esset Dei numini
pietatem tribuere, sed in eius grauem offenditionem incurre.*

*M. Perge nunc exponere, qua fidentia mortales miselli, qui multis modis
sumus indignissimi, Deum immortali gloria præcellente, compellare au-
deamus.*

*A. Precaturi, non in Dei conspectum insolenter nos damus, quasi
promerit ut exaudiamur : Verum nostram indignitatem agnoscentes,
Christi Mediatoris nomine aditum habemus, quo deprecatore, diuinæ
maiestatis benevolentiam nobis non esse defutaram confidimus.*

M. Quaratione in hanc, quam dico spem adduceris ?

*A. Promissis diuinis nobis in sacris literis per Christum factis fidem
habeo, nihil dubitans, quæcumque certa fide à Deo Patre Christi no-
mine precamur, quin ea, quantum quidem nobis conducedent, exoraturi
simus.*

Psa. 79. b 8. 9.
Dan. 9. c 18.
Ioh. 14. 13.
& 16. c 2. 24.
Eph. 2. d 18.
2. Tim. 3. b 5.
Heb. 4. d 14. 1.
& 10. d 19. 22.
Ma. 21. c 21. 23.
Ma. 21. d 22. 14.
Ioa. 14. b 13. &c.
19. c 23. 24.
Heb. 10. d 19.
22. 23.
Iac. 1. a 6. 7. &
4. 3. 3.
Psa. 6. & 38 to-
tus. & 50 c 15.
& 124. totus.
Ro. 7. d 18. &c.
& 8. d 22. 23. c
26. & 12. c 12.
2. Cor. 3. b 4. 5.
Luc. 18. a 1. 5. 7.
Eph. 6. c 18.
Col. 4. a 12.
1. Tim. 3. a 1.

M. Iam quo mentis sensu Dens implorandus sit declarata.

*A. Si misericordiam scelerumque nostrorum, quæ nos opprimunt re-
cordatio, acerbissimos, ita uti par est, animorum dolores nobis com-
moueat ; fieri aliter non potest quin omnibus exceptemus votis, ut ex il-
la conscientiae sollicitudine, quæ nos ita vexat, eripiamur : atque ita om-
ni obsecratione, obtestatione, summoque mentis ardore, diuinam mis-
ericordiam & auxilium efflagitabimus.*

M. In preicatione igitur verba solū ex ore fundere, satis non erit ?

A. Polli-

A. Pollicetur Dominus se prope adfuturum, auxiliumq; laturum ijs
solùm qui verè ipsum, hoc est, memori mente implorant, eorum enim
vota sibi pergrata esse: quamobrem necessarium est eam orationem, qua
in precatione utimur, nobis esse cognitam, vt lingua atque mens uno
consensu iungantur.

Psal. 34. c. 15. &
145. c. 18. 19.
1. Cor. 14. b. 7.
c. 11. 14. 15.

M. *Fasne est, quecumque, quorum desiderio aliquo tenemur, à Deo pre-
cari?*

Mat. 7. b. 11. &
20. 22.
Ioan. 16. c. 23.
24.
Iac. 4. a. 3.
1. Joh. 5. c. 14. 15.

A. Deus prohibeat, vt Christiani homines Christi nomine quic-
quam à Deo postulent, quod sit contra Dei & Christi voluntatem, at-
que ita & indignum sit quod largiatur Deus, & nobis etiam accipere
perniciosum. Quam ob causam, ne affectione animi impulsu inconfi-
deratè in precatione aberremus, certa nobis formula regulaque est ab
ipso Christo expresa, ad quam preces nostras perpetuo debemus ac-
commodare.

M. *Quanam ea est?*

Mat. 6. b. 9. 10.
&c.
Luc. 11. c. 13. &c.

A. Eadem nimirum ipsa, quam diuinus ille præceptor auditoribus
suis, nobisque per eos vniuersis præscribit: in qua cuncta, quæ à Deo
postulari licet, quæque nobis impetrare expedit, breuiter comprehensa
per paucis sententijs complexus est, quæ precatio de conditoris nomine,
Dominica nuncupatur. Siigitur cœlestem magistrum diuina voce præ-
monentem audiemus, haud vñquam à precationis rectæ præscripto
deerrabimus.

Mat. 6. b. 9. &c.
Luc. 11. a. 2. &c.

M. *Dominicam igitur precationem pronuncia.*

A. Precaturi, inquit Dominus, ita loquimini. Pater noster qui es in
celis, sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas
tua, sicut in celo, sic etiam in terra. Panem nostrum quotidianum da
nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus
debitoribus nostris. Et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos à
malo. Quia tuum est regnum & potentia & gloria in secula. Amen.

M. *An existimat nos ista ad verbum expressa semper debere recitare, ut
vt uno verbo aberrare non liceat?*

A. Licitum est sine villa dubitatione, verbis alijs Deo preces adhibe-
re, si modo à precationis huius sensu non declinemus, eaque fiducia at-
que mente, quam ante dixi, Deum imploremus.

Partes Domini-
nicae precationis

M. *Quot sunt dominicae precationis partes?*

A. Postulata quidem sex, aut ut quidam partiuntur, septem comple-
titur; ex duabus tamen vniuersè partibus constat: ex quibus via prior
res tres postulationes continens, ad diuinam gloriam directo pectat:
altera ad nostram peculiariter utilitatem attinet, & tres aut quatuor posteriores petitior escomprehendit.

M. *Cur Deum ita nominatim compellus, dicens. Pater noster?*

A. Quoniam non ut absenti, surdóe verba facio, sed Deum patrem, ps. 33. b. 13. 14.
vt

Psal. 33. b 13. 14. vt præsentem inuoco, pro certo habens, preces illum meas audire: ne quicquam enim alioquin opem ab eo peterem.
& 34. c 15. 17.
18. & 49. b 9.
10. 11. & 13. 19.
a 1. 2. &c. 18.
145. c 18. 19.

M. Verba signatim paulo accuratius excutiamus: Deum quare nuncupas Patris nomine?

A. Quia recte precandi fundamentum, vt superius diximus, in exorandi spe firma positum est; voluit Deus suauissimo nos Patris vocabulo ipsum appellare, vt fidenter ad se, sive auxiliij summa cum expectatione, haud aliter ac suum filij parentem assolent, accederemus: immò vt sèpè tam multò meliore, quam vlli liberi de naturali patre habere possunt, ipsum adeamus; quam longe Deus cœlestis ille Pater, potestate, bonitate, propensaque ad iuuandum voluntate, terrestribus parentibus vniuersis excellit.

M. Nunquid nos aliud commonefacit paternum hoc nomen?

Luc. 11. b 9. 13.
Mal. 1. b 6.
Mat. 16. d 39. 42. **A.** Vt in precando debitam à liberis Patri cœlesti pietatē, honorem, obsequium præstemus, eoq; animo, qui filijs Dei conuenit, affectissimus.

M. Quare Deum promiscue nostrum Patrem, posuimus quam tuum proprius nominas?

A. Pio cuique licitum esse fateor, Deum appellare suum: is tamen amoris inter Christianos ardor esse deberet, vt vnuquisque, quod ad omnium commune commodum attinet, spectaret: quam ob causam, in vniuersa ista postulatione, nihil à reliquis separatum, verum publico cunctorum nomine omnia efflagitantur.

M. Ecquid amplius?

A. Diuites & optimates commonefiunt, ne pauperes humilioresq; contemnant, sed vt eos tanquam germanos fratres, benevolentia complectantur, quibus Deus filiorum honorem, tribuere, non dignatur. Rursum vero tenuissimi quique misellique homines, qui in hac vita maxime neglecti esse solent, hac interea spe mentes suas possunt recreare, quod Patrem in cœlo summâ præditum potestate, sibique benevolentissimum habeant.

M. Quare Deum ait in cœlo esse?

A. Propterea quod credam Deum in sempiternâ, & fœlicissimâ beatitudinis excelissimo gradu, cœlq; quasi arce altissimâ imperium gerentem, rerum simul omnium præpotente in esse, & supera, infera, media, vniuersa, vt in præsentia sua, conspectuque posita, intelligere atque gubernare.

M. Ecquid preterea?

A. Monemur ne quicquam Deo non dignum postulemus, sed vt cœlestem Patrem alloquentes, mentes à terra rebusq; terrenis exuscitemus atque auocemus: superaque & cœlestia meditantes, fœlicissimam illam parentis nostri beatitudinem, cœlumque, vt paternam per Christum hæreditatem, summâ cupiditate expetamus.

M. Aper-

Col. 3. a 1. &c.
Rom. 8. c 17.
Eph. 1. c 14. d 18
H. b. 9. d 15.
1. Pet. 1. a 3. 4.

M. Apertoigitur nobis nunc tam feliciter vestibulo hoc primo, ingressione que ad precandum, perge ad primam petitionem.

A. Principio petimus, ut Dei nomen sanctificetur.

M. Hoc quām habet sententiam?

A. Postulamus primum ut diuinum nomen mortalibus quām maxime cognitum manifestumque reddatur, eiusque honor atque decus vbiique terrarum & gentium, ita ut conuenit, illustretur. Utque factorum futūrumque deorum nominibus prorsus oblitteratis & abolitis, solius Dei cœlestis Patris diuinum nomen atq; maiestas in honore habeatur, atque ab omnibus omnium, ætatum hominibus, vbiunque locorum atque gentium, puris integrisque mentibus imploretur.

M. Quid adhuc superest?

A. Optamus, ne in sacro sanctum Dei nomen ob aliqua delicta nostra maledicta conferantur, illaque quasi infamia quædam inferatur: sed vt potius per nostram in Deum religionem, beneficentiamque erga homines diuinum nomen omni laude cumuletur.

M. Pergeperò.

A. Proximo loco postulamus, ut Dei regnum adueniat, hoc est, ne diuinam sui verbi, atque Euangelij Christi veritatem, per quam in innocentium piorumque hominum cordibus Deus regnat; obscura caligineteam latere patiatur: sed vt eius notitia mortalibus in dies clarius illuc escat, cœlesti eos doctrina erudiens: Optamusque, vt Deus se velit opponere versutis fallacijs, & frangere atque extinguere furentes impetus Satanæ, scelerorumque hominum, qui veritatem, vel commentitijs fabulis obscurare, vel saevitiam oppressam radicitus tollere moluntur.

M. Prosequere.

A. Oramus ut Deus per sacrum suum spiritum illustrare & moderari velit mentes omnium, qui sunt de ipsius Ecclesia, in qua, vt in regno suo, propriè dominatur; eosque vt suos milites, ope atque virtute sua roborare velit, quo strenue contra diabolum, mundum, appetitusque vitiosos arma capere possint, illisque deuictis, Dei in terris imperium dilatare: & ad extremum, omnibus ipsius pariter atque nostris hostibus conculcat, atque protritis, Deus vniuersa sub ditionem dominacionemque suum subiungat, glorioissimeque triumphum agat, & nos etiam vt suos per Christum liberosa tque hæredes, sempiterni tandem sui regni participes faciat.

M. Quid est deinceps oratione dominica?

A. Dei voluntas fiat: par enim est, vt liberi ad parentum arbitrium totos se accomodent, non è contrario, vt parentes filiorum arbitratu viuant.

M. Quare ad unigis, vt in terra fiat, si idem ac in celo, Dei voluntas?

A. Quum

Iof. 3,4,21,4, d
31.
Pl. 89, a 5,6, &c.
Pl. 96, a 11,2,3,
&c. & 97, b 7,9,
& 113, & 134,
& 135, totto.
Ioa. 4, c 23,24.
Ro. 1, c 23, &
11, c 36, & 1,6,
d 27.
1, or. 10, g 3,7.
Eph. 3, d 20,21.
Eph. 3, d 20,21.
1.Tim. 1, d 17.
Ela. 52, a 5.
Eze. 3,6, d 20,21.
Rom. 2, d 24.
Mat. 5, c 1,6.
a.Thef. 1, d 11,
12.
Mar. 9, d 3,8,&c.
24, b 14, & 28,
d 19,20.
Luc. 4, c 8,19,
102,17, c 17,20.
2.Cor. 3, d 15,
16, & 4, &c.
Eph. 6, c 8,19,
2.Thef. 3, a 1,
Mat. 13, d 15, c
38,39, & 15,2,2,
3,5,6, &c.
Mar. 7, a 3,4,
&c.b 7,8,9 &c.
Ioan. 1,6, a 2,
3, &c.
& 17, b 14,15.
Ioh. 16, c 13,
Ephe. 3, b 21.
Lu. 22, d 31,32.
Rom. 6, b 12,
&c. b 8, a 5, b
&c. 16, c 20
Gal. 5, c 25,26,
&c.
Eph. 6, b 10, &c.
& d 17,18,19,
&c.
1.Pet. 5, c 8,9,
Mic. 25, c 34,d
41,+6,
Rom. 8, c 16,
17,18.
1.Pet. 1, a 3,4,
Tit. 3, c 7.
Phil. 40, b 8,
Mat. 26, d 39,
41.
Ioh. 5, d 30,
6 d 38.
E. he. 6, a 1.
Ro. 8, a 5,7, &c.

Rom. 8 a 5,7,

&c.

Rom. 8, a 2, 5, b

9, 1, &c. c 14,

15, &c.

1. Cor. 2, c 12,

&c. & 3, d 16,

A. G. 2, 1, c 14,

1. Pet. 3, a 7, & 4,

c 12, 13, &c.

Psal. 20, a 1, &c.

9, 1, b 11, &c. &

10, 3, d 20, &c.

10, 1, a 4, 13, 5, b

7, &c. & 13, 6, b

7, 8, 9,

Heb. 1, b 6, 7, d

3, 4,

Apoc. 1, c 11, &c.

& 19, b 13, &c.

22, c 9.

Deut. 4, a 1, & 5,

c 32, & 28, b 24,

Mat. 7, c 11, &c.

12, d 50, & 15, *

a 3, &c.

2. Col. 3, b 6, 14,

Gal. 3, c 15, 17.

A. Quum terrenorum hominum animi varijs ardentes desiderijs, ad ea expetenda perficiendaq; concitentur, quæ Deum grauissime offendunt: precamur, vt diuino Spiritus sui instinctu nostraras omnium mentes ad Maiestatis suæ nutum ita totas conuertere, atque formare velit, vt nihil vñquam, quod sit contra diuinam ipsius voluntatem, appetamus aut exoptemus.

M. Perge.

A. Oramus etiam, vt quæcunque nobis de diuina voluntate obuenire animaduertimus, ea non tantum toleranter, sed & libenter etiam feramus & perferamus. Præterea, quia Angeli ipsius, coelestes ille mentes, præclarissima item astra, Sol, Luna, cæteraque Sydera ab ipso condita, diuinæ eius voluntati assidue obtemperent; optamus, vt vniuersitas terris mortales exemplar hoc obedientiæ, nobis ante oculos in celo propositum, imitantes, Maiestatis suæ nutum intueamur, nosque totos ad illum accommodemus, vt quemadmodum in celo, ita & in terra nullus reperiatur qui sacro sancte Dei volūtati aduersetur aut reclinet,

M. Ecquid amplius?

A. Quando Deus voluntatem suam in sacris literis apertissimè declaravit, quod etiam vocabulo Testamenti, hoc est, supremæ suæ voluntatis eas nuncupans, clare indicavit, minimè est dubitandum eos, qui de scripturarum sententia discedunt, à Dei etiam sensu omnino aberrare.

M. Quando ad ea, que quesita sunt de priore Dominica precationis parte, qua tres illæ petitiones ad diuinam gloriam propriè spectantes continentur, satius iam respondisti; ad posteriorē nunc partem que adres nobis utiles respectum habet, commode transitimus?

A. Posterioris partis primum postulatum est: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

M. Panis vocabulum quid significat?

A. Non ea solum quæ victum nobis vestitumque necessarium subministrant, sed & alia vniuersa quæ ad subsidia conseruationemque vestitæ, & ad ætatem quietam ac sine formidine traducendam necessariò pertinent.

M. Nunquid pretcrea nobis suggerit nomen panis?

A. Ne ad delicias epularum lautissima quæque, neue magni vestimenta pretij, aut sumptuosum apparatum voluptatis causa, solite consecutemur, ac congeramus: sed vt lautitiam luxuriemque aspernantes, modico, temperato, & salutari victu, cultuque paruo & commodo contenti simus.

M. Quaratione panem vocas nostrum, quum eum à Deo tibi donari flagites?

A. Dei dono noster efficitur, quum ipse eum, meritis licet nostris non debitum, in singulos dies ad vescendum nobis largiatur.

*M. An ob aliquam causam noster panis nuncupatur?**A. Com-*

A. Commonefacit nos hoc vocabulum, vt victus querendi causa in laboribus nos corporis exerceamus, aut alijs eum bonis modis iuste nobis acquiramus; vtque eo contenti, nunquam alienum quicquam a- uare aut dolosè aucupemur.

M. Quando ut industria nostra viatum comparemus Deo nobis manda- nit, quare panem ab illo petis?

A. Quia inutiliter tempus ætatis omne laboriose soliciteque con- tereremus, nisi sedulitas nostra Dei munere prosperos exitus conse- quatur.

M. Opulentio etiam homines diuisijs copij q[uod] omnibus afflentes, viatum quotidianum à Deo postulare debet petas?

A. Nequicquām rerum omnium, quas natura desiderat, abundan- tiā comparabimus, nisi diuina virtute salutares nobis vitalesque fiant. Qua etiam de causa, post coenam quoque, vt cibum quotidianum, quo iam vīsum sumus, Deus nobis largiatur, hoc est, vt eum vitalem nobis, salu- tare, que faciat, precamur.

M. Quare hac verba quotidianum & hodie adiunguntur?

A. Ut à curis & auidentate omni abhorrentes, studioseq[ue] munera no- strae exequentes, a benefice: tissimo ea parente quotidie flagitemus, ad que ille quotidie largienda promptissimus esse solet.

M. Perge ad rel. qua.

A. Quinto postulatu peccatorū nobis veniam à Deo dari petimus.

M. Estne hac venia omnibus necessario petenda?

A. Omnipotē: nemo enim omnium hominum reperiri potest, qui non crebrō à debito officio declinet, s[ed] penumeroque in diuini numinis grauem offerensionem non cadat. Proinde, qui peccata sua non agnoscunt, neque Deum vt illis ignoscant, precantur, sed Pharisaico illo more atque exemplō, quasi integros se atque sanctos, coram Deo, aut vt vere loquar, contra Deum glorianto efferunt; illi de numero piorum, quibus ista precatiōis norma, ad quam dirigantur, est præscripta, & à spe venienti peccatis suis tribuendæ, quæ in sola Dei per Christum misericordia atque benignitate sita est, lese omnino eximunt. Istuc namque est, quod Christus non ad innocentēs, sed ad nocentes (vt peccata scilicet penitendo corrigit) vocando, se in mundum hunc venisse profiterut.

M. Condicio illa quam obrem addita est?

A. Rationi maximē consentaneum est, vt precemur, à Deo ita nobis veniam dari, sicuti nos eis, qui nos offenderunt, ignoscimus. Nisi enim ad alijs ignoscendum propensi reperiamur, & Dei parentis nostri imaginem misericordia exprimentes, ita nos geramus, vt eius esse liberū agnoscamus; aperte testificatur, non esse à se quicquam alii expectandum, nisi grauiissimi supplicij acerbitatē. Nam, qui vt clementia in

alios

Gene 3 d 12
Eph. 4 d 28
2.Thes. 3.b 8
Col. 10,11,12.

Psal. 137 a 1,2
1.Cor. 3.b 9

Deut. 8,3
Psal. 3,4.b 9,10.
& 78,4,29,30.
Luc. 1,1.a 53,8 & 4
a 4 & 12.c 15
1.Tim. 6,6.d 17
Apoc. 3,4,7

March. 6,d 16
& c 24.
Luc. 10 g 4
Phil. 4,b 6
2.Tim. 6,c 9,10
1.Pet. 5,b 7

Psal 14,1,3
& 53,a 1,2,3
Rom. 3,b 10,
1,8,c,d 23
Ioan. 8,2,7.
Iaco. 2,b 10,18
1.Ioan. 1,b 18,
10.
Luc. 18,b 9,18
&c,c 1,14
2.Cor. 5 c 15
d 18,8c
Ioan. 1,c 7,d 9
&c 2,a 1,2,b 12
Mat. 9,b 13
1.Tim. 1,c 13;

Mat. 5,2,7 & 6,
b 24,15. &c 7,2
1,10,& 8,d
28, &c 35,
Luc. 6 c 36,
27,38.
Iacob. 3,b 2,

alios vtatur, in animum inducere non potest, eadem summi iuris norma sententia de illo sine villa venia feretur.

M. *An non ergo, nostra lenitas à Deo promiceret ut nobis ignoscat, aut quidam quasi gratia illi relataverit possit?*

Rom. 3, d 24, 25
& 11, 2 5, 6.
Gal. 5, a 4.

A. Nequaquam: gratuitò enim tum Deus veniam non daret, neque solus Christus supplicio suo peccata nostra expiasset, pro quibus nemo aliud villa realia compensare, aut Deo quicquam retribuere potest.

M. *Transcamus iam ad sextum postulatum, quod quidam in duo partituntur?*

Mat. 12, d 42,
44, 45.
Ioan. 5, b 14
& 8, b 11.
2. Pet. 2, d 20,
21, 22.
Mat. 10, b 26,
&c. & 16, d 41.
Luc. 22, d 31, 32.
1. cor. 1, d 27, &c
2. cor. 11, a 13.
Ephes. 6, b 10, 11,
12, &c.
Iac. 1, b 14.
& 3, a 1.
1. Pet. 5, c 8, 9.
1. Ioh. 2, c 15, 16.
Rom. 16, d 20.
2. Tim. 4, d 17, 18

A. Eo petimus, Ne nos inducat in temptationem, sed à malo liberet.
M. *Quare ita precamur?*

A. Sicuti antea vt præteritis ignoscat, precati sumus; ita nunc obsecramus, ne à nobis vñquam posthac peccetur. Nobis verò naturaliter mentes ita sunt ad prospiciendum imprudente, ita infirmis sumus viribus ad propulsandum multiplices insidias, incuriosities, atque illecebras Satanae, mundi, concupiscentiae que nostræ propriæ, vt fieri aliter non possit, quin succumbamus, nisi Deus suo nos numine corroboreret, superq; potentia armis tegat: perfugium ergo vnum salutis est, vt nos optimi, maximi patris tutelę suppliciter commendantes, eum obtestemur, ne nos malitiosis vllis machinationibus superari patiatur, sed vt ex omnibus nos malis eripere & perpetuò conseruare velit.

M. *Reliqua est adhuc dominica preceptionis clausula.*

A. Quoniam tuum est regnū, & potentia, & gloria in secula. Amen.

M. *Quamobrem preceptionem suam hoc modo conclusit Christus?*

A. Ut nobis confirmaret, diuinam potentiam atque bonitatem tam infinitè immensam esse, vt nihil omnium rerum sit, quod Deus nobis id ritè postulantibus, dare non possit, aut non velit; quod etiam vocabulum Amen, hoc est, ita fiat, vt opposita ad extreum veritatis nota, in animis nostris quasi consignat.

M. *Quam ob causam gloria diuina postremo memoratur?*

A. Ut preces omnes nostras laudatione diuini numinis concludendas esse intelligamus: hic namque est finis ille quo omnia, quæ rogatu nostro à Deo impetrare cupimus, nostraq; consilia, sermones, opera atque vniuersa omnino dirigenda sunt. Huius enim rei causa à Deo conditi, atque in hoc mundo collocati sumus.

M. *Prosequere.*

Psal. 29, a 1, 2, &
3, 4, a 1, 2, 3, &c.
& 50, c 14, 15 d
23, & 92, a 1, 7, &
95, 96, 105, 106
Rom. 15, b 6.
1. Thes. 1, a 2.
& 5, d 18.
1. Thes. 1, a 3.
Luc. 17, d 7.
Ioan. 5, d 44.

A. Huc accedit, quod de Dei benignitate, iustitia, sapientia, potentia, magnificè, glorioseque prædicare, illique nostrā, & vniuersi generis humani causā gratias persoluere, pars sit honoris diuini, ad illius maiestatem pariter cum prectione, peculiariter spectans: qua nisi illum piè veneremur, non tantum tam magna eius multiplicique beneficentia nos minime dignos ob iegratitudinē præbebimus, verum etiam debitas tanta

tantæ in Deum impietatis poenas, meritissimè in perpetuum sufferemus. Rom. 1. c 21. d 25.
1. Pet. 4. c 12.

M. Quando homines etiam in nos benigni beneficique esse solent, nonne licet illis quoque gratiam habere?

A. Quotquot ab hominibus apud homines benefacta collocantur, ea Deo accepta referenda sunt, propterea quod in illis tribuendis homines se re ipsa ministros tantum Deo præbent: atque ita gratus noster in homines animus, in Dei authoris gloriam, ut ad proprium atque ultimum rerum omnium finem, refertur.

C A P . 5 . De Sacramentis.

M. Quando de lege Dei, Symbolo que; hoc est professione fidei Christi-ane, de precatione etiam atque gratiarum actione, questio omnis ad exitum iam est adducta, an non connoade postremo de sacramentis agemus?

A. Commodissime præceptor: nam ea precationis secum & gratiarum actionis coniunctionem perpetuò habent.

M. Dic mihi igitur, quot in Ecclesia sua Sacra menta designauit Christus? Mat. 26. c 6, &c.
& 28. d 9.

A. Duo, baptisnum atque eœnam dominicam.

M. Sacramenti non enim quid significat?

A. Sacramentum est externa diuinæ erga nos per Christum benevolentie beneficentieque testificatio, signo aspectabili arcanam spiritualemque gratiam representans; qua Dei promissiones de remissione peccatorum, & æterna salute per Christum data, consignantur, & ea-rum veritas in cordibus nostris certius confirmatur.

M. Sacramentum quot habet partes?

A. Duas: extraneum elementum, siue rem creatam, quod est signum aspectabile, & arcanam gratiam, que conspicua non est.

M. In Baptismo quod est signum extraneum?

A. Aqua, qua babitzatus tangitur, vel perfunditur, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

M. Qua est occulta & caelestis gratia?

A. Venia criminum & regeneratio: has ambas per mortem & resurrectionem Christi consequimur, & illarum est hoc sacramentum nobis quasi ob-signatio quædam atque pignus.

M. Baptismi vim & effectum paulo adhuc apertius explicato?

A. Quum naturaliter filii iræ, hoc est in grauißima apud Deū offensa, & ab eius Ecclesia siue familia alienati simus; per Baptisnum in Ecclesiam recipimus, certumque habemus nos iam Dei filios esse, & cum Christi corpore copulatos, in illudque quasi insitos esse, eiusque membra factos, in eodem cum ipso corpore concrescere.

M. *Quæ ab eis, qui baptismos sunt initiandi, requiruntur?*

*Mar. 1. a 4. b 15.
& 6. i 6.
Act. 2. i 8 &c.
& 8. i 6. 37,
&c. & 6. i 31.
33. 34. & 19. i
4. 5 & 22. c. 6.
1 Cor. 2. b 17.
Rom. 6. a 3 &c.
c. 13. d 12, 3. i 4
Gal. 3. d 26. 27.
Eph. 4. d 20. 3.
&c.
Col. 2. b 12.*

A. Pœnitentia & fides.

M. *Hac paulò copiosius declararo.*

A. Anteactæ primò vitæ nobis est grauiter pœnitendum, certaque est habenda fides, Christum suo sanguine peccatorum nostrorum maculas eluisse, & ita nos Deo acceptos redidisse, eius etiam spiritum in nobis habitare. Deinde secundum hanc fidem, promissumq; in baptismo factum, elaborandum est, ut cupiditates omnes coerceamus, vtque vi-cintegritate nos Christo quasi induitos, & eius diuino numine instictos esse perspicuum faciamus.

M. *Quare igitur infantes baptizantur, qui ista propter infirmitatem etatū efficiere nequeunt?*

*Gen. 9. b 9 &
27. a 7. 8.
Mar. 1. o. b 14.
16.
Rom. 3. a 3 & 4.
d 22. 21. &c.
6 a 3. &c.
Gal 3. d 27.
Ephc. 4. d 20.
21. &c.
Col. 2. b 15.*

A. Quia de Dei Ecclesia sunt, diuinaque benedictio atque promissio Ecclesiae per Christum (in cuius fide baptizantur) facta, ad eos pertinet. In quarum rerum cognitione, & fide, ipsi in eunte pueritia imbuendi sunt, vt agnoscant, quid in Baptismo sposonderint, atque professi sint, illique sponsioni vitæ etiam laetitate, quantum quidem con-niti possunt, satisfaciant.

M. *Cœna Domini quæ est ordo?*

*Matt. 26. c 26.
&c.
Mar. 14. c 22,
36.
Luc. 22. c 19.
&c.
1. Cor. 11. c 23,
24. &c.*

A. Idem ipse videlicet, qui est à Christo Domino assignatus: quicdem qua proditus est nocte, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit & dedit discipulis suis, dicens. Accipite, edite, hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum, peracta cœna, accipit: & quum gratias egisset, dedit eis dicens, bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus noui Testamenti, quod pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum: hoc facite quotiescumque biberitis, in mei commemorationem. Quotiescumque enim comederitis hunc panem, & de poculo biberitis, mortem Domini annunciatibis donec venierit. Hanc præscriptionem atque hunc ordinem sequi, summaq; fide seruare atque ex præscripto cœnam Domini celebrare oportet, vtque dum ipse redeat.

M. *Quæ ad finem?*

*Luc. 22. c 19.
1. Cor. 11. c 24.
26. &c.
Ioa. 6. d 1. 7. 32.
35. b 4. 8. &c.
34. 35. &c.
1. Cor. 10. d. 16.*

A. Ut mortis Domini, beneficijque maximi in nos per eam collati, recordationem grati & memores in perpetuum habeamus; vtque quemadmodum per baptismum de integro nati sumus, ita cœnæ Dominicæ nutrimentis educati, ad spiritualem æternamque vitam assidue confor-memur. Atque ob eam ipsam causam vt semel in lucem edi, ita & baptismo semel expiaris sat est: sed vt nutrimenti, itidem & cœnæ dominicæ vius frequenter est iterandus.

M. *Quæ sunt partes huius Sacramenti?*

A. Ut in Baptismo sic & in cœna dominica duæ sunt partes; quarum una

vna terrestris est , & quæ sensibus percipi potest : altera coelestis est , & quæ sub externos sensus non cadit

M. *Quæ est terrena atque aspectabilis pars ?*

A. Panis & vinum , quæ utraque expressio iusti Domini sunt ab omnibus accipienda.

M. *Cœlestis pars , & ab omni sensu extero longè disiuncta , quenam est ?*

A. Corpus & sanguis Christi quæ fidelibus in Cœna Dominicâ præbentur , ab illisque accipiuntur , comeduntur , & bibuntur , cœlesti tantum & spirituali modo , vere tamen atque re ipsa : adeo quidem , ut veluti panis sustentandi corpora , sic corpus Christi animas nostras spiritualiter per fidem pascendi maximam habeat facultatem : ut veluti vi- no mentes hominum letitia excitantur , & reficiuntur vires , sic & ani- mæ nostræ Christi sanguine per fidem recreatae relevantur : hoc enim modo corpus & sanguis Christi in Cœna Dominicâ recipiuntur . Christus enim omnibus , qui ipsi fidunt , tam certò corpus & sanguinem suum impertit , quam pro certo habent , panem se atque vinum ore sto- machoque accepisse : Cœna etiam Dominicâ vita nobis sempiternæ signa communicans , immortalitatis nobis nostræ pignus , atque resur- rectionis obses existit .

M. *An igitur panis & vinum in substantiam corporis & sanguinis Christi convertuuntur ?*

A. Nequaquam : nam hoc est naturam Sacramenti , in quo tum cœlestis , tum terrena materia continetur , delere : veritatemque corporis Christi in dubitationem adducere : illisque etiam , qui Sacramentum sunt accepturi , reformandam atque refugiendi occasionem offerre .

M. *An fuit instituta à Christo Cœna , ut Deo patri hostia pro peccatis ex- piandiis imolaretur ?*

A. Minime : nam Christus mortem in cruce occumbens , vnicum illud sempiternum sacrificium semel in perpetuum pro nostra salute ob- tulit , nobis vero unum hoc tantum reliquum esse voluit , ut maximum utilitatis fructum , quem sempiternum illud sacrificium nobis præbet , grati ac memores percipiamus : quod quidem in Cœna Dominicâ præcipue præstare debeimus .

M. *Quomodo officio nostro satisfaciemus ut ritè cœnam Dominicam cele- bremus ?*

A. Si nosmetipso excutiamus , exquiramusque , nunquid verè Christi membra simus .

M. *Illud quisbus signis cognoscimus ?*

A. Initio , nobis ob admissa peccata , vehementer est poenitendum : deinde certa diuinæ per Christum misericordiæ fiducia nixis atque confisis bene sperandum , partaque nobis per illius mortem salus gratissimis est animis prosequenda : preterea , integrè in posterum ,

fanceteque

Mat. 26.d 26,27
Mar. 4.c 22,23
Luc. 12.c.a.19.
20.
1.Cor. 13.a 33,
35.

Ioan. 6.d 27,35,
&c. 48,&c.g 63.
1.Cor. 10.d 19.

Plat. 104.c 15.

Ioan. 6.f 51.

Mat. 26.d 26,27
Mar. 14.c 22,23
Luc. 22.2.19.20.
1.Cor. 11.c 13
24,25,26,27,28

Heb. 7. d 26,&c.
& 9. d 12 &c.g
25,&c. & 10.c
10. 2.14.d 18
Luc. 21.c 19.
1.Cor. 11.c 24,
25,26.
Heb. 13.c 15,6.

1.Cor. 11.f 28,29
Iere 24.b 7.8c
29.b 1.13.
Ios. 2.b 12,13
&c.c.15,16,&c.
Luc. 22.c 19.
1.Cor. 11.f 24,
25,26.
Rom. 5.a 5,8,9
& 8.a 4,5,&c.
1.Tim. 1.c 14,
15,16.
1.Pet. 1.c 13,14
&c.d 21,22.
Ex 4.a 1.2.

Mat. 12. d. 30.
John. 13. d. 34.
35, &c.
1. Cor. 10. d. 17.
& 13. toto.
Deut. 4 a. 1, 2.
b. 12.
Plat. 19. b. 67 &
2. & 129. a. 4.
&c.
M. 19. c. 16, 17.
Luc. 10. c. 25.
26, 27, 28.
Ro. 2. b. 12, 3.
&c. 19. 20 & 4.
c. 15.
Gal. 3. b. 10.
2. Cor. 1. b. 7, &c.
7. c. 9, 10, &c.
Rom. 1. c. 15, 16.
Act. 13. f. 8, 9.
Heb. 1. b. 4, 5, &c.
& 9. c. 9. d. 12.
15, &c. 10. a. 2,
3, &c.
Mat. 1. d. 20, 21.
&c. 10. 19, 14, 29.
Ela. 53. a. 4, 5, 6.
c. 10. 11.
Rom. 3. d. 24,
25, &c.
Col. 2. c. 20,
21, 22.
Rom. 3. d. 23,
&c. 8. c. 14, 15
16, 17, &c. &c.
10. a. 4, &c.
Gal. 2. c. 6, &c.
Rom. 10. b. 8. c.
14. d. 16, 27.
2. Cor. 2. a. 3, 6.
b. 9 &c.
Mat. 28. d. 19, 20.
Mat. 15. 14, 16.
1. Cor. 10. d. 16,
17.
Plat. 1. a. 3.
Mat. 7. c. 17, 18.
Luc. 1. g. 74, 75.
Rom. 6. c. 1, 2, 3,
&c.
Gala. 5. a. 8.
Mat. 3. b. 4, 6.
2. Pet. 2. c. 12.
Mar. 10. 22, 24.
Rom. 1. a. 7, 8. c.
& 7. c. 13, &c.
& 9. d. 6.
1. Cor. 3. a. 14,
&c.
2. Cor. 3. b. 5.
&c. 15, 16, 17.
Phil. 2. b. 13.
Ep. 1. a. 5, 6 &c.
2. Thess. 1. d. 12.

fanc̄tēque viuendi studium nobis & voluntas propensa atq; constans
fusciplienda est; deinq; quando cēna Domini hominum inter homines
confloctionis atq; amoris clara indicia ostendit; proximis, hoc est,
toti humano generi, benevolentia, remoto procul omni odio atque in-
uidia, fraterne est præstanta.

M. Quum de precipuis fidei Christiana capitibus satis multa, sicuti ex-
istimo, te iam interrogarim: experiri adhuc volo quam breviter atq; expresse
summam omnium, qua sunt hactenius tractata, possis exponere.

A. Principio, lex diuina, decem explicata præceptis, perfectam
mihi ante oculos piè viuendi regulam proponit, ad quam vitam meam
dirigere atque formare debeo, constitutam, & si vspiam aberrem, æter-
næ in me damnationis poenam: per legem igitur peccata mea, Deumq;
ob ea ira in me incensum, & sempiternam mortem diuina mihi iusti-
tia debitam esse agnosco: que cogitatio horribili formidine, timoreque,
ex peccatorum conscientia animum meum percellit: vnde quum ne-
que prudentia, neque viribus aut potestate mea, neque vlla humana,
angelicæ ope, aut auxilio, neque vlo alio modo aut ratione posse me
omnino liberari inteliigam: Euangelium me edocet, Christum Dei fili-
um hominem sine peccato factum, morte sua, meritas debitasque pec-
catis meis poenas perfoluisse, Dei patris sui in me iram suo san-
guine restrinxisse, & me rursum in gratiam ipsius reconciliasse, suæque
iustitiae fecisse participem, & æternæ secum vitæ hæredem instituisse:
quaæ omnia Christi beneficia mihi per fidem communicantur: quam
fidem spiritus sanctus in animo meo per prædicationem Euangelij
inseuit, eamque per sacra mysteria sua, aspectabilia certissimæqueindi-
cia & pignora diuinæ erga me per Christum bonitatis confirmavit.
Quæ etiam fides, vt viua quædam atque ferax arbor, pietatis, iustitiae,
aliorumque bonorum operum fructus in me per omnem vitam procre-
are deberet ad gloriam Dei, qui tot & tantis me beneficijs affecit, &
ad utilitatem erfam atque exemplum salutare proximi. Cuius fidei in-
crementum, facultatemque placendi Deo, & ista omnia præstanti,
me qui ex me ipso maxime sum infirmus, atque imbecillus, continuis
atque ardentissimis precibus a Deo patre bonorum omnium authore, in
nomine filij Iesu Christi seruatoris nostri efflagitare, gratiasque illi maxi-
mas provnueris ab eo acceptis beneficijs a suis id agere oportet.

M. Intelligo (mi fili) Christianæ pietatis præcepisse bene institutum esse,
eiusq; summam memoriatene. Reliquum est, ut ad istam recte intelligentia
normam mores tuos ita formes atq; commodes, ne sine causa videri possis harum
rerum scientiam esse insequirius.

A. Deo mihi auxilium ferente, omnem adhibebo diligentiam, ho-
norare magister, neque quicquam omittam, quantum quidem à me
elaborari queat, quo appellationem titulunq; vere Christiani possim
sustinere:

sustinere: quin etiam humili assiduaque prece atque obsecratione a Deo opt. max. suppliciter petam, ne diuinam suorum præceptorum semen tem, propter animi mei quasi nihil ferentis agri sterilitatem, interire patiatur, sed menti meæ tanquam macro & infœcundo solo, cœlesti sua gratia imbre rigato, eam fertiliatem dare velit, ut vberimas edam sanctitatis fruges, in cœlesti horreo granarioque recondendas atque conseruandas.

M. Perge mi fili, tenere istam viam, quam instituisti, nihil habitas, quin sicuti hoc consilium atque propositionum diuno instinetu motus capisti: ita ad exitum optabilem rationis a que instituitur istius in iure sanctis a te initis orsi, falsiceris ipsius ductu peruenturus, ad aeternam tuam salutem, & Dei Opt. Max. gloriam: cui omnis laus, honor, gloria, sempiternis est seculo rum et atibus tribuenda.

F I N I S .

13. & a.1.b.7 Iac.1.a.5,6.&c. Mat.13.c.19.20.&c. Ioh.15.c.16. Psal.1.a.3 1.Cor.3.b.97. 1.Cor.9.10.d.14.& 3.d. 16,17,18. Mat.3.c.11.&13.c.23 Ion.4.c.36 &c. Gal.5.d.22 23.&c. 2.Cor.8.b.10. 11.&c. Phil.1.a.6,9.&c. & 2.b.1. 5. Rom.6.d.22.23. Mat.5.b.16. 2.Cor.9.c.10.11.d.12.&c. Phil.1.b.11. 1.Pet.a.c.12.

Matutina Precatio.

Gratiam tibi quantam maximam animi nostri capere possunt, ha-
bemus, Deus Pater cœlestis, qui nos ab omni præterita noctis pe-
riculo atque discrimine saluos atque incolunes usque ad hodiernum
diem conferuasti; precamurq; vt hodie etiam atque perpetuo in poste-
rum salutis nostræ defensionem, atque patrociniū suscipere velis: &
quemadmodum discussa noctis caligine, solis luce mundum omnem
compleuisti, & nos è somno excitasti, ita & mentes nostras è tenebris in-
ternis ignorantie in lucem vocatas, & c vitiorum sopore suscitatas diui-
nis radijs sacrosancti spiritus tui, notitiaq; dilecti filij tui Iesu Christi ser-
uatoris nostri, veri illius solis, illustrare digneris: vt ab operibus tenebra-
rum declinantes, omnemque viuendi cursum ad diuinam verbi tui ve-
ritatem dirigentes, nos, vt in clara luce, atque in conspectu tuo ho-
nestè, iusteque & sancte, vt diei filios geramus, tandemque ad bea-
tissimam illam lucem, in qua tu habitat, duce eodem filio tuo Iesu
Christo perueniamus. Cui tecum & cum sancto spiritu vni veneranda
maiestatis Deo, laus atque honor omnis in perpetuum debetur. Amen.

Psal.3.b.1.&c. 1
& 4.b.8.

Psal.9.1.a.1,2,3
&c.toto.
Psal.7.4.c.1.6.
Psa.4.b.6.& 3.6.
b.9.
Ioa.1.4.d.2.6.
16.b.13.
Act.1.6.c.18.
2 Cor.1.b.6.
Ioa.1.a.5.9.&
8.b. 2.&c.12.
e.3.5.
Rom.13.d.12.
13.
Eph.5.b.8.c.11.
Psal.119.v.105.
Iac.1.g.7-15.
1.Tim.6.d.16.

Precatio matutina studioſis accommodata.

Maximas tibi ex animis gratias agimus, Deus Pater luminum, bo-
norum omnium largitor, quod parentibus patronisque nostris
hanc mentem dedisti, vt nos ea ætate, quæ maxime flexibilis est, & ad
optima

Iac.1.c.17.
Ec.12.a.2.&c.
Pro.6.a.6.&c.
9&24.c.26.
Psal.127.c.2.
Ioa.15.a.4.
Psal.4.b.6.&
36.b.9.
2.Cor.4.b.6.
Deut.4.b.9.10.
& 31.b.12.13.
Psal.73.a.3.4.
Mat.19.b.13.14
2.Tim.3.d.15.

Ioh.15.c.15.

1.Tim.1.d.17.

Luc.2.g.29.53.

Luc.2.g.46.

Eccle.12.a.2.&c.

optima quæque discendum opportunissima, in bonarum literarum disciplinam traderent: suppliciter à te petentes, ne illorum bonam de nobis spem, nostræque atatis optimam partem, propter nostram ingenij tarditatem, negligentiam & inertiam perire sinas. Et quia nostra vigilancia, iudicicia, atque studium nihil sine diuino instinctu tuo proficere valent, dignare cœlestibus tuis radijs mentibus ingenijque nostris ita illucere, nosque eo desiderio & amore bonarum literarum, sapientia atque virtute afficere, eaque docilitate ad percipiendum, memoriaque ad precepta retinendum donare, vt in pueritia atque adolescentia nostra, bonis literis artibusque & virtutis præceptis liberaliter instituti, viri docti & pii, reique publicæ, atque sanctæ Ecclesiæ tuæ vtiles euadamus, ad sanctissimi nominis tui Filij Iesu Christi seruatoris nostri efflagitanus, obsecrantes vt ea nobis ipsius causâ largiri velis: tibi vero, cum eodem filio tuo, sanctoque spiritu laus omnis & gloria perpetuâ tribuatur, Amen.

Matutina Prece alia scholis apta.

LArgire Domine Deus, Pater cœlestis, vt diuino spiritu tuo afflati, & delectissimi filij beatissimique pueri tui Iesu Christi clarissimum illustissimumque exemplum nobis ad imitandum ante oculos propONENTES, hoc pueritæ atque adolescentiæ nostræ tempore, nos totos ad bonarum literarum studium & virtutem applicemus, atque ad tuam voluntatem conformemus: & sicuti ætate progredimur, ita in dies magis magisque scientia, sapientia, & virtute proficiamus: tum hominum piorum, tum verò tuam maximè cœlestem gratiam atque amorem (in quo summa sita est felicitas) nobis conciliantes atque consequentes: idque per eundem filium tuum Iesum Christum, seruatorem nostrum, cui vna tecum & cum sancto spirito honor est atque gloria sempiterna tribuenda, Amen.

Prece vespertina.

Psal.91.&146.
247.
Luc.8.g.52.
Ioh.11.c.11.
12.8c.
1.Thes.4.c.13.14
Eph.6.b.22.
2.Cor.11.b.13.
Eph.5.b.11.12.
&c.
1.Thes.5.a.5.6.
b.10.

Domine Deus in cuius tutela est salus hominum, atque rerum omnium; quando nox mundum oppresserit, & corpora mox nostra somno, quo nihil est morti similius, resoluta languidaque iacebunt: nos totos tibi in tutelam tradimus, suppliciter orantes, vt à potestate malitiorum spirituum, caliginis principum, qui ad nos fallendos in angelos felicis transformare valent, & à peccatis, tenebrarum operibus, atque alijs omnibus tum corporis tum animæ periculis nos tueri, & conseruare velis: atque totos nos sopore opprimi, & quasi sepultos iacere, aut mentibus interim nostris caligine ita offundi non patiaris, vt tui nos obliuio capiat; verum vt corporibus sopitis, animi vigiles assidue noctes diesque tibi intenti excubent. Et cum requies corpora simul atque animos

animos nostros satis quantum natura queret, refecerit, craftina aurora aptiores nos atque propensiores reddat ad tibi seruiendum in eo vita statu, quem nos tenere voluisti, ad animarum nostrarum salutem, nostrorum proximorum commodum, tuique sanctissimi nominis gloriam, per Iesum Christum seruatorem nostrum, qui, vna tecum, & cum sancto spirito omni laude, & gloria, omnibus seculorum æstatibus est ab omnibus afficiendus. Amen.

1. Cor. 7.d.20.
Eph. 4.a.1. &c.
1. Thes. 1.d.12.
13.

Precatio vespertina alia.

OMnipotens Deus, cuius beneficio, sicuti dies hominibus ad negotia obeunda illucescit, sic & nox ad corpora atque animos labore & contentione defessos, quiete relaxandos, atque recreandos conceditur; supplici à te precatione petimus, vt quemadmodum nox tenebris omnia obscurat, ita & peccata etiam nostra illi dilecto filio condonans, occultare, & ab oculis tuis remouere, atque illorum memoriam sempiterna obliuione delere velis: vt veluti corpora somno & quiete reficiantur, itidem animi nostri misericordia tuæ fiducia, a scelerum conscientia soluti tranquillentur: atque ita toti recreati craftino quum dilucesceret, reliquisque vita nostrâ diebus experrecti ad tibi seruiendum excitemur. Et quando mors ipsa, à qua tam est tibi facile nos atque è somno corporis excitare, imminebit, in spelætissimæ illius resurrectionis (qua corpora nostra ad sempiternū illum diem nullis inquam tenebris interruptum expergesfacies) requiescamus: quando hæreditatis sanctorum in lumine participes reddemur, in cœlesti Hierusalem, beatissima illa civitate, quæ neque Lucernæ, neque Solis, neque Lunæ lumine, quo illustretur, indigebit: tua enim ô Deus gloria illi illucesceret, tuisque Filius agnus ille nostrum erit decus ac lumen sempiternum. Ad quam gloriissimam lucem, & regnum dilecti Filij tui, vt nos velis perdere, te per eundem illum Seruatorem nostrum obtestamur, atque offeramus, qui vna tecum, & cum sancto Spiritu, maximis & immortabilibus honoribus, summisque & perpetuis laudibus efferendus est atque celebrandus. Amen.

Esa. 45.b.7. &
50.2.3.
Ecl. 5.b.11.

Psal. 25.a.5. &
32.a.1. &c. 51.
a.2.b.9.
Elay. 43 d. 25.
Eze. 18.a.22.
Act. 3.d.19.
Col. 2.b.13. 14.
Psal. 127.a.2.
Luc. 8.g.52.54.
&c.
Ioh. 11.b.11.
c.2.f.43.44.
Col. 1.b.12.
Gal. 4.d.46.
Apoc. 21.g.33.
& 22.b.5.
Col. 1.c.13.

F I N I S.

12

12 NO 5E

L I M E

ECCLESIAE ANGLICANÆ DOCTRINA, AD CVIUS ANALOGIAM, OMNES Diaconi, & Presbyteri ab

Episcopis ordinandi examinantur, diuisa in 39.

Articulos unanimi consensu Archiepiscoporum,

Episcoporum, & universitati cleri Anglicani,

Anno 1562. approbatos.

ET REGIA AVCTORITATE stabilitos, ad Sabelianorum, Manichæo-

rum, Arianorum, Tritheitarum, Macedoniano-

rum, Ebionitarum, Nestorianorum, Eutychia-

norum, Nouatianorum, Donatistarum, Pela-

gianorum, Semipelagianorum, Ponti-

fiorum, Seruetianorum,

Anabaptistarum,

Et reliquorum insignium hæreticorum, hæreses &

errores condemnandos, tollendam opinionum

dissensionem, & consensum in vera

religione confirmandum.

- 1 **D**e fide in sacrosanctam Trinitatem.
 2 De verbo, [sue filio] Dei qui verus homo factus est.
 3 De descenditu Christi ad Inferos.
 4 De resurrectione Christi.
 5 De Spiritu sancto.
 6 De divinis Scripturis quod sufficiant ad salutem.
 7 De Veteri Testamento.
 8 De tribus Symbolis.
 9 De peccato originali.
 10 De libero arbitrio.
 11 De hominis iustificatione.
 12 De bonis operibus.
 13 De operibus ante iustificationem.
 14 De Operibus supererrogationis.
 15 De Christo quis solus est sine peccato:
 16 De peccato post Baptismum.
 17 De Prædestinatione, & Elezione.
 18 De speranda eterna salute tanquam in nomine Christi.
 19 De Ecclesia.
 20 De Ecclesiæ auctoritate.
 21 De auctoritate Conciliorum generalium.
 22 De Purgatorio.
 23 De vocatione Ministrorum.
 24 De precibus publicis dicendis in lingua vulgari.
 25 De Sacramentis.
 26 De vii institutionum diuinarum, quod eam non tollat malitia hominum.
 27 De Baptismo.
 28 De Cœna Domini.
 29 De mandatione corporis Christi, & impiorum illud non manducare.
 30 De utraque specie.
 31 De unica Christi oblatione in cruce perfecta.
 32 De coniugio Sacerdotum.
 33 De excommunicatis vitandis.
 34 De traditionibus Ecclesiasticis.
 35 De Homilijs.
 36 De Episcoporum & Ministrorum consecratione.
 37 De ciuilibus Magistratibus.
 38 De illicita bonorum communicatione.
 39 De Iure iurando.
 40 Confirmatio Articulorum.

DOCTRINA ECCLE- SIÆ ANGLICANÆ.

De fide in sacrosanctam Trinitatem.

Nus est viuus & verus Deus, æternus, incorporeus, 1.
impartibilis, impassibilis, immensa potentiæ, sapientiæ
ac bonitatis: creator & conseruator omnium tum visi-
bilium, tum inuisibilium. Et in unitate huius diuinæ
naturæ tres sunt personæ, eiusdem essentia, potentia, ac
æternitatis, Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

De verbo, sive Filio Dei, qui verus homo factus est.

Filius qui est Verbum Patris, ab aeterno a patre genitus, verus & æter- 2.
nus Deus, ac patri consubstantialis in vtero beatæ Virginis, ex
illius substantia naturam humanam assumpsit: ita ut duæ naturæ, diuina
& humana integrè atque perfectè in unitate personæ fuerint insepara-
bilius coniunctæ, ex quibus est unus Christus, verus Deus, & verus
homo, quivere possit, crucifixus, mortuus, & sepultus, vt Pa-
trem nobis reconciliaret, effetque hostia non tantum pro culpâ ori-
ginis, verum etiam pro omnibus actualibus hominum peccatis.

De descensu Christi ad inferos.

Quemadmodum Christus pro nobis mortuus est & sepultus, ita est 3.
etiam credendus ad inferos descendille.

De resurrectione Christi.

Christus vere à mortuis resurrexit, suumque corpus cum carne.
ossibus, omnibusque ad integratatem humanæ naturæ pertinen- 4.
tibus, recepit, cum quibus in coelum ascendit, ibique residet quoad
extremo die ad iudicandos homines reuersurus sit.

De spiritu Sancto.

Spiritus sanctus a patre & filio procedens, eiusdem est cum patre & 5.
filio essentia maiestatis & gloria, verus ac æternus Deus.

De

De diuinis Scripturis quòd sufficient ad salutem.

6. **S**criptura sacra, cum sit ordinarium instrumentum salutis, continet omnia, quæ ad salutem sunt necessaria, ita ut quicquid in ea nec legitur, nec inde probari potest, non sit a quodquam exigendum, vt tanquam articulus fidei credatur, aut ad salutis necessitatem requiri putetur.

Sacrae Scripturæ nomine eos Canonicos libros veteris & noui Testamenti intelligimus, de quorum auctoritate in Ecclesia nuncquam dubitatum est.

De nominibus & numero librorum sacræ Canonicae Scripturæ veteris Testamento.

Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteron. Prior liber Paralipomenon, Secundus liber Paralipomenon, Primus liber Esdræ, Secundus liber Esdræ, Liber Esther, Iosuæ, Iudicum, Ruth, Prior liber Samuëlis, Secundus liber Samuëlis, Prior liber Regum, Secundus liber Regū, liber Job, Psalmi, Proverbia, Ecclesiastes vel Concionator, Cantica Salomonis, 4. Prophetæ maiores, 12. Prophetæ minores.

Alios autem libros (vt ait Hyeronimus) legit quidem Ecclesia, ad exempla vita, & formandos mores, illos tamen ad dogmata confirmanda non adhibet, vt sunt,

Tertius liber Esdræ, Quartus liber Esdræ, Liber Tobiae, Liber Iudith, Reliquum libri Esther, Liber Sapientiæ, Liber Iesu filij Sirach, Baruch Prophetæ, Canticum trium puerorum, Historia Susannæ, De Bel & Dracone, Oratio Manasses, Prior lib. Machabæorum, Secundus liber Machabæorum.

De veteri Testamento.

7. **T**estamentum vetus novo contrarium non est, quandoquidem tam in veteri quam in novo per Christum, qui unicus est mediator Dei & hominum, Deus & homo, eterna vita humano generi est proposita. Quare male sentiunt, qui veteres tantum in promissiones temporarias sperasse configunt. Quanquam lex a Deo data per Mosen (quoad ceremonias & ritus) Christianos non astringat, neque ciuilia eius præcepta in aliqua republica necessariò recipi debeant, nihilominus tamen ab obedientia mandatorum (quæ moralia vocantur) nullus quantumvis Christianus est solitus.

De tribus Symbolis.

Sympola tria, Nicenum, Athanasij, & quod vulgo Apostolorum 8. appellatur, omnino recipienda sunt, & credenda: nam firmissimis Scripturarum testimonij probari possunt.

De peccato originali.

Pecatum originis non est, (vt fabulantur Pelagiani) in imitatione 9. Adami situm, sed est vitium, & depravatio naturæ cuiuslibet hominis ex Adamo naturaliter propagati, qua sit, vt ab originali iustitia quam longissime distet, ad malum suâ naturâ propendeat, & caro semper aduersus spiritum concupiscat, vnde in unoquoque nascentium iram Dei, atque damnationem meretur. Manet etiam in renatis hæc naturæ depravatio: qua sit vt affectus carnis (Græci φύσις τρεπτή, quod alij sapientiam, alij sensum, alij effectum, alij studium carnis interpretantur) Legi Dei non subiiciatur. Et quanquam renatis & credentibus nulla propter Christum est condemnatio, peccati tamen in fœse rationem habere concupiscentiam, fatetur Apostolus.

De libero Arbitrio.

Ea est hominis post lapsum Adæ conditio, vt fœse naturalibus suis 10. viribus, & bonis operibus, ad fidem & inuocationem Dei convertere ac præparare non possit. Quare absque gratia Dei, quæ per Christum est, nos præueniente vt velimus, & cooperante, dum voluntus, ad pietatis opera facienda, quæ Deo grata sunt & accepta nihil valemus.

De hominis iustificatione.

Tantum propter meritum Domini ac Seruatotis nostri Iesu Christi 11. per fidem, non propter opera & merita nostra, iusti coram Deo reputamur. Quare solâ fide nos iustificari doctrina est saluberrima, ac consolationis plenissima, vt in Homilia de Iustificatione hominis fuisse explicatur.

De bonis operibus.

Bona opera quæ sunt fructus fidei, & iustificatos sequuntur, quam 12. quam peccata nostra expiare, & diuini iudicij severitatem ferre non possunt, Deo tamen grata sunt, & accepta in Christo, atque ex vera & viua fide necessariò profluent, vt plane ex illis & quæ fides viua cognosci possit, atque arbor ex fructu iudicari.

De ope-

De operibus ante iustificationem.

13. **O**pera quæ sunt ante gratiam Christi, & Spiritus eius afflatum, cùm ex fide Iesu Christi non prodeant, minime Deo grata sunt, neque gratiam (vt multi vocant) de congruo merentur. Immo cùm non sint facta, vt Deus illa fieri voluit, & præcepit, peccati rationem habere non dubitamus.

De operibus Supererogationis.

14. **O**pera quæ Supererogationis appellant, non possunt sine arrogancia, & impietate prædicari. Nam illis declarant homines, non tantum se Deo reddere quæ tenentur, sed plus in eius gratiam facere quam deberent, cùm aperte Christus dicat, Cum feceritis omnia quæcunque præcepta sunt vobis. Dicite, Serui inutiles sumus.

De Christo qui solus est sine peccato.

15. **C**hristus in nostræ naturæ veritate per omnia similis factus est nobis excepto peccato, à quo prorsus erat immunis, tum in carne, tum in spiritu. Venit v: agnus absque macula, qui:undi peccata per immolationem sui semel factam tolleret, & peccatum (vt inquit Iohannes) in eo non erat: sed nos reliqui etiam baptizati, & in Christo regenerati, in multis tamen offendimus omnes. Et si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.

De peccato post Baptismum.

16. **N**on omne peccatum mortale post Baptismum voluntariè perpetratum, est peccatum in Spiritum sanctum, & irremissibile. Proinde lapsus a Baptismo in peccata, locus poenitentiae non est negandus: post acceptum Spiritum sanctum possumus à gratia data recedere, atq; peccare: denuoque per gratiam Dei resurgere ac resipiscere: ideoq; illi damnandi sunt, qui se quādiu hīc viuant, amplius non posse peccare affirmant, aut verè resipiscētibus, venia locum denegant.

De Prædestinatione & Electione.

17. **P**rædestinatio ad vitam est æternum Dei propositum, quo ante iacta mundi fundamenta suo consilio, nobis quidem occulto, constanter decreuit, eos, quos in Christo elegit, ex hominum genere à maledicto

dicto & exitio liberare, atque (ut vasa in honorem efficta) per Christum ad æternam salutem adducere. Vnde qui tam præclaro Dei beneficio sunt donati, illi Spiritu eius, opportuno tempore operantes, secundum propositum eius vocantur, vocationi per gratiam parent, iustificantur gratis, adoptantur in filios Dei, vnigeniti eius Iesu Christi imagini efficiuntur conformes, in bonis operibus sancte ambulant, & demum ex Dei misericordia pertingunt ad sempiternam felicitatem. Quemadmodum prædestinationis & electionis nostræ in Christo pia consideratio, dulcis, suavis, & ineffabilis consolationis plena est verè pijs, & ijs qui sentiunt in sevum Spiritus Christi, facta carnis & membra quæ adhuc sunt super terram mortificantem, animumque ad cœlestia & superna rapientem: tum quia fidem nostram de æterna salute consequenda per Christum plurimum stabilit, atque confirmat, tum quia amorem nostrum in Deum vehementer accendit. Ita hominibus curiosis, carnalibus, & spiritu Christi destitutis, ob oculos perpetuo versari prædestinationis Dei sententiam, perniciosissimum est præcipitum, vnde illos Diabolus protrudit, vel in desperationem, vel in æquæ perniciosa impurissimæ vitæ securitatem. Deinde promissiones diuinæ sic amplecti oportet, vt nobis in sacris literis generaliter propositæ sunt, & Dei voluntas in nostris actionibus ea sequenda est, quam verbo Dei habemus diserte reuelatam.

De speranda eterna salute tantum in nomine Christi.

Sunt & illi anathematizandi, qui dicere audent, vnumquemque in Lege aut secta quam profitetur esse seruandum, modo iuxta illam & lumen naturæ accurate vixerit, cum sacræ literæ tantum Iesu Christi Nomen prædicent, in quo saluos fieri homines oporteat.

De Ecclesia.

Ecclesia Christi visibilis est coetus fidelium, in quo verbum Dei primum prædicatur, & Sacraenta quoad ea quæ necessariò exiguntur, iuxta Christi institutum rectè administrantur. Sicut errauit Ecclesia Hierosolymitana, Alexandrina & Antiochenæ: ita & errauit Ecclesia Romana, non solùm quoad agenda, & cæremoniarum ritus, verùm in ijs etiam quæ credenda sunt.

De Ecclesiæ auctoritate. sive D' Hugly, ubi supra.

Ecclesiæ non licet quicquam instituere, quod verbo Dei aduersetur, neque vnum Scripturæ locum sic exponere potest, vt alteri contradicat. K vid. 2d. of Troubles & Royal. A. Bp. Laud p. 209.

J. Stoye's Life of S. Bp. Parker, p. 319, 320.

tradicat. Quare licet Ecclesia sit diuinorum librorum testis, & conservatrix, attamen ut aduersus eos nihil decernere, ita præter illos, nihil credendum de necessitate salutis debet obtrudere.

De auctoritate Conciliorum generalium.

21. **G**eneralia Concilia sine iussu & voluntate Principum congregari non possunt, & ubi conuenient, quia ex hominibus constant, qui non omnes Spiritu & verbo Dei reguntur, & errare possunt, & interdum errarunt etiam in his quæ ad normam pietatis pertinent: ideoq; quæ ab illis constituantur, ut ad salutem necessaria, neque robur habent neque authoritatem, nisi ostendi possint e sacris literis esse desumpta.

De Purgatorio.

22. **D**octrina Romanensium de Purgatorio, de Indulgencij, de veneratione & adoratione tum imaginum, tum reliquiarum, nec non de invocatione Sanctorum, res est futilis, inaniter confusa, & nullis Scripturarum testimonij innititur, immo verbo Dei contradicit.

De vocatione Ministrorum.

23. **N**on licet cuiquam sumere sibi munus publicè prædicandi, aut administrandi Sacra menta in Ecclesia, nisi prius fuerit ad hęc ob eunda legitimè vocatus & missus. Atque illos legitimè vocatos & missos estimare debemus, qui per homines, quibus potestas vocandi Ministros, atque mittendi in Vineam Domini publicè concessa est in Ecclesia, coaptati fuerint & asciti in hoc opus.

De precibus publicis dicendis in lingua vulgari.

24. **L**inguâ populo non intellegâ publicas in Ecclesia preces peragere, aut Sacra menta administrare, verbo Dei, & Primitiæ Ecclesiæ consuetudini planè repugnat.

De Sacramentis.

25. **S**acramenta à Christo instituta, non tantum sunt nota professionis Christianorum, sed certa quadam potius testimonia, & efficacia signa gratiæ atque bonæ in nos voluntatis Dei, per quæ inuisibiliter ipse in nos operatur, nostramq; fidem in se non solum excitat, verum etiam confirmat.

Duo à Christo Domino nostro in Euangeliō instituta sunt Sacra-
menta, scilicet Baptismus & Cœna Domini.

Quinque illa vulgo nominata Sacra-
menta, scilicet, Confirmatio,
Poenitentia, Ordo, Matrimonium, & Extrema vnde, pro Sa-
cramentis Euangelicis habenda non sunt, vt quæ partim à prava Apo-
stolorum imitatione profluxerunt, partim vitæ status sunt in Scripturis
quidem probati: sed Sacramentorum eandem cum Baptismo & Cœ-
na Domini rationem non habentes, vt quæ signum aliquod visibile,
seu ceremoniam à Deo institutam non habeant. Sacra-
menta non in hoc
instituta sunt à Christo ut spectarentur, aut circumferrentur, sed ut ritè
illis vteremur; & in ijs duntaxat qui dignè percipiunt, salutarem habent
effectum: qui vero indignè percipiunt, damnationem (vt inquit Pau-
lus) sibi ipsis acquirent.

*De vi Institutionum diuinarum, quòd eam non
tollat malitia hominum.*

Quamuis in Ecclesia visibili, bonis mali semper sunt admixti, atque 26.
interdum ministerio verbi & Sacramentorū administrationi præ-
fint: tamen cum non suo sed Christi nomine agant, eiūsque mandato
& auctoritate ministrent, illorum ministerio vt licet, cùm in verbo
Dei audiendo, tum in Sacramentis percipiendis. Neque per illorum ma-
litiam effectus institutorū Christi tollitur, aut gratiā donorum Dei mi-
nuitur, quoad eos qui fide & ritè sibi oblata percipiunt, quæ propter
institutionem Christi, & promissionem efficacia sunt, licet per malos
administrentur.

Ad Ecclesiæ tamen disciplinam pertinet, vt in malos ministros in-
quiratur, accusenturq; ab his, qui eorum flagitia nouerint, atque tandem
iusto conuicti iudicio deponantur.

De Baptismo.

Baptismus non est tantum professionis signum, & discriminis nota, 27.
quæ Christiani à non Christianis discernantur: sed est signum re-
generationis, per quod tanquam per instrumentum, rectè Baptismum
fusciplentes, Ecclesijs inseruntur, promissiones de remissione pecca-
torum atque adoptione nostra, in filios Dei per Spiritum sanctum visi-
biliter ob-signantur, fides confirmatur, & vi diuinæ inuocationis gratia
augetur. Baptismus parvulorum omnino in Ecclesia retinendus est,
vt qui cum Christi institutione optimè congruat.

De Cœna Domini.

28 **C**œna Domini non est tantum signum mutuae benevolentiae Christianorum inter se, verum potius est Sacramentum nostra per mortem Christi redemptionis. Atque adeo rite digne & cum fide sumentibus panis, quem frangimus, est communicatio corporis Christi: similiter poculum benedictionis est communicatio sanguinis Christi. Panis & vini transubstantiatio in Eucharistia ex sacris literis probari non potest, sed apertis Scripturae verbis aduersatur, Sacramenti naturam euertit, & multarum superstitionum dedit occasionem.

Corpus Christi datur, accipitur, & manducatur in Cœna tantum celesti & spirituali ratione. Medium autem quo Corpus Christi accipitur & manducatur in Cœna, fides est. Sacramentum Eucharistie ex institutione Christi non seruabatur, circumferebatur, eleuabatur, nec adorabatur.

De mandatione corporis Christi, et impio illud non manducare.

29 **I**mperii & fidei via destituti licet carnaliter, & visibiliter (ut Augustinus loquitur) corporis & sanguinis Christi Sacramentum dentibus premant, nullo tamen modo Christi participes efficiuntur, sed potius tantæ rei sacramentum seu symbolum ad iudicium sibi manducent & bibunt.

De vtraque specie.

30 **C**œna Domini laicis non est denegandus, vtraque enim pars dominicis sacramenti, ex Christi institutione, & præcepto, omnibus Christianis ex a quo administrari debet.

De unica Christi oblatione in cruce perfecta.

31 **O** Blatio Christi semel facta perfecta est redemptio, propitiatio & satissimatio pro omnibus peccatis totius mundi, tam originalibus, quam actualibus. Neque præter illam unicam est villa alia pro peccatis expiatio: unde Missarum sacrificia quibus vulgo dicebatur sacerdotem offerre Christum, in remissionem poenæ aut culpæ pro viuis & defunctis, blasphemæ figura sunt, & perniciose imposturæ.

De coniugio Sacerdotum.

32 **E**piscopis, Presbyteris, & Diaconis nullo mandato diuino præcepitum est, vt aut coelibatum youeant, aut à matrimonio abstineant.

Licet

Licet igitur etiam illis, vt cæteris omnibus Christianis vbi hoc ad pietatem magis facere iudicauerint, pro suo arbitratu matrimonium contrahere.

De excommunicatis vitandis.

Qui per publicam Ecclesiæ denunciationem ritè ab unitate Ecclesiæ præcisus est, & excommunicatus, is ab unitate fidelium multitudine (donec per poenitentiam publicè reconciliatus fuerit arbitrio Iudicis competentis) habendus est vt ethnicus & publicanus. 33.

De traditionibus Ecclesiasticis.

Traditiones atque Ceremonias easdem non omnino necessarium est esse ubique aut prorsus consimiles, nam & variæ semper fuerunt, & mutari possunt pro regionum, temporum, & morum diuersitate, modo nihil contra verbum Dei instituatur. 34.

Traditiones & ceremonias Ecclesiasticas, quæ cum verbo Dei non pugnant, & sunt auctoritate publica institutæ atque probatae, quisquis priuato consilio volens, & data opera publice violauerit, is, vt qui peccat in publicum ordinem Ecclesiæ, quiq; lædit auctoritatem magistratus, & qui infirmorum fratrum conscientias vulnerat, publicè, vt teritimeant, arguendus est.

Quælibet Ecclesia particularis, siue nationalis, auctoritatem habet instituendi, mutandi, aut abrogandi Ceremonias, aut ritus Ecclesiasticos, humana tantum auctoritate institutos: modo omnia ad ædificationem fiant.

De Homilijs.

Tonus secundus Homiliarum continet piam & salutarem doctrinam, & his temporibus necessariam, non minus quam prior tonus Homiliarum, quæ editæ sunt tempore Eduardi sexti: itaq; eas in Ecclesijs per ministros diligenter & clarè vt a populo intelligi possint recitandas esse iudicauimus. 35.

*Nomina Homiliarum utriusq; Tomi, &
enunciata didascalica ijs contenta.*

Tomi primi, Homiliæ primæ.

De Sacra Scriptura.

1. **N**unciat: Sacra Scriptura perfectè tradit quid faciendum, quid vitandum, credendum quid, quid diligendum, quid a Deo sperandum, omnemq; veritatem, ac doctrinam, ad nostram iustificationem, & æternam salutem, necessariam.
2. Enunciat: Sacré literæ prouectæ ætatis hominibus cibos, infantibus lac, & omni hominum generi, cuiuscunque ordinis aut ætatis sunt, consentanea, abunde & sufficienter suppeditant.
3. Enunciat: Sacra Scriptura diligenter audita, & animis nostris recondita, cor obdurate emollit minis poenarum, miserum sustentat, misericordiæ promissis sanctificat, humilibus dat intellectum, conscientiam exhilarat, & consolatur.
4. Enunciat: Nemo sincerè profitetur Christianam religionem, qui in libris, quibus doctrina Christiana continetur, perlegendis, sedulo non nauat operam.
5. Enunciat: Scientia, & lectio sacrarum Scripturarum cum humilitate, zelo, Deum, non vero nosmetipso, glorificandi, assidue ad Deum precatione, & cum sobrietate coniunctæ; non sunt causa errorum; in quos potius Scripturarum ignoratione incidimus.
6. Enunciat: Sicut Sacré Scripturæ quibusdam in locis sunt difficiles, & obscuræ, sic in alijs clare, & perspicuæ: nempe, in ijs quæ ad salutem necessaria sunt; ita vt vnuquisque eos legere, perdiscre, memorie mandare, & ad illarum amissim vitam componere teneatur.

*Homilia secunda, de humani generis per peccatum
miseria.*

1. **E**nunciat: Omnes homines, eti julti, & sanctificati, quales fuerunt Iob, David, Joannes Baptista, Diuus Paulus, miseri, & ærumpnosi sunt peccatores.
2. Enunciat: In prestantissimis nostris bonis operibus, quidam sunt defectus, & imperfectiones, vt nequeant coram Dei iudicio confistere.

Homilia

*Homiliae tertiae, de salute generis humani
tantum per Christum.*

1. **E**nunciatur: Iustitia cuius ex Dei misericordia, per merita Christi fide apprehensa, sumus participes, a Deo pro plena, & perfecta nostra iustitia acceptatur.

2. Enunciatur: Tria concurrunt in nostra coram Deo iustificatione; ex parte Dei, eius misericordia & gratia; ex parte Christi, diuinæ iræ per corporis sui oblationem, & sanguinis effusionem satisfactio, vna cum perfecta legis impletione; ex parte nostri, vera, & viua fides in Iesu Christi meritis.

3. Enunciatur: Vera & viua fides, quæ Dei donum est, sola ex parte nostri iustificat, & non bona opera: fides interim, non est sine resipiscientia, spe, charitate, & reliquis pietatis operibus: quia tantet si fides, & bona opera non concurrant simul in actione iustificandi, tamen sunt necessariò simul in iustificato.

Homiliae quartæ, de verâ & viuâ fide Christianâ.

1. **E**nunciatur: Duplex est fides, mortua, aut viua. Fides mortua, est otiosa & bonorum operum steriles, quæ Iacobo Dæmonum fides dicitur, et qua tantum Dei verbum verum esse creditur. Viua fides, semper est actuosa, efficax per charitatem, & non solum generalis est assensu fidei Christianæ articulis; sed est vera fiducia, ac firma confidentia in Dei misericordia per Iesum Christum, & per huius merita & passionem, nostra peccata esse remissa, nosque ab eorum iniquamentis esse purgatos.

2. Enunciatur: Fides viua, & pia vita nequeunt se iungi, & ideo unicuique incumbit, se diligenter explorare, ut per bonorum operum fructus sibi constet, an veram habeat fidem.

Homiliae quintæ, de bonis operibus.

1. **E**nunciatur: Bona opera sine fide viuifica, & iustificante sunt tantum apparenter bona, & in hominum conspectu, & non vere bona coram Deo, ideoque ei minime placent.

2. Enunciatur: Bona opera, à vera fidem manantia, sunt illa quæ Deus in verbos suo mandat, & non quæ homines, ex ignara deuotione, cœco zelo, & ex suo cerebro, absque verbi diuini directione, excogitarunt.

*Homilia sextae, de Christiana charitate
enunciata didascalica.*

1. **E**nunciat: Charitas omnia pietatis & iustitiae opera in se complectitur, & est vel in Deum vel in hominem.

2. **E**nunciat: Ex Charitate in Deum ei confidimus, in eo delectamur, & illius, plus quam omnium rerum creatarum obsequio, sumus addicti.

3. **E**nunciat: Ex Charitate in proximum, tum boni, & amici, tum mali & inimici diligendi sunt: boni, & amici, quia boni, mali & inimici ut ipsi fiant boni, ~~S~~ocietas civilis nihil detrimenti capiat, & ne Deus offendatur.

*Homilia septima, contra temeraria iuramenta
& perjurium.*

1. **E**nunciat: est iuramentum assertorium, est iuramentum promissorium: Juramentum promissorium, de publicis inter principes pactis, legibus ad ciuilium societatum incolumitatem conditis, obseruandis; de obedientia Magistratui praestanda, de officio aliquo sincerè exequendo, in Matrimonio contrahendo, honestas ob causas suscepsum, est licitum: sed in priuatis, nostris emptionis & venditionis contractibus, & quotidianis, de rebus minutis, colloquijs, est temerarium & inaniter usurpatum.

2. **E**nunciat: Si quis Magistratus Tribunalis se sistere mandatur, ad veritatem declarandam, & afferendam, ei licet ut iuramento his cum cautelis. Primo, in veritate: amore, odio, omniq[ue] affectu depositis. Secundo, in iudicio: nempe, matusa cum deliberatione, & non temere. Tertio, in iustitia: id est, ex iustitiae amore, & illius promouenda zelo. Atque iuramento his conditionibus praestito, Deus honoratur, & glorificatur.

Homilia octaua, de defectione a Deo.

1. **E**nunciat: Homines impij præcipue à Deo deficiunt per Idololatriam, infidelitatem, nimiam quam ex rebus humanis capiunt, voluptatem, & diuinorum mandatorum contemptum.

2. **E**nunciat: quando nos Deum, ille quoque nos deferit, omnique poenarum genere severissime affigit.

3. **E**nunciat: Quidam fide destituantur ex desperatione, alij ex presumptione; hi solam Dei misericordiam, illi solam iustitiam contemplantut. Quare ut rectam habeamus in Deum fidem, oportet nos sa-

pius,

pius, & serio meditari tum de Dei iustitia, ne præsumamus, tum de misericordia, ne desperemus.

Homiliae nonæ, contra mortis metum.

1 **E**nunciatur: Tres præcipuae sunt causæ, quare homines mortem pertimescunt, propter suorum in hoc mundo honorum, diuinitiarum, possessionum amissionem: acerbissimos morborum cruciatus, quos in mortis articulo patiuntur: sed præsertim ex æternæ mortis, & damnationis sensu, & horrore.

2 Enunciatur: Nullo tamen ex istis pīj terrentur: quia viua fide, per Charitatem consummatā, & certā coelestis gloriæ spe, se sustentant, & consolantur.

Homiliae decimæ de Obedientia.

1 **E**nunciatur: Reges, & Principes, à Deo ordinati, eius vice iudicant, & ab illo solo, & immediate totam suam authoritatem accipiunt.

2 Enunciatur: Omnes subditi tenentur Magistratibus eti malis & impījs obedire, tanquam Dei ministris, & ab illo vīctis, non solum ex metu, sed propter conscientiam.

3 Enunciatur: Iuxta obsequium & reuerentiam Davidis in Saulem, vel in nostri tutelam, impio principi vis non est inferenda; quia eius persona propter sui munera dignitatem solius Dei punitioni, & iudicio subdita est.

Homiliae undecimæ contra Adulterium.

1 **E**nunciatur: Sacré litterę, vt scōrtationes, Adulteria vitemus, vitaque puritatem amplectamur, acriter instant.

2 Enunciatur: Deus fornicationem, adulterium, omnemque impunitatem poenis tum corporalibus tum spiritualibus seuerissime castigat.

Homiliae duodecimæ contra contentiones, & dissidia.

1 **E**nunciatur: Cum omnia contentionum genera sint pernicioſa, & detestanda, tum vel maxime Religionis causa suscepta.

2 Enunciatur: Præcipua contentionē causa circa Religionis dogmata, est ab illis ingenij, quæ in quæſtionibus parū aut nihil ad ædificationem facientibus agitantur. Sed omnibus verè Christianis legendæ sunt Scripturæ, vt inde discant potius pie vivere, quam subtiliter differere, & dissidia seminare.

3 Enunciatur:

3 Enunciat: Dissidiorum fomes sunt conuictia, calumniæ, verba contentioſa, à quibus ad vnitatem in vinculo Charitatis conseruandam, est abstinentia; & Christi exemplo, pro maledictionibus benedictiones sunt retribuenda.

*Tomi Secundi, Homiliæ primæ de vero vſu
Templorum, ſue Eccleſiarum, enunciata diſcalica.*

1 **Nunciat:** Etiamſi immensa, & æterna Dei Maiestas, qui Thronum ſuum in coelis habet, & ſcabelum pedum in terris, nullis Temploſis, aut ædificijſ opera humana fabrefactis includi poterit; materialis tamen Eccleſia, ſive Templum partim propter cultus Religioſos glorioſo ipſius Numini ibi loci exhibitos, quales ſunt verbi eius S. Sancti prædicatio, atque auditio, nominis eius inuocatio, gratiarum actio pro immensiſis, atque innumeris eius beneficijſ, & Sacramentorum legitima administratio: partim propter gratiæ coeleſtis efficacem præſentiam, qua per verbi ſui & Sacramentorum Ministerium populum ibi congregatum imbuere ſoleat, recte in S. Vet. ac Noui Testamento literis Domus Dei, ſive Templem Domini indigitatur.

2 Enunciat: Ad iſtud Templem, ſive Domum Dei ſingulis diebus auctoritate publica constitutis, omnes verè pīj cum ſummo studio teñentur ſeſe conſerre, ibique modeſtē, ſobriē, ac religioſe ſeſe gerere, in sanctorum cœtu debitum obsequium omnipotenti Deo præſtantib: Deus enim non modò temporalis, ſed etiam æternas poenias in domu ſua negligenter, & irreuerenter ſe gerentibus minatur.

*Homiliæ secundæ, contra ſuperſtitionis, &
Idololatriæ pericula.*

1 **Nunciat:** Rectus ac ſincerus Dei cultus eſt veriſſimum, ac genuinum Domus Dei ornamentum, non Imaginum multitudo, quæ auro, argento, gemmisque, atque coloribus varijs ornantur. Talia vtique ornamenta nihil aliud ſunt, quam ſpiritualis fornicationis illecebra.

2 Enunciat: Imagines Dei Patris, Filij, & Spiritus Sancti ſeparati, ſicut etiam Imagines totius Trinitatis coniunctim, claris & expreſſis S. Scripturarum testimonijſ prohibentur.

3 Enunciat: Non tantum Simulachra Idolorum Gentilium, ſed Imagines

Imagines etiam quorumcunque Sanctorum, & Martyrum (quamvis in priuatis Christianorum ædibus historicum aut ciuilem vnum habere possunt) in Templis & Ecclesijs, vbi Deus solus adorandus est, permitti non debent. Quoniam Imagines in Templis publice collatæ necessariò secum trahunt periculum Idololatriæ adorationis, propter propensam hominis naturam ad spiritualem fornicationem.

Homiliae tertiae de reparandis & ornandis Ecclesijs.

1. Enunciat: Templum, sive Domus Dei omnibus in locis decenter ornari debet sedilibus idoneis, suggestu prædicationis publicæ causâ, Mensâ ad celebrandam S. Cœnam, Baptisterio ad lauacrum Sacrum: Ea demum mundities, nitor, ac pulchritudo ibi apparat, quæ illiciat plebis animos ad libenter illi conueniendum.

Homiliae quartæ, de bonis operibus, & speciatis de Ieiunio.

1. Enunciat: In bonis nostris operibus nullam omnino fiduciam collocare debemus, quasi illorum gratiâ & merito, aut nobis metipsis, aut quibusuis alij remissionem peccatorum, & consequenter vitam æternam consequi valeamus. Hoc enim effusione sanguinis Domini nostri Iesu Christi insignem contumeliam adferret.

2. Enunciat: Bona opera non præcedunt hominem iustificandum, sed sequuntur iustificatum, quæ quidem præstare nos oportet ob varias causas. 1. vt obedientes filios nostris præbeamus Patri cœlesti, qui nobis ea præparauit in eum finem, vt in eis ambularemus. 2. vt sint testimonia & indicia iustificationis nostræ. 3. vt alij homines nostra bona opera cernentes, ipsis vicissim excitentur ad Deum glorificandum.

3. Enunciat: Duplex Ieiunij genus in sacris literis inuenitur: alterum externum, tantum ad corpus, internum alterum, ad animum & cor spectans. Prius, vti constat per exempla, vtriusque Testamenti, abstinentia est ab vsu cibi, potus, & cuiuscunque corporei alimenti; imo quoad fieri poterit, ab omnibus delicijs, mundanisque voluptatibus tam priuatis, quam publicis.

4. Enunciat: Huius autem Ieiunij exercitium si fiat cum hac persuasione, per eius virtutem nos iustificatos, ac cœlum adepturos esse, meritis Christi, mortique eius multum detrahitur.

5. Enunciat: Externa Ieiunij actio res per se quidem est ~~ad idopis~~, & res bona censi debet tantum propter fines, ad quos dirigitur. Hi autem tres præcipue numerantur. 1. ad carnem castigandam, & perdonandam, vt spiritui subjiciatur. 2. ad excitandum Spiritum ad Deum feruen-

feruentiori studio inuocandum. 3 ad perhibendum testimonium coram Diuina Maiestate indubitatae humiliationis nostræ, ac veræ pœnitentiæ pro peccatis nostris.

6. Enunciat : Leges & constitutiones, siue Ecclesiasticæ siue Civiles de ciborum, alimentorum, aliarumque rerum vñu, quæ sunt ~~ad hanc~~ & mediae naturæ, non obligant conscientias Christianorum ad perpetuam earum obseruantiam ; Quin penes potestates superiores ius sit de eisdem statuendi pro arbitrio suo, & prout temporis ac loci ratio postulabit.

7. Enunciat : Positiuæ leges Principum cohidentium subditos suos, statis quibusdam temporibus ab vñu quorundam, ciboruñ, & potuum (non quod plus religionis ponant in huius quam illius cibi vñu, sed in Reipublicæ bonum) obligant conscientiam : conscientiam dicimus, non rei ipsius, quæ per se ~~ad idem posse~~ existit, sed obedientiæ nostra, quam lege Diuina Magistratui præstare tenemur, tanquam Dei ministro boni publici cauſā.

Homilia quintæ, contra gulam & ebrietatem.

1. E Nunciat : Gula atque Ebrietas inter grauissima peccata sunt recensenda, quæ excludunt nos à regno cœlorum, quæ Dei maleditionem inducunt, obsequij nostri erga Deum immemores reddunt, ignominia & opprobrio nos operiunt, abundantiam nostram conuertunt in egestatem ac penuriam , & occasionem præbent nobis in execranda prolabendi sceleris, qualia sunt homicidium, adulterium, incestus: morbis deniq; inficiunt contagiosis, fœdis, ac noxijs posteritati, malo denique exemplo lœdunt proximos, & vniuersitatem Dei Ecclesie scandalum præbent.

Homilia sextæ, contra luxum in vestitu.

1. E Nunciat : Vestimentorum vñum nobis concessit Deus Omnipotens non modò necessitatis, sed etiam honesti decoris atque ornatus cauſā : quemadmodum videmus herbas atque plantas creatas non solum ob necessarios vñus, sed ad oculos etiam pascendos iucundo aspectu, ad producendos odores naribus gratos, & ad alia id generis objectamenta. Cauendum autem est in primis, vt vestitu hoc atque ornatu sine luxu, sine vanitate, modestè, ac sobrie vtamur, & cum gratiarum actione. Talis demum sit noster habitus & vñus, qui vniuersi cuiusq; nostrum vocationi, gradu, & conditioni probè conueniat.

Homiliæ septimæ de Oratione.

1. **E**nunciat: Ea est orationis piæ, ac deuotæ necessitas, vt absque huius subsidio nihil boni obtineri liceat à bonitate Diuina. Tantas vires habet, vt in vniuerso mundo nihil potentius, nihil fortius reperiatur homine pijs & ardentibus precibus dedito.

2. Enunciat: Quotiescunq; earum rerum inopiam premitur, quæ vel animi, vel corporis salutem spectant, recurrendum est ad fontem omnium bonorum ipsum Deum, non ad Sanctum yllum, aut Angelum, quia isti neque cognoscunt cordis arcana, neque preces nostras exaudiunt.

3. Enunciat: Duo in primis spectare quisque pius debet in precibus suis, suam nempe necessitatem, & Dei gloriam. Ita tamen respiciat suam necessitatem, vt primo loco statuat spiritualia bona, deinde temporalia à Deo petenda.

4. Enunciat: Pro omnibus hominibus, cuiuscunque status, gradus aut ordinis fuerint, preces nuncupandæ sunt: Etsi sciamus eos odio mortali nos prosequi: Præteritum verò nobis orandum est pro Magistris, & Euangeli Ministris.

5. Enunciat: Nullum extat verbi Diuini mandatum, quo iubemur pro ijs, qui ex hac vita decelerunt, preces effundere: Quia duo tantum loca agnoscunt sacræ Scripturæ post hanc vitam, alterum electis, alterum reprobis destinatum.

Homiliæ octauæ de Orationis loco, ac tempore.

1. **E**nunciat: Quamus præceptum de obseruando Sabbatho apud Iudeos non tam præcisè obstringat populum Christianum, quod ad externas ceremonias spectat, quales sunt, abstinere ab omni labore, etiam tempore summae necessitatis, & obseruatio diei septimi præcisè secundum morem Iudaicum. (Nos enim ab ipsis Apostolorū temporibus eorū praxin fecuti, primum diem Septimanę Sabbathū nostrū statuimus in honorem Christi, qui illo die à mortuis resurrexit) Quicquid tamen in eo præcepto ad Legem moralem spectat, tanquam pium ac salutare ad promouendam Dei gloriam ab omnibus Christianis retineri debet, & obseruari. Oportet igitur ex vi huius mandati de sanctificatione Sabbathi, vnam Hebdomadis diem feligere, in qua à laboribus, atque operibus nostris abstineendum est, sanctis questiudis, ac pijs exercitijs incumbendum.

2. Enunciat: Etiam si tam corpora, quam animæ Electorum præcipua sunt Dei Tempa: præcisèque nostras vbiuis locorum Deus exaudiat: exemplo tamen Christi, & Apostolorum templum materiale tanquam

tanquam domus Dei cum zelo, ac ardentí desiderio nobis frequentandum est; vbi se præsentem fore promisit, & exauditurum eorum preces, qui ipsum verè inuocant.

3. Enunciat: Grauiter ijs succenset Deus, qui eius domum intrant sine ueste nuptiali, sine recto corde, & alaci mente, eosque seuerè castigat.

Homilia nonæ de precibus publicis, & Sacramentis administrandis.

1. **E**nunciat: Inter varia Christianæ pietatis exercitia, nullum censeri debet cuiuscunque conditionis hominibus magis necessarium ac salutare, quam precum publicarum usus, & Sacramentorum perceptio. Per alterum enim ea petimus ab eius bonitate, quæ alioqui nullâ ratione impetrare possemus, per alterum vero ipse sese nobis fruendum, & amplectendum proponit.

2. Enunciat: Cum varia sint precum genera, Publicæ, Priuatæ, Mentales, Vocales, publicæ preces maximam vim habent ad misericordiam à Patre coelesti consequendam, & ad liberandum nos à malis quibuscunque.

3. Enunciat: Sacramentum, est visibile signum inuisibilis gratiæ, exhibens aspectui nostro, aliisque sensibus, operationem internam gratuitæ Dei misericordiæ, & obsignans cordibus nostris gratiosas Dei promissiones.

4. Enunciat: Si vocabulum Sacramenti strictiori significatione accipiat, hoc est, pro signo visibili in Nouo Test. institutionem habente, cui per expressum Dei verbum promissio gratuitæ remissionis peccatorum, sanctificatio naturæ corruptæ, & coniunctio nostri cum Christo adnexa est: Duo tantum sunt Sacraenta, i. Baptismus, & Cœna Domini. Idcirco licet absolutio promissionem habeat remissionis peccatorum, item impositio manuum in Ordinatione Ministrorum, & signum visibile, & promissionem: tamen neque Absolutio Sacramentum est, quia non habet visibile signum in Nc uo T est. institutum; Neque Ministrorum ordinatio Sacramentum est, quia non habet promissionem de remissione peccatorum, visibili signo per expressum Dei verbum annexam, sicut nec reliqua, quæ falso nominantur Sacraenta.

5. Enunciat: Docemur tam ex S. literis, quam exemplis Primæux Ecclesiæ, atque veterum Doctorum auctoritate, in administratione precum publicarum, & Sacramentorum nullam linguam peregrinam, vel auditoribus incognitam, usurpari oportere.

*Homiliae decimæ, ad eorum instructionem, qui locis
S. Scripturæ offenduntur.*

1. Enunciat S. Scripturæ phrasis, siue locutio, etiam si curiosis quotundam hominum ingenij incompta interdum, ac rudit videoatur, tales tamen locutiones non absque graui causa, & sensu commodo à Sp. Sancto traduntur. Quamobrem loquendi formulæ à S. Scriptoribus usurpatæ cum sancta reuerentia sunt accipiendæ, non ioco aut iusu ad iustam nostram condemnationem tractandæ.

2. Enunciat: Polygamia, siue pluralitas vxorum peculiari quodam priuilegio Patribus vet. Testa. quondam fuit permitta: non ad explendam carnis libidinem, sed ad prolem augendam: quia spem concipiebant de benedicto semine ab eorum progenie nascituro, tum etiam precibus suis petebant, vt illud veniret in mundum ad caput Serpentis conculcandum.

3. Enunciat: Cum legimus in S. literis de Noæ ebrietate, Loti in celu &c. Hæc non traduntur in eum finem, vt nos illorum exemplo similia committamus: hoc potius documentum inde debemus sumere: Quod si tantia tales viri timore Dei alioqui imbuti, a tantis flagitijs perpetratis semet proprijs viribus cohibere non potuerint: sed tam grauiter lapsi fuerint, vt sine misericordia Diuinæ interuentu in æternum perirent: quanto magis nobis miseris peccatoribus, qui vix aliquo Dei sensu tangimur, metuendum est iugiter, ne non solum incidamus in peccata, quod ipsis contigit, sed ne peccatis planè subigamur, & obruamur, quod illis non contigit. Ita eorum lapsus contemplatibus dabitur nobis occasio Dei bonitatem assidue inuocandi, vt gratiam suam salutarem nobis impertiri velit, qua corroborari possimus, & ab omni malo conseruari.

4. Enunciat: Etiam si pīj per ignorantiā, aut infirmitatem labuntur, non tamen ex animo in peccatis ambulant, non persistunt pertinaciter in peccatis, neque peccant sicut homines omni Dei timore exuti, quem scunt iustissimè omnia scelera punire: Sed per Dei gratiam & infinitam misericordiam resurgent a peccatis, & rursum illis bellum animosè indicunt.

5. Enunciat: Præcepta nobis a Christo tradita in Euangelio, Ordini Politico in republica administranda non aduersantur? Quicquid enim Deus tradidit in verbo suo sapientissimè atq; commodissime præcipitur, vt cunque homines vani, vacui Dei cognitione, & rerum diuinorum ignari aliter sentiant.

6. Enunciat: Qua ratione Iesus Christus reprobis scandalum dicitur, siue lapis offensionis, cum tamen propria sua culpa pereant: eadem ratione

ratione S. literæ eisdem exitij ipsorum præbent occasionem propter suam incredulitatem. Porro, sicut Christus dicitur Resurrectio, at illis solum, qui per adoptionem adsciscuntur in filios Dei. Ita S. Scriptura est potentia Dei ad salutem, sed creditibustantum.

7. Enunciat: Nihil traditum inuenitur in vniuerso S. Codice tam parui momenti (ex prauo scilicet humani iudicij sensu) quod non conduceat ad spiritualem intelligentiam, illis nimur qui in talium locorum sensibus enucleandis,diligentem operam & studium adhibebunt.

8. Enunciat: Quoties Dauid in Psalmis, Dei hostibus precatur ignominiam, opprobrium, confusionem, atque interdum exoptat ut eorum posteritas intereat inopinato aliquo exitio: Huiusmodi imprecationibus nemo offendi debet. Is enim Propheta cum esset, inflatus diuino Spiritu, & incensus zelo ardentissimo glorie Dei, talia effatus est, non ex priuato suo erga personas odio, sed errorum, scelerum, & corruptelarum (qua non sine maximo Ecclesia periculo graffari in dies cernebat & augescere) internacionem in aduersarijs Dei cupiebat: Ut etiamsi corporali exitio perirent, tamen eorum animæ saluarentur. Quo modo etiam Paulus Apostolus insignem illum fornicatorem Satanae tradidit. Sed quoniam eiusmodi precandi formæ eadem animi rectitudine, ac sinceritate à nobis concipi nequeunt, propter illam affectuum nostrorum corruptionem, qua laboramus, ab illis abstinentium esse censemus, præsertim cum nostra res priuata agitur.

Homiliae undecimæ de Eleemosynis.

1. E Nunciat: Beneficentiam erga pauperes, & opera misericordiae exigit à nobis Deus in verbo suo. Sunt autem etiam nobis metis ipsis utilia atque frugifera: Quæ si studiose ac diligenter exerceamus paupertatis mala nunquam formidabimus. His quodam modo (nempe declaratiue) remittuntur peccata nostra, & via nobis ad coelum munitur. Hæc etiam Deo tam grata & accepta sunt, ac si sibi ipsi ea præstarentur, que indigentibus elargimur.

Homiliae duodecimæ, de Christi Natiuitate & Incarnatione.

1. E Nunciat: Cum homines vniuersi peccatores euaserant ex primæ Adami peccato, atque hæredes facti essent æternæ damnationis, placuit Deo ex infinita sua misericordia, promissum suum edere de Messia vel Mediatore in hunc mundum mittendo, qui & iram Dei aduersus peccatum placaret, hominemque ex miseria abyso, in quam fuerat lapsus, liberaret.

2. Enunciat: *Iste autem Messias, siue Mediator Iesu Christus fuit natus ex Maria Virgine. Necessestas enim nostræ satutis talem nobis requirebat Mediatorem exhiberi, qui utriusque naturæ, humanæ ac diuinæ particeps, sub una & eadem persona, verè Deus & Homo esset, hoc est, Deus & Homo. Hominem oportuit esse, quoniam sicut per hominem transgressio orta est, ita æquum erat, ut per hominem satisfactionis fieret. Porro Christus induitus carne in cœlum ascendens exhibet nobis certissimum testimonium, omnes fideles in eum credentes, in eandem mansionem tandem peruencturos. Ingens quoque solatum percipitur ex illius Incarnatione, dum vel preces nostras offerimus, vel rerum angustijs premimur, quando consideramus eum fuisse hominem, eisdem quibus nos, infirmitatibus obnoxium.*

3. Enunciat: *Quinetiam Deum esse æquum necessarium fuit, quia nulla creatura pura potestatem habet, vel habere potuit Mortem abscondendi, vitamque restituendi, Infernum vincendi, & Cœlum subsequendi. Eius autem Æternitatem vel assumptionis carnis nostræ finis erat, ut Legem nostri causâ impleret, & oppressos peccati onere liberaret, Principem huius seculi foras ejiceret, nos Deo reconciliaret, ac opera Diaboli destrueret, ut sese denique propitiationem præberet pro peccatis nostris, neque verò nostris tantum, sed pro totius mundi peccatis.*

Homilia decima tertia De Passione Christi.

1. Enunciat: *Christi passio non modo æterna existit, & compen-satio plenissima pro peccatis nostris: sed & insuper præbet nobis perfectissimum omnis charitatis, & patientiae exemplum.*

2. Enunciat: *Passionis Christi tum demum memores sumus, & fructum ex eo percipimus, quando firmâ fide ipsius meritis adhaeremus, quando operam nostram, facultates ac vires nostras impendimus ad utilitatem proximi procurandam. Sic enim Christus seipsum exhausit, & exinanivit, ut nos diuites redderet.*

3. Enunciat: *Quantum peccati odium in nobis excitare debuit hæc mortis Christi contemplatio: dum cogitamus ad expianda delicta nostra oportuisse unigenitum Dei Filium indumento carnis nostræ vestiri, mortem acerbissimam obire, immo mortem crucis vilissimam & maximè ignominiosam.*

4. Enunciat: *Mors Christi, eiusque Passio tanquam salutare remedium vulneribus nostris applicatur per firmam, & viuificam fidem. Hæc autem est fiducia in Dei misericordia, qua sumus persuasi Deum nobis propitium esse, peccatis nostris ignoroscere, nosque in gratiam accipere, idque solum pro mortis ac Passionis Christi meritis.*

Homiliae decimæ-quartaæ, de Christi Resurrectione.

Enunciatur: Constat tanti ponderis esse hunc Articulum de Christi Resurrectione, ut maioris eius confirmationis causâ non recusauerit Seruator noster post gloriosam suam Resurrectionem à morte ad vitam, per spacium quadraginta dierum in terra commorari: quo scilicet altiores radices ageret in cordibus discipulorum suorum, atque adeo fidelium omnium, illius Articuliveritas.

2 Enunciatur: Non erat nobis satis ad plenam beatitudinem, vt per mortem Christi liberaremur à peccatis, nisi virtute illius Resurrectionis, iustitiâ quoque Christi indueremur. Neque prodebet, nos è mortis faucibus erexitur esse, nisi ipse resurgens aperiuerisset cœli portas, vt nos etiam ad vitam æternam ingrediremur.

3 Enunciatur: Ea est vis & efficacia Resurrectionis Christi, vt si vera, & viua fide nobis applicetur, possit nos conformes ipsi Christo facere vitæ nouitatem, hoc est, ac Sanctimoniam.

Homiliae decimæ-quintæ, de digna S. Cœnæ perceptione.

Enunciatur: Memoria mortis Christi ad Mensam Domini à fidelibus ritè celebrata, non modo illorum gratitudinem excitat, verum etiam internum quoque hominem afficit Spirituali quodam gaudio, animique tranquillitate, cogitque quodammodo fideles Dei seruos Redemptoritam beneficium se gratos ostendere per vitæ Sanctitatem, & pietatis studium.

2 Enunciatur: Tria censemur ei necessaria, qui cum fructu cupit ad Mensam Dominicam accedere. Primo, vt rectè istud Mysterium intelligat, hoc est, non esse nudum signum rei absensis, sed corporis, & sanguinis Domini participationem, per fidem & Spiritus Sancti operationem. Ex quo fit, vt non solum animæ ad vitam æternam enutriantur, sed etiam spe certa suo tempore corpora resurgent ad immortalitatem. Deinde ei caendum, ne Sacrificium commemorationis conuertat in Sacrificium proprium, siue materiale, vel communem Cœnam mutet in conuiuium priuatum, vel alteram partem cœnæ sumat, alteram omittat, vel illud præ posterè applicet defunctis, quod in beneficium viuorum institutum est. Tertiò requiritur, vt ad S. Mensam accedat firma fide munitus, qua Christum sibi proprium efficit, dum ipsius merita sibi ipsi applicat. Postremò, dignum huius cœnæ conuiuam adferre secum oportet vitæ nouitatem, probitatis, & sanctimoniarum studium.

Homiliae

*Homiliae decimæ-sextæ, de descensu Spiritus Sancti, &
eius donis in Feste Pentecostes.*

1. **E**nunciatur: Spiritus Sancti est essentia Diuina & spiritualis, Tertia deitatis in Trinitate persona, à Patre atque Filio distincta, ab utroque tamen promanans.

2. Enunciatur: Inter opera mirabilia Spiritus Sancti, quibus palam orbi patefecit diuinam suam potentiam, primum occurrit Patriarcharum & Prophetarum prisci temporis inspiratio & illuminatio, qui Prophetiæ dono prædicti, atque futuri Messiae quadam cognitione imbuti de rebus, multis post seculis, euenturis verissimè prædixerunt. Secundo, Spiritus Sancti admirabilis virtus apparuit in Seruatoris nostri conceptione ac incarnatione. Tertio in humani generis interna ~~mutacione~~ siue regeneratione atque sanctificatione. Eius enim solius instinctu piorum corda excitantur ad bona opera facienda, quæ Deo habentur grata, ut pote voluntati eius conformia. Quare si quis perspiciat opera sua ad normam verbi Diuini congruere, potest certo sibi persuadere, se Spiritu Sancto imbutum esse.

3. Enunciatur: Cum Christus Seruator pollicitus esset discipulis suis, semper illis alium Paracletum, qui in omnem veritatem eos perducere, non solis Apostolis suis alligauit hanc promissionem, sed eam pertinere voluit ad uniuersam Eccleiam, quam per omnes mundi ætas praesentia sua conseruat, & gubernat.

4. Enunciatur: Vt cunque vero Spiritus Sancti praesentia Ecclesiæ promissa est, Romana nihilominus Ecclesia eum sibi nullo iure potest vendicare. Quoniam Ecclesia vera, cui facta est ista promissio, fidelium est congregatio, & Electus Dei populus: Domus est superstructa fundamento Prophetarum & Apostolorum, cuius præcipuus & angularis lapis est ipse Christus: & huius Ecclesiæ sunt duas notæ, quibus præcipue dignoscitur, Sana nimirum, & incorrupta doctrina, & Sacramentorum iuxta institutionem Christi recta administratio. At ab istiusmodi Ecclesia plurimum abhorret Ecclesia Romana, qualisiam existit, quia nequeret in Christi doctrinam ab humano fermento puram, neque Sacraenta eius administrat eo modo, quo ipse prescrivit Verbo suo.

Homiliae 17. pro Rogationis Septimana.

1. **E**nunciatur: Omnes spirituales gratiae, & dona, & quodcumque bonum siue ad animam spectans, siue ad corpus, siue extra corpus a solo Deo tanquam omnis bonitatis fonte & authore diminantur.

Homiliae decimæ-octauæ, de Matrimonii statu.

1. Enunciat: Matrimonium a Deo institutum est, vt vir & foemina in legitima & amica societate vitarent fornicationem, liberos procrearent ad Christi regnum & Ecclesiam propagandam.

2. Enunciat: Concordia inter coniuges est res adeo cœlestis, & diuina, vt diligenti & deuota ad Deum oratione præcipue sit fouenda.

Homiliae contra otium decimæ-nonæ.

1. Enunciat: Homo ad otium, & quietem minimè nascitur, sed vt iuxta suam vocationem, aut mente, aut corpore, aut vtroque ad huius vitæ compendia honestè paranda, & bonum proximi promouendum, sudet & laboret.

Homiliae vicefimæ, de pœnitentia.

1. Enunciat: Medium pacandi Deum iratum, quando pœnas nobis infligere decreuerit, est toto corde à peccatis nostris ad Deum, per pœnitentiam & fidem in Christum, nosmet conuertere.

2. Enunciat: Qui veritatem agnitam penitus deferendo, Christum eiusque verbum odio prosequendo peccant in Spiritum Sanctum, desperationis barathro immerguntur, & nequeunt resipiscere.

3. Enunciat: Quatuor sunt pœnitentiae partes. 1. Cordis contritio propter peccata. 2. Syncera & seria peccatorum agnitione, & confessio coram Deo. 3. Viua fides in promissionibus Euangeli. 4. Noua vita, & in edendis fructibus pœnitentia dignis, actuosa.

4. Enunciat: Vtunque fideles iuxta Dei verbum, sibi inuicem confiteri peccata teneantur, ad fraternalm reconciliationem ineundam, tamen auricularis confessio Sacerdoti enunciata nullum habet fundamentum in sacris literis.

5. Enunciat: Quatuor præcipua sunt resipientiæ motiva. 1. Dei mandatum. 2. gratiosæ promissiones factæ peccatoribus resipientibus. 3. Peccati fœditas & spurcites. 4. Vitæ nostræ breuitas & fragilitas.

*Hort wants of Homily agst Disobedience and
wilfull Rebellion.* De

De Episcoporum & Ministrorum consecratione.

Libellus de consecratione Archiepiscoporum, & Episcoporum, & 36. ordinatione Presbyterorum, & Diaconorum, editus nuper tempore
ius Eduardi sexti, & auctoritate Parlamenti illis ipsis temporibus
confirmatus, omnia ad eiusmodi consecrationem & ordinationem ne-
cessaria continet: & nihil habet quod ex se sit aut superstitionis aut im-
pium: itaque quicunque iuxta ritus illius libri consecrati aut ordinati
sunt, ab anno secundo predicti Regis Eduardi usque ad hoc tempus,
aut in posterum iuxta eodem ritus consecrabuntur aut ordinabuntur,
rite atque ordine atque legitime statuimus esse & fore conseruatos &
ordinatos.

De ciuilibus Magistratibus.

Regia maiestas in hoc Anglia regno, ac cæteris eius dominijs sum- 37.
mam habet potestatem, ad quam omnium statuum huius regni,
sive illi Ecclesiastici sunt, sive Ciuiiles in omnibus causis suprema gu-
bernatio pertinet, & nulli externæ iurisdictioni est subiecta, nec
esse debet.

Cum Regia Maiestati summam gubernationem tribuimus, quibus
titulis intelligimus animos quorundam calumniatorum offendit, non
damus Regibus nostris, aut verbi Dei, aut Sacramentorum administrationem,
quod etiam iniunctiones ab Elizabetha Regina nostra nuper
edita, apertissimè testantur. Sed eam tantum prærogatiua quam in
sacris Scripturis à Deo ipso, omnibus pijs Principibus videmus semper
fuisse attributam: hoc est, ut omnes status atque ordines fidei suæ à
Deo commissos, sive illi Ecclesiastici sint, sive Ciuiiles in officio con-
tineant, & contumaces ac delinquentes gladio ciuili coerceant. Ro-
manus Pontifex nullam habet iurisdictionem in hoc regnum Angliae.
Leges regni possunt Christianos propter capitalia & grauia crimina
morte punire. Christianis licet ex mandato magistratus arma porta-
re & iusta bella administrare.

De illicita bonorum communicatione.

Facultates & bona Christianorum non sunt communia quoad ius 38.
& possessionem, (vt quidam Anabaptistæ falso iactant) debet tamen
quisq; de his quæ possidet, pro facultatum ratione pauperibus eleemosy-
nas benignè distribuere.

De Iureiurando.

39. **V**enadmodum iuramentum vanum & temerarium à Domino nostro Iesu Christo & Apostolo eius Iacobo, Christianis hominibus interdictum esse fatemur: ita Christianorum Religionem minimè prohibere censemus, quin iubente magistratu in causa fidei, & charitatis iurare licet, modò id fiat iuxta Prophetæ doctrinam, in iustitia, in iudicio, & veritate.

Confirmatio Articulorum.

Hic liber antedictorum articulorum iam denuò approbatus est per Hassensem & consensum serenissimæ Reginæ Elizabethæ Dominae nostræ, Dei gratia Angliæ, Franciæ, & Hiberniæ Reginæ, defensoris fidei, &c. retinendus, & per totum regnum Angliæ exequendus. Qui articuli & lecti sunt, & denuò confirmati subscriptione D. Archiepiscopi, & Episcoporum superioris domus, & totius cleri inferioris domus in conuocatione, Anno Domini 1571.

LIBER

L I B E R
P R E C V M
P V B L I C A R V M,
A D M I N I S T R A T I O -
N I S S A C R A M E N -
T O R V M:

Aliorumq; Rituum,
E T C E R E M O N I A R V M
& Ecclesie
A N G L I C A N A.

LIBRARY
THE VICTORIAN
MUSEUM OF
OPTICAL ILLUSION
AND SCIENCE
OF SIGHT
BY
JOHN
HARVEY
LONDON
1859

NIHI L unquam fuit humana sapientia tam bene constitutum, aut constabilitum firmius, quod per processu temporis non vergit in deteriori, & à prima integritate nullum discedit. Et ut alia exempla taceamus, hoc manifestum est in publica domini cultus forma, quam veteres Liturgiam vocare consueverunt. De huius origine si quis consulat authenticos Scriptores, innueniet non alia ratione institutam esse, quam ut fides, pietas, ac Religio crescerent, & doctrina Christiana latius propagaretur. Nam sancti Patres ita illam ordinaverunt, ut tota Sancta Biblia, aut maior horum pars in cœlo semel in anno perlegeretur, hoc consilio, ut clerici, & presertim Ecclesie Ministri frequenti sacre Scriptura lectione, & meditatione, seipso excederent ad pietatem, instrucliores redderentur ad Ecclesiam verbo vita pascendam, & ad sane doctrinæ aduersarios coargundos. Deinde, ut populus ex quosidiana Sacrorum librorum lectione in Templis adolesceret subinde magis ac magis in vera cognitione Dei, & Domini nostri Iesu Christi, & vera Religionis studio ac amore accenderetur. Sed multis retro abhinc annis, hec pia & salutaris Patrum constitutio ita neglecta, & immutata fuit additione inanum repetitionum incertarum historiarum, Responsiorum, lectionem ex Patribus, ut Synodalibus constitutionibus, ut semper fere cum inciperet liber aliquis sacerlegi, priusquam trium aut quatuor capitum lectiones absoluenter, pro reliquialibi parte legenda nihil tempore superesset. Exempli gratia, Viso Esaie Propheta incipiebat prima Dominica Adventus, similiter liber Genesios, Dominica Septuagesima: sed incipiebat tantum, quia nunquam finiebatur, & adhunc modum reliqui sacre Scriptura libri mutilate legebantur. Præterea etiam Paulus iubeat sacram lectionem fieri lingua vulgari & notâ, ut inde Ecclesia edificetur, ramen aliquot seculis sacri Libri prelegebantur Anglis Latine, ut is qui legeret plerunque daret sano mente sonum, & vox tantum aërem & aures feriret, cor vero & Spiritus fructu vacarent. Adhac, etiæ Sancti Patres diuiserunt Psalmos in septem partes, quas nocturnas preces vocant, ut Psalterium integrum singulis septimanis absoluveretur, raro tamen his posterioribus seculis huic ordinationi fuit satisfactum, sed singulis diebus idem Psalmi repetebantur, alijs interim omnino omisis. Postremo, tantus fuit numerus, tanta varietas regularum, ut loquebantur Pice, tot mutationes in officio Ecclesiastico, ut resolutioni libri ad inveniendum quid legeretur, plus negotij & difficultatis faceſſeret, quam lelio ciuius quod fuerat inventum. Horum & similiū incommodearum consideratione, officium Ecclesiasticum iuxta sanctorum Patrum consilium ad primam institutionem reuocauimus. Et ut omnia sint in promptu, proximum est Calendarium facile intellectu, & in quo quantum fieri potuit, totius Scripturæ continua lectio ordine proponitur, ita ut nulla sit interrupcio aut separatio locorum infra-

cris Biblys coniunctorum. Hoc ut commode fieret, necesse fuit omittere Antiphonas, Responsoria, Imitatoria, & alia quadam similia, quibus perpetuus contextus, & continua Scriptura lectio fuit interrupta. Et quia condicit ad huius ordinis & perpetui contextus sacrorum librorum intellectum, præmiserunt quosdam Canones, idèo aliquos huic operi præfigimus, qui ut numero paucii, ita intellectu sunt facillimi: quamobrem hic sacrarum lectionum ordo, ita dispositus, proprius ad sanctorum Patrum instituta accedit, & multò commodior & utilior est, quam fuerit ille quo anteā usus. Quod antea maiorem habet utilitatem, vel ex eo facile intelligi potest, quod in eo multa incerta, quadam confusa, nonnulla superstitione expunguntur, & nihil iam continet præter purum Dei verbum, & sacras literas, vel quod euidenti & necessariā consecutione ex istis deducitur, idque tam perspicuā methodo, & eo idiomate, ut à lectoribus & auditoribus haud difficile percipi & retineri possit. Est præterea haec ordinatus commodior propter breuitatem, regularum paucitatem & perspicuitatem. Et quia Ecclesia Ministri hoc tantum libro, & diuinis codicibus usuntur in peragendis sacris, plebs in libris ad publicum Dei cultum necessariis coemendis minori quam anteā sumptu onerabitur. Est illud in hac ordinatione laudabile & decorum, quod in omnibus huius regni Ecclesiis, eadem sunt lectiones & cantiones, cum anteā singula Diaecesis suam habuerint ordinationem, dum alijs Salisburensem, alijs Herfordensem, alijs Eboracensem, aut Lincolnensem usum &c. sequerentur.

Si autem quisquam queratur difficultem esse hanc ordinationem, præterea quod oportet illiciam omnia ex libro recitari, cum anteā ex solo audiū propter crebram repetitionem multa addisci potuissent: is si uitilitatem & scientiam, quam ex quotidiana sacrorum librorum lectione consequeretur, cum labore conferet, facile hanc molestiam devorabit. Quia vero nulla ordinatio tam perspicue institui potest, de qua in quotidiano uero non oriantur interdum dubitationes, constitutum est, ut quoties inter Ministros huiusmodi dubia occurrent, deferantur ad Diaecesis Episcopum, aut illo ambigente, ad Archiepiscopum, quorum iudicio in hac re acquiescent, modo nibil constituant, quod palam huic ordinationi aduersetur.

Et quamvis hæc Præfatione constitutum est, ut in Ecclesia omnia lingua Anglianâ psallantur & legantur, eum scilicet in finem, ut tota Congregatio ex eo adscicetur, ne tamen prohibetur, quin qui preces Matutinas & Vespertinas priuatim recitant, easde in lingua quacunq; sibi metu intellectu recitare possint. Omnes item Ministri & Diaconi preces Matutinas & Vespertinas singulis diebus publicè vel priuatim perlegere obstringuntur, nisi aut predicando, aut studio Theologia incumbendo, aut aliâ aliquâ gravi causa impediuntur. Parochi similiter qui in Ecclesijs Parochialibus aut Sacellis ministrant, domi existentes, & nullâ legitimâ causâ impediti, in Ecclesia Parochiali, vel Sacello ubi ministrant, easdem preces perlegent, & aliquantisper antequam incipient, campanam pulsabunt, ab alijs necessariis occupationibus liberri, ad verbū Dei audiendum, & comprecandum connoscens.

InDEX & CALENDARIUM QUO EXPRIMITUR ORDO PSALMORUM & LECTIONUM, AD PRECES MATUTINAS & VESPERTINAS
PER TOTUM ANNUM, EXCEPTIS QUIBUS DAM FESTIS PROPRIJS, QUEMADMODUM REGULAS SUBSEQUENTES PLANIUS EXPLICABUNT.

TO tum Psalterium prælegitur singulis mensibus : & quia non est idem numerus dierum in omnibus, sed aliqui plures, aliqui pauiores dies habent, placuit eos pares facere, quantum ad numerum dierum, hac ratione.

Cuilibet Mensi, quantum ad nostrum institutum attinet, deputantur tringinta dies.

Et quia Ianuarius & Martius vnum & tringinta habent dies in Calendarijs, & horum medio Februarius viginti octo tantum, ideo is ab uno quoque illorum vnum mutuabitur diem. Ita ut Psalterium quod legi debet mense Februario, incipiatur ultimo Ianuarij, & finiatur primo Martij.

Cum autem Maius, Iulius, Augustus, October & December, singuli tringinta & vnum dies habeant, constitutum est, ut Psalmi qui penultimo die leguntur, sequente etiam die, id est, ultimo, repetantur, ut Psalterium primo die sequentium mensium possit incipi.

Iam ad intelligendum qui Psalmi singulis diebus debeat prælegi, inspice numerum in Calendario, qui adscriptus est Psalmis, & tunc quare eundem numerum in hac tabula, quo inuenio, videbis, qui Psalmi ad preces Matutinas & Vespertinas debeat recitari.

Quia vero Psalmus 19. diuisus est in 22. periodos, & prolixior est, quam ut uno tempore legatur, constitutum est, ut una vice quatuor aut quinque periodi tantum legantur, ut in tabula signatum deprehendas.

Hoc autem considerandum est, quod in hac tabula, & in tota ordinatione, ubi mentio fit de numero Psalmorum, sequuti simus supputationem Hebræorum,

*Sequitur tabula monstrans ordinem Psalmorum, ad
Matutinas & Vespertinas preces.*

P S A L M I.

Dies.	Matutinæ.	Vespertinæ.
1	1.2.3.4.5.	6.7.8.
2	9.10.11.	12.13.14.
3	15.16.17.	18.
4	19.20.21.	22.23.
5	24.25.26.	27.28.29.
6	30.31.	32.33.34.
7	35.36.	37.
8	38.39.40.	41.42.43.
9	44.45.46.	47.48.49
10	50.51.52.	53.54.55.
11	56.57.58.	59.60.61.
12	62.63.64.	65.66.67.
13	68.	69.70.
14	71.72.	73.74.
15	75.76.77.	78.
16	79.80.81.	82.83.84.85.
17	86.87.88.	89.
18	90.91.92.	93.94.
19	95.96.97.	98.99.100.101.
20	102.103.	104.
21	105.	106.
22	107.	108.109.
23	110.111.112.113.	114.115.
24	116.117.118.	119. Inde.4.periodi.
25	Inde 5.periodi eiusdem.	Inde 4.periodi eiusdem.
26	Inde 5. periodi eiusdem.	Inde 4.vltimi eiusdem.
27	120.121.122.123.124.125.	126.127.128.129.130.131.
28	132.133.134.135.	136.137.138.
29	139.140.141.	142.143.
30	144.145.146.	147.148.149.150.

Or do

*Ordo quo reliqua Scriptura præter
Psalterium perlegatur.*

VEtv s Testamentum, tam in Matutinis quam in Vesperis primis lectionibus destinatur, & singulis annis totum absolu debet, quibusdam tantum libris & capitibus exceptis, quæ omittuntur, propterea quod ad ædificationem minus ac reliqua conferre videantur.

Nouum Testamentum, alteri lectioni inferuit in Matutinis & Vesperris : & singulis annis ter perlegetur, vñà cum Epistolis & Euangelij, excepta Apocalypsi, ex qua lectiones aliquot depromptæ Festis quibusdam proprijs designantur.

Vt autem scias quæ lectiones quolibet die legi debeant, quære diem Mensis in sequenti Calendario. Isthic enim libros & capita inuenies lectionum, quæ ad Matutinas & Vespertas recitabuntur.

In Festis mobilibus, immobilibus, & Dominicis quæ proprijs habent Psalmos & Lectiones, omittentur Psalmi & Lectiones nominatae in Calendario.

Sciendum est etiam, Collectam, Epistolam, & Euangeliū Dominicæ diei, repeti per totam septimanam, nisi inciderit Fœlum quod proprium habet officium.

In Bolismo vel Biisextili, quo vicesimus tertius dies Februarij in duos diuiditur, vtriusque diei idem est officium.

Vbicunque principium Lectionis, Epistolæ vel Euangeliū non exprimitur, incipendum est a principio capitii.

Etybicunque non exprimitur finis Lectionis, legendum est ad finem capitii.

Quoties primum caput diui Matthai legitur, vel pro Lectione, vel pro Euangeliō, incipies ab his verbis: *Iesu verò Christi Nativitas sic habet, &c.* Et tertium caput Euangeliū secundum diuum Lucam: legitur ad hæc verba: *Ut putabatur filius Ioseph.*

Lectiones

Lectiones propriæ quæ pro primis Lecti-
onibus recitabuntur, per totum annum, diebus
Dominicis, ad Preces Matutinas, & Vespertinas. Et
pro quibusdam etiam diebus solennioribus
Lectio[n]es Secunde.

<i>g Dominice de Aduent.</i>	<i>g Matu-</i>	<i>Vesper-</i>	<i>g Dominice post Pascha.</i>	<i>g Ma-</i>	<i>g Ve-</i>
	<i>tine.</i>	<i>tine.</i>		<i>tutine.</i>	<i>pertina.</i>
1	Esa. 1.	Esa. 2.	1	Num. 16.	Num. 22.
2	5	24	2	23	25
3	25	26	3	Deut. 4.	Deut. 5.
4	30	32	4	6	7
			5	8	9
<i>g Dominice post Natalē Domini.</i>					
1	37	38			
2	41	43			
<i>g Dominice post Epiphaniam.</i>					
1	44	46	<i>g Die Pente-</i>		
2	51	53	<i>coſtes.</i>		
3	55	56	1. Lectio.	Deut. 16	Sap. 1.
4	57	58	2. Lectio.	Act. 10.	Act. 19.
5	59	64		Aperiēs au- tem Perrus os, &c.	Faſtū eſt au- tē cū Apollo eſter cor &c. vſq; ad his autē expletis
<i>g Septuagesima.</i>	Gen. 1.	Gen. 2.	<i>g Dominica Trinitatis.</i>		
<i>g Sexagesima.</i>	3	6	1. Lectio.	Gen. 18.	Iosue. 1.
<i>g Quinquage- ſima.</i>	9	12	2. Lectio.	Matt. 3.	
<i>g Quadrage- ſima.</i>					
1	19	22	<i>g Dominica post Trinitatem.</i>		
2	27	34	1	Iosu. 10.	Iosu. 13.
3	39	42	2	Iudic. 4.	Iudic. 5.
4	43	45	3	1. Reg. 2.	1. Reg. 3.
5	Exo. 3.	Exo. 5.	4	12	12
6	9	10	5	15	16
<i>g Pascha.</i>			6	2. Reg. 22.	2. Reg. 21.
1. Lectio.	Exo. 12.	Exo. 14.	7	22	24
2. Lectio.	Rom. 6.	Act. 2.	8	3. Reg. 13.	3. Reg. 17.
			9	18	19

Dominica post Trinitatem.	Matu- rine.	Vesper- tine.	Dies.	Matutine.	Vespertine
10	3.Reg.21.	3.Reg.22.	<i>Innocentum.</i>	Iere.31. ad ver.18	Sap.1.
11	4.Reg.5	4.Reg.9.	<i>Circumcisio.</i>		
12	10	18	1.Lectio.	Gen.17.	Deu.10. v.12.ad fin.
13	19	23			
14	Iere.5.	Iere.22.	2.Lectio.	Rom.2.	Col.2.
15	35	36	<i>Epiphania.</i>		
16	Ezecl.2.	Ezecl.14	1.Lectio.	Esa.40.	Esa.49.
17	16	18	2.Lectio.	Luc.3.	Ioan.2. ad ver.12.
18	20	24			
19	Dan.3.	Dan.6.	<i>Conuers. Pauli.</i>		
20	Ioel.2.	Mich.6.	1.Lectio.	Sap.5.	Sap.6.
21	Abac.2.	Pro.1.	2.Lectio.	Act.22. ad ver.22	Act.26.
22	Pro.2.	3			
23	11	12	<i>Purificationis</i>	Sap.9.	Sap.12.
24	13	14	<i>Maria Virg.</i>		
25	15	16	<i>Matthia Apost.</i>	Sap.19.	Eccles.1
26	17	19			

*Propriae Lectiones Festo-
rum dierum.*

Dies.	Matutine.	Vespertine
Andr. Apost.	Pro.20.	Pro.21.
Tho. Apost.	23	24
<i>¶ Natalis Domini.</i>		
1.Lectio.	Esa.9.	Esa.7. ver.10.ad finem.
2.Lectio.	Luc.2. vñq; ad ho- minibus obo- næ voluntati.	Tit.3. v.4.ad fin.
<i>Stephani protho- martyris.</i>	Pro.28.	Eccle.4
1.Lectio.	Act.6.&7	Act.7.
2.Lectio.	Stepha.pie- nus vñq; ad Ez post.40.	vers.30.ad vers.55.
<i>Iohannis Evan- gelisti.</i>		
1.Lectio.	Eccles.5	Eccles.6
2.Lectio.	Apo.1.	Apo.22
<i>Cæna Dom.</i>		
<i>Parasceues.</i>		
<i>Vigilia Pasch.</i>		
<i>Feria 2. post Pas- cha.</i>		
1.Lectio.		Exo.16.
2.Lectio.		Matt.28
<i>Feria 3. post Pascha.</i>		Act.3.
1.Lectio.		Exo.20.
2.Lectio.		Luc.24 vñq; ad Ec ecce duo.
<i>Marci Evanç.</i>		
<i>Phil. & Iacob.</i>		
<i>Ascensionis Domini.</i>		

Dies.	Matusine.	Vespertina.	Dies.	Petri Apostoli.	Eccl. 15	Ecclus. 19
<i>Feria 2. post Pentecostes.</i>			1. Lectio.	Gen. 11. ad ver. 10.	Nom. 11 verf. 16. ad vers. 30.	1. Lectio.
2. Lectio.	Cor. 12.		2. Lectio.			Act. 3.
<i>Feria tertia.</i>	1. Reg. 19. verl. 18. ad fin.	Deu. 30.	<i>Iacobi Apostoli.</i>		Eccl. 21	Ecclus. 23
<i>Barnabe Apostoli.</i>			<i>Bartholom.</i>		25	29
1. Lectio.	Eccle. 10.	Eccles. 12.	<i>Matthei Apost.</i>		35	38
2. Lectio.	Act. 14.	Act. 15. ad ver. 36.	<i>Michaelis Arch. angeli.</i>		Ecclus. 39	Ecclus. 44
<i>Iohannis Bapt.</i>			<i>Luce Euang.</i>		51	Iob. 1.
1. Lectio.	Mal. 3.	Mal. 4.	<i>Simeon & Iuda.</i>		Iob 24.25	Iob. 42.
2. Lectio.	Mat. 13.	Mat. 14. ad ver. 13.	<i>Omnium Sancto-</i> <i>rum.</i>	1. Lectio.	Sap. 3. ad ver. 13.	Sap. 5. ad ver. 17
			2. Lectio.		Heb. 11. verl. 34 cha. 12 verl. 7.	Apo. 19 ad ver. 7.

Psalmi proprij Festorum.

	Matutina.	Vespertina.
Die Natalis Domini.	Psal. 19.45.85.	88.110.132.
Die Pascha.	Psal. 2.57.111.	113.114.118.
Die Ascensionis Do- mini.	Psal. 8.15.21.	24.68.108.
Die Pentecostes.	Psal. 46.67.	104.145.

DE

De Anno & partibus eius.

Annus propriè est illud spatiū temporis, quo Sol totum suum Zodiacum siue signiferum peragrat: quod tempus comprehendit dies 365. & sex horas ferme: Qui dies efficiunt hebdomadas 52. & diem præterea vnum.

Sex illæ horæ quater collectæ, integrum diem, quarto quoque anno efficiunt intercalandum. Qui dies ita inferendum videbatur, ut temporum ratio Solis itineri perpetuo congrueret, vtque Solstitia & Äquinoctia, cætera anni tempora, eisdem menses tanquam sedes obtinerent: quòdque dies reliqui omnes, adeoque festa Immobilia, quæ vocant, easdem literas retineant, nec suis sedibus pellantur.

Quare in anno quarto, legendum est in fine mensis Februarij, videlicet 25. die, in sede litera F, bis Mat. Mat. vt sextus dies Kalendarum (inde anno nomen Bissexto vel Bissextili) bis nominetur, propter diem illum quarto quoque anno ibidem inferendum. Vnde prima ex duabus illius anni literis Dominicalibus seruit usque ad diem 24. Februarij, secunda vero inde usque ad anni finem.

Hebdomada siue Septimana.

Annus Solaris siue Communis habet Hebdomadas 52, & vnum diem. Præterea Hebdomada habet dies septem. Horum appellations partim a recepto usu Ecclesiæ, partim à Iudeis & Astrologis ad nos transmissæ sunt, quorum diuersitatem hæc tabella ostendit:

<i>Iudei</i>	<i>Astrologi</i>	<i>Christiani</i>
Prima vel vna Sabbatorum	Solis	Dominicus dies.
Secunda	Lunæ	Secunda
Tertia	Martis	Tertia
Quarta	Mercurij	Quarta
Quinta	Iouis	Quinta
Sexta	Veneris	Sexta
Sabbatum	Saturni	Feriae.
	Dies	Septima

Cylcus Solaris.

Mutatio literæ Dominicalis partim contingit ob reliquum diem super integras hebdomadas, partim ob ~~intervallum~~ quaternis annis recurrentem, non potest ipsa in sua principia reuolui citius, quam viginti octo annorum perpetuo interuallo. Quater enim 7. efficiunt 28. Proinde hic Cylcus literarum Dominicalium complectitur 28. annos, & vocatur Solaris, quia ab ipsis ambitu per signiferum pender. Cuius initium a Bissextili anno, in quo prior litera Dominicalis G esset, posterior F, non inconcinnè factum est, nempe ut anticipatio illa à posteriore litera in primam recurreret.

Ipsum Cyclum hic in tabella subiçimus.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Cyc. Sola.
G	E	D	C	B	G	F	E	D	B	A	G	F	D	Lit. Dom.
F			A			C			E					Bissextil.
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24					Cyc. Solar.
C	B	A	F	E	D	C	A	G	F					Lit. Dom.
			G			B								Bissextil.
25	26	27	28											Cyc. Solar.
E.	C.	B.	A.											Lit. Dom.
D														Bissextil.

Iam vt huius tabellæ usus sit, tribue anno Domini 1560. unitatem, proximo binarium, tertio inde ternarium, donec ad finem peruenias. Itaque annus hic præsens 1560. currentis Cycli Solaris est, 1, qui pariter cum 1587. anno terminabitur, ita vt anno 88. supra 1500. ordo iterum redeat ad unitatem, atq; ita deinceps, quam diu hic mundus duraverit.

Litera Dominicalis ea est, quæ sub ipso aureo numero posita, inuenitur. Si duæ occurrerint, est annus Bissextilis. Et litera quæ superiorem locum occupat, est Dominicalis, usque ad ferias Matthiæ, quæ inferiorem, usque ad finem anni.

Eadem ratione indagatur Aureus numerus & Epactæ, de quibus vide subiectam tabellam.

Aureus nu.	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Epactæ.	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23		
Aureus nu.	14	15	16	17	18	19	1	2					
Epactæ	4	15	26	7	18	29	11	22					

De inuentione Paschatis, in perpetuum.

Litera Dominicalis.

Aureus numer.	A	B	C	D	E	F	G
1	April. 9.	10	11	12	6	7	8
2	Mar. 26.	27	28	29	30	31	April. 1.
3	April. 16.	17	18	19	20	14	15
4	April. 9.	3	4	5	6	7	8
5	Mar. 26.	27	28	29	23	24	25
6	April. 16.	17	11	12	13	14	15
7	April. 2	3	4	5	6	M. 31	April. 1.
8	April. 23.	24	25	19	20	21	22
9	April. 9.	10	11	12	13	14	8
10	April. 2.	3	M. 28	29	30	31	April. 1.
11	April. 16.	17	18	19	20	21	22
12	April. 9.	10	11	5	6	7	8
13	Mar. 26	27	28	29	30	31	25
14	Apr. 16.	17	18	19	13	14	15
15	Apr. 2	3	4	5	6	7	8
16	Mar. 26	27	28	22	23	24	25
17	Apr. 16.	10	11	12	13	14	15
18	Apr. 2.	3	4	5	M. 30	31	April. 1.
19	Apr. 23.	24	28	19	20	21	22

In loco correspóndente numero aureo & litera Dominicali, inuenies quota die Martij vel Aprilis erit Paschatis dies. Martius notatur hoc modo Mar. vel M. Aprilis vero hac nota, Apr. vel Ap.

Defestis Mobilibus.

Inuenio tempore Paschatis, reliquorum Festorum, quæ mobilia nuncupantur, tempora, sine uslo negotio præfiniri possunt, quoniam eodem semper interuallo aut præcedunt Pascha, aut sequuntur, ut ex hac tabella patet :

Septuagesima	Antecedit	festum	8	Hebdom-
Sexagesima	{			
Quinquagesima	{ Pascha-	tis	7	dibus.
Quadragesima				
Rogationes	{ sequun-	cha	5	Hebdomadis.
Pentecoste				
Trinitatis	{ tur Pas-	cha	7	8

Festum Ascensionis Domini sequitur Dominicam Rogationum proximo die Iouis, seu feria quinta.

Interallum vocant vulgo spatiū inter festum Nativitat. Domini & Dominicam Quinquagesimæ comprehensum, quod plerumque præter integras hebdomadas dies aliquot continet, quos appellant concurrentes.

Don inica prima Aduentus, semper ea est, quæ Barbaræ festum proxime antecedit.

Immobilia Festi.

Reliqua festa dicuntur Immobilia, quia singula eidem tum diebus mensium, tum literis septenariis, velut perpetuis sedibus adfixa sunt. De quibus in genere hiversus, quamvis inconditi, non tamen inutiles vulgo circumferuntur.

Sex sunt ad Purificacionem, sex sunt usque Philippi,
Ad Iacobum totidem, nouem sunt ad Michaelem,
Sex ad Martini, sex ad Natalia Christi,
Addet dies octo, totus complebitur annus.

Januarius habet 31. dies.

			¶ Matu- tinæ.	¶ Vesper- tinæ.	
		Pf.	Lect. 1. 2.	Lect. 1. 2.	
3	A	Kalena.	Urc. Dom.	1 Gen. 17.	Deut. 10.
	b	4	No.	2 Gen. 1.	Col. 1.
11	c	3	No.	3 3	Gen. 2.
	d	Paid. No.	4	5	Rom. 1.
19	e	Nonas.	5	7	6
8	f	8	Id. Epiph. Dom.	6 Esa. 60.	8
	g	7	Id.	7 Gen 9.	49.
16	A	6	Id.	8 13	Ioan. 2.
5	b	5	Id.	15	Rom. 5.
	c	4	Id.	10 17	12.
1;	d	3	Id.	18 19	14.
2	e	Prid. Id.	Sol in Aqua.	12 21	16.
	f	Idem.		13 23	20.
10	g	19	kl. Februarij.	14 25	22.
	A	18	kl.	15 27	24.
18	b	17	kl.	16 29	26.
7	c	16	kl.	17 31	28.
	d	15	kl.	18 33	30.
15	e	14	kl.	19 35	32.
4	f	13	kl.	20 38	34.
	g	12	kl.	21 40	36.
12	A	11	kl.	22 42	37.
1	b	10	kl.	23 44	1. Cor. I.
	c	9	kl.	24 46	2.
9	d	8	kl. Con. Pauli	25 Sap. 5.	3.
	e	7	kl.	26 Gen. 48.	4.
17	f	6	kl.	Act. 22.	5.
6	g	5	kl.	Sap. 6.	6.
	A	4	kl.	Mat. 23.	Act. 26.
14	b	3	kl.	Gen. 49.	1. Cor. 7.
3	c	Prid. kl.		Exo. 1.	8.
			27 50	3.	9.
			28 Exod. 2.	5.	10.
			29 4	7.	11.
			30 7	8.	12.
			31 9	10.	

¶ Februarius habet 28. dies.

¶ Matu-
tinæ.

¶ Vesper-
tinæ.

	Pf.	Lect. I.	z.	Lect. I.	z.
d	Kalend.	Hic iejunan.	2	Exod. 11.	Marc. 1.
11	e 4.	No. Puris. Mar.	3	Sap. 9.	2
19	f 3.	No.	4	Exo. 13.	3
8	g Prid. No.		5	15	4
	A Nonas.		6	17	5
16	b 8.	Id.	7	19	6
5	c 7.	Id.	8	21	7
	d 6.	Id.	9	23	8
13	e 5.	Id.	10	32	9
2	f 4.	Id.	11	34	10
	g 3.	Id. Sol. in Pisces.	12	Leuit. 19.	11
10	A Prid. Id.		13	26	12
	b Idus.		14	Nu. 12.	13
18	c 16.	kl. Martij.	15	14	14
7	d 15.	kl.	16	17	15
	e 14.	kl.	17	21	16
15	f 13.	kl.	18	23	Luc. di. 1.
4	g 12.	kl.	19	25	di. 1.
	A 11.	kl.	20	30	24
12	b 10.	kl.	21	32	27
1	c 9.	kl.	22	36	Galat. 1.
	d 8.	kl.	23	Deut. 2.	31
9	e 7.	kl.	24	4	2
	f 6.	kl. Matthia Ap.	25	Sap. 12.	3
17	g 5.	kl.	26	Deut. 6.	5
5	A 4.	kl.	27	8	6
	b 3.	kl.	28	10	Eccle. 1.
14	c Prid.	kl.	29	12	Ephes. 1.
					Deut. 7.
					3
					4
					5

Martius habet 31. dies.

		¶ Matutinae.		¶ Vesperinae.			
		Pf.	Lect. 1.	2.	Lect. 1.	2.	
3	d	<i>Kalend.</i>	30	Deu. 16.	Luc. 12.	Deu. 17.	Ephel. 6.
	e	6 No.	1	18	13	19	Phil. 1.
11	f	5 No.	2	20	14	21	2
	g	4 No.	3	22	15	24	3
19	A	3 No.	4	25	16	26	4
8	b	Prid. No.	5	27	17	28	Col. 1.
	c	<i>Nonas.</i>	6	29	18	30	2
16	d	8 Id.	7	31	19	32	3
5	e	7 Id.	8	33	20	34	4
	f	6 Id.	Æqui. vern. 9	Iosue 1.	21	Iosue 2.	1. The. 1.
13	g	5 Id.	Sol. in Aries.	10	3	22	2
2	A	4 Id.		11	5	23	3
	b	3 Id.		12	7	24	4
10	c	Prid. Id.		13	9	Ioan. 1.	5
	d	<i>Idus.</i>		14	23	24	2. The. 1.
18	e	17 kl.		15	Iudic. 1.	3	Iudic. 2.
7	f	16 kl.	Aprilis.	16	3	4	2
	g	15 kl.		17	5	5	3. Tim. 1
15	A	14 kl.		18	7	6	2. 3
4	b	13 kl.		19	9	7	4
	c	12 kl.		20	11	8	5
12	d	11 kl.		21	13	9	6
1	e	10 kl.		22	15	10	2. Tim. 1
	f	9 kl.	Hic ieunans.	23	17	11	2
9	g	8 kl.	An. Mar. Vi.	24	Eccle. 2.	12	Eccle. 3.
	A	7 kl.	Init. reg. Iac.	25	Iud. 19.	13	Iudi. 20.
17	b	6 kl.		26	21	14	Ruth. 1.
6	c	5 kl.		27	Ruth. 2.	15	4. Titus 1.
	d	4 kl.		28	4	16	1. Reg. 1.
14	e	3 kl.		29	I. Reg. 2.	17	Phil. 1.
3	f	Prid. kl.		30	4	18	Heb. 1.

¶ Aprilis habet 30. dies.

		¶ Matu- tinæ.		¶ Vesper- tinæ.		
		P. I.	Lett. I.	z.	Lett. I.	z.
g	Kalend.					
11	A 4.	No.	1. Reg. 6.	Ioan. 19.	1. Reg. 7.	Heb. 3.
	b 3.	No.	2	8	20	9
19	c Prid.	No.	3	10	21	11
8	d Nonas.		4	12	Act. 1.	13.
16	e 8.	Id.	5	14	2	15.
5	f 7.	Id.	6	16	3	17
	g 6.	Id.	7	18	4	19
13	A 5.	Id.	8	20	5	21
2	b 4.	Id.	9	22	6	23
	c 3.	Id.	10	24	7	25
10	d Prid.	Id. <i>Sol. in Taur.</i>	11	26	8	27
	e Idus.		12	28	9	29
18	f 18.	kl.	13	30	10	31
7	g 17.	kl.	14	2. Reg. I.	11	2 Reg. 2.
	A 16.	kl.	15	3	12	4
15	b 15.	kl.	16	5	13	6
4	c 14.	kl.	17	7	14	8
	d 13.	kl.	18	9	15	10
12	e 12.	kl.	19	11	16	12
1	f 11.	kl.	20	13	17	14
	g 10.	kl.	21	15	18	16
9	A 9.	kl.	22	17	19	18
	b 8.	kl.	23	19	20	20
17	c 7.	kl.	24	21	21	22
6	d 6.	kl.	25	Eccle. 4.	22	Eccle. 5.
	e 5.	kl.	26	2. Re. 23.	23	2. Re. 24.
14	f 4.	kl.	27	3. Reg. I.	24	3. Reg. 2.
3	g 3.	kl.	28	3	25	4
	A Prid.	kl.	29	5	26	6
			30	7	27	8
						2. 3. Ioa.

Maius habet 31. dies.

		¶ Matutinæ.		¶ Vesperinæ.		
		Pſ.	Lett. I.	2.	Lett. I.	2.
11	b	Kalend. Phil. & Iac.	1 Eccle. 7. Act. 8.	Eccle. 9.	Iudas. 1.	
	c	6 No.	2 3. Reg. 9.	28	3. Re. 10.	Rom. 1.
19	d	5 No.	3 11	Mat. 1.	12	2
8	e	4 No.	4 13	2	14	3
	f	3 No.	5 15	3	16	4
16	g	Prid. No.	6 17	4	18	5
	A	Nonas.	7 19	5	20	6
	b	8 Id.	8 21	6	22	7
13	c	7 Id.	9 4. Reg. 1.	7	4. Reg. 2.	8
2	d	6 Id.	10 3	8	4	9
	e	5 Id.	11 5	9	6	10
10	f	4 Id. Sol in Gemi.	12 7	10	8	11
	g	3 Id.	13 9	11	10	12
18	A	Prid. Id.	14 11	12	12	13
7	b	Iudas.	15 13	13	14	14
	c	17 kl.	16 15	14	16	15
5	d	16 kl. Iunius.	17 17	15	13	16
	e	15 kl.	18 19	16	20	1. Cor. 1.
	f	14 kl.	19 21	17	22	2
12	g	13 kl.	20 23	18	24	3
	A	12 kl.	21 25	19	1. Esdr. 1.	4
	b	11 kl.	22 1. Esdr. 1.	20	4	5
	c	10 kl.	23 5	21	6	6
	d	9 kl.	24 7	22	9	7
17	e	8 kl.	25 2. Esdr. 1.	23	2. Esdr. 2.	8
5	f	7 kl.	26 4	24	5	9
	g	6 kl.	27 6	25	8	10
14	A	5 kl.	28 9	26	10	11
3	b	4 kl.	29 13	27	Hesl. 1.	12
	c	3 kl.	30 Hesl. 2.	28	3	13
11	d	Prid. kl.	30 4	Mar. 1.	5	14

Junius habet 30. dies.

		¶ Matu- tinæ.		¶ Vesper- tinæ.	
<i>[Pf.]</i>	<i>[Leit. 1.]</i>	<i>[2.]</i>	<i>[Leit. 1.]</i>	<i>[2.]</i>	
e	Kalend.	1 Hest.6.	Mar.2.	Hest.7.	1.Cor.15
19 f	4 No.	2 8	3	9	16
8 g	3 No.	3 Iob.1.	4	Iob.2.	2. Cor.1.
16 A	Prid.No.	4 3	5	4	2
5 b	Nona.	5 5	6	6	3
c	8 Id.	6 7	7	8	4
13 d	7 Id.	7 9	8	10	5
2 e	6 Id.	8 11	9	12	6
f	5 Id.	9 13	10	14	7
10 g	4 Id.	10 15	11	16	8
A 3	Id. Barna. Apo.	11 Eccle.10.	Act.14.	Eccle.11.	Act.15.
18 b	Prid. Id. Sol. in Canc.	12 Iob 17.18	Mar.12.	Iob.19.	2.Cor.9.
7 c	Idus. Solsti. æstiu.	13 20	13	21	10
d	18 kl. Iulius.	14 22	14	23	12
15 e	17 kl.	15 24.25.	15	26.27.	12
4 f	16 kl.	16 28	16	29	13
g	15 kl.	17 30	Luke 1.	31	Galat. 1.
12 A	14 kl.	18 32	2	33	2
b	13 kl.	19 34	3	35	3
c	12 kl.	20 36	4	37	4
d	11 kl.	21 38	5	39	5
e	10 kl.	22 40	6	41	6
18 f	9 kl. Hicieiunan.	23 42	7	Prou.1.	Ephes.1.
6 g	8 kl. Nat. Io. Bap.	24 Mala.?	Mat.3.	Mala.4.	Mat.14.
A	7 kl.	25 Prou.2.	Luke.8.	Prou.3.	Ephes.2.
14 b	6 kl.	26 4	9	5	3
3 c	5 kl.	27 6	10	7	4
d	4 kl. Hicieiunan.	28 8	11	9	5
11 e	3 kl. Petri Apost.	29 Eccle.15.	Act. 3.	Eccle.19.	Act.4.
f	Prid. kl.	30 Prou.10.	Luke 12.	Prou.11.	Ephes.6.

17
¶ Julius habet 31. dies.

		¶ Matu- tinæ.		¶ Vesper- tinæ.		
		[P. 1.]	Lett. 1.	2.	Lett. 1.	2.
19	g	Kalend.		1 Prou. 12.	Luc. 13.	Prou. 13.
8	A	6 No.	Visi. Ma. Vi.	2 14	14	15 Philip. 1.
	b	5 No.		3 16	15	17 3
6	c	4 No.		4 18	16	19 4
15	d	3 No.		5 20	17	21 Col. 1.
	e	Prid. No.	Di. Can. inc.	6 22	8	23 2
13	f	Nonas.		7 24	19	25 3
2	g	8 Id.		8 26	20	27 4
	A	7 Id.		9 28	21	29 1. The. 1.
10	b	6 Id.		10 31	22	Eccle. 1. 2
	c	5 Id.		11 Eccle. 2.	23	3 3
18	d	4 Id.		12 4	24	5 4
7	e	3 Id.		13 6	Ioan. 1.	7 5
	f	Prid. Id. Sol in Leone.		14 8	2	9 2. The. 1.
15	g	Idus.		15 10	3	11 2
4	A	17 kl.		16 12	4	Ierem. 1. 3
	b	16 kl.		17 Ierem. 2.	5	3 1. Tim. 1.
12	c	15 kl.		18 4	6	5 2. 3
1	d	14 kl.		19 6	7	7 4
	e	13 kl.		20 8	8	9 5
9	f	12 kl.		21 10	9	11 6
	g	11 kl. Mar. Magd.		22 12	10	13 2. Tim. 1.
17	A	10 kl.		23 14	11	15 2
6	b	9 kl. Hic iejunan.		24 16	12	17 3
	c	8 kl. Jacob. e Apo.		25 Eccl. 21.	13	Eccle. 23 4
14	d	7 kl. An. ma. Mar.		26 Ierem. 18	14	Ierem. 19 Titus 1.
3	e	6 kl.		27 20	15	21 2. 3
	f	5 kl.		28 22	16	23 Philip. 1.
11	g	4 kl.		29 24	17	25 Hebr. 1.
	A	3 kl.		30 26	18	27 2
19	b	Prid. kl.		30 28	19	29 3

Augustus habet 31. dies.

			¶ Matu- tinæ.		¶ Vesper- tinæ.	
	P.I.	Lect. I.	2.	Lect. I.	2.	
c	Kalend.	Petri ad vin. 1	Iere. 30.	Ioan. 20.	Ierem. 31.	Hebr. 4.
8 d 4	No.	2 32	21	33	5	
16 e 3	No.	3 34	A&t. 1.	35	6	
5 f	Prid. No.	4 6	2	37	7	
g	Nonas.	5 3	3	39	8	
13 A 3	Id. Transf. Dó.	6 40	4	41	9	
2 b 7	Id. Fest. no. Ies.	7 2	5	43	10	
c 6	Id.	8 44	6	45. 46.	11	
10 d 5	Id.	9 47	7	48	12	
e 4	Id.	10 49	8	50	13	
18 f 3	Id.	11 51	9	52	Jacob. I.	
7 g	Prid. Id.	12 Lam. 1.	10	Lame. 2.	2	
A	Idus.	13 3	11	4	3	
15 b 19	kl. Solin Vir. Sc.	14 5	2	Ezec. 2.	4	
4 c 18	kl.	15 Ezecl. 3.	13	6	5	
d 17	kl.	16 7	14	13	1. Pet. 1.	
12 e 16	kl.	17 14	15	18	2	
f 15	kl.	18 33	16	34	3	
g 14	kl.	19 Dan. 1.	17	Dan. 2.	4	
9 A 13	kl.	20 3	18	4	5	
b 12	kl.	21 5	19	6	. Pet. 1.	
17 c 11	kl.	22 7	20	8	2	
6 d 10	kl. Hic iejunan.	23 9	21	10	3	
e 9	kl. Barthol. Apo.	24 Eccle. 25.	22	Eccle. 29.	1. Ioan. 1.	
f 8	kl.	25 Dan. 11.	23	Dan. 12.	2	
3 g 7	kl.	26 13	24	Prou. 30.	3	
A 6	kl.	27 Ofe. 1.	25	Ofe 2.3.	4	
11 b 5	kl.	28 4	26	5. 6.	5	
c 4	kl. Decolat. Io.	2 7	27	8	2. 3. Ioan.	
19 d 3	kl.	30 9	28	10	Jude. 1.	
8 e Prid. kl.		30 II	Mat. 1.	12	Rom. 1.	

Animaduertendum est caput decimum tertium Danielis, ubi historia habetur de Suanis, legendum esse usque ad hæc verba: *Et rex Affages.*

September habet 30. dies.

		¶ Matu- tinæ.	¶ Vesper- tinæ.
		<i>Pj. I Lett. I</i>	2.
6 f	<i>Kalend.</i>	1 Oſe. 13.	Matth. 2.
5 g	4. No.	2 Ioel. 1.	Oſe. 14.
A	3. No.	3 3	Ioel. 2.
13 b	Prid. No.	4 Amos. 2.	Amos. 1.
2 c	<i>Nonas.</i> Di. Can. fin.	5 4	5
d	8. Id.	6 6	6
10 e	7. Id. Nat. reg. Eli.	7 8	7
f	6. Id. Nat. Mar. V.	8 Abdi. 1	8
18 g	5. Id.	9 Ion. 2. 3.	9
A	4. Id.	10 Mich. 1.	Ionas. 1.
b	3. Id.	11 3	10
15 c	Prid. Id.	12 5	Mich. 2.
d	<i>Idus Sol in Libra.</i>	13 7	11
e	18 kl. Exal. cru. oc.	14 Naum. 2.	12
f	17 kl. AEq. autum.	15 Abac. 1.	13
g	16 kl.	16 3	14
A	15. kl.	17 Soph. 2.	Naum. 1.
b	14. kl.	18 Agge. 1.	15
c	13. kl.	19 Zach. 1.	Abac. 2.
d	12. kl. Hiciejunar.	20 4 5.	16
e	11. kl. <i>Matt. Apost.</i>	21 Eccl. 35.	Cor. 1.
f	10. kl.	22 Zach. 7.	Soph. 1.
g	9. kl.	23 9	1. Cor. 1.
A	8. kl.	24 11	2.
b	7. kl.	25 13	3.
c	6. kl.	26 Mala. 1.	4.
d	5. kl.	27 3	5.
e	4. kl.	28 Tob. 1.	6.
f	3. kl. <i>Mich. Arch.</i>	29 Eccl. 39.	7.
g	Prid. kl.	30 Tob. 3.	8.

¶ October habet 31. dies.

			¶ Matu- tinæ.	¶ Vesper- tinæ.		
		Pf.	Lect. 1.	2.	Lect. 1.	2.
16	A	Kalend.	1	*	Mar. 4.	Iosu. 20.
5	b	6 No.	2	Tob. 7.	5	1. Co. 16
13	c	5 No.	3	9	6	2. Cor. 1.
2	d	4 No.	4	11	7	3
	e	3 No.	5	13	8	4
10	f	Prid. No.	6	Iudi. 1.	9	Iudic. 2.
	g	Nonas.	7	3	10	5
18	A	8 Id.	8	5	11	6
7	b	7 Id.	9	7	12	7
	c	6 Id.	10	9	13	8
15	d	5 Id.	11	11	14	9
4	e	4 Id.	12	13	15	10
	f	3 Id.	13	15	16	11
12	g	Prid. Id. Sol in Scorp.	14	Sap. 1.	Lu.di. 1.	Sap. 2.
1	A	Idus.	15	3	di. 1.	4
	b	17 kl. Nouember.	16	5	5	Gala. 1.
9	c	16 kt.	17	7	3	2
	d	15 kl. Luca Euang.	18	Eccle. 5.	4	3
17	e	14 kt.	19	Sap. 9.	5	4
6	f	13 kl.	20	11	6	5
	g	12 kl.	21	13	7	6
14	A	11 kl.	22	15	8	Ephes. 1.
3	b	10 kl.	23	17	9	2
	c	9 kl.	24	19	10	3
11	d	8 kl.	25	Eccle. 2.	11	4
	e	7 kl.	26	4	12	5
19	f	6 kl. Hicieunani.	27	6	13	6
8	g	5 kl. Sim. & Iude.	28	Io. 24. 25	14	Phil. 1.
	A	4 kl.	29	Eccle. 8.	15	2
16	b	3 kl.	30	10	16	Eccl. 9.
5	c	Prid. kl. Hicieunani.	30	12	17	3
						Coloss. 1.

Sextum Exodi caput primo die Octobris sit prima lectio in precibus matutinis ad ea verba vers. 14. Ita sunt capita.

Nouember habet 30. dies.

			¶ Matu-	¶ Vesper-		
			Lect. 1.	2.	Lect. 1.	2.
	d	Kalend. Feft. oms. San.	1 Sap. 3.	He. 11.12	Sap. 5.	Apo. 19.
13	e	4 No.	2 Eccle. 14	Luc. 18.	Eccle. 15	Col. 2.
2	f	3 No.	3 16	19	17	3
	g	Prid. No.	4 18	20	19	4
10	A	Nomas.	5 20	21	21	1. Thel. 1
	b	8 Id.	6 22	22	23	2
18	c	7 Id.	7 24	23	* 25	3
7	d	6 Id. Sol in Sagit.	8 27	24	28	4
	e	5 Id.	9 29	Ioan. 1.	30	5
15	f	4 Id.	10 31	2	32	2. Thel. 1
4	g	3 Id.	11 33	3	34	2
	A	Prid. Id.	12 35	4	36	3
12	b	Idus.	13 37	5	38	1. Tim. 1
1	c	18 kl. December.	14 39	6	40	2. 3.
	d	17 kl.	15 41	7	42	4
9	e	16 kl.	16 43	8	44	5
	f	15 kl. Init. reg. Eli.	17 45	9	* 46	6
17	g	14 kl.	18 47	10	48	2. Tim. 1
6	A	13 kl.	19 49	11	50	2
	b	12 kl.	20 51	12	Baruc. 1.	3
14	c	11 kl.	21 Baruc. 2.	13	3	4
3	d	10 kl.	22 4	14	5	Titus. 1.
	e	9 kl.	23 6	15	Efai. 1.	2. 3.
11	f	8 kl.	24 Efai. 2.	16	3	Phil. 1.
	g	7 kl.	25 4	17	5	Heb. 1.
19	A	6 kl.	26 6	18	7	2
8	b	5 kl.	27 8	19	9	3
	c	4 kl.	28 10	20	11	4
16	d	3 kl. Hic jejunan.	29 12	21	13	5
5	e	Prid. kl. Andr. Apost.	30 Prou. 20.	Act. 1.	Prou. 21.	6

* Septimo die Nouembris precibus vespertinis, principium capititis vicesimi sexti Ecclesiastici legatur cum cap. vicesimo quinto. * Decimo septimo die Nouembris precibus vespertinis quadragesimum sextum Ecclesiastici legatur ad ultimum versum exclusum.

¶ December habet 31. dies.

		¶ Matu- tinæ.	¶ Vesper- tinæ.
	Pf. LeEt. 1. 2.		LeEt. 1. 2.
f Kalend.		1 Elai. 14. Act. 2.	Elai. 15. Heb. 7.
g 4 No.	2 15	3	17 8
A 3 No.	3 18	4	19 9
b Prid. No.	4 20. 21.	5	22 10
c Non. u.	5 23	6	24 11
d 8 Id.	6 25	di. 7.	26 12
e 7 Id. Solis Capri.	7 27	di. 7.	8 13
f 6 Id. Con. Ma. Vi.	8 29	8	20 Jacob. 1.
g 5 Id. Solt. hyber.	9 31	9	32 2
A 4 Id.	10 33	10	34 3
b 3 Id.	11 35	11	36 4
c Prid. Id.	12 37	12	38 5
d Idus.	13 39	13	40 1. Pet. 1.
e 19 kl. Ianuarius.	14 41	14	42 2
f 18 kl.	15 43	15	44 3
g 17 kl.	16 45	16	46 4
A 16 kl.	17 47	17	48 5
b 15 kl.	18 49	18	50 2. Pet. 1.
c 14 kl.	19 51	19	52 2
d 13 kl. Hicieiunan.	20 53	20	54 3
e 12 kl. Thom. Apof.	21 Pro. 23.	21	Prou. 24 1. Ioan. 1
f 11 kl.	22 Efai. 55.	22	Efai. 56. 2
g 10 kl.	23 57	23	8 3
A 9 kl. Hicieiunan.	24 59	24	60 4
b 8 kl. Natiu. Dom.	25 Efai. 9.	Luc. 2.	Efai. 7. Tit. 3.
c 7 kl. Steph. Proth.	26 Prou. 28	Act. 6. 7	Eccle. 4. Act. 7.
d 6 kl. Ioan. Euang.	27 Eccle. 5.	Apoc. 1.	Eccle. 6. Apo. 22.
e 5 kl. S. Innocent.	28 Iere. 31.	Act. 25.	Sap. 1. 1. Ioan. 5
f 4 kl.	29 NO 59	26	Efai. 62. 2. Ioan. 1
g 3 kl.	30 63	27	64 3. Ioan. 1
A Prid. kl.	31 65	28	Iulæ 1.

LIBER PRECVM PVBLICARVM IN ECCLESIA ANGLICANA.

Ordo in Matutinis & vespertinis pre-
cibus seruandus.

Matutinae preces & Vespertinae, celebabantur in locis Ecclesiarum Capellarum, & Chororum, consuetis, nisi aliter loci istius Ordinario visum fuerit. Chorus etiam manebit eadem forma, qua superiorum temporum fuit.

In principio Matutinarum & Vespertinarum precum, Administrator Sacrorum, clara & aperta voce pronunciabit unam aliquam ex sacre Scriptura sententijs, quae consequuntur. Post quam subiicit orationem, quae sententijs est apposita.

SEN TENTIA.

SI impius egerit poenitentiam pro omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, & non morietur: omnia iniquitatem eius quas operatus est, non recordabor: dicit Dominus.

Iniquitatem meam agnosco, & peccatum meum Psal. 51. contra me est semper.

Auerte faciem tuam à peccatis nostris: & omnes iniquitates nostras dele. Psal. 52.

Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum & humilia- Psal. 52. tum, ô Deus, ne contempnas.

Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Ioh. 2. Dominum Deum vestrum, quia benignus & misericors est, patiens & multa clementiæ, & poenitens super malum.

Tui Domini Dei nostri est misericordia & propitiatio, quia recessimus à te, & non audiuimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in legibus eius, quas posuit coram nobis. Daniel. 9.

- Iere. 2.
Psal. 6.
Matt. 3.
Luc. 15.
Psal. 42.
z. Ioan. 1.
- Corripe nos Domine, veruntamen in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas nos.
 Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cœlorum.
 Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei : Pater peccavi in cœlum, & coram te. Iam non sum dignus vocari filius tuus.
 Non intres in iudicium cum seruis tuis Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.
 Si nos peccati expertes esse dicimus, fallimus nos ipsos, nec est in nobis veritas.

Charissimi fratres : sacra Scriptura multis in locis nos commonecit, vt multiplices nostras offensiones, & infinita peccata confitentur & agnoscamus, nec viliam in conspectu Dei dissimulationem adhibeamus, sed errata, quocunque ex genere sint, vniuersa coram Deo denudemus, animo demissio sinceroq; contestemur, vt culpa tam salutaris agnitione, veniam exsumma Dei clementia consequatur. Et quantum prompts & paratos nos esse semper oportet, ad peccata nostra Deo confitenda, hoc tamen munera nobis tunc temporis potissimum incumbit, cum conuenimus ad agendas Deo gratias pro suis in nos maximis collatis beneficijs, ad debitas ipsius laudes depraedicandas, ad auctorandum verbo suo sacratissimo, & ea efflagitanda, quæ tum ad corporis statum, tum ad salutem animæ censemur necessaria. Quapropter quotquot adestis vos obnoxie rogo, vt puro ac sincero corde ad cœlestis clementiae thronum mecum conuoleatis, post me dicentes.

*Generalis confessio, ab uniuersa congregatione dicenda
genibus flexis.*

Omnipotens & clementissime Pater, tanquam oues perditæ peregrinati sumus, & à vijs tuis aberrauimus. Inuentis & concupiscentijs cordis nostri nimium indulsimus : Sacrosanctas leges tuas violauimus. Quæ à nobis facienda fuerant omisimus, & quæ facienda non fuerant, admissimus. In nobis nulla est salus : quapropter, ô Domine, propius esto nobis miserrimis peccatoribus. Parce, ô Deus, peccata sua confitentibus : misericordiam concede resipiscientibus, iuxta promissiones tuas humano generi in Christo Iesu Domino nostro benignissime reuelatas. Amplius etiam concede nobis, ô clementissime Pater, propter filium tuum & seruatorem nostrum Iesum Christum, vt post hac pie, iuste, sobrieq; vitam nostram instituamus, ad sanctissimi tui nominis gloriam. Amen.

Absolutio per Ministrum solum pronuncianda.

Omnipotens Deus, pater Domini nostri Iesu Christi, qui non vult mortem peccatoris, sed potius vt recedat à malis suis moribus & viuat :

viuat: deditque potestatem suis Ministris, imò præcipit, vt populo suo poenitenti, abolitionem, remissionemque peccatorum suorum planè annuncient; ipse singulis verè poenitentibus, & sacrosancto Euangelio haud fictè credentibus, condonat, eosque certissimè absoluit. Rogamus ergo, vt ille nobis veram poenitentiam largiatur, sanctumque suum spiritum impartiatur, vt quod hoc tempore agimus, id illi totum placeat: & reliqua etiam nostra vita adeò pura sit in hoc mundo, & sancta, vt in futuro gaudium consequamur æternum, per Christum Dominum nostrum.

Populus respondebit. Amen.

Tum Minister ordietur alta voce Orationem Dominicam.

Pater noster qui es in celis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat Matt. 6. Regnum tuum. Fiat voluntas tua sicut in celo, & in terra. Panem Luc. 11. nostrum quotidianum da nobis hodiè. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos à malo. Amen.

Deinde Minister dicit.

Domine, labia nostra aperies.

Reffonfio.

Et os nostrum annunciat laudem tuam.

Minister.

Deus in adiutorium nostrum intende.

Reffonfio.

Domine ad adiuuandum nos festina.

Gloria Patri, & filio, & Spiritui Sancto.

Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Alleluia.

Tunc canatur Psalmus sequens.

Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutarino nostro. Psal. 95.
Præoccupemus faciem eius in confessione: & in Psalmis iubilemus ei.

Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus super omnes deos.

Quia in manu eius sunt fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.

Quoniam ipsis est mare, & ipse fecit illud: & siccum manus eius formauerunt.

Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum qui fecit nos: quia ipse est Dominus Deus noster, & nos populus paschæ eius, & oves manus eius.

Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto.

Vbi tentauerūt me patres vestri: probauerunt, & viderunt opera mea.

Quadraginta annis offensus fui generationi illi: & dixi, semper hi errant corde.

Et isti non cognoverunt vias meas: vt iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto:

Sicut erat in principio & nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Tunc sequentur Psalmi, ordine premonstrato in tabula, nisi diei assignentur proprii Psalmi. Et ad finem uniuscuiusque Psalmi, per totum annum, nec non in fine hymnorum, Benedictus, Benedicite, Magnificat, & Nunc dimittis, subsequetur, Gloria Patri & Filio.

Post Psalmos, duæ Lectiones distinctè & clara voce pronunciantur, ut à populo audiatur, prior ex veteri, posterior ex novo Testamento, ut in Calendario proponuntur, nisi diei assignata fuerint proprie Lectiones.

Minister Lecti mempronancians, eomodo versa facie stabit, quo commodius audiri possit.

Et initio cuiuslibet Lectionis, librum & Caput novi & veteris Testamenti, unde Lectio sumitur, indicabit hoc modo: Primum, secundum, tertium vel quartum, &c. Caput Geneeos, Exodi, &c. Mathæi, Marci, &c. ut in Calendario premonetur.

Et ad finem cuiuslibet Capitis, sic: Finitur hoc vel illud Caput talis Libri vel Euangelij, &c.

Et ut facilius intelligatur, in his locis ubi Musica figuralis cani solet, Lectiones, Epistole & Evangelia, simpliciter & naturali tono, in modum perpetua dictioris distinctè legantur.

Post primam Lectionem sequetur, per totum annum.

Canticum
D. Ambro-
si & Au-
gustini.

TE Deum laudamus: te Dominum confitemur.

Te eternum Patrem: omnis terra veneratur:

Tibi omnes Angeli, tibi coeli & vniuersæ potestate;

Tibi Cherubim & Seraphini, incessibili voce proclamant,

Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth,

Pleni sunt coeli & terra Maiestatis gloria tua.

Te gloriosus Apostolorum chorus.

Te Prophetarum laudabilis numerus.

Te Martyrum candidatus laudat exercitus.

Te per orbem terrarum, sancta confitetur Ecclesia,

Patrem immensa maiestatis.

Venerandum tuum verum, & unicum Filium.

Sanctum.

Sanctum quoque paraclitum Spiritum.
Tu Rex gloriae Christe.
Tu Patris sempiternus es Filius.
Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis
uterum.

Tu diuicto mortis aculeo, aperiuiti credentibus regna cœlorum.
Tu ad dextram Dei sedes, in gloria Patris.
Iudex crederis esse venturus.
Te ergo quæsumus, tuis famulis subueni, quos pretioso sanguine re-
demisti.

Aeterna fac cum Sanctis tuis in gloria numerari.
Saluum fac populum tuum Domine: & benedic hereditati tuae.
Et rege eos, & extolle illos usq; in æternum.
Per singulos dies benedicimus te.
Et laudamus Nomen tuum in seculum, & in seculum seculi.
Dignare Domine, die isto sine peccato nos custodire.
Miserere nostri Domine, miserere nostri.
Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum nos spera-
vimus in te.

In te Domine sperauimus, non confundar in æternum.

Aut Hymnus.

Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate Dan. 3.
eum in secula.

Benedicite Angeli Domini Domino, laudate & superexaltate eum in
secula.

Benedicite coeli Domini, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite aquæ omnes quæ super cœlos sunt Domino, laudate &
superexaltate eum in secula.

Benedicite omnes virtutes Domini Domino, laudate & superexal-
tate eum in secula.

Benedicite Sol & Luna Domino, laudate & superexaltate eum in
secula.

Benedicite stellæ cœli Domino, laudate & superexaltate eum in se-
cula.

Benedicite omnis imber & ros Domino, laudate & superexaltate eum
in secula.

Benedicite omnes spiritus Dei Domino, laudate & superexaltate eum
in secula.

Benedicite ignis & æstus Domino, laudate & superexaltate eum in
secula.

Benedicite Frigus & Aëras Domino, laudate & superexaltate eum in
secula.

Benedicite rores & pruina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite gelu & frigus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite glacies & niues Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite noctes & dies Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite lux & tenebrae Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite fulgura & nubes Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicat terra Dominum, laudet & superexalte eum in secula.

Benedicite montes & colles Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite vniuersa germinantia in terra Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite fontes Domino, laudate, & superexaltate eum in secula.

Benedicite maria & flumina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite cete & omnia quæ mouentur in aquis Domino: laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite omnes volucres coeli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite omnes bestiæ & pecora Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite filij hominum Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicat Israel Dominum, laudet & superexalte eum in secula.

Benedicite Sacerdotes Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite serui Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite spiritus & animæ iustorum Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite sancti & humiles corde Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

Gloria Patri & Filio: & Spiritui sancto.

Sicut erat in principio, & nunc & semper: & in secula seculorum. Amen.

Deinde sequatur Lectione secunda, quâ finitâ, canatur Hymnus Zacharie.
Benedictus Dominus Deus Israel: quia visitauit & fecit redemptio. *Luc. 1.*
nem plebi suæ.

Et erexit cornu salutis nobis: in domo Dauid puerisui.
Sicut loquutus est per os Sanctorum: qui à seculo sunt Prophetarum eius.

Salutem ex inimicis nostris: & de manu omnium qui oderunt nos.
Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: & memorari testamenti sui sancti.

Iusurandum quod iurauit ad Abram patrem nostrum: daturum se nobis.

Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati: seruamus illi,

In sanctitate & iustitia coram ipso: omnibus diebus nostris.

Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis: præbis enim ante faciem Domini, parare vias eius.

Ad dandam scientiam salutis plebi eius: in remissionem peccatorum eorum.

Per viscera misericordiæ Dei nostri: in quibus visitauit nos Oriens exalto.

Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

Gloria Patri & Filio: & Spiritui sancto.

Sicut erat in principio, & nunc & semper: & in secula seculorum.
Amen.

Aut Psalmus.

Iubilate Deo omnis terra: seruite Domino in lætitia.

Psal. 100.

Introite in conspectu eius: in exultatione.

Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos; & non ipse nos.

Populus eius & oves pascuae eius, introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis: confitemini illi.

Laudate nomen eius quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia eius: & vsque in generatione & generationem veritas eius.

Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c.

Deinde dicatur, Ministro & populostantibus

Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ.
Et in Iesum Christum filium eius unicum Dominum nostrum.
Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine. Passus
sub Pontio Pilato: crucifixus, mortuus & sepultus, descendit ad inferna.
Tertia diere surrexit a mortuis, ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram

Dei Patris omnipotentis. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.
Credo in Spiritum sanctum. Sanctam Ecclesiam Catholicam. Sanctorum communionem. Remissionem peccatorum. Carnis resurrectionem. Et vitam æternam. Amen.

*Post hec sequuntur per totum annum, ad Matutinas & Vespertinas,
hec preces, omnium genibus religiose fl. xis.*

Minister.

Dominus vobiscum.

Responso.

Et cum spiritu tuo.

Minister.

Oremus. Kyrie eleyson, Christe eleyson, Kyrie eleyson.

Deinde à Ministero & tota Ecclesia dicatur alta voce.

Pater noster qui es in cœlis, &c.

Minister erigens se dicet.

Ostende nobis Domine misericordiam tuam.

Responso.

Et salutare tuum da nobis.

Minister.

Domine saluum fac Regem.

Responso.

Et exaudi nos cum inuocamus te.

Minister.

Sacerdotes tui induantur iustitia.

Responso.

Et sancti tui exultent.

Minister.

Saluum fac populum tuum Domine.

Responso.

Et benedic Hæreditati tua.

Minister.

Da pacem Domine in diebus nostris.

Responso.

Quia non est alius qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus noster.

Minister.

Cormundum crea in nobis ô Deus.

Responso.

Et Spiritum sanctum tuum ne auferas à nobis.

Has preces sequuntur quotidiè tres Collectæ. Prima de die, ea scilicet, quæ signatur

Signatur dicenda ad Communionem eodie. Altera pro Pace. Tertiapro gratia Dei, perseverantia infide, & vera doctrina. Posteriores autem due nunquam mutantur, sed per integrum annum dicuntur ad Matutinas & Vesperas.

Collecta pro pace.

Ministr.

Oremus.

Deus author pacis & amator, quem nosse, viuere: cui seruire regna-
re est: protege ab omni oppugnatione supplices tuos, ut qui in
tua protectione confidimus, nullius hostilitatis arma timeamus. Per
Christum Dominum nostrum. Amen.

Collecta pro gratia.

Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui nos ad princi-
pium huius diei peruenire fecisti, tua nos hodiè serua virtute, ut in
hac die ad nullum declinemus peccatum, nec ullum incurramus pericu-
lum, sed semper ad tuam Iustitiam faciendam, omnis nostra actio, tuo
moderamine dirigatur. Per Iesum Christum Dominum nostrum,
Amen.

*In festis Natali Domini, Epiphanie, Matthiae, Paschatis, Ascensionis,
Pentecostes, Trinitatis, Ioannis Baptiste, S. Iacobi, S. Bartholomei, S.
Matthiei, Simonis & Iude, & S. Andrea, ad Matutinas statim post Be-
nedictus, canetur Symbolum Athanasij.*

Quicunque vult saluus esse: ante omnia opus est ut teneat Catho-
licam fidem.

Quam nisi quisque integrum in uiolatamque seruauerit: absque dubio
in æternum peribit.

Fides autem Catholica haec est, ut unum Deum in Trinitate, & Tri-
nitatem in unitate veneremur.

Neque confundentes personas: neque substantiam separantes.

Alia est enim persona patris: alia filii, alia Spiritus sancti.

Sed patris & filii & Spiritus sancti una est Diuinitas: et qualis gloria,
coexterna Maietas.

Qualis Pater, talis Filius: talis Spiritus Sanctus.

Increatus Pater, increatus Filius: increatus Spiritus Sanctus.

Immensus Pater, immensus Filius: immensus Spiritus Sanctus.

Æternus Pater, æternus Filius: æternus Spiritus Sanctus.

Et tamen non tres æterni: sed unus Æternus.

Sicut non tres increati, nec tres immensi: sed unus increatus, & unus
immensus.

Similiter

Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius: omnipotens Spiritus Sanctus.

Et tamen non tres omnipotentes: sed unus omnipotens.

Ita Deus Pater, Deus Filius: Deus Spiritus Sanctus.

Et tamen non tres Dii: sed unus est Deus.

Ita Dominus Pater, Dominus Filius: Dominus Spiritus Sanctus.

Et tamen non tres Domini: sed unus est Dominus.

Quia sicut singulatim unamquamque personam Deum ac Dominum confiteri Christiana veritate compellimur: ita tres Deos aut Dominos dicere, catholica religione prohibemur.

Pater a nullo est factus: nec creatus nec genitus.

Filius a patre solo est: non factus, nec creatus, sed genitus.

Spiritus Sanctus a patre & filio est: non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Unus ergo pater, non tres patres, unus filius, non tres filii: unus Spiritus Sanctus, non tres Spiritus Sancti.

Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius: nihil maius, aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales.

Ita ut per omnia, sicut iam supradictum est: & unitas in trinitate, & trinitas in unitate veneranda sit.

Qui vult ergo saluus esse: ita de Trinitate sentiat.

Sed nec essarium est ad æternam salutem: ut incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.

Ergo fides recta, ut credamus & confiteamur: quod Dominus noster Iesus Christus Dei filius, Deus & homo est.

Deus est ex substantia patris ante secula genitus: & homo ex substantia matris in seculo natus.

Perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali & humana carne subsistens.

Aequalis patri secundum diuinitatem: minor patre secundum humilitatem.

Quicquid Deus sit & homo: non duo tamen, sed unus est Christus.

Unus autem non conuersione diuinitatis in carnem: sed assumptione humanitatis in Deum.

Unus omnino non confusione substantiarum: sed unitate personarum.

Nam sicut anima rationalis & caro unus est homo: ita Deus & homo unus est Christus.

Qui passus est pro salute nostra: descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis: Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus

bus suis : & reddituri sunt de factis proprijs rationem.

Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui vero mala, in ignem æternum.

Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit : saluus esse non poterit.

Gloria Patri & filio : & Spiritui sancto. Sicut erat in principio, & nunc & semper : & in secula seculorum. Amen.

Ordo Vesperarum, per totum annum.

Sacerdos sine Minister dicet.

 Ater noster quies in cœlis, &c.

Deinde.

Domine labia nostra aperies.

Responsio,

Et os nostrum annunciat laudem tuam.

Minister.

Deus in adiutorium nostrum intende.

Responsio.

Domine ad adiuuandum nos festina.

Gloria, &c. Sicut, &c.

Alleluia.

Postea canuntur Psalmi premonstrati in tabula, nisi festum fuerit quod propriis habeat Psalmos. Hos sequitur prima Lectio ex veteri Testamento, nisi fuerint propriae Lectiones festi.

Deinde canitur.

M Agnificat anima mea Dominum.

Et exultaui Spiritus meus : in Deo salutari meo.

Luc. i.

Quia respexit humilitatem ancillæ suæ : ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Quia fecit mihi magna qui potens est : Et sanctum nomen eius.

Et Misericordia eius à progenie in progenies : timentibus eum.

Fecit potentiam in brachio suo : dispersit superbos mente cordis sui.

Deposuit potentes de sede : Et exaltauit humiles.

Efurientes impleuit bonis : Et diuites dimisit inanies.

Suscepit Israel puerum suum : recordatus misericordiæ suæ.

Sicut locutus est ad Patres nostros : Abraham & semini eius in secula.

Gloria Patri & Filio, &c. Sicut erat, &c.

Vel

Vel Psalmus.

Psal. 93.

Cantate Domino canticum nouum : quia mirabilia fecit.
Saluauit sibi dextera eius : Et brachium sanctum eius.
 Notum fecit Dominus salutare suum : in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam.
 Recordatus est misericordiæ suæ : Et veritatis suæ domui Israel.
 Viderunt omnes termini terræ : salutare Dei nostri.
 Jubilate Domino omnis terra : cantate, & exultate & psallite.
 Psallite Domino in cithara, in cithara, & voce Psalmi : in tubis duilibus, & voce tubæ corneæ.
 Jubilate in conspectu regis Domini : inoueatur mare & plenitudo eius : orbis terrarum, & qui habitant in eo.
 Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt à conspectu Domini : quoniam venit iudicare terram.
 Iudicabit orbem terrarum in iustitia : Et populos in æquitate.
 Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c.

*Lectio Secunda ex novo Testamento : post quam finitam, canatur
Canticum Simeonis.*

Luc. 2.

Nunc dimittis seruum tuum Domine : secundum verbum tuum in pace.
 Quia viderunt oculi mei : salutare tuum.
 Quod parasti : ante faciem omnium populorum.
 Lumen ad reuelationem gentium : & gloriam plebis tuae Israel.
 Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c.

Vel.

Psal. 67.

Deus misereatur nostri, & benedictat nobis : illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.
 Ut cognoscamus in terra viam tuam : in omnibus gentibus salutare tuum.
 Confiteantur tibi populi Deus : confiteantur tibi populi omnes.
 Latentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate : & gentes in terra dirigis.
 Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes : terra dedit fructum suum.
 Benedicat nos Deus, Deus noster, benedictat nos Deus : & metuant eum omnes fines terræ.
 Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c.

His finitis, adduntur Symbolum cum alijs suffragis supra ad Matuinas prescripta, cum tribus Collectis, quarum Prima sit de die : Secunda pro pace : Tertia pro Dei adiutorio aduersus omnia pericula.

Coll. Ela

Collecta secunda ad vesperas, pro pace.

Deus a quo sancta desideria, recta consilia, & iusta sunt opera, da ieruis tuis pacem illam quam mundus dare non potest, ut corda nostra ad preceptorum tuorum obseruantiam applicemus, & nos ab inimicorum nostrorum metu liberati, vitam tranquillam, & quietam transfigamus, per merita Iesu Christi salvatoris nostri. Amen.

Collecta tercia pro Dei adiutorio aduersus omnia pericula.

Illumina quæsimus Domine Deus, tenebras nostras, & per immensam tuam misericordiam, ab omnibus noctis periculis, & invidijs nos protege, propter amorem vnigeniti tui Filij, Salvatoris nostri, Iesu Christi. Amen.

Haec duas superscriptæ Collectæ, dicuntur ad Vesperas per totum annum, absque variatione.

Finis Vespertinarum precum.

Sequitur Letania & Supplicationes, cantandæ diebus Dominicis, ferijs quartis & sextis, atque alijs temporibus, cum per Ordinarios ordinatum fuerit.

Pater de cœlis Deus, miserere nobis miseris peccatoribus.
Pater de cœlis Deus, miserere nobis miseris peccatoribus.

Fili Redemptor mundi Deus, miserere nobis miseris peccatoribus.

Fili Redemptor mundi Deus, miserere nobis miseris peccatoribus.

Spiritus Sancte Deus, à Patre & Filio procedens, miserere nobis miseris peccatoribus.

Spiritus Sancte Deus, à Patre & Filio procedens, miserere nobis miseris peccatoribus.

Sancta, beata, & gloria Trinitas, tres personæ, & unus Deus, miserere nobis miseris peccatoribus.

Sancta, beata, & gloria Trinitas, tres personæ, & unus Deus, miserere nobis miseris peccatoribus.

Ne memineris Domine iniquitatum nostrarum vel parentum nostrorum, neque vindictam sumas de peccatis nostris, parce Domine, parce populo tuo, quem redemisti pretioso sanguine tuo, & ne in perpetuum irascaris nobis.

Parce nobis Domine.

Ab omni peccato male & infortunio, ab insidijs diaboli, ab ira tua & aeterna damnatione.

Liberas

Liberanos Domine.

A cœxitate cordis, Superbia, Ambitione, Hypocrisi, Ira, Odio, Malitia & Discordia.

Liberanos Domine.

A fornicatione & alijs omnibus peccatis mortalibus, & à tentationibus carnis, mundi, & diaboli.

Liberanos Domine.

A fulgure & tempestate, à plaga & pestilentia, fama, bello, latrocino, & morte subitanea.

Liberanos Domine.

Ab omni seditione & conspiratione, à falsis & hæreticis dogmatibus, à duritia cordis & contemptu verbi & mandati tui:

Liberanos Domine.

Per mysterium sanctæ incarnationis, nativitatis, circumcisionis, baptismi, ieunij, & temptationistua:

Liberanos Domine.

Per agōnem & sanguineum sudorem, per crucem & passionem, per pretiosam mortem & sepulturam, per gloriolam resurrectionem, & ascensionem tuam in cœlos, & aduentum Spiritus sancti:

Liberanos Domine.

In tempore tribulationis & prosperitatis nostræ, in hora mortis, & in die iudicij:

Liberanos Domine.

Te rogamus, ô Deus, nos peccatores exaudias, vt Ecclesiam tuam sanctam Catholicam regere & gubernare digneris:

Te rogamus audi nos.

Vt famulum tuum Jacobum Regem & gubernatorem nostrum clementissimum, in vera tui adoratione, in iustitia & sanctitate vitæ confirmare & custodire digneris:

Te rogamus audi nos.

Vt eius mentem in tua fide, tui amore & timore, vt semper in te confidat, & vt in omnibus honorem & gloriam tuam quærat & promoveat, dirigere digneris:

Te rogamus audi nos.

Vt eum seruare & defendere, & ei victoriam contra omnes hostes suos largiri digneris:

Te rogamus audi nos.

Vt benedicas & conferues serenissimam nostram Reginam Annam, Carolum Principem, Fredericum Principem Palatinum, & Elizabetham eius coniugem:

Te rogamus audi nos.

Vt Episcopos, pastores & ministros Ecclesiæ, vera cognitione & recto

recto intellectu verbi tui illuminare, & vt tam doctrina quam vita illud promoueant:

Terogamus audi nos.

Vt consiliarios regios, & totam nobilitatem Regni, gratia, sapientia & intellectu imbuere digneris:

Terogamus audi nos.

Vt Magistratui nostro benedicere, & in eum gratiam conferre vt exequatur iustitiam & custodiat veritatem:

Terogamus audi nos.

Vt populo tuo vniuerso benedicere, eumque seruare digneris:

Terogamus audi nos.

Vt omnibus gentibus unitate, pacem, & concordiam donare digneris:

Terogamus audi nos.

Vt mentes nostras ad verum amorem & timorem tui inflammare, & ad mandatorum tuorum obseruantiam inclinare velis:

Terogamus audi nos.

Vt populo incrementum gratiae, vt verbum tuum humiliter audiat, & puro corde amplectatur, & fructus spiritus proferat, donare digneris:

Terogamus audi nos.

Vt errantes & deceptos in viam veritatis reuocare digneris:

Terogamus audi nos.

Vt stantes confirmare, imbecilles sustentare, & cadentes erigere, ac Sathanam sub pedibus nostris conculcare velis:

Terogamus audi nos.

Vt defendas, iuues, consoleris omnes in periculis, necessitatibus & molestijs constitutos:

Terogamus audi nos.

Vt peregrinantibus terra mariq; parturientibus, ægrotantibus, & infantibus, captiuis & incareratis succurrere velis:

Terogamus audi nos.

Vt pupillis & orphanis, viduis, desolatis & oppressis, prospicere digneris:

Terogamus audi nos.

Vt omnibus hominibus miserearis:

Terogamus audi nos.

Vt inimicis & persecutoribus nostris ignoscas, & eorum corda ad pœnitentiam conuertere velis:

Terogamus audi nos.

Vt fructus terræ dare & conseruare digneris, vt suo tempore eis fruamur:

Terogamus audi nos.

Vt veram pœnitentiam & remissionem peccatorum nobis largiri, negligentias

negligentias & ignorantias nobis condonare, gratiam sancti spiritus,
& emendationem vitæ nobis donare digneris:

*Tre*rogamus audi nos.

Fili Dei te rogamus audi nos.

Fili Dei te rogamus audi nos.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi.

Da nobis pacem.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi :

Miserere nobis.

Christe audi nos.

Christe audi nos.

Kyrie eleison.

Kyrie eleison.

Christe eleison.

Christe eleison.

Kyrie eleison.

Kyrie eleison.

Pater noster qui es in Cœlis, sanctificetur &c.

Et ne nos inducas in tentationem.

Sed libera nos à malo.

Domine non secundum peccata nostra facias nobis.

Neg secundum iniquitates nostras retribue nobis.

Oremus.

Deus misericors Pater, qui contritorum non despicias gemitum, & mōrentium non spernis affectum, adesto precibus nostris, quas tibi in angoribus nostris effundimus, easque clementer suscipere dignare, ut quicquid contra nos diabolicae atque humanæ moluntur aduersationes, ad nihilum redigatur, & consilio tui pietatis elidatur, ut nos tui serui nullis infestationibus leſi, in Ecclesia tua sancta tibi gratias referamus, per Iesum Christum Dominum nostrum.

Exurge Domine, adiuua nos, & libera nos propter nomen tuum.

Deus, auribus nostris audiuius, & patres nostri annuntiauerunt nobis opera admiranda, quæ operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

Exurge Deus, adiuua nos, & libera nos propter honorem tuum.

Gloria Patri, &c. Sicut erat, &c. Amen.

Ab inimicis nostris libera nos Christe.

Respice clementer afflictiones nostras.

Aspice dolorem cordis nostri.

Propitius esto peccatis populi tui.

Benigne audi orationes nostras.

O Fili David, miserere nobis.

Et

Et nunc & semper dignare exaudire nos ô Christe.

Christe exaudi nos : Exaudi nos clementer Domine Iesu Christe.

Ostende nobis Domine misericordiam tuam.

Sicut speramus in te.

Oremus.

INfirmitates nostras quæsumus Domine, benigne respice, & propter gloriam Nominis tui, mala omnia quæ iuste pro peccatis nostris meremur, à nobis clementer auerte: & præsta, vt in cunctis aduersitatibus, omnem nostram fiduciam collocemus in misericordia tua, & tibi semper in puritate vitæ seruiamus, ad gloriam tui Nominis: per vnicum Mediatorem nostrum, & Aduocatum Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Pro Rege.

O Domine Pater noster cœlestis, qui maximus potestissimusq; es Rex regum, & Dominus dominantium, omnium principum solus & vinicus moderator & gubernator, qui ab excelsô & summo throno tuo, omnes mundi incolas intuēris, suppliciter te rogamus, vt Regem nostrum Iacobum, clementer & benigno vultu respicere digneris, & eum tui Spiritus sancti gratiâ ita adimplere, vt semper ad tuam voluntatem perficiendam deditus, in vijs tuis ambulet. Accumula in eum cœlestia tua dona: vitam illi fœlicem & diuturnam largire, vt diu fœliciterque regnet, hostes omnes superet suos, & post hanc vitam gloria perfruatur æterna, per Christum Dominum nostrum. Amen.

Pro Regina & Regia prole.

O Mnipotens Deus, qui pollicitus es Patrem te fore tuis electis, adeoque semini illorum, humillimis precibus imploramus bonitatem tuam, vt benedictionem tuam supernam largiri digneris serenissimæ Annæ Reginæ nostræ, Carolo Principi, Elizabethæ, eiisque coniugi Frederico Principi Palatino. Imbue illos sancto tuo Spiritu, adorna cœlesti gratiâ, omnia illis prospera concedas, tandemq; ad æternum tuum regnum perducas eos, propter meritum Iesu Christi Domini nostri. Amen.

O Mnipotens sempiterne Deus, qui facis mirabilia magna solus, effunde in Episcopos & Ministros, & in cunctas Congregations illorum fidei commissas, Spiritum gratiæ salutaris, & vt in veritate tibi complacent, perpetuo eos rore tuæ benedictionis asperge, per Aduocatum & Mediatorem nostrum Iesum Christum. Amen.

Precatio Domini Chrysostomi.

O Mmipotens sempiterne Deus, qui nobis gratiam dedisti, vt hoc tempore vñanimiter congregati, preces nostras ad te offerreimus, quique polliceris, vt vbi duo vel tres congregati fuerint in tuo Nominе, te eorum supplicationes clementer exauditurum, petimus vt vota &

O preces

precessuorum famulorum, prout tibi videbitur eorum saluti maxime expedire, perficias, & praesta nobis in hac vita tuæ veritatis cognitionem, & in futura vitam æternam. Amen.

iij. Corinth xiiij.

Gratia Domini nostri Iesu Christi, charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus sit semper cum omnibus nobis. Amen.

Pro pluvia petenda tempore necessitatis.

Deus Pater cœlestis, qui per Filium tuum vnigenitum promisisti vniuersis tuum regnum & eius iustitiam quærentibus, omnia huic vitæ necessaria, da nobis quæsumus in hac nostra necessitate, pluviam & imbras tempestuos, ut terræ fructus ad corporis nostri consolationem & tui Nominis honorem, recipere possumus: per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Pro Aeris serenitate.

Domine Deus, qui propter peccata hominis semel submersisti mundum vniuersum, octo hominibus solum exceptis, & postea singularductus misericordia, promisisti te nunquam denuo illum penitus submersurum, supplices te rogamus, eris ob iniquitates nostras has pluviæ & aquarum inundationes sumus commeriti, digneris tamen nos ad aeram pœnitentiam conuertere, & talem nobis tribuere coeli serenitatem, ut terra fructus tempore opportuno recipiamus, tuoque hoc supplicio admoniti, vitam nostram emendare discamus, atque ob tuam in nos clementiam, tuas laudes & honores perpetuo celebrare valeamus, per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Tempore caritatis & famis.

Deus Pater cœlestis, cuius beneficio pluia decidit, terra fit frugitera, animantia crescunt, & piæces multiplicantur: intuere quæsumus afflictiones populi tui, & largire, ut hæc penuria caritásque annoræ, quam nunc iustissimè propter peccata nostra patimur, bonitatem misericordiæ tuæ vertatur in copiam & abundantiam. Hæc nobis clementissime Pater concede, propter amorem Iesu Christi Domini nostri, cui tecum & sancto Spiritui, laus, honor, & gloria in omnem æternitatem. Amen.

Tempore belli.

Omnipotens Deus, Rex regum, & omnium gubernator, cuius potentia nulla creatura resistere potest, cui proprium est peccatores punire, & eorum misereri, qui vere agunt pœnitentiam, serua & libera nos, suppliciter te petimus, a manu inimicorum: reprime eorum superbiam, minue malitiam, dissipa illorum machinationes & astutias, ut nos tuis armis muniti, semper seruemur ab omnibus periculis, ad glo-

glorificandum te, qui es unicus vnicus victorix largitor: propter merita vni-
geniti Filij tui Domini nostri Iesu Christi. Amen.

Tempore pestis, mortalitatis, sive morbi.

OMnipotens Deus, qui in tempore Regis David, in ira tua, septuaginta millia hominum peste interfecisti, & tamen tuæ misericordiæ memor, conseruasti reliquos, miserere nostri miserorum, qui nunc varijs morbis & graui mortalitate affligimur, vt quemadmodum Angelum tuum à supplicio inferendo cessare iussisti, ita quoque nunc & hanc pestem à nobis anouere digneris: per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Deus, cui proprium est misereri semper & parcere, suscipe has precationes nostras, vt quos delictorum catena miserè constringit, clementia tuæ misericordia libere absoluat, propter merita Iesu Christi nostri Mediatoris vnici. Amen.

Gratiarum actio pro pluvia.

DEUS omnipotens, Pater cœlestis, qui per gratiosam tuam prouidentiam efficis, vt pluvia temporanea atque serotina super tellurem descendens frugiferam illam reddat, & humanae vslibus accommodam; agimus tibi gratias quam possimus maximas, quod in hac nostra indigentia summa, dignatus tandem fueris tanquam protata pluvia hereditatem tuam exhilarare, eamq; iam arescentem retinere, ad insigne solatium nostrum, qui indigni plane sumus tanto beneficio, & ad maximam gloriae sanctissimi nominis tui per misericordias tuas in Christo Iesu Dominio nostro. Amen.

Pro serenitate gratiarum actio.

DOMINE Deus, qui nuper iustissimo tuo iudicio per immoderatam pluviarum & aquarum copiam nos humiliare voluisti, nunc vero è contra misericordia commotus lætitiam animis nostris infundere per hanc tam salubrem & iucundam serenitatem, nos propter hanc tuam insignem bonitatem sanctum tuum Nomen glorificamus, atque celebramus, neque vñquam cessabimus tuam clementiam & benignitatem prædicare a generatione in generationem, per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Pro annona copia gratiarum actio.

Clementissime Pater, qui ex gratiâ tua bonitate supplices ecclesie tuæ preces exaudiisti, nostrâmq; penuriam in copiam & abundantiam conueristi, humiliè tibi gratias agimus pro ista singulari erga nos beneficentia tua, precantes Maiestatem tuam, vt eandem nobis stabilem & continuam esse velis, terrâq; nostra copiose reddat

fructum suum, ad nominis tui gloriam, nostramq; sustentationem, per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Pro pace ac victoria gratiarum actio.

Deus omnipotens qui seruis tuis contra faciem hostium suorum, & inimicorum omnium te ipsum prebere soles munimentum & propugnaculum fortissimum: amplissimas tibi gratias, summasque laudes referendas agnoscimus, quod non ita pridem liberare nos non sis dignatus a periculis tam manifestis, tam propinquis, quibus modo tenebamur circumsepti. Tu & solius bonitati acceptum ferimus, quod non fuerimus traditi tanquam preda dentibus illorum, quam tuam insignem erga nos clementiam, atque misericordiam, precamur perpetuam esse velis, ut vniuersus cognoscat mundus, te nostrum esse vindicem & liberatorem: per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Proposte cessante gratiarum actio.

Domine Deus, qui propter peccata nostra vulnus nobis inflixisti, & propter iniquitates nostras, emissis contra nos irae tuæ sagittis, per peccantiam nuper grauitatem consumpsisti, nunc autem in medio iudiciorum tuorum haud oblitus misericordia tua. animas nostras pericitantes è fauibus mortis redemisti: offerimus nos totos paternæ tuæ bonitati tanquam hostiam viuam, ut & animi & corpora nostra tua solius dextra a periculo liberata nunquam cessent celebrare tuas laudes, tuisque misericordias praedicare in medio piorum cœtu, per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Alia preccatio eiusdem argumenti.

Agnoscimus humiliter coram Maiestate tua, Pater clementissime, dum immensa nostra peccata, atque duritatem cordium nostrorum respicimus, merito infligi nobis potuisse omnia supplicia, omnisque diras in lege tua comprehensas: Sed quandoquidem tibi placuerit ad hanc nostram humiliationem indignam licet & imperfectam, furem petitis tam sevæ, quam fuimus grauiter afficti, pro solita tua misericordia mitigare, vocemque gaudij atque solatij in tabernaculis nostris renouare, offerimus diuinæ tuæ Maiestati sacrificiū laudis & gratiarum actiones, neque unquam desinemus nomen tuum gloriosum ob hanc tam propitiam bonitatem, & prouidentiam tuam predicare: per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

COL-

**COLLECTÆ, EPISTOLÆ,
AC EVANGELIA, AD SACRAM
Communionem, sive in Cœna Domini
ni dicenda per totum Annum.**

Dominica i. Aduentus.

Collecta.

A nobis quæsumus omnipotens Deus, ut abiectis operibus tenebrarum, induamur armatura lucis in hac mortali vita, in qua Iesus Christus Filius tuus cum magna militate ad nos visitandos aduenit, ut in extremo die quotrediturus est cum gloria Maiestatis suæ ad iudicandos viuos & mortuos, resurgamus ad vitam immortalem, per Christum Dominum nostrum, qui tecum viuit & regnat in unitate sancti Spiritus, per secula seculorum. Amen.

Epistola ad Rom. cap. xiiij. a ver. 8. inclusiue ad finem capituli.

Euangelium Matthæi xxij. a principio cap. v. usq; ad ver. 14. exclusiue.

Dominica ii. Aduentus.

Collecta.

Benedicte Deus, qui effecisti, ut quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scriberentur, concede nobis ut ita Scripturam attente audiamus, legamus, discamus, & intelligamus, sincereque obseruemus, ut per patientiam & consolationem Scripturarum amplexan ur, & retineamus spem æternæ vitae, quam deditis nobis in Seruatore nostro Iesu Christo, cui tecum & Sancto Spiritui, sit honor & gloria, per omnia secula seculorum. Amen.

Epistola ad Rom. cap. xv. a ver. 4 inclusiue ad ver. 13. inclusiue.

Euangelium Lucæ xxij. a ver. 23. inclusiue ad ver. 23. inclusiue.

Dominica iii. Eduentus.

Collecta. *Cor. vij. lxx. et 1 Cor. viiiij. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 139*

Epistola i. Cor. 4. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 6. exclusiue.

Euangelium Matthæi cap. 11. a ver. 1. exclusiue ad v. 10. inclusiue.

Dominica iiii. Aduentus.

Collectæ.

Exulta quæsumus Domine potentiam tuam & veni, & magna nobis
virtute succurre, ut per auxilium gratia tua, quod nostra peccata
præpediunt, indulgentia tua miserationis acceleret. Per Christum
Dominum nostrum. Amen.

Epistola Philip. iiiij. a ver. 4. inclusiue, ad ver. 7. exclusiue.

Euangelium Joannis 1. a ver. 19. inclusiue, ad ver. 29. exclusiue.

In die Natalis Domini.

Collectæ.

Omnipotens Deus, qui unigenitum filium tuum nobis dedisti, ut
nostram naturam assumeret, hodierna quæde de pura virgine na-
sceretur, præsta quæsumus, ut nos regenerati, filiique tui per adoptio-
nem & gratiam facti, tuo Sancto Spiritu quotidie renouemur, per eun-
dem Dominum nostrum, &c.

Epistola ad Hebreos, cap. 1. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 12. inclusiue.

Euangelium Ioan. 1. a ver. 1. inclusiue ad ver. 14. inclusiue.

Die Sancti Stephani.

Collectæ.

Da nobis Domine quæsumus, ut exemplo Sancti Stephani disca-
mus inimicos diligere, qui pro persecutoribus suis precatus est
Dominum nostrum filium tuum, qui tecum viuit & regnat, &c. Amen.

*Tunc sequetur Collectæ de Nativitate Domini qua quotidie
dicetur usque ad Circumcisionem.*

Epistola Act. viij. a ver. 34. exclusiue ad finem capituli.

Euangelium Matth. xxijj. a ver. 34. inclusiue ad finem capituli.

Die

*Die Ioannis Euangelista.**Collectæ.*

Ecclesiā tuā quæsumus Domini benigne illūstra, vt beati Ioannis Apostoli tui & Euangelistæ illuminata doctrinā, ad dona pertueniat sempiterna. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Epistola 1. Ioan. 1. a ver. 1. inclusiūe ad finem capitīs.

Euangelium Ioan. xxj. a parte ver. 19. inclusiūe ad finem capitīs.

*Die Innocentium.**Collectæ.*

Deus, cuius hodierna die præconium Innocentes Martyres non loquendos fed moriendo confessi sunt, omnia in nobis vitiorum mala morti deje, vt fidem tuam quam lingua nostra lequitur, etiam vita moribus fateatur. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c. Amen.

Epistola Apocal. xij. a ver. 1. inclusiūe, ad ver. 6. exclusiūe.

Euangelium Mat. ij. a ver. 13. inclusiūe ad ver. 19. exclusiūe.

*Domin. post Festum Nativitatis.**Collectæ.*

Omnipotens Deus qui vnigenitū filium tuum nobis dedisti, &c
Ut suprain festo Nativitatis.

Epistola Galat. iij. a ver. 1. inclusiūe, ad ver. 8. exclusiūe.

Euangelium Matthæi 1. ab initio capitīs ad finem.

*Die Circumcisionis.**Collectæ.*

Omnipotens Deus qui vnigenitū filium tuum carnis circumcisō nem pati, & legi subditum esse voluisti, propter hominem, da cor da nostra, vera & spirituali circumcisō ita discindi, vt maſtatis mundanis & carnalibus concupiscentijs, obediamus per omnia diuinæ voluntati tuæ. Per eundem Dominum nostrum. Amen.

Epistola Roman. iiiij. a ver. 7. inclusiūe, ad ver. 15. exclusiūe.

Euangelium Lucæ ij. a ver. 15. inclusiūe, ad ver. 22. exclusiūe.

Collectæ.

*Si fuerit Dominica interfestum Epiphania & Circuncisio nis, tum
recitatibus ipsa Collectæ, Epistola & Euangelium
qua dicebantur in die Circum-
cisionis.*

*Die Epiphanie.**Collectæ.*

Deus, qui vnigenitum tuum gentibus stella duce reuelasti, concede propitius, ut quia te ianuæ ex fide cognouimus, tua gloriofa deitate per hanc vitam perfruamur. Per Iesum Christum Dominum nostrum, Amen.

Epistola Ephes. iiiij. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 13. exclusiue.

Euangelium Mat. iiij. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 13. exclusiue.

*Dominica i. post Epiphaniam.**Collectæ.*

Vota quæsumus, Domine supplicantis populi, cœlesti pietate prosequere, ut ea quæ agenda sunt, videant & ad implenda quæ viderint, tuâ gratiâ ac virtute commoueantur. Per Iesum Christum, &c.

Epistola Rom. xij. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 6. exclusiue.

Euangelium Lucæ ij. a ver. 41. inclusiue, ad finem capit is.

*Dominica ij. post Epiphan.**Collectæ.*

Omnipotens sempiterne Deus, qui cœlestia simul & terrestria moderaris, supplicationes nostras clementer exaudi, & pacem tuam nostris concede temporibus. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Epistola ad Rom. xiiij. a ver. 6. inclusiue, ad ver. 17. exclusiue,

Euangelium Ioan. ij. a principio capit is ad ver. 11. exclusiue.

*Dominica iij. post Epiphan.**Collectæ.*

Omnipotens æterne Deus, infirmitatem nostram propitius resipe, atque in omni necessitate ad protegendum nos, dexteram tuæ maiestatis extende. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Epistola.

Epistola Rom. xij. a ver. 17. inclusiūē ad finem capitīs.

Euangelium Mat. viij. a ver. 2. inclusiūē, ad ver. 14. exclusiūē.

*Dominica iiij. post Epiphan.**Collectæ.*

Deus, qui nos in tantis periculis constitutos propter humanam fragilitatem scis non posse subsistere. Da nobis salutem mentis & corporis, vt ea quæ pro peccatis nostris patimur, te adiuuante, vincamus. Per Dominum nostrum Iesum. &c.,

Epistola Rom. xij. a ver. 1. inclusiūē, ad ver. 8. exclusiūē.

Euangelium Mat. viij. a ver. 23. inclusiūē, ad ver. vltimum inclusiūē.

*Dominica iv. post Epiphan.**Collectæ.*

Familiam tuam quæsumus Domine continua pietate custodi, vt que sola fiducia gratiæ coelestis innititur, tua semper protectione munitur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Epistola Colos. iij a ver. 11. inclusiūē, ad ver. 18. exclusiūē.

Euangelium Mat. xij. a ver. 24. inclusiūē, ad ver. 30. inclusiūē.

*Dominica sexta post Epiphaniam quando fit, legentur
Collectæ, Epistola & Euangelium qua in
Dominica precedenti.*

*Dominica Septuagesima.**Collectæ.*

PReces populi tui quæsumus Domine, clementè exaudi, vt qui iuste pro peccatis nostris affligimur, pro tui nominis gloria, per misericordiā tuā libерemur. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Amē.

Epistola i. Cor. ix. a ver. 24. inclusiūē ad finem capitīs.

Euangelium Matt. xx. a ver. 1. inclusiūē, ad ver. 17. exclusiūē.

Do-

*Dominica Sexagesima.**Collectæ.*

Deus, qui conspicis quod in nostris operibus minimè confidimus, concede propitius ut contra aduersa omnia, protectionis tuæ benignitate muniamur. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epistola ii. Cor. xj. a ver. 19. inclusuè, ad ver. 31. inclusuè.

Euangelium Luc. viij. a ver. 4. inclusuè, ad ver. 16. exclusuè.

*Dominica Quinquagesima.**Collectæ.*

Deus, qui nos per Apostolum tuum docuisti, quod omnia opera nostra sine charitate nihil sint, da nobis Spiritum tuum sanctum, qui diffundat in cordibus nostris excellens donum charitatis, verum vinculum pacis & omnium virtutum, & sine qua omnis viuens coram te est mortuus, hoc largire : per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Epistola i. Cor. xij. a principio capitisi ad finem.

Euangelium Luc. xvij. a ver. 31. inclusuè, ad finem capitisi.

*Feria quarta post Quinqua.**Collectæ.*

Omnipotens æterne Deus, qui nihil odisti eorum quæ fecisti, & remittis peccata omnibus penitentibus & crea in nobis cor contritum, ut dignæ peccata nostra defleamus, & agnoscamus iniquitates nostras, & à te Deo omnis misericordia, perfectam peccatorum remissionem consequamur. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Lectione Ioel's. jij. a ver. 11. inclusuè ad ver. 18. exclusuè.

Euangelium Matt. vj. a ver. 16. inclusuè, ad ver. 22. exclusuè.

*Dominica j. Quadragesima.**Collectæ.*

Domine Iesu Christe, qui nostrâ causâ quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieunasti, Da nobis huiusmodi vti abstinentia, ut caro nostra spiritui sit subiecta, & mandatis tuis semper obsequamur in

in vera iustitia & sanctitate, ad gloriam & honorem nominis tui, qui
viuis & regnas in secula, &c.

Epistola 2. Cor. 6. a ver. 1. inclusiuē, ad ver. 11. exclusiuē

Euangelium Mat. iiiij. a ver. 1. inclusiuē ad ver. 12. exclusiuē.

Dominica ij. Quadragefima.

Deus, qui conspicis omni nos virtute destitui, interius exteriusque
custodi, vt ab omnibus aduersitatibus muniamur in corpore, & à
prauis cogitationibus mundemur in mente. Per Dominū nostrum. &c.

Epistola j. Thess. iiiij. a ver. 1. inclusiuē, ad ver. 9. exclusiuē.

Euang. Mat. xv. a ver. 21. inclusiuē, ad ver. 29. exclusiuē.

Dominica iij. Quadragefima.

Versumus omnipotens Deus, vota humilium respice, atque ad de-
missionem nostram aduersus omnes inimicos nostros dexteram
tuę Maiestatis extende. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Epist. Ephef. v. a ver. 1. inclusiuē ad ver. 15. exclusiuē.

Euangelium Luc. xj. a ver. 14. inclusiuē ad ver. 29. exclusiuē.

Dominica iiij. Quadragefima.

Concede quæsumus omnipotens Deus, vt qui ex merito nostrę pra-
quitatis affligimur, tuę gratię consolatione respiremus. Per Iesum
Christum Dominum nostrum. Amen.

Epist. Galat. iiij. a ver. 21. inclusiuē, ad finem capit. 1.

Euangelium Ioan. vi. a ver. 1. inclusiuē ad ver. 15. exclusiuē.

Dominica v. Quadragefima.

POpulum tuum quæsumus Domine benigne respice, vt tua magna
bonitate dirigatur, & corpore ac animo conferuetur. Per Dominum
nostrum Iesum Christum. Amen;

Epist.

Epistola Heb. ix. ver. 11. inclusiūē, ad ver. 16. exclusiūē.

Evangeliū Iōan. viii. a ver. 46. inclusiūē ad finem capitīs.

Dominica proxima Pascha.

OMnipotens sempiterne Deus, qui humano generi ad imitandum humilitatis exemplum, Salvatorem nostrum carnem aīsumere, & crucem subire fecisti, concede propitiū, vt & patientiā ipsius habere documenta, & resurrectionis confortia mereamur. Per eundem Christum Dominum nostrum.

Epistola Philip. ij. a ver. 5. inclusiūē, ad ver. 12. exclusiūē.

Euang. Mat. xxvi. a ver. 1. inclusiūē, ad ver. 57. cap. 27. exclusiūē.

Feria ii. ante Pascha.

Lectio Esaiae Prophetæ, cap. lxij. a ver. 1. inclusiūē ad finem capitīs.

Evangeliū Mat. xiiiij. a ver. 1. inclusiūē ad finem capitīs.

Feria tertia ante Pascha.

Lectio Esaiae Prophetæ, cap. 1. a ver. 5. inclusiūē ad finem capitīs.

Evangeliū Mar. xv. a ver. 1. inclusiūē ad finem capitīs.

Feria quarta ante Pascha.

Epistola Heb. ix. a ver. 16. inclusiūē ad finem capitīs.

Evangeliū Luc. xxij. a ver. 1. inclusiūē ad finem capitīs.

Feria quinta ante Pascha.

Epist. 1. Cor. xi. a ver. 17. inclusiūē ad finem capitīs.

Euan. Luc. xxij. a ver. 1. inclusiūē ad finem capitīs.

Die Paracœus.

OMnipotens Deus familiam tuam quæfumus benignè respice, pro qua Dominus noster Iesus Christus non dubitauit tradi manibus nocentum,

nocentum, & crucis subire tormentum. Qui tecum viuit & regnat cum Sancto Spiritu, in secula seculorum. Amen.

Alia Collectæ.

OMnipotens æterne Deus, cuius spiritu vniuersum corpus Ecclesiæ sanctificatur & regitur, exaudi nos pro vniuersis ordinibus supplantes, & præsta, vt ab omnibus tibi dignè & laudabiliter seruiatur. Per Dominum nostrum Iesum, &c.

Misericors Deus, creator omnium hominum, qui nihil odisti eorum quæ condidisti, neque vis mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat, miserere Iudeorum, Turcæ, Infidelium & Hæreticorum: aufer ab eis ignorantiam & duritatem cordis, & contemptum verbitutis, & reduc eos, misericors Domine, ad gregem tuum, vt seruentur inter reliquias veri Israëlis, vt fiat vnum ouile & vnum pector Iesus Christus Dominus noster, qui viuit & regnat, &c.

Epistola Heb. 10. a ver. 1. inclusiùe ad ver. 26. exclusiùe.

Euan. Ioan. xviiiij. a ver. 1. inclusiùe ad finem capititis proximi.

Vigilia Paschæ.

Epistola 1. Pet. iij. a ver. 17. inclusiùe ad finem capititis.

Euangelium Mat. xxvij. a ver. 57. inclusiùe ad finem capititis.

Die Paschæ.

Ad Matutinas, loco Psal. Venite exultemus Domino,

Antiphona sequentes cantabuntur, auct. dicentur.

Christus resurgens à morte iam non amplius moritur, mors illi vivæ non dominabitur. Quod enim mortuus est, semel mortuus propter abolitionem peccati, quod autem viuit, viuit Deo. Ita existimare vos ipsos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo, per Iesum Christum Dominum nostrum.

NVnc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ eorum qui dormierunt. Postquam enim per hominem mors, etiam per hominem resurrectio mortuorum. Quemadmodum enim omnes per Adam moriuntur, ita per Christum omnes viuiscabuntur.

Collecta.

Deus, qui per vnigenitum æternitatis nobis aditum, deuicta morte, reseralti: vota nostra quæ præueniendo aspiras, etiam adiuuando prolequere. Per eundem Ielum Christum Dominum nostrum, qui, &c.

Epist. Coloss. iiij. a ver. i. inclusiue ad ver. octauum exclusiue.

Euang. Ioan. xx. a ver. i. inclusiue ad ver. ii. exclusiue.

*Feria ij. post Pascha.**Collecta.*

Deus qui per vnigenitum, &c. *Ut supra in die Pasche.*

Epist. Act. x. a ver. 34. inclusiue ad ver. 44. exclusiue.

Euang. Luc. xxiiij. a ver. 13. inclusiue ad ver. 36. exclusiue.

*Feria tertia post Pascha.**Collecta.*

Omnipotens pater qui dedisti filium tuum, ut pro peccatis nostris moreretur, & pro iustitia nostra resurgeret, præsta, ut abiecto fermento malitiæ & nequitia, in puritate fidei & vitæ, tibi perpetuo seruiamus. Per Dominum nostrum, &c.

Epistola Act. xiiij. a ver. 26. inclusiue ad ver. 41. exclusiue.

Euang. Luc. xxiiij. a ver. 26. inclusiue ad ver. 49. exclusiue.

*Dominica prima post Pascha.**Collecta.*

Deus qui per vnigenitum, &c. *Ut supra in die Pasche.*

Epistola i. Ioan. v. a ver. 4. inclusiue ad ver. i. 3. exclusiue.

Euang. Ioan. xx. aver. 19. inclusiue ad ver. 24. exclusiue.

*Dominica ij. post Pascha.**Collecta.*

Omnipotens Deus qui dedisti nobis filium tuum ut esset sacrificium pro peccato, & exemplum nouæ & æternæ vitæ da ut gratis mentibus hoc inestimabile beneficium agnoscamus, & exempla vitæ ipsius sanctissimæ, perpetuò imitari studeamus. Per eundem Christum, &c.

Epist.

Epist. i. Pet. ij. a ver. 19. inclusiū ad finem capit. 1.

Euang. Ioan. x. a ver. 11. inclusiū ad ver. 17. exclusiū.

*Dominica iiij. post Pascha.**Collecta.*

Deus, qui errantibus ut in viam possint redire, iustitiae veritatis tuæ
lumen ostendis, da cunctis qui Christiana professione censentur,
& illa respuere quæ huic inimica sunt nomini, & ea quæ sunt apta secta-
ri. Per Iesum Christum Dominum &c.

Epist. i. Pet. ij. a ver. 11. inclusiū ad ver. 18. exclusiū.

Euang. Ioan. xvi. a ver. 16. inclusiū ad ver. 23. exclusiū.

*Dominica vij. post Pascha.**Collecta.*

Deus, qui fidelium mentes vnius efficis voluntatis, da populo tuo id
amare quod præcipis, id desiderare quod promittis, ut inter mun-
danæ varietates, ibi nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia. Per
Christum Dominum nostrum.

Epistola Iacobi j. a ver. 17. inclusiū ad ver. 22. exclusiū.

Euan. Ioan. xvi. a ver. 1 inclusiū ad ver. 16. exclusiū.

*Dominica vi. post Pascha.**Collecta.*

Deus, à quo bona cuncta procedunt, largire supplicibus tuis, vt
ogitemus te inspirante, quæ vera sunt, & te gubernante faciamus.
Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epistola Iacobi j. a ver. 22 inclusiū ad finem capit. 1.

Euang. Ioan. xvi. a ver. 23. partim inclusiū ad finem capit. 1.

*Die Ascensionis Domini.**Collecta.*

Concede quæsumus omnipotens Deus, vt qui vnigenitum tuum,
redemptorem nostrum, ad cœlos ascendisse credimus, ipsi quoque
mente illuc ascendamus, & cum illo in cœlestibus perpetuo habitemus.
Per eundem Dominum nostrum, &c.

Epist.

Epistola Act. j. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 12. exclusiue.

Euangelium Mar. xvij. a ver. 14. inclusiue, ad finem capit. 15.

Dominica post Ascensionem.

Collecta.

Deus Rex gloriae, qui filium tuum vnigenitum Iesum Christum cum ingenti triumpho in cœleste tuum regnum exaltasti: petimus ne relinquas nos orphanos, sed mitte nobis Spiritum Sanctum paracletum, qui nos consoletur, & ut nos euehat ad illam gloriam, ad quam Dominus & Seruator noster Iesus Christus prior ascendit. Qui tecum viuit, &c.

Epistola 1. Pet. iiiij. a ver. 7. inclusiue, ad ver. 12. exclusiue.

Euang. Ioan. xv. xvij. a ver. 26. inclusiue ad ver. 5. exclusiue. ca. proximi.

Die Pentecostes.

Collecta.

Deus, qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis eodem spiritu recta sapere, & de eius semper sancta consolatione gaudere. Per merita Seruatoris nostri Iesu Christi, qui tecum viuit & regnat in unitate eiusdem Spiritus Sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Epistola Act. ij. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 12. exclusiue.

Euang. Ioan. xiiij. a ver. 15. inclusiue, ad ver. vlt. inclusiue partim.

Feria ij. post Pentecostem.

Collecta.

Deus qui corda fidelium, &c. *Vt supra in die Pentecostes.*

Epistola Act. x. a ver. 34. inclusiue ad finem capit. 15.

Euangelium Ioan. iiij. a ver. 16. inclusiue ad ver. 22. exclusiue.

Feria iij. post Pentecostem.

Collecta.

Deus qui corda fidelium, &c. *Vt supra in die Pent.*

Epistola Act. viij. a ver. 14. inclusiue ad ver. 18. exclusiue.

Euang.

Euangelium Ioan. x. a ver. 1. inclusiūē, ad ver. 11. exclusiūē.

Dominica Trinitatis.

Collecta.

OMnipotens sempiterne Deus, qui dedisti nobis famulis tuis gratiam in confessione verae fidei, æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia Maiestatis unitatem adorare, quæsumus, ut eiusdem fidei firmitate, ab omnibus semper muniamur aduersis. **Qui** viuis & regnas Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Epistola Apoc. iiiii. ab initio cap. ad finem.

Euang. Ioan. iii. a ver. 1. inclusiūē ad ver. 16. exclusiūē.

Dominica j. post Trinit.

Collecta.

DEUS, in te sperantium fortitudo, adesto propitijs inuocationibus nostris, & quia nihil sine te potest mortalis infirmitas, præsta auxilium gratiæ tue, vt in exequendis mandatis tuis, & voluntate tibi & actione placeamus. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epistola i. Ioan. iiiij. a ver. 7. inclusiūē ad finem cap.

Euang. Luc. xvij. a ver. 19. inclusiūē ad finem cap.

Dominica ij. post Trinit.

Collecta.

SANCTI nominis tui Domine, timorem pariter & amorem, fac nos habere perpetuum, quia nunquam tua gubernatione destituimus, quos semel in soliditate tuæ dilectionis instituimus. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epist. i. Ioan. iii. a ver. 13. inclusiūē ad ver. 24. inclusiūē.

Euang. Luc. xiiij. a ver. 16. inclusiūē ad ver. 25. exclusiūē.

Dominica iiij. post Trinit.

Collecta.

QVæsumus nos Domine, clementer exaudi, & quibus supplicandi præstas affectum, tribue defensionis auxilium. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

P

Epist.

Epist. 1. Pet. v. a ver. 5. partim inclusiue ad finem cap.
Euang. Luc. xv. a ver. 1. inclusiue ad ver. 10. exclusiue.

*Dominica iiii. post Trinit.**Collectæ.*

Protector omnium in tēsperantium Deus, sine quo nihile est sanctum
nihil validum, multiplica super nos misericordiam tuam, vt te re-
store, te duce, sic transeamus per bona temporalia, vt non amittamus
xterna. Per Iesum Christum Dominum. &c.

Epistola Rom. viiiij. a ver. 18. inclusiue ad ver. 24. exclusiue.

Euang. Luc. vi. a ver. 36. inclusiue ad ver. 43. exclusiue.

*Dominica v. post Trinit.**Collectæ.*

Dā nobis quæsumus vt & mundi cursus pacifice nobis tuo ordine
dirigatur, & ecclesia tua tranquilla deuotione lătetur. Per Iesum
Christum Dominum nostrum.

Epistola 1. Pet. iiij. a ver. 8. inclusiue ad ver. 15. partim inclusiue.

Euang. Luc. v. a ver. 1. inclusiue ad ver. 11. exclusiue.

*Dominica vij. post Trinit.**Collectæ.*

Deus, qui diligentibus te bona inuisibilia præparâsti, infunde cor-
dibus nostris tui amoris affectum, vt te in omnibus & super om-
nia diligentes, promissiones tuas, quæ omnium desiderium superant,
consequamur. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epist. Rom. vj. a ver. 3. inclusiue ad ver. 12. exclusiue.

Euang. Mat. v. a ver. 20. inclusiue ad ver. 27. exclusiue.

*Dominica viii. post Trinit.**Collectæ.*

Deus virtutum, cuius est omne quod est optimum, insere pectori-
bus nostris amorem tui nominis, & præsta nobis religionis incre-
mentum, vt quæ bona sunt nutrias, & quæ sunt nutrita custodias. Per
Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epist.

Epist. Rom. vi. a ver. 19. inclusiū ad finem capit. 19.

Evangeliū Mar. viii. a ver. 1. inclusiū ad ver. 10. exclusiū.

*Dominica viii. post Trinit.**Collecta.*

Deus, cuius prouidentia in sua dispositione non fallitur, te suppli-
ces exoramus, vt noxia cuncta submoueas, & omnia nobis pro-
futura concedas. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epistola Rom. viii. a ver. 11. inclusiū ad ver. 18. exclusiū.

Evangeliū Mat. vii. a ver. 15. inclusiū ad ver. 22. exclusiū.

*Dominica ix. post Trinit.**Collecta.*

LArgire nobis, quæsumus Domine, semper spiritum cogitandi quæ
recta sunt, pariter & agendi, vt qui sine te esse non possumus,
secundum te vivere valeamus. Per Iesum Christum Dominum no-
strum.

Epistola 1. Cor. x a ver. 1. inclusiū ad ver. 14. exclusiū.

Evangeliū Luc. xvij. a ver. 1. inclusiū ad ver. 10. exclusiū.

*Dominica x. post Trinit.**Collecta.*

Pateant aures misericordiæ tuæ Domine precibus supplicantium, &
vt potentibus desiderata concedas, fac eos quæ tibi placita sunt, po-
stulare. Per Christum Dominum, &c.

Epist. 1. Cor. xij. a ver. 1. inclusiū ad ver. 12. exclusiū

Evangeliū Luc. xix. a ver. 41. inclusiū ad ver. 47. inclusiū.

*Dominica xi. post Trinit.**Collecta.*

Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miserendo
manifestas, multiplica super nos misericordiam tuam, vt ad tua
promissa currentes, cœlestium bonorum facias esse particeps. Per
Iesum Christum Dominum nostrum.

Epist. 1, Cor. xv. a ver. 1. inclusiue ad ver. 12. exclusiue.

Euangelium Luc. xvij. a ver. 9. inclusiue ad ver. 15. exclusiue.

Dominica xij. post Trinit.

Collectæ.

OMnipotens sempiterne Deus, qui abundantia pietatis tuæ & merita supplicum excedis & vota, effunde super nos misericordiam tuam, ut dimittas quæ conscientia metuit, & adjicias quæ oratio possumus non audet. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epistola 2, Cor. iij. a ver. 4. inclusiue, ad ver. 10. exclusiue.

Euang. Mar. vij. a ver. 31. inclusiue, ad finem capit. 31.

Dominica xiiij. post Trinit.

Collectæ.

OMnipotens & misericors Deus, a cuius beneficentia proficiuntur, ut tibi à fidelibus tuis dignè & laudabiliter seruiatur, tribue quæsumus nos, ut ad promissiones tuas sine offensione curramus. Per Iesum Christum Dominum nostrum.

Epistola Gal. iij. a ver. 16. inclusiue, ad ver. 23. exclusiue.

Euangelium Luc. x. a ver. 23. inclusiue ad ver. 38. exclusiue.

Dominica xiiiij. post Trinit.

Collectæ.

OMnipotens sempiterne Deus, da nobis fidei, spei & charitatis incrementum: & ut mereanur aequi quod promitis, fac nos amare quod præcipis: per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epist. Galat. v. a ver. 16. inclusiue ad ver. 25. exclusiue.

Euang. Luc. xvij. a ver. 11. inclusiue ad ver. 20. exclusiue.

Dominica xv. post Trinit.

Collectæ.

Custodi quæsumus Domine Ecclesiam tuam, miseratione perpetua: & quia sine te labitur humana fragilitas, præsta auxilium gratia tuæ, ut ab omnibus abstrahatur noxiæ, & ad salutaria cuncta dirigatur. Per Iesum Christum, &c.

Epist.

Epistola Gal. vj. a ver. 11. inclusiue ad finem capitis.

Euangelium Matth. vj. a ver. 24. inclusiue ad finem capitis.

Dominica xvj. post Trinit.

Collecta.

ECclesiam tuam Domine, miseratio continuata mundet & muniat,
& quia sine te non potest salua consistere, tuo semper munere gu-
bernetur. Per Iesum Christum Dom. &c.

Epistola Ephes. iij. a ver. 13. inclusiue, ad finem capitis.

Euangelium Luc. 7. a ver. 11. inclusiue ad ver. 18. exclusiue.

Domin. xvij. post Trinit.

Collecta.

TVa nos Domine, quæsumus gratia semper præueniat & sequatur,
ac bonis operibus præstet esse intentos. Per Iesum Christum, &c.

Epistola Ephes. iiiij. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 7. exclusiue.

Euangelium Luc. xiiij. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 12. exclusiue.

Domin. xviiiij. post Trinit.

Collecta.

DA quæsumus Domine populo tuo, diabolica vitare contagia, & te
solum verum Deum pura mente sectari. Per Iesum Christ. &c.

Epistola 1. Cor. i. a ver. 1. inclusiue, ad vers. 9. exclusiue.

Euangelium Matthæi xxij. a verse 34. inclusiue ad finem capitis.

Domin. xix. post Trinit.

Collecta.

DIrigat corda nostra quæsumus Domine tuæ miserationis operatio-
quia tibi sine te placere non possumus. Per Iesum Christum Do-
minus nostrum.

Epistola Ephes. iiiij. a ver. 17. inclusiue, ad finem capitis.

Euangelium Mat. ix. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 9. exclusiue.

*Dominica xx. post Trinit.**Collecta.*

OMnipotens & misericors Deus, vniuersa nobis aduersantia misericors exclude, vt mente & corpore pariter expediti, quæ tua sunt liberis mentibus exequamur. Per Christum Dominum nostrum.

Epiſtola Ephes. v. a ver. 15. inclusiue, ad ver. 22. exclusiue.

Euangelium Matthæi xxij. a ver. 1. inclusiue ad ver. 15. exclusiue.

*Domin. xxj. post Trinit.**Collecta.*

LArgire quæsumus Domine, fidelibus tuis veniam placatus & pacem, vt pariter ab omnibus mundentur offensis, & secura tibi mente deseruant. Per Iesum Christum Dominum nostrum.

Epiſtola Ephes. vij. a ver. 10. inclusiue, ad ver. 20. exclusiue.

Euangelium Ioan. iiiij. a ver. 46. partim inclusiue ad finem capitii.

*Domin. xxij. post Trinit.**Collecta.*

Familiam tuam quæsumus Domine, continua pietate custodi, vt à cunctis aduersitatibus, te protegente sit libera, & in omnibus actionibus tuo nomini sit deuota. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Epiſtola Phil. i. a ver. 3. inclusiue ad ver. 12. exclusiue.

Euangelium Mat. xvij. a ver. 21. inclusiue ad finem capitii.

*Domin. xxiii. post Trinit.**Collecta.*

DEus nostrum refugium & virtus, adeſto pijs Ecclesiæ tuae precibus, autor ipſe pietatis, & præſta, quod fideliter petimus, efficaciter conſequamur. Per Iesum Christum Dominum nostrum.

Epiſt. Phil. iij. a ver. 17. inclusiue ad finem capitii.

Euang. Mat. xxij. a ver. xv. inclusiue ad ver. 23. exclusiue.

Domin. xxviii. post Trinit.

Collecta.

Absolve quæsumus Domine, tuorum delicta populorum, vt à peccatorum nostrorum nexibus, quæ pro nostra fragilitate contraximus, tua benignitate liberemur. Per Christum Dominum nostrum.

Epistola Colos. i. a ver. 3. inclusiue ad ver. 13. inclusiue.

Evangeliu Mat. ix. a ver. 18. inclusiue ad ver. 27. exclusiue.

Domin. xxv post Trinit.

Collecta.

Excita quæsumus Domine tuorum fidelium voluntates, vt diuinæ operis fructum propensiū exequentes, pietatis tuæ præmia maiora percipient. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Leffio Iere. xxij. a ver. 5. inclusiue; ad ver. 9. exclusiue.

Euang. Ioan. vij. a ver. 5. inclusiue, ad ver. 15. exclusiue.

Si ante Dominicam aduentus Domini plures istis xxv. acciderint Dominicæ, Collecta, Epistola & Evangelium dicantur, que Dominicis inter Epiphaniam & Septuagesimam a signata sunt, & erant omissa.

Die S. Andreæ Apostoli.

Collecta.

Omnipotens Deus, qui dedisti beato Andrea Apostolo tuo, ut acerbam & ignominiosam crucis mortem duceret sibi pro magna gloria, tribue vt omnia nobis aduersa pro nomine tuo, ducamus profutura ad æternam vitam conducibilia. Per Christum Dominum, &c.

Epistola Rom. x. a ver. 9. inclusiue, ad finem capit. 1.

Evang. Mat. iiiij. a ver. 18. inclusiue ad ver. 23. exclusiue.

Die S. Thomæ Apostoli.

Collecta.

Omnipotens æterne Deus, qui pro confirmatione fidei nostræ beatum Thomam Apostolum de resurrectione filij tui dubitantem

confirmâsti, concede nobis ut verè & sine villa dubitatione credamus in filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum, & ut fides nostra coram te, nunquam mereatur reprehensionem. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia secula seculorum.

Epist. Ephes. iij. a ver. 19. inclusiue, ad finem cap.

Euangelium Ioan. xx. a ver. 24. inclusiue ad finem cap.

Die Conuerfionis S. Pauli.

Collecta.

Deus qui vniuersum mundum beati Pauli Apostoli prædicatione docuisti, da nobis quæsumus, ut cuius conuerfionem recolimus, doctrinam, quam proposuit, sequamur, & factis exprimamus. Per Iesum Christum Dominum, &c.

Epistola Act. ix a ver. 1. inclusiue, ad ver. 21. exclusiue.

Euang. Mat. xix. a ver. 27. inclusiue, ad finem cap.

Die purificat. Mariae Virgin.

Collecta.

OMnipotens Deus, maiestatem tuam supplices exoramus, ut sicut unigenitus filius tuus cùm carnis nostræ substantia hodiè tibi in templo est præsentatus, ita nos facias purgatis mentibus tibi præsentari, & vitam obtinere æternam. Per eundem Iesum Christum Dominum, &c.

Epist. Eadem cum illa, quæ assignatur diei Dominic.

Euang. Luc. ij. a ver. 22. inclusiue, ad ver. 27. partim exclusiue.

Die Matthei Apostoli.

Collecta.

OMnipotens Deus, qui in locum Iudæ traditoris elegisti fidelem seruum tuum Matthiam, ut esset nus ex numero duodecim Apostolorum, defende ecclesiam tuam a doctrina pseudoapostolorum, & tribue ut à veris pastoribus gubernetur. Per Iesum Christum Dominum nostrum, &c.

Epist.

Epist. Act. j. a ver. 15. inclusiue ad finem capit. 16.

Euang. Mat. xj. a ver. 25. inclusiue, ad finem cap.

Annum. beatæ Marie.

Collecta.

MEntibus nostris, quæsumus Domine, gratiam tuam benignus infunde, ut qui Angelo annuntiante filij tui incarnationem cognouimus, per passionem eius & crucem, ad resurrectionis gloriam perducamur: Per eundem Christum Dominum nostrum.

Lectio. Esai. viij. a ver. 10. inclusiue ad ver. 16. exclusiue.

Evangeliū Luc. j. a ver. 26. inclusiue ad ver. 39. exclusiue.

Die S. Marci Euangelist.

Collecta.

Deus, qui beatum Marcum Euangelistam tuum, ad Euangelicæ prædicationis gratiam euexisti, tribue quæsumus, nos semper sancto tuo Euangeliō proficere, & fidei constantia stabiliri, vt non simus semper pueri, fluctuantes omnivento doctrinæ. Per Iesum Christum Dom. &c.

Epistola Ephes. iiiij. a ver. 7. inclusiue ad ver. 17. exclusiue.

Euan. Ioan. xv. a ver. 1. inclusiue ad ver. 12. exclusiue.

Die Phil. & Iac. Apost.

Collecta.

QUONIAM potens Deus, cuius vera cognitio vita æterna est, fac nos credere filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum, esse viam & veritatem & vitam, id quod sancti Apostoli tui Philippus & Iacobus crediderunt & docuerunt. Per eundem Dominum nostrum Iesum, &c.

Epistola Iac. j. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 12. exclusiue.

Evangeliū Ioan. xiiij. a ver. 1. inclusiue, ad ver. 15. exclusiue.

Die

*Die Barnabæ Apostoli.**Collecta.*

OMnipotens Domine, qui Sanctum Apostolum tuum Barnabam singularibus donis sancti Spiritus ornasti, quæsumus, ne sis nos destitui multiplicibus donis tuis aut gratia tua, ut illis recte utamur ad laudem & gloriam sanctissimi nominis tui. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epist. Act. xj. a ver. 22. inclusuè ad finem cap.

Euangelium Ioan. xv. a ver. 12. inclusuè ad ver. 17. exclusuè.

*Die Ioannis Baptiste.**Collecta.*

OMnipotens Deus, cuius prouidentia præcursor Ioannis Baptista miraculose natus est, & missus ut præpararet viam filio tuo prædicatione pœnitentia: fac nos eius doctrinam & sanctam vitam ita imitari, ut agamus veram pœnitentiam iuxta ipsius doctrinam, & exemplo eius constanter fateamur veritatem, & liberè crimina reprehendamus, ac patienter pro confessione veritatis mortem perferamus acerbam. Pereundem Iesum Christum Dominum, &c.

Lectio Esai. xl. a ver. 1. inclusuè, ad ver. 12. exclusuè.

Euangelium Luc. 1. a ver. 57. inclusuè ad finem cap.

*Die S. Petri Apostoli.**Collecta.*

OMnipotens Deus qui per filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum beato Petro Apostolo excellentia dona contulisti, & vt gregem tuum diligenter pasceret tertio præcipisti, præsta quæsumus, vt omnes Episcopi & pastores diligenter doceant Euangelium & vt populus doctrinæ sit obsequens, quatenus vitam consequatur æternam. Per Iesum Christum Dominum nostrum.

Epist. Act. xij. a ver. 1. inclusuè ad ver. 12. exclusuè.

Euang. Mat. xvij. a ver. 13. inclusuè ad ver. 20. exclusuè.

Die

*Die S. Iacobi Apost.**Collecta.*

Misericors Deus, concede, ut sicut sanctus Iacobus Apostolus tuus, relicto patre & omnibus quæ habebat, continuo obediens fuit vocationi filij tui, & eum est secutus: Ita nos relictis omnibus mundanis & carnalibus affectibus, semper pareamus mandatis tuis. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Epist. Act. xj. & xij. a ver. 27. inclusiuè ad ver. 4. cap seq. exclusiuè.

Euang. Mat. xx. a ver. 20. inclusiuè ad ver. 28. exclusiuè.

*Die S. Barthol. Apost.**Collecta.*

Omnipotens sempiterne Deus qui dedisti Apostolo tuo Bartholomæo, vt crederet Euangeli, illudque doceret, da quæsumus Ecclesia tuæ & amare quod creditit, & prædicare quod docuit. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epistola Act. v. a ver. 12. inclusiuè ad ver. 17. exclusiuè.

Euang. Luc. xxij. a ver. 24. inclusiuè ad ver. 30. inclusiuè.

*Die S. Matthæi Apost.**Collecta.*

Omnipotens Deus, qui per filium tuum vocasti beatum Matthæum, vt ex publicano Apostolus fieret & Euangelista, da nobis gratiam, vt studium pecuniarum & opum amorem inordinatum, relinquamus, & sequamur filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia secula seculorum.

Epistola 2. Cor 4. a ver. 1. inclusiuè ad ver. 7. exclusiuè.

Euang. Mat. ix. a ver. 9. inclusiuè ad ver. 14. exclusiuè.

*Die Michaelis & omnium Angelorum.**Collecta.*

Deus, qui miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensas, concede propitius, vt à quibus tibi ministrantibus in cœlo

lo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Epist. Apoc. xij. a ver. 7. inclusiue ad ver. 17. exclusiue.

Euang. Mat. viij. a ver. 1. inclusiue ad ver. 11. exclusiue.

Die S. Luca Euangelistæ.

OMnipotens Deus, qui Lucam medicum, cuius laus est in Euanglio, vt animarum quoque curam susciperet, ad te vocâsti, præsta quæsumus, vt salubribus eius doctrinæ medicinis, omnes animarum nostrarum morbis sanentur. Per Iesum Christum Dominum nostrum.

Epistola 2. Timoth. iiiij. a ver. 5. inclusiue ad ver. 16. exclusiue.

Euan. Luc. x. a ver. 1. inclusiue ad ver. 8. exclusiue.

Die Simonis & Iudeæ Apóst.

OMnipotens Deus qui Ecclesiam super fundamento prophetarum & Apostolorum in ipso summo angulari lapide Christo Iesu ædicâsti, da nobis vt per eorum doctrinam in unitate spiritus coniungamur, vt simus tibi semper templum acceptabile. Per eundem Iesum Christum Dominum nostrum.

Epistola Iud. j. a ver. 1. inclusiue ad ver. 9. exclusiue.

Euang. Ioan. xv. a ver. 17. inclusiue ad finem cap.

Die omnium Sanctorum.

OMnipotens Deus, qui coniunxisti electos tuos in una communione & societate mystici corporis filii tui Domini nostri Iesu Christi, da vt sanctos tuos in omnibus virtutibus & bonis operibus imitemur, vt ad ineffabile gaudium quod præparâsti iis, qui vere te diligunt, perueniamus. Per Iesum Christum Dominum nostrum.

Epist. Apoc. viij. a ver. 2. inclusiue ad ver. 12. inclusiue.

Euang. Mat. v. a ver. 1. inclusiue ad ver. 13. exclusiue.

*Finis Collectarum, Epistolarum, & Evangeliorum
totius anni.*

**¶ Ordo administrandi Cœnam Domini
sive Sacram Communionem.**

Quotquot cupiant fieri participes sacra Communionis, indicabunt nomina sua Pastori, pridie aut mane, priusquam inchoenur Matutina, vel immediate post principium Matutinarum precum.

Si quis autem eorum fuerit manifeste criminosus, ita ut Ecclesia per eum sit offensa, vel afficit proximum iniuria, verbis aut facto, Si pastor hoc intellexerit vocabit eum, & commonefaciet, ne ullo modo audeat accedere ad mensam Domini, donec preterierit clara iudicia sue recipi scire, & satisficerit Ecclesie, ac illus quos affectit iniuria: vel ad minimum, promittat se illis satisfactum, quan' primum commode fieri potest.

Eodem ordine, admonebit pastor eos, inter quos intelligit esse similitates, ac odia, nec permittet eos communicare mensam Domini, donec certior redditus fuerit de eorum reconciliacione. Quod si altera pars litigantium dixerit se velle ex animo alterius ignorare, & ei e: iam satisfacere, & altera noluerit accipere satisfactionem, aut deponere iram & odium, Pastor admitter pœnitentem at non pertinacem.

Cum Cœna Dominicana celebrabitur, mensa mundo panno lineo operata stabbit in medio vel Tempri v: l Chori, ubi Matutina & Vespertina preces dicenda sunt: ad cuius mensam septentrional: m partem Minister stans orabit prece iō-nim Dominicam.

Pater noster qui es in coelis, &c.
Cum Coll: Etia sequente.

Quipotens Deus, cui omne cor patet, & cui omnes affectus animorum cogniti sunt, & quem nihil latet, purifica cogitationes cordium nostrorum, per inspirationem Sancti Spiritus, vt te ex animo amemus, & debita veneratione celebre: nus nomeni tuum Sanctum. Per Iesum Christum Dominum nostrum.

Tunc recipiat Sacerdos clare Decem Precepta: & unius: su populus post singula mandata, genibus flexis misericordiam Dei implorabis, pro violatione illorum, in hunc qui sequitur modum.

Minister.

Loquutus est Deus verba ista dicendo: Ego sum Dominus Deus tuus. Deos nullos alios habebis præter me.

Populus.

Domine, miserere nostri, & dirige corda nostra ad seruandam hanc legem.

Minister.

*Exod. 20.
Deut. 5.*

Minister.

Non facies tibi sculptile, neque vllam similitudinem vlliis rei quæ est supra in cœlo, aut infra in terra, aut in aquis sub terra : non adorabis ea nec coles. Ego enim Dominus Deus tuus, Deus zelotes sum, visitans iniuitates patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia, ijs qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

Populus.

Domine, miserere nostri, &c.

Minister.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum : non enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen eius in vanum.

Populus.

Domine miserere nostri, &c.

Minister.

Memento ut diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis & facies omnia opera tua, septimo autem die Sabbathum Domini Dei tui est, nullum in eo facies opus, tu & filius tuus, & filia-tua, seruus tuus & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & requieuit die septimo. Idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificauit eum.

Populus.

Domine, miserere nostri, &c.

Minister.

Honora patrem tuum & matrem tuam, vt prolongentur dies tuis super terram, quam Dominus Deus tuus dattibi.

Populus.

Domine, miserere nostri, &c.

Minister.

Non occides.

Populus.

Domine, miserere nostri, &c.

Minister.

Non committes adulterium.

Populus.

Domine, miserere nostri, &c.

Minister.

Non furtum facies.

Populus.

Domine, miserere nostri, &c.

Minister.

Minister.

Non loquérис contra proximum tuum falso testimonium.

Populus.

Domine, miserere nostri, &c.

Minister.

Non concupisces domum proximi tui, nec concupisces vxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec quicquam eorum quæ illius sunt.

Populus.

Domine, miserere nostri, & quæsumus hasce omnes leges tuas coribus nostris inscribas.

Tunc per Ministrum stantem ad sacram mensam, legetur Collecta sine oratio dicitur assignata, una cum altera duarum Collectarum sequentium, pro felici statu Regis.

Oremus.

Omnipotens Deus, cuius regnum est æternum, & potentia infinita, miserere nrae Ecclesie, & sic dirige cor electi famuli tui Iacob Regis ac gubernatotis nostri, ut ipse (cuius minister sit sciens) ante omnia querat gloriam & honorem tuum: & nos ei subiecti, agnoscentes vt decet, eum à te habere imperium, fideliter ei seruamus, eum honoremus, & obsequiamur ipso cum omni submissione, in te, & propter te, iuxta præceptum & ordinationem tuam. Per Iesum Christum filium tuum, Dominum nostrum, qui tecum vna cum Spiritu Sancto viuit & regnat semper unus Deus in secula seculorum. Amen.

Alia Collecta.

Omnipotens & æterne Deus, docemur ex sacro sancto verbo tuo corda Regum in manu tua esse, teque ea dirigere & inclinare, prout sapientia tua diuina optimè videbitur, suppliciter petimus cor Iacobis famuli tui, Regis & gubernatoris nostri ita inclinas atque dirigas, vt in omni sua cogitatione, verbo & opere, super omnia tua quærat honorem & gloriam, & seruare studeat populo tuo sibi commissio prosperitatem & pacem cum pietate, hæc concede misericors pater, propter filium tuum dilectum Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Post has Collectas, Sacerdos, seu quis alius Minister ad id deputatus, legit Epistolam, in loco ad id assignato, & sic incipiat.

Epistola sancti N. Apostoli, scripta ad N. capite, &c.

Epistola finita legitur Euangelium.

Euangelium N. scriptum cap. N. &c.

Post Euangelium sequetur Symbolum.

Credo in unum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, atque visibilium omnium & inuisibilium. Et in unum Dominum Iesum Christum filium Dei unigenitum, ex patre natum ante omnia secula Deum de Deo, Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero genitum non factum: consubstantiale Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas, & ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria, iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum vivificantem, qui ex patre filioque procedit. Qui cum patre & filio simul adoratur & conglorificatur, qui loquutus est per Prophetas. Et vnam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi seculi. Amen.

Post Symbolum sequatur Concio, siue legatur una Homiliarum iam editarum aut in posterio publica autoritate edendarum.

Finita Homilia aut sermone ad populum Pastor indicabit Festos ac ieiunos dies, si qui fuerint, sequenti septimana.

Imprimisq; horabitur, ut pauperum meminerint, & eorum inopiam subleuant. Deinde cantentur vel recitantur una vel plures ex sententijs sequentiibus prout ipse videbitur.

Mat. 5.

Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra opera bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.

Mat. 6.

- Ne reponaris vobis thesauros in terra, vbi erugo & tinea corrumpit, & vbi fures perfodiunt & furantur, sed recondite vobis thesauros in cœlo, vbi neque erugo neque tinea corrumpit, & vbi fures non perfodiunt, neque furantur.

Mat. 7.

Quæcumque volueritis ut faciant vobis homines, sic & vos facite illis. Hæc enim est Lex & Prophetæ.

Mat. 7.

Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est.

Luc. 19.

Zachæus stans dicebat ad Dominum, Ecce dimidium bonorum meorum Domine, do pauperibus, & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.

Quis

Quis militat suis stipendijs vñquam? Quis plantat vineam, & de fru- 1. Cor. 9.
etu eius non edit? Aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit.

Si nos vobis spiritualia semina uimus, magnum est si nos veltra car- 1. Cor. 9.
nalia mœsuerimus?

An nescitis quod ij qui in sacris operantur, ex sacrificijs viuant? Qui 1. Cor. 9.
sacrario afflunt, vna cum sacrario partem accipiunt. Sic & Dominus
ordinauit, vt qui Euangelium annuntiant, ex Euangelio viuant.

Qui sementem facit parce, is parce mœsurus est. Et qui sementem 2. Cor. 9.
facit libenter & benignè largiendo, copiose mœsurus est; vnuisque
secundum propositum cordis, non ex molestia aut necessitate: nam hi-
larem datorem dilit Deus.

Communicet qui catechizatur sermone, ei qui se catechizat, omnibus bonis. Ne erretis, Deus non irridetur. Quicquid enim seminaverit homo, hoc & metet. Gal. 6.

Cum tempus habemus, operemur bonum erga omnes, maxime autem ad domesticos fidei. 1. Tim. 6.

Est autem quæstus magnus, pietas cum animo sua sorte contento. 1. Tim. 6.
Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam possumus.

Præcipe ijs qui diuites sunt, vt prompti sint ad largiendum & distri- 1. Tim. 6.
buendum, thefazantes sibi ipsis thefaurum, fundatum bonum
in posterum, vt apprehendant æternam vitam.

Non est Deus iniustus, vt obliuiscatur operis vestri, & laboris ex charitate suscepisti, quam exhibuisti erga nomen illius, qui ministrasti sa- Heb. 6.
cris, & ministratis.

Beneficentia autem & Communionis nolite obliuisci: talibus enim Heb. 13.
victimis placet Deo.

Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum ege- 1. Ioan. 3.
re, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei maneret in eo.

Fac eleemosynam ex substantia tua, & noli auertere faciem tuam ab Tob. 4.
vullo paupere: ita enim fiet, vt nec a te auertatur facies Domini.

Quò modo portueris ita esto misericors. Tob. 4.

Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri stude. Præmiūn enim bonum tibi the-
fauiras in die necessitatis.

Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam Pro. 13.
reddat ei.

Beatus vir qui intelligi super egenum & pauperem, in die mala libe- Psal. 41.
rabit eum Dominus.

Intercæ adiles seu ali, quibus illud manus assignabitur, colligent oblatam
à populo eleemosynam, & in cistam ad pauperum usum reponent. Singulis item
consuetas oblationes & decimas, suo tempore Pastori per soluent.

Post hac Minister dicet.

Oremus pro statu vniuersalis Ecclesiæ, hîc in terra
militantis.

1. Tim 2.

OMnipotens æterne Deus, qui per Apostolum tuum iubes facere orationes, obsecrationes, deprecationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, humiliter te petimus, ut clementer accipias (hæc munera, atque) has preces nostras, quas offerimus diuinæ maiestati tuae, supplicantes ut vniuerſam Ecclesiam tuam spiritu veritatis & munera atq; concordia perpeſuō inspires & conserues: præsta etiam ut omnes qui nomen tuum sanctum confitentur, consentiant in fide, & vera doctrina Euangeli, & viuant inter se concordes in charitate. Precamur te pro omnibus Regibus, Principibus ac gubernatoribus Christum profidentibus. In primis autem te oramus, ut serues & defendas famulum tuum Iacobum Regem nostrum, ut sub ipso quietam vitam degamus cum omni pietate & honestate. Da suis consiliarijs & vniuerlis qui magistratum gerunt, ut veram sine personarum acceptancee administrant iustitiam, qua virtus & nequitia puniantur & corriganter: pietas, religio, & virtus crescant, & afficiantur dignis præmijs. Da gratiam, celestis pater, omnibus Episcopis, pastoribus, & his qui curam gerunt animarum, ut tam vitæ quam doctrinâ ornent ministerium Euangeli, & administrent Sacra menta, iuxta institutionem filij tui. Tribue vniuerso populo tuo gratiam tuam, præsertim huic congregatiōni istic præfenti, ut humili animo & qua decet reverentia, audiant & percipiāt sanctum verbum tuum, & tibi seruant in sanctitate & iustitia, omnibus diebus vitæ suæ. Submissè etiam te petimus, propter bonitatem tuam Domine, ut consolēris & succurras omnibus, qui sunt in angustijs, doloribus, infirmitatibus vel alijs aduersitatibus constituti. Hæc nobis largire o Pater, propter Iesum Christum Mediatorem nostrum vnicum & Aduocatum. Amen.

Tunc sequetur hec exhortatio, certis temporibus quando presbyter videbit populum negligenter accedere ad sacram

Communionem.

EIa fratres dilectissimi, iam Dominica cœna est agitanda, ad quam Dei nomine vos omnes, quotquot ad eis inuitati, vosque obsecro per Iesum Christum Dominum nostrum, per beatam speni aduentus eius & felicitatē æternam, quam expectamus, ut sic benignè atque humaniter vocati & in uitati à Deo, non detrectetis accedere. Nostis quam graue sit atque moleustum, iam parâsse splendidum conuiuum, mensam apparatu

apparatu magnifico instruxisse, at quem dum nil aliud supereft, quam vt accumbatur, conuiuas nullâ iustâ legitimaque causâ renuntiare se non esse accessuros. Quis veſtrum ibi non commoueretur? Quis non arbitraretur grauissimam iniuriam ſibi eſſe factam? Quamobrem vos quoque in Christo charifimi, caueſte, ne hanc sacram cœnam detrectando prouocetis contravos indignationem Dei, & acerbifimam eius iram incurritis. Facile eſt dicere hominibus, Non communico, quia non poſsum: At eſt difficultimum, imò impoffibile, vt huiusmodi excusatō coram Deo approbetur. Fac Deum interrogare, cur non potes? Quid obſecro reſpondebis? Peccatis ſum contaminatus. Cur non te pœnitent? Ad relipſendum non exiguntur longa tempotum ſpatia. Potes noua ſpelucri aut commodi ſtatim mutare propositū, potes consilium inuertere, potes contra quæ institueras, agere. At quum a peccato eſt recedendum; non poſsum: quum ad Deum eſt redeundum, excuſas; non valeo. Cogitate etiam atque eriam, tales excusatōes non profuturas. Qui conuiuum patris familias recuſarunt, quod villam emiſſent, quod eſſent probatū iuga boum, aut duxiſſent vxores: minime fuerunt excusatī, ſed cœleſti vocatione atque invitatione habitū ſunt indigni. Evidem hic adſum, & pro officio legationis meæ, Dei nomine vos inuito, per Christum voco, per veſtram ſalutem vos adhorto, vt communicetis. Et quemadmodum filius Dei eſt dignatus ob veſtram ſalutem in cruce animam ponere; ita vos dignemini memoriam eius mortis hic vna cum cæteris fratribus, prout ipſe iuſſit, agitare. Quod ſi non vultis omnino facere, atque ab obſfirmato & obdurato proposito vos non patimini abduci, vobis cum bene reputate, quantum Deo iniuriam faciat, & quanta propterea vltio vos maneat. Atque cum iſtud ſacrum conuiuim detrectando, ſatis ſuperque Deum offendatis; vos moneo &hortor atque obſecro, ne peccato huic aliud praeterea coniungatis: quod eſſet, li non communicaturi aſtaretis, ceu ſpectatores communicatingantur. Quid hoc aliud erit, quam Deo maiorem iniuriam facere? Eſt quidem contumelia repulfam dare inuitanti, ſed ea longe fit maior dum aſtatur, & interim cum aliis non diſcumbitur, nec editur neque bibitur. Hoc porro eſt ludibria haberi Christi misteria. Dicitur cunctis; Accipite, & edite: Accipite & bibite ex hoc omnes: Hoc facite in memoriam mei. Quo ore? qua fronte? quo animo hæc audieris? Quid erit aliud negligere, contemnere ac irridere Testamen- tum Christi, niſi hoc fuerit? Quare potius abite, atque ſanctis date locum. Se dabeundo, quæſo vobis cum reputate mature ac grauiter, vnde nam diſcedatis: nempe à Deo, à Christo, à fratribus & epulo ſummat charitatis. Hæc ſi fideliter cogitaueritis, & ad cor & in viam fortalle re- dibitis. Quod ut nobis diuina misericordia concedatur, noſ hi pre- bimur dum vna communicabimus.

Aliquando etiam dicitur hoc, pro arbitratu presbyteri.

Dilectissimi, quandoquidem nostrum est ex animo reddere omnipotenti Deo, cœlesti Patri nostro, gratias, quia dedit filium suum Seruatorem nostrum Iesum Christum, non solum ut moreretur pro nobis, verum etiam ut esset nostrum spirituale pabulum & alimento, quemadmodum proditum est nobis, verbo Diuino, tum sacramentis sanctissimi corporis & sanguinis sui, tam salutaribus ijs qui dignè recipiunt, & tam tremendis, e contrâ ijs, qui recipiunt indignè: meum est exhortari vos, ut diligenter trutinetis amplitudinem & dignitatem huius sancti mysterij, & ingens periculū indignæ receptionis eius, & non secus descendere in vos, & explorare conscientias vestras, quam si deberetis, sancti ac impolluti adire diuinissimum & cœleste epulum, sic vt nullo modo adire liceat vobis, destitutis veste illa nuptiali, quauis Dominus poscit in sacra scriptura, dummodo recipi velitis ut digni coniuia & huiusmodi cœlestis mensæ: Ratio autem et via ad hanc rem, haec est quam subdo.

Primum oportet explorare vitam & mores vestros ad normam mandatorum Dei, & quicunque intelligetis vos neutiquam satisfecisse, voluntate, dicto, vel opere, in eo gemere & deplorare impiam vestram vitam, confitentes vos omnipotenti Deo, cum firmo & constanti proposito resipisciendi.

Quod si deprehenderitis vestra iniquè facta eius farinæ esse, ut non solum in Deum, sed in proximos etiam commissa sint, tum illis quidem conciliabitis vos ipsi, parati ad satisfaciendum provirili, in omnes injurias & iniusticias, illis per vos illatas: nec minus parati ad condannandum omnibus in vos iniquè patratis, similiter ac veniam erratorum consequi velletis ipsi a Domino. Nam absque hoc, receptio huius sacrae Communionis non solum non conductit, sed adauget potius vestram cōdemnationem. Et propterea quod nō est fas quenquā accedere hac mysteria, nisi solidâ fiduciâ mifericordiae diuinæ, & sedata & tranquilla conscientia eò incitatum: Idcirco si quisquam è vobis sit, qui superioribus rationibus non possit pacare suam conscientiam, verum eger ampliore consolatione, tum me petat, aut aliquem alium consultum & eruditum ministrum verbi diuini, & nudet vulnus, ut possit recipere spirituale consilium, admonitionem & solatium, ut conscientia leuetur onus, & ut ministerio verbi diuini consequatur fomentum & beneficium absolutionis, ad pacificationem conscientię, & amotio nem omnis scrupuli ac hesitationis.

Tunc Minister recitat hanc exhortationem.

Dilecti in Domino, qui constituistis communicare corpori & sanguini Domini nostri Iesu Christi, necesse est ut ad memoriam reuocetis,

reuoceris, quid scripserit Sanctus Paulus Corinthijs, & quomodo ex- 1. Cor. 11.
hortetur eos ut quilibet seipsum proberet, & sic de pane illo edat, & de ca-
lice bibat. Nam sicut magnum beneficium est spiritualiter manducare
corpus, & bibere sanguinem Christi, manere in Christo, & habere
Christum in se habitantem, ac vnum effici cum ipso, quod contigit illis
qui dignè accedunt, id est, corde contrito & humiliato, cum vera
fide ac fiducia certa misericordiæ promissæ per Christum. Ita præsens
periculum est, si indignè accedamus, quia efficiuntur rei corporis & san-
guinis Christi Seruatoris nostri, & ad iudicium & condemnationem
manducamus, propterea quod non discernimus corpus Domini, sed
ipsius iram & indignationem nobis accersimus, ac prouocainus eum,
vt nos puniat diuersis plagiis, morbis, & morte. Quare si quis blasphem-
us verbi Dei, hostis, adulter, flagrans ira, odio, aut reus alterius crimi-
nis sit, is non audeat accedere ad mensam Domini. Sed ante deflat
peccata sua, quām accedat, ne post acceptum illud salutare Sacramen-
tum, simul intret in eum Satanas, sicut in Iudam, & eum repleat omni
iniquitate, & perducat ad exitium corporis & animæ. Quare fratres
volupios iudicate, ne à Domino iudicemini: peniteat vos serio præte-
riorum peccatorum, toto pectore confidite Seruatori nostro Christo.
Emendate vitam, & diligite omnes homines ex animo, ita enim efficie-
mini verè particeps horum mysteriorum. Sed ante omnia necesse est,
vt maxima cum humilitate, & ex corde agamus gratias Deo Patri, &
Filio, & Spiritui Sancto, quod redemit mundum per passionem &
mortem Seruatoris nostri Iesu Christi, veri Dei, & veri hominis, qui se
humiliauit usque ad mortem, mortem autem crucis, pro nobis miseris
peccatoribus, habitantibus in tenebris & umbra mortis, vt nos effice-
ret filios Dei, & hæredes vitæ æternæ. Ad hunc enim finem institutum
est Sacramentum, vt semper memores essemus infiniti amoris, magistri
& vincere mediatory nostri Iesu Christi hoc pacto pro nobis morientis,
& innumerabilium beneficiorum, qua per effusionem pretiosi sui san-
guinis nobis obtinuit, & instituit & ordinavit sacra mysteria, quasi pig-
nus amoris & perpetuum monumentum mortis suæ, ad magnam & æ-
ternam consolationem nostri. Ei autem vna cum Patre & Spiritu san-
cto agamus gratias, vt merito debemus, & humiliemus nosmetipos,
ac subijciamus eius sanctissimæ voluntati, & studeamus ei obsequi in
vera sanctitate & iustitia omnibus diebus vitæ nostræ.

*Deinde Minister alloquetur Communicaturos his
verbis.*

VOS quoq[ue] verè & serio poenitet de peccatis vestris coram Deo, &
reconciliati etsi proximis, ac diligitis omnes homines ex animo, &
constituitis

stituitis posthac ducere vitam nouam iuxta præcepta Dei, & deinceps solicii estis ambulare in viis eius sanctis : accedite proprius, vt percipiatis hoc salutare Sacramentum ad vestram consolationem , confitemini humiliter peccata vestra Deo & Ecclesiæ hic congregatæ in nomine ipsius, suppliciter flectentes genua.

Tunc fiat hac generalis confessio, nomine eorum qui communicaturi sunt, vel per eorum aliquem, vel per unum ex Ministris, aut per ipsum Sacerdotem, omnibus submissi genua flectentibus.

OMnipotens Deus pater Domini nostri Iesu Christi, conditor omnium rerum, iudex vniuersorum mortalium , nos confitemur & deploramus nostra multiplicia peccata, & iniquitates, quas subinde per omnem vitam contumaciter delignauimus, cogitatione, verbis, facto, contra diuinam maiestatem tuam , prouocantes iustissimam iram & indignationem tuam aduersus nos : vere enim ex animo dolemus, & serio nos poenitet de peccatis nostris : eorum commemoratio est nobis acerbissima, illorum grauitatem ferre non possumus. Miserere nostri, miserere nostri, misericordissime Pater, propter filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum. Condonata nobis peccata præterita, & concede, vt semper posthac seruiamus & placeamus tibi in nouitate vitæ, ad laudem & gloriam nominis tui. Per Iesum Christum Dominum nostrum.

Deinde eriget se Sacerdos, (aut Episcopus si adsit) & conuersus ad populum sic loquetur.

OMnipotens Deus Pater noster cœlestis , qui pro immensa sua misericordia pollicitus est omnibus serio poenitentibus, & vera fide ad illum conuerlis, peccatorum suorum remissionem, misereatur vestri, remittat & condonet vobis omnia peccata vestra , confirmet & corroboret vos in omni opere bono, & perducat vos ad vitam æternam. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Sic Minister etiam dicet.

AVdite quomodo Christus ad se inuitat peccatores, & eos consolatur verbis omni consolatione plenissimis.

Venite (inquit) ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego vos reficiam.

Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat sed habeat vitam æternam.

Audite etiam quid S. Paulus dicat.

Fidelis sermo, & omni obseruatione dignissimus, Christus Iesu venit in hunc mundum ut saluos faceret peccatores.

Audite etiam quid Diuus Ioannes dicat.

Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

Quo finito, Minister procedendo dicet.

Sursum corda.

Responsio.

Habemus ad Dominum.

Minister.

Gratias agamus Domino Deo nostro.

Responsio.

Dignum & iustum est.

Minister.

Verè dignum & iustum est, quodque iure debemus, nos tibi semper & vbique gratias agere, Domine, Sancte Pater, omnipotens, æterne Deus.

Sequetur propria prefatio, si que sit assignata, alioquin statim subiungetur.

Ideò cum Angelis, &c.

Propriæ Præfationes.

Die Nativitatis & septem diebus sequentibus.

QVIA dedisti nobis vnicum filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum, quem hodierna die pro nobis nasci voluisti. Et per operationem Sancti Spiritus fieri verum hominem ex virgine Maria matre sua, sine labe peccati, ut nos ab omni peccato mundaret. Ideò cum Angelis & Archangelis, &c.

Die Pascha & septem diebus sequentibus.

IN primis autem, laudamus te propter gloriosam filij tui Iesu Christi Domini nostri resurrectionem. Ipse enim verè paschalis est agnus, pro nobis oblatus, qui abstulit peccatum mundi : qui mortem morien-

do destruxit, & resurgendo nobis vitam æternam reparauit. Ideoque cum Angelis, &c.

Die Ascensionis, & septem diebus sequentibus.

Per dilectissimum filium tuum Iesum Christum Dominum nostrum, qui post gloriosam resurrectionem suam omnibus discipulis suis manifestus apparuit, & ipsis cernentibus eleuatus est in cœlum, vt nobis præparet locum: & vbi ipse esset, istuc nos ascendamus, & cum eo regnemus in gloria. Ideo cum Angelis, &c..

Die Pentecostes, & sex diebus sequentibus.

Per Iesum Christum Dominum nostrum, iuxta cuius certissimam promissionem Spiritus Sanctus hodierna die cum subito & vehementi sonitu de cœlo descendit, & super Apostolos in figura linguarum ardentium resedit, vt eos doceret, atque induceret in omnem veritatem: contulitque eis donum linguarum, & fortitudinem confitendi & prædicandi Euangeliū omni nationi, vt ex tenebris erroris ad ueram lumen, & ad cognoscendum te Iesumque Christum filium tuum rite perueniremus. Ideo cum Angelis, &c..

In festo Trinitatis tantum.

Verè dignum & iustum (vt supra) quivimus es Deus, unus es Dominus, non in unius singularitate personæ, sed cum Trinitate personarum, in unitate substantiarum. Quod enim de gloria patris creditur, hoc de filio tuo, hoc de Spiritu Sancto, sine differentia discretiōnis sentimus. Ideo cum Angelis, &c..

Post quas p̄afationes sequuntur immediate.

Ideo cum Angelis & Archangelis, cumque omni militia cœlestis exercitus, hymnum glorioſo tuo nomini canimus, te sine fine laudantes ac dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt cœli & terra gloria tua, Osanna in excelsis.

*Tum Sacerdos apud Dominicam mensam nomine eorum, qui
communicare volunt, sic orabit gemibus.
flexu.*

Non accedimus ad hanc mensam, ô misericors Domine, fiduciâ nullitiae nostræ, sed in multitudine miserationum tuârum. Neque enim sumus digni, vt colligamus micas de mensa tua. Sed tu es idem Dominus, cuius semper proprium est misereri. Concede igitur misericors Domine, vt sic edamus carnem dilecti filii tui Iesu Christi, & bibamus

bamus eius sanguinem , vt nostra corpora peccatis inquinata, munda fiant, perceptione sacratissimi corporis sui , & nostræ animæ lauentur in pretioso sanguine suo : vt perpetuò habitemus in eo, & ipse in nobis. Amen.

Postea Sacerdos erigens se, dicet.

O Deus omnipotens pater noster cœlestis, qui ex immensa tua misericordia , dedisti nobis unicum filium tuum Iesum Christum, pro nostra redēptione mortem in cruce pati, ibique unica illa oblatione qua se semel obtulit, perfectum, plenum, & sufficiens sacrificium, holiam & satisfactionem integrum faceret pro peccatis totius mundi: quique instituit, ac in suo sacro lancio Euangelio præcepit, perpetuam memoriam pretiosæ suæ mortis celebrare, usquedum rediret. Exaudi nos quæsumus misericors pater, & concede ut a eos sumentes has tuas creaturem panis & vini, iuxta sacrosanctam institutionem filij tui, Seruatoris nostri Iesu Christi, in memoriam eius mortis & passionis, participem simus sanctissimi corporis & sanguinis eius. Qui eadem nocte qua tradebatur, accepit panem & gratias agens, fregit, ac dedit discipulis suis, dicens : Accipite, comedite, hoc est corpus meum , quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem. Simili modo postquam cœnatum est accepit calicem, & gratias agens, dedit illis, dicens : Bibite ex eo omnes : hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis & pro multis effunditur, in remissionem peccatorum. Hoc facite quotiescumque biberitis, in mei commemorationem.

Tunc Minister ipse primò recipiet Eucharistiam sub utraque specie, proximo loco tradet idem reliquis Ministeribus, si qui ad sint, ut precipuum Ministerum adiuvent.

Deinde Minister tradet Eucharistiam populo in manus, genibus flexis, & cum exhibet panem, dicet.

Corpus Domini nostri Iesu Christi, quod pro te traditum est, conferuet corpus tuum & animam tuam in vitam æternam.

Et Accipe & ede hoc , in memoriam quod Christus mortuus sit pro te: fide illum ede, in corde tuo, cum gratiarum actione.

Minister cum exhibet poculum, dicet.

Sanguis Domini nostri Iesu Christi, qui pro te effusus est, conferuet corpus tuum, & animam tuam in vitam æternam.

Et

Et Bibe hoc in memoriam Christi sanguinem pro te effusum esse, & gratias age.

Tunc Minister dicet orationem Dominicam, Et populus recitat post illum singulas petitiones.

Deinde dicetur oratio sequens.

O Domine cœlestis Pater, nos humiles serui tui supplices rogamus paternam tuam bonitatem, vt hoc nostrum sacrificium laudis & gratiarum actionis, benignè accipias : humiliiter supplicantes, vt propter merita & mortem filij tui Iesu Christi, & per fidem in illius sanguinem, concedas, vt nos cum vniuersa Ecclesia, remissionem peccatorum, cæteraque beneficia passionis illius consequamur. Atque hic etiam offerimus, & præsentamus tibi Domine, nos ipsos, animas nostras, & corpora nostra, hostiam rationalem sanctam & viuam : te humiliiter obsecrantes, vt quodquot participes sumus huius sacrosanctæ Communionis, tua gratia & cœlesti benedictione repleamur. Et quanquam indigni sumus, propter multitudinem peccatorum nostrorum, qui tibi nullum sacrificium offeramus ; tamen supplicamus vt acceptum habeas hanc nostram seruitutem & debitum obsequium, non intuendo nostra merita, sed condonando nostra peccata. Per Iesum Christum Dominum nostrum, per quem, & cum quo, in unitate Sancti Spiritus, sit tibi omnipotens pater, omnis honor & gloria, in omnem æternitatem, Amen.

Vel ista Oratio.

O Mnipotens æterne Deus, immortales tibi ex animo gratias agimus, quòd nos qui hæc sacrosancta mysteria ritè perceperimus, paucere digneris spirituali cibo pretiosissimi corporis & sanguinis Filij Seruatoris nostri Iesu Christi, nosque certos reddis, horum participacione de tuo favore & gratia erga nos, & quod sumus vera membra in corpore tuo mystico incorporata, quod est sancta communio omnium fidelium, quodque hæredes sumus secundum spem vitæ æternæ, per meritam pretiosissimam mortis & passionis dilectissimi filij tui. Nos ergo supplices rogamus, si pater cœlestis, ita nos tua gratia semper adsis, vt in hac sanctissima communione perseveremus, & omnia huiusmodi opera bona faciamus, quæ tu præparasti vt in eis ambulemus, per Iesum Christum Dominum nostrum, cui cum Spiritu Sancto, tibi litomnis honor & gloria in omnem æternitatem. Amen.

Deinde

Dicende dicatur aut canatur.

Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax, hominibus bona voluntatis. Laudamus te, Benedicimus te, Adoramus te, glorificamus te, gratias agimus tibi, propter magnam gloriam tuam. Domine Deus rex coelestis, Deus Pater omnipotens, Domine Filius unigenite, Iesu Christe, Domine Deus agnus Dei, filius patris, qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram. Qui sedes ad dextram Dei patris, miserere nobis. Quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus, tu solus altissimus, Iesu Christe. Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei patris. Amen.

Postremo Sacerdos vel Episcopus si adsit, dimittet eos hac benedictione.

Pax Dei, quæ superat omnem intellectum, conseruet corda vestra, & mentes vestras, in cognitione & amore Dei, & filij eius Iesu Christi Domini nostri: & fauor omnipotentis Dei, Patris, Filii, & Spiritus Sancti, vobis adsit, semperque vobiscum maneat.

Sequuntur Collecte dicenda post offertorium, quando non ad sunt Communicantes, quolibet tali die una, quoties occasio datur, post Collectas Matutinarum & Vespertinarum precum vel Letania, que etiam dici possunt pro arbitrio Ministri.

Addesto supplicationibus nostris misericors Deus, & viam famulorum tuorum in salutis tuae prosperitate dispone, vt inter omnes huius vitae varietates & casus, tuo semper protegantur beneficentissimo & prompto auxilio. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Drigere & sanctificare & regere dignare, Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus, corda & corpora nostra in lege tua, & operibus mandatorum tuorum, vt hic & in æternum, te auxiliante, semper fani corpore, salui animo simus. Per Iesum Christum Dominum nostrum.

LArgire quæsumus omnipotens Deus, vt verba quæ exterius auribus hodie percepimus, ita cordibus nostris per tuam gratiam intus inferantur, vt fructum bona vita semper in nobis proferant, ad laudem & gloriam tui nominis. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

ACtiones nostras quæsumus Domine, aspirando præueni, & adiuuando prosequere, vt in omnibus nostris actionibus inceptis, contiuatis & in te finitis sacrosanctum nomen tuum glorificemus, & tandem tua benignitate gaudiis perfruamur æternis. Per Iesum Christum, Dominum nostrum.

OMnipotens Deus fons omnis sapientie, qui non solum quibus rebus opus nobis sit, antequam quicquam petimus noueris, sed etiam nostram in petendo ignorantiam vides: rogamus tuam clementiam, miserescat te nostrarum infirmitatum, & quæ vel propter indignitatem nostram non audemus, vel propter cæcitatem nostram petere non possumus, tua nobis largiri digneris, per merita Filii tui Domini nostri Iesu Christi, qui tecum viuit & regnat Deus, in omnem æternitatem. Amen.

OMnipotens Deus, qui promisisti te auditum preces eorum, qui in nomine filii tui postulant: aures tuas clementer precibus nostris accommoda & præsta, vt quæ pro voluntate tua fideliter à te petimus, efficiaciter consequamur, ad nostram necessitatem subleuandam, & gloriam tuam promouendam. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Diebus festis, si non adfint Communicantes, dicentur tamen omnia quæ prescripta sunt, usq; ad finem homilie, addendo orationem illam generalē pro universali statu totius militantis Ecclesie, atque unam aut alteram è Collectis precedentibus, ut occasio erit.

Ac ipsa quidem cena Domini nunquam celebrabitur, nisi insitus sit hominum numerus, qui cum Ministero communicent, prout ipsi videbitur.

Quod si non sint plures in Parœcia, quam viginti mature ad communicandum discretionis, nullatenus Communio erit, nisi quatuor, vel minimum tres cum Ministero communicent.

In Ecclesijs vero Cathedralibus & Collegiatis, in quibus plures existant Ministri ac Diaconi, omnes singulo die Dominico, ad minimum, cœnam unam cum Ministero, nisi legitima excusatio intercedat, participabunt.

Ad tollendam autem superstitionem, quam quisvis in pane vel vino colligare poterit sufficiet eiusmodi esse panem, qui ad mensam cum reliquis cibis sumi solet, sed tamen optimus ac purissimus, qui è tritico confectus commodè parari possit. Si vero quicquam panis vel vini superfluerit, Minister sibi ad suos usus capiet. Panis autem ac vinum in communionem preparatum, per Ministerum atq; edituos Parœcia sumptibus parabuntur, ipsaq; Parœcia eiusmodi pecuniarum summis, reliquisq; impensis quas donatis hactenus singulis diebus

bus Dominicis pro eis demerogarunt, liberabitus.

Atque hic obserua unumquemque è Parœcia ter ad minimum singulis annis communicare oportere, nominatim verò ac Pascha, ac Sacra menta cetero queritus, iuxta huius libri formam percipere. Unusquisque porro ad Pascha computum cum suo Rectore, vicario, vel Ministro, eiusque vel eorum deputatis annualiter instituet, eisdemque omnia Ecclesiastica debita, eo tempore solita numerari, persoluet.

Hic sequatur Ordo Baptismi Publici.

Ordo Baptismi tenendus in Ecclesia.

EX vetustis scriptoribus apparet Sacramentum Baptismi apud veteres, E duolus tantum annis temporibus, Paschatis scilicet, & Pentecostes, vulgo ministrari solitum. Quibus quidem temporibus publicè celebrabatur in praesentia totius Ecclesie, hanc consuetudinem iam quidem exoletam, quamvis propter multas causas non possit commode restituiri, visum est tamen quam proxime poterimus sequi. Quamobrem admonendus est populus commodissimum esse, ut Baptismus Dominicis tantum & reliquis Festis diebus administretur, cum maxima populi frequentia confluxerit: tum ut congregatio præsens recens Baptisatos testetur, recipi in numerum Ecclesia Christi: tum ut omnes qui adfuerint ex infantium inclitione propria professionis in Baptismo facta admoneantur. Quibus etiam de causis aptissimum videtur, ut Baptismus Anglo Idiomate administretur. Quod si tamen necessitas urgere videbitur, nihil prohibet quominus domi infantes baptizentur. Cum die Dominicant aliquo Festo infantes fuerint habitzandi, Parentes eorum vel præcedentes, Speri vel Mane, ante initium matutinarum precum Ministrum eius rei admonebunt, & deinde susceptores unacum Populo, ut infantibus ad baptisterium parati sint statim à finita posteriori lectione vel Matutinaram, vel si commodius Minister videbitur, vespertinarum precum. Quo in loco cum adfuerint Minister interrogabit verum infantes Baptisati sint, necn. Quod si respondent non esse baptisatos: Addet:

Quoniam, dilectissimi fratres, omnes homines in peccatis conceperint & nati, & seruator noster Christus dicat, neminem ingredi posse in regnum Dei, nisi renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto: obsecro vos ut Deum Patrem per Dominum nostrum Iesum Christum inuocetis, vt pro benigna sua misericordia dignetur istis infantibus concedere, quod à sua natura habere non possint, hoc est, ut baptizati aqua & Spiritu sancto, recipiantur in sanctam Christi Ecclesiam, & eiudeni via & vera membra efficiantur.

Tunc

Tunc dicet Minister. Oremus.

OMnipotens æterne Deus qui pro ingenti misericordia tua ex a quarum periculo Noha & familiam eius Arca liberasti, & Israelem populum tuum per mare rubrum traduxisti incolumem, effigiem ea re præbens sacri Baptismatis, & per Baptismum dilecti filij tui Iesu Christi, ad mysticam ablutionem peccatorum Iordanis fluuium & reliquas omnes aquas sanctificasti, te suppliciter quæsumus, pro infinita misericordia tua, ut benigniter hos infantes respicias, sanctifices, ab luas tuo sancto Spiritu, ut hoc pæsto ab ira tua liberati, in arcâ Ecclesie Christi recipientur: & fide firmi, spelæti, charitate radicati, ita fluctus huius turbulentissimi seculi transeant, ut tandem veniant, ad terram vitæ perennis, ibi tecum perpetuo regnaturi, per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

OMnipotens immortalis Deus, auxilium indigentium, patrocinium ad te confugientium, vita credentium, resurrectio mortuorum, te oramus pro his infantibus, ut accedentes ad sacram Baptisma tuum, per spiritualem regenerationem, peccatorum remissionem consequantur. Recipe eos (Domine) prout promisisti per dilectum Filium tuum, dicentem: Petite, & accipietis, quærite, & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Da igitur nobis nunc potentibus, inueniamus quærentes, apperiat pulsantibus, ut illi infantes benedictionem cœlestis ablutionis consequantur, & ad æternum regnum tuum perueniant, quod promisisti. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Tunc dicet Minister.

*Audite verba Euangeli scripti per diuum Marcum,
capite decimo.*

QVODAM tempore attulerunt ad illum pueros, ut tangeret illos: discipuli vero increpabant eos qui adducabant. Cum vidisset autem Iesus indignatus est, & dixit illis: Sinite pueros venire ad me: ne prohibete illos, talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis, quicumque non acceperit regnum Dei tanquam puer, haud quaquam ingredietur in illud. Et cum cepisset eos in vlnas suas, impositis manibus super illos, benedixit eis.

Perfecto Euangeli, hac brevi exhortatione vtetur Minister super verbis Euangeli.

AVditis (charissimi) in hoc Euangeli verba seruatoris Christi, quod præceperit pueros ad se adduci, quomodo Discipulos reprehenderit,

prehenderit, qui voluissent eos à se prohibere, quemadmodum omnes exhortatus sit, ut eorum imitarentur innocentiam. Intelligitis, vt externo gestu, & facto suo benignam animi propensionem in iplos declaravit, vlnis complexus est, Manus super eos imposuit & benedixit. Nolite igitur dubitare, sed confidite potius illum pari benignitate, & hos infantes comprehensurum, vlnis misericordiae suæ complexurum, benedictione vitæ cœlestis donaturum, & immortalis regni participes redditurum. Quamobrem nos hunc in modum persuasi de benigna voluntate cœlestis patris erga hos infantes, per filium suum Christum Iesum, nec quicquam dubitantes hoc pietatis nostræ officium illi gratum fore, summa cum fide & pietate gratias agamus, dicentes.

OMnipotens æterne Deus cœlestis pater, suppliciter tibi gratias agimus, quod nos dignatus sis ad fidem in te, & cognitionem gratiæ tuæ vocare, auge quæsumus & hanc in nobis fidem & cognitionem in perpetuo confirmare. Spiritum sanctum tuum his infantibus concede, vt renati æternæ salutis hæredes fiant, per Iesum Christum Dominum nostrum, qui tecum viuit & regnat vna cum sancto Spiritu, nunc & in æternum. Amen.

Tunc Minister hac oratione ad susceptores utetur.

HOs infantes (dilectissimi) baptizandos adduxisti, ora stis, vt Dominus noster Iesus Christus dignaretur eos accipere, manus super eos imponere, regnum cœleste & vitam æternam condonare. Auditis præterea Dominum Iesum Christum in Euangeliō promisisse hæc omnia pro quibus orāstis se concessurum. Quod ille quidem pro se procul dubio præstabit. Itaque cum hac promissione Christus se obstrinxerit, infantes etiam istos oportet per vos vades, & fideiussores suos polliceri renuntiatus ī Diabolo & omnibus operibus eius, constanter fidem habituros in sancto Dei verbo, obedienterque eius manda obseruaturos.

Tunc Minister, ut sequitur, susceptores interrogabit:

Renuntiaſne Diabolo, & omnibus operibus eius, inani pompa & gloriæ huius seculi, cum omnibus eiusdem avaris desiderijs & carnis concupiscentijs, vt nec sequi eas volueris, nec te ab illis abduci finēris.

Responsum.

Illi ego omnibus renuntio.

Minister.

Credis ne in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ, & in Iesum Christum filium eius unicum Dominum nostrum, conceptum

conceptum ex Spiritu sancto, natum ex Maria virgine? Credis eundem patrum fuisse sub Pontio Pilato, crucifixum, mortuum, sepultum: ac descendisse ad inferos, & tertia die resurrexisse a mortuis? Credis eum ascendisse in coelum, & sedisse ad dextram Dei Patris omnipotentis, & illinc venturum esse in fine seculi, ad iudicandum viuos & mortuos? Credis item in Spiritum sanctum? Credis sanctam Catholicam Ecclesiam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & eternam vitam post mortem.

Responsum.

Omnia haec firmiter credo.

Minister.

Cupisne in hanc fidem baptizari?

Responsum.

Cupio.

Tunc Minister dicet.

Concede quæsumus misericors Deus, ut vetus Adam ita in illis infantibus sepeliatur, & nouus homo in eisdem excitetur. Amen.

Concede ut omnes carnales affectiones in ipsis moriantur, & omnia spiritualia viuant & crescant. Amen.

Concede illis vim & potestatem vincendi & triumphandi de Satana; Mundo, & Carne. Amen.

Concede ut quicunque hic per nostrum officium & ministerium tibi dicatus sit, donetur etiam coelestibus virtutibus & aeterno premio, per tuam misericordiam benignissime Deus, qui viuis & regnas in omnem ævum. Amen.

Onipotens immortalis Deus, cuius charissimus Filius Iesus Christus, ex pretioso latere aquam simul & sanguinem profudit, in remissionem peccatorum nostrorum, & discipulis præcepit, ut euntes docerent omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: respice quæsumus preces Ecclesiæ tuae & concedevit omnes servi tui, in hac aqua baptizandi, accipient plenitudinem gratiæ tuae, & semper maneant in numero fidelium & electorum filiorum tuorum. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Tunc Minister infantem in manus accipiens, nomen interroga-bit, & ipsum nomine compellans, in aquam caute & circumspicit im-mergit, dicens.

N. Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

Quid

*Quod si infans infirmus sit, satis fuerit aquam illi leniter infusisse, dicens,
ut supra.*

N. Ego baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.
Amen.

Dicinde Minister factio crucis signo in fronte infantis, dicet:

Nos recepimus hunc infantem in coctum gregis Christi, & illum notamus signo crucis, in testimonium quodiplum post hac non pudebit confiteri fidem in Christum crucifixum, & sub eius signo contra peccatum, mundum, & Satanam viriliter pugnare, fidelemque eius ministrum & militem ad vitæ finem usque permanere. Amen.

Tunc Minister diceret.

CVM iami (Charissimi) isti infantes renati sint & insiti in corpus Ecclesiæ Christi, gratias agamus De opro istis beneficijs, & vnanimi consensu Deum omnipotentem comprecessur, vt secundum hoc initium, in vniuersa reliqua vita dirigantur.

Tunc dicetur,

Pater noster qui es, &c.

Minister autem addet.

INgentes tibi gratias agimus (misericors Pater) quod dignatus sis I uno sancto Spiritu hunc infantem regnare, in Filium tuum adoptiu[m] admittere, & ad Ecclesiam tuam aggregare, suppliciter rogantes, concedas vt ipse peccato mortuus, viuens iustitiae, & cum Christo sepultus in mortem, crucifigat veterem hominem, & penitus aboleat corpus peccati, vt quemadmodum mortis Filiu[rum] tui, ita etiam & resurrectionis fiat particeps, vt tandem cum reliqua Ecclesia æterni regni tui hereditatem consequatur: Per Christum Dominum nostrum, Amen.

*Denique susceptoribus connocatis, Minister hanc
admonitionem addet.*

QUONIAM infantes isti per vos promiserint, renuntiaturos se Diabolu[m] & omnibus eius operibus, in Deum autem credituros, & illi solueriuturos, meminisse vos oportet vestri munera esse & officia diligenter videre, vt quam primum per ætatem poterint, instituantur quam solenne votum quam sanctam professionem per vos fecerint, quoque ista melius cognoscant, sa[ec]pe commonebitis, vt Sacras conches audiant. Imprimis vero curabitis, vt Anglo sermone discant

articulos fidei, orationem Dominicam, & decem præcepta Decalogi, cæteraque omnia quæ ad animæ salutem Christianum decet cognoscere. Prospiciens denique ut ad piam & Christianam vitam studiose educentur, semper memores Baptismum effigiem nobis ob oculos proponere professionis nostræ, vt scilicet Christi seruatoris exemplum imitemur, & ad eius similitudinem conformemur, vt quemadmodum ille pro nobis mortuus est, & resurrexit, ita nos etiam, qui baptizamur, peccato quidem moriamur, resurgamus autem ad vitæ nouitatem & restitudinem, semper mortificantes prauas & corruptas carnis concupiscentias, eximiosque progressus facientes in omni virtute & pietate.

Mandabit etiam Minister, ut pueri ad Episcopum adducantur confirmandi quam primi edidicerint Articulos fidei, orationem Dominicam & præcepta Decalogi, & in Catechismo eum in finem promulgato, plenius aliquantum instituantur: prout in eodem prescriptum est.

Priuatus Baptismus.

De his, qui necessitate urgente in priuatis edibus baptizantur per Ministrum Parochie, vel per alium legitimum Ministrum, cuius opera preparacione temporis ut licebit.

Ecclesiæ Pastores & Ministri subinde populum admonebunt, ne Baptismum Infantum longius differant, quam in diem Dominicam, aut secundum diem proximè sequentem natales infantum, nisi gravis admodum causa per Ministrum approbat a coegerit.

Commonefaciant etiam, ut sine grani & necessaria causa domi intra priuatos parietes Infantes non baptizent. Cum autem magna illos & duranecessitas urget hunc in modum facient.

Primum legitimus Minister & qui presentes fuerint, Dei gratiam & auxilium inuocabunt, dicentes orationem Dominicam, si temporis angustia permisserit. Demde vero unius nomine ipsum compellans, vel in aquam immerget, vel aqua perfundet, dicens.

N. Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.
Amen.

Ne dubitet autem, quin puer hunc in modum legitimè & plenè baptizatus sit: nec debet postea in Ecclesia baptismus repeti, quod si tamen infans ad hanc orationem baptizatus vixerit, vobementer expediat, ut in Ecclesia adducatur, quo Minister experiatur & probet, num legitimè domi baptizatus sit.

Quod

Quod si illi qui infantem s̄istent, respondebunt iam baptizatum esse, v̄terius interrogabit,

Per quem sit baptizatus?

Qui pr̄fentes fuerint cum baptizaretur?

Vtrum Dei gratiam & auxilium in illa angustia inuocauerint?

Quo liquore illum baptizārint?

Quibus verbis baptizatus sit?

Vtrum credant infantem legitimè & plenè baptizatum?

*Quod si Minister ex responsionib⁹ adferentium Infantem intelligit
omnia rite & legitimè facta, baptismum non repetet, sed
assumet illum in gregem & populum
Christianum: dicens.*

EGO vos certiores facio, quod recte pr̄stititis vestrum officium
Hac in re, iustumque ordinem retinuitis in baptismo huius infantis
qui natus in origināli peccato, & sub ira diuina, nunc est per Lauaerum
regenerationis in Baptismo, in numerum filiorum Dei relatus, & hæ-
res factus æternæ vitæ. Dominus enim noster Iesu Christus gratiam
suam huiusmodi infantibus adeò non denegat, vt eos amanter & be-
niginter inuitet, quemadmodum in Sacro sancto Euangelio, cum in-
genti nostra consolatione habetur.

Euangelium. Marc. x.

Quodam tempore attulerunt ad illum pueros ut tangeret illos, &c.

Vi supra in Publico baptimate

Sequetur etiam hortatiuncula superius prescripta, donec peruenient fuc-
rit ad postremam sententiam, que sic se habebit.

Quamobrem nos minimè nefici fauoris, quem cœlestis noster
Pater gerit in hos Infantes, illustrati & patefacti per Filium eius Iesum
Christum, agamus illi gratias per fidem & pium affectum, & dicamus
orationem quam dominus ipsedocuit, & ad testificationem Fidei
nostræ, recitemus articulos comprehensos in Symbolo.

Hic Minister cum susceptoribus dicet.

Pater noster qui es in celis. &c.

*Deinde Minister quod sit nomen Infantis interrogabit, quod cum
susceptores pronuntiauerint, Minister addet.*

Tune istius Infantis nomine, renuntias Diabolo, & omnibus
eius op̄eribus, inani pompa & gloriæ huius seculi, cum omnibus a-
uaris eiusdem cupiditatibus & carnis concupiscentijs, vt nec sequi illa,
nec ab eis abduci volueris?

Reffonsum.

Istis omnibus renuntio.

Minister.

Tunc istius infantis nomine, hanc fidem profiteris? nempe te credere in Deum Patrem omnipotentem, &c.

Reffonsum.

Hæc omnia ego constanter credo:

Tunc dicet Minister.

Oremus.

OMnipotens sempiterne Deus coelestis pater, supplices tibi gratias agimus quod dignatus sis nos ad fidem in te & cognitionem gratia tuae vocare: Auge quæsumus & hanc in nobis fidem & cognitionem in perpetuum confirma. Spiritum sanctum tuum huic infanti concede, ut is renatus, & haeres salutis æternæ factus, per Dominum nostrum Iesum Christum, tuus usque famulus perseveret, tuamque promissionem consequatur. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in unitate eiusdem Spiritus sancti in omnem æternitatem. Amen.

Addetur etiam admonitio ad Susceptores, ut supra.

Quoniam infans iste, per vos promiserit renuntiaturum se Diabolo, &c.
Ut supra in Publico Baptismo.

Quod si ut aliquando contingit, infantem adferentes incertas responsum fecerint: affirmauerintque se necire quid in tanta mentis consternatione cogitarint, fecerint, dixerint, tum Minister ad rationem Publici Baptismi superim praescriptam omnia peragat, nisi quod in immergendo infantie inquiet.

Quod si antea non sis baptizatus. N. Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

Confirmatio, in qua Catechismus ad pueros instaurandos continetur.

VIT confirmatio maiore cum puerorum adificatione administretur, iuxta Pauli doctrinam, præcipiens ut omnia ad adificationem in Ecclesia sint, visum est, neminem ad confirmationem admittendum, nisi qui materna lingua Fidei Articulos, Orationem Dominicam, Decalogi precepta expeditie poterit, & memoriter pronuntiare, & ad reliquias iurem quæstiones brevis illius Catechismi respondere, quas Episcopus, vel pro illius arbitrio, aliis quicunque proposuerit, hac autem ratio plurimis de causis observata comprobissima videtur.

Primum, quia cum pueri ad maturorem etatem pertinenterint & didicerint,
que

que & quanta suscepentes ipsorum nomine in Baptismo promiserint, ipsi proprio ore, proprio consensu, publicè in conspectu Ecclesie eadem agnoscant & confirmant, proficentur que se diuina gratia adiuuante conaturos ea omnia fideliter obseruare, quibus iam suis verbis, sua confessione assenserint.

Secundo quoniam confirmatio illis adhibetur qui iam Baptisi sunt, ut per impositionem manum & orationem, vires & defensionem accipiant contra omnes insultus peccati, mundi, & Diaboli, commodissime administratur cum pueri eam et atem attigerint, quantum per suam carnis infirmitatem, tum per varios huic mundi & Diaboli insultus, in maximo periculo constituantur, ne in gravissima peccata prolabantur.

Tertio quod non alienum sit a consuetudine Primitive Ecclesie, qua susceptum erat, ut confirmatio adhiceretur illis, qui ad etatem maturiorem pervenissent, ut ipsi iam in religione Christiana instituti suam ipsorum fidem publicè proficerentur, & promitterent se diuine voluntati, & mandatis eius obtemperatu.

Ne quisquam verò putet ex dilatione confirmationis quicquam detrimenti Filiis suis accessurum, sed apud animum constituat ex Dei verbo clavum & perspicuum esse infantes Baptizatos omnia habere ad salutem necessaria, certoque certius salutem consequi.

Catechismus memoriter à pueris ediscendus

antequam ad confirmationem adducantur, quem reperiatis initio
huius voluminis tanquam limen ad Ecclesiam Angli-
canae doctrinam, & ideo hic non inseritur.

Quamprimum pueri maternā lingua memoriter teneant Articulos fiduciationem Dominicam, & precepta Decalogi, poteruntque respondere ad questiones istius Catechismi, vel ab Episcopo vel ab alio quoniam pro illius arbitrio proposita, sum ut testem habeant, confirmationis sue per aliquem suscep-rem ad Episcopum confirmandi adducantur.

Episcopus autem hoc modo pueros confirmabit.

Confirmationis ratio.

Episcopus.

Auxilium nostrum in nomine Domini.

Responsum.

Qui fecit caelum & terram.

Episcopus.

Sit nomen Domini benedictus.

Responsum.

Ab hoc præsenti tempore in omne usque æcum.

R 3

Episcopus.

Episcopus.

Domine exaudi quæsumus orationem nostram.

Responsum.

Et clamor noster ad te perueniat.

Episcopus. Oremus.

OMnipotens æterne Deus, qui hos seruos tuos per aquam & Spiritum sanctum regenerare dignatus es, omniaque iis peccata condonare, confirma eos quæsumus Domine, Spiritu paracleto, muneraque Diuinæ gratiæ tuæ in illis auge, Spiritum sapientiæ & intelligentiæ, Spiritum consilij & fortitudinis, Spiritum scientiæ, & veræ pietatis; Denique Spiritu sancti timoris tui animos eorum semper reple. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Tunc Episcopus manum in singulorum capita imponens, sic dicit,

Defende, Domine, hunc puerum cœlesti gratia, tuus ut semper maneat, quotidie magis tuo sancto Spiritu augeatur, donec ad æternum regnum perueniat. Amen.

Episcopus addet.

Oremus.

OMnipotens æterne Deus, qui & voluntatē nobis & facultatē ad diis ad ea facienda, quæ bona sunt, & tuæ maiestati grata, supplices tibi preces fundimus pro his pueris, super quos ad exemplum sanctorū Apostolorum tuorum manus imposuimus, ut certiores eos hoc signo redderemus tuæ in ipsos benignæ voluntatis, Paterna tua manus quæsumus semper eos protegat, & defendat Spiritus sanctus eos perpetuo, & sic in scientiam & obedientiam verbi tui inducat, ut tandem, vitam æternam consequantur. Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum viuit & regnat verus Deus in omne ævum. Amen.

Episcopus tandem benedicit pueris, inquiens.

Gratia Dei omnipotentis Patris, Filij, & Spiritus sancti sit super vos, maneatque semper vobis. Amen.

Cuiusque parochia Minister, vel alius quisquam ab eo designatus, Dominicis & Festis diebus paulo ante vesperinas preces publicè in templo pueros et missos, pro temporis ratione diligenter instituit & examinabit in aliqua parte istius Catechismi, prout ipsi commodum & oportunum videbitur.

Parentes simul & Domin curabunt ut filii & servi nondum in Catechismo instituti, tempore constituto ad Templum veniant obedienter audituri, & etiam Minister obtemperaturi, donec in hoc libro prescripta memoriter dicterint.

Quoties Episcopus indicauerit pueros aliquo oportuno in loco ad confirmationem coram se esse adducendos, cum cuiusque Parochia minister, omnium puerorum in sua Parochia nomina, qui articulos fidei, orationem Dominicam, ac

Decalogi

Decalogi praecepta recitare possunt, aut ipse afferet, aut per scripta ad Episcopum mittet: tum etiam significabit, quot eorum sint, qui ceteris questionibus hoc Catechismo descriptis accommodatè possunt respondere.

Nemo autem ad sacrosanctam Communionem prius admittatur, quam & Catechismum didicerit, & confirmatus fuerit.

Forma solemnizandi Matrimonium.

Primum Banna edenda siue promulganda sunt tribus diebus Dominicis vel Festiis diuinorum officiorum tempore, populo presente iuxta antiquum morem. Quod si persona Matrimonio coniuganda in diversis degant Parochijs, Banna promulgari in singulis debent: Nec presumat Minister unius Parochie sacram Matrimonij ceremoniam, seu solemnizationem peragere, nisi ab alterius Parochie Ministro, certior factus fuerit in scriptis, de Bannis tribus vicibus promulgatis. Constituto nuptiarum die, in nauem Ecclesie, sine frequentiorem cœtum convenienti qui sunt connubio copulandi, una cum amicis & vicinijs; Ac ibidem tum Minister incipiet sic.

Conuenimus in hunc locum (dilectissimi) coram Deo atque in conspectu Ecclesiae eius, ut hunc virum mulieremque hanc sacro sociemus coniugio: quod viuenti genus honorabile, primum ab ipso Deo in Paradiso (dum adhuc homo in innocentia peristeret) institutum est, mysticam illam inter Christum & eius Ecclesiam nobis praefigurans vniōnem: Qui deinde facer statu a Christo etiam sua praesentia signoque illo primo, quod in Cana Galilææ fecerat adornatus atque condecoratus: est postremo a Diuo Paulo hac nota commendatus, quod honorabilis sit inter omnes homines. Quapropter nec aggrediendum, nec suscipiendum est in consulto, temere, perulanter, ad latifaciendum carnalibus hominum concupiscentijs & affectibus, (quod est animantium ratione ac intelligentia carentium) verum reuerenter, modestè, consultè, sobrie, inque Dei timore, ipsis causis prius iustè multumque versatis, propter quas coniugium fuerat ab initio decretum. Quarum prima liberorum propagatio est, in timore disciplinaque Domini, & ad Dei laudem educandorum. Secundo Matrimonium institutum fuit, vt esset contra peccatum, & ad vitandam fornicationem remedium, vt qui continentiae donum non accepissent, nuberent, atque se corporis Christi membra incontaminata conservarent. Tertio constitutum fuit, ad mutuam vitæ societatem auxilium ac consolationē utriusque erga se in rebus tum prosperis, tum aduersis. Atque in hunc sacrū coniugij statum vt conscientur, accelerunt huc isti duo, quos præsentes videtis. Quare si quisquam sit, qui iustum causam proferre poterit, cur legitimè isti coniungi nequeant, aut iam palam denuntiat, aut in futurum reticeat perpetuo.

*Atque personas coniungendas Matrimonio alloquens.
Minister dicet.*

Mando præcipioq; vobis, sicut tremendo illo iudicij die (cum ar-
cana omnium cordium referentur) rationem vestis reddituri, vt si
quis vtriusque vestrum impedimentum aliquod sciat, quo minus ma-
trimonio legitime copulari queatis, vt illud modo confiteatur. Nam
hoc vobis persuasissimum sit, quotquot aliter coniunguntur quam Dei
verbum approbat, nec a Deo illos copulari, nec eorum esse matrimoni-
um legitium.

*Quonuptiarum die, si quisquam allegabit & denunciabit impedimentum
quodcumq; quo minus isti nequeant ex Dei lege aut huic regni statutis ma-
trimonio consungi, & seipsum, unum cum fideifforibus idoneis obligare velit
personis sic copulandis, vel sufficientem cautionem deponat, ad satisfaciendum
plene pro omnibus sumptibus, quos personae copulande sint facture, se causam
probaturum, tum solem: iacto proroganda est in illud tempus, dum rei verius
plane constet. Si nullum impedimentum, denuncietur, tum Minister vi-
rum, alloquetur.*

NVis habere hanc mulierem in sponsam, vt cum illo in sacro con-
iugij statu iuxta Dei ordinationem simul viuas? vis eam diligere,
consolari, honorare & tam infirmam quam sanam conseruare, atque
repudiatis alijs omnibus illi soli adhærere, quamdiu vita vtriusque ve-
strum durauerit?

Respondebit vir.

Volo.

Tunc Minister mulierem alloquetur:

NVis habere hunc virum in sponsum, vt in sacro coniugij statu iux-
ta Dei ordinationem simul viuas? vis ei obedire, & seruire, eum
diligere honorare & tam infirmum quam sanum custodire, atque
repudiatis alijs omnibus illi soli adhærere, quamdiu vita vtriusque ve-
strum durauerit?

Respondebit mulier.

Volo.

Tunc dicet Minister:

Quis hanc mulierem tradit, vt huic viro nubat?

*Tunc Minister mulierem de manu parentis vel amicorum acceptans, ad-
monebit virum ut dexteram mulieris prehendat; & sic ut ergo alteri mu-
lami filiem praefabat, viro sic dicente.*

Ego

Ego N. accipio te N. in vxorem mihi, vt te ab hoc tempore in futurum præ aliis melioribus siue deterioribus, ditionibus siue pauperioribus habeam, teneam, diligam & foueam tam sanam quam infirmam, donec mors nos disiunxerit iuxta Dei decretum, atque in huius rei confirmationem fidem meam tibi astringo.

Tunc manus dissolvent, & mulier rursum viri dexteram apprehendens, dicet.

Ego N. accipio te N. mihi in maritum, vt ab hoc tempore in futurum te tam sanum quam infirmum præ aliis melioribus siue deterioribus, ditionibus siue pauperioribus habeam, teneam, diligam, colam atque obediam donec mors nos disiunxerit, iuxta Dei decretum, atque in huius rei confirmationem, fidem meam tibi astringo.

His rebus sic gestis, coniunctas manus relaxabunt. & maritus annulum uxori dandum libro imponet vñia cum p: cunig: Ministro ac sibi seruienti debitis: & Minister acceptum annulum traderet marito ut eo digitum annularem finire manus uxoris exornet, & vir a Minister instruitus dicet.

Ego te hoc annulo mihi spondeo, te corpore meo honoro, & bonum meorum omnitum ontium participem facio. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

*Postquam annulum vir reliquerit in annulari digito, videlicet quarto sinistra manus mulieris, dicet
Minister,*

Orennus.

A Eterne Deus creator conservatorque totius generis humani, omnisque gratiæ spiritualis largitor, & autor vita æternæ, mitte desuper benedictionem tuam super hos famulos tuos, hunc virum atque hanc mulierem, quos in tuo nomine benedicimus, vt sicut Isaac & Rebecca summa fide inter se viuebant, sic isti duo firmius persoluant, custodiantque votum ac fœdus inter se initum (cuius est annuli hæc datio acceptioque argumentum & arrha) & vt in mutuo amore & pacis vinculo perleuerent, atque reliquam vitam vniuersam ad legum tuarum normam dirigant. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

*His dictis, Minister eorum dexteras iungat
discendo.*

Quos Deus coniunxit homo ne separet.

Ad

Ad populum vero Minister loquetur sic :

Quandoquidem N. & N. in sacrum confenserint coniugium, idque coram Deo atque hac Ecclesia sint contestati, cumque ad eius rei confirmationem mutuo sibi fidem spsponderint, datoque & accepto annulo, atque dexteris coniungendis idem palam declararint : idcirco eos maritum uxoremque inter se esse pronuntio. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

Insuper addet & hanc Benedictionem,

Minister.

Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus vos benedicat, tueratur & protegat : misericors Dominus suo vos fauore benignè respiciat atque omni vos benedictione spirituali & gratia replete, vt in hac præsenti vita, sic mutuo diligatis, quo in futuro seculo, vita frumenti æterna.

*His ad hunc modum finitis, Ministri vel Clerici Dominicam mensam versus procedentes, sequentem Psalmum vel dicent
vel cantabunt. Psal. 128.*

Beatū omnes qui timent Dominum qui ambulant in viis eius.
Labores manuum tuarum quia manducabis, beatū es, & bene tibi erit.

Vxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.
Filii tui sicut nouellæ Oliuarum, in circuitu mensæ tuæ.
Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion, & videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui, &c.

Vel hunc Psalmum. Psal. 67.

Deus misereatur nostri & benedic nobis : illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.

Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.

Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes.

Lætentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.

Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes : terra dedit fructum suum.

Bene-

Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus : & metuant
eum omnes fines terræ.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui, &c.

*Finito Psalmo, & genu fletentibus viro ac muliere ante mensam
Dominicam, Minister etiam ad eandem stans & in
eos respiciens, dicet.*

Kyrie eleyson.

Responsum.

Christe eleyson.

Minister.

Kyrie eleyson.

Pater noster qui es in cœlis, &c.

Et ne nos inducas in temptationem.

Responsum.

Sed libera nos à malo. Amen.

Minister.

Domine, saluum fac seruum tuum, & ancillam tuam.

Responsum.

Qui sperant in te.

Minister.

Mitte eis Domine, auxilium de sancto.

Responsum.

Et eos semper protege.

Minister.

Esto eis turris fortitudinis.

Responsum.

A facie inimici.

Minister.

Domine exaudi preces nostras.

Respoſum.

Et clamor noster ad te perueniat.

Minister.

Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, benedic hos famulos tuos, & semina semen vite æternæ in mentibus eorum, ut quicquid à facro sancto verbo tuo utiliter didicerint, hoc ipsum opere compleant. Respic Domine, propitius super eos de cœlesti habitaculo tuo, & eos benedic : & sicut super Abraham & Saram ad eos mirifice consolando misericordia benedictionem tuam : ita mittere digneris tuam benedictionem super hos famulos tuos voluntati tuz subiecti, atque de protectione tua securi, in tui amoris dilectione (dum viuant) firmiter consistant. Per Iesum Christum Dominum nostrum,

Sequens precatio omittetur, si mulier parere desierit.

Misericors Domine, ac ecclesiis Pater, cuius munere gratiose genus humanum propagatur, prosequere quæsumus hos famulos tuos benedictione tua, ut & liberorum procreatione sint fecundi, & sancta dilectione & honestate vitam prorogent, donec filios filiorum videant in tertiam & quartam generationem, ad laudem & gloriam tuam. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Deus, qui potestate virtutis tue de nihilo cuncta fecisti, quique etiam dispositis vniuersitatibus exordiis, decreuisti, ut de viro ad imaginem & similitudinem tuam creato, mulier sumeret viuendi principium, atque eos copulando statuisti, nunquam licere separare, quos tu matrimonij lege unum fecisti: Deus qui tam excellenti mysterio conjugalem copulam consecrasti, ut in ea spirituale coniugium, & unionem Christi & Ecclesiae significares & repræsentares, respice propitius super hos famulos tuos, ut non solum hic vir iuxta verbum tuum vxorem diligat, sicut Christus Ecclesiam suam, qui seipsum pro ea tradidit amando atque fouendo ut suam ipsius carnem: verum etiam haec mulier viro suo sit amans ut Rachel, sapiens ut Rebecca, fidelis & obediens ut Sara, atque in quietis, sobrietatis, ac pacis studio, sanctorum piarumq; matronarum imitatrix permaneat. Benedic ambos Domine, & vita eterna hæreditatem illis tandem concede, per Christum Dominum nostrum. Amen.

Tum dicet Minister,

Omnipotens Deus qui in principio primos nostros parentes Adam & Euam sua virtute creauit, eos sanctificauit, & matrimonio inter se copulauit, effundat super vos diuitias gratiae suæ, sanctificet & benedicat, ut ei corpore pariter ac mente placere, & in vera dilectionis amore ad vitæ viisque finem perseverare valeatis. Amen.

Incipiet postea Communio, & post leclum Euangelium concio sequetur, in qua de more quoies nupcia erunt celebranda, mariti & vxoris officia debita explicabuntur, in cora sacras Scripturam. Quod si non sit qui concionetur, ipse Minister populum alloquetur verbis sequentibus.

Quemque iam matrimonio iuncti es sis, vel qui sacrum coniugij statum vobis suscipientum proponitis, attendite quid de maritorum in uxores, & uxorum in maritos officiis debitib; (vel obseruantia) factos aneta edoceat Scriptura. Diuus Paulus in eius ad Ephesios epist. cap. quinto in hunc modum maritis omnibus præcipit: Viri diligete uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum expofuit Ephes. 5.

suit pro ea, vt illam sanctificaret, mundatam lauacro aquæ per verbum, vt adhiberet eam sibi ipsi gloriosam, Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut quicquam eiusmodi : sed vt esset sancta & irreprehensibilis. Sic debent viri diligere suas vxores vt sua ipsorum corpora. Qui diligit suam vxorem, seipsum diligit. Nullus enim inquam suami ipsius carnem odio habuit, immo nutrit, ac fouet eam, sicut & Dominus Ecclesiam. Quoniam membra sumus corporis eiusdem, ex carne eius & ex ossibus eius. Huius rei gratia relinquet homo patrem ac matrem, & adiungetur vxori suæ, atque è duobus fiet una caro. Mysterium hoc magnum est, verum ego loquor de Christo & de Ecclesia. Quoniam & vos singulatim hoc præstat, vt suam quisq; vxorem diligit tanquam seipsum.

Similiter Diuus Paulus ad Colossenses, scribens, maritos omnes sic alloquitur. Viri, diligitе vxores, & ne sitis amarulenti aduersus illas. Coloff. 3.

Audite etiam, quid Diuus Petrus Christi Apostolus, qui & ipse maritus fuerat, ad omnes maritos dixerit.

Viri similiter cohabitent secundum scientiam, velut infirmiori vasi muliebri, impartientes honorem, tanquam etiam cohæredes gratiæ vitaे, ne interrumpantur preces vestræ. 1. Pet. 5.

Hucusque maritorum in vxores officia accepisti, iam vicissim uxores attendite & discite officia vestra erga maritos vestros quemadmodum in Scripturis sacris planissime exponitur.

Diuus Paulus, in prædicta epistola ad Ephesiens docet sic: Vxores Ephes. 5. propriis viris subditæ sitis, veluti Domino quoniam vir est caput vxoris, Quemadmodum Christus est caput Ecclesiæ ; & idem est qui salutem dat corpori : Itaque quemadmodum Ecclesia subdita est Christo, sic & vxores suis viris subditæ sint in omnibus. Et iterum dicit, Vxor autem vt reuereatur virum. Diuus etiam Paulus in epistola ad Colosenses, sic vos breuiter exhortatur. Vxores subditæ estote propriis viris, sicuti conuenit in Domino. Coloff. 3.

Diuus etiam Petrus, vos admodum piè instruit, dicendo : Similiter vxores subditæ sitis vestris viris, vt etiam qui non obtemperant sermoni, per vxorum conuerstationem absque sermone lucifrant, dum considerant cum reuarentia coniunctam castam conuerstationem vestram: quarum ornatus sit, non externus, qui situs est in plicatura capillorum & additione auri, aut in palliorum amictu, verum occultus, qui est in corde homo, si is careat omni corruptela : ita ut spiritus placidus sit & quietus, qui spiritus in oculis Dei, magnifica & sumptuosa res est. Nam ad eum modum olim & sanctæ illæ mulieres sperantes in Deo comebant se, & subditæ erant suis viris, quemadmodum Sara obediuit Abraham, Dominum

Dominum illum appellans : cuius factæ estis filiaæ, dum benefacitis, &
& non terremini villo pauore.

*Qui sacro coniugio copulantur, eodem nuptiarum die, debent
sacram Synaxim recipere.*

Ordo visitationis Infirorum.

Ingrediens Sacerdos domum infirmi, dicat.

Pax huic domui & omnibus habitantibus in ea.

Tunc accedens ad agrotum, flexis genibus, dicat.

NE reminiscaris Domine, iniquitates nostras, vel peccata parentum nostrorum. Parconobis Domino, parce populo tuo, quem redemisti pretiosissimo sanguine tuo, ne in æternum irascaris nobis.

Kyrie eleyon.

Christe eleyon.

Kyrie eleyon.

Pater noster qui es in cœlis, &c.

Minister.

Et ne nos inducas in temptationem.

Reffonsum.

Sed libera nos à malo.

Minister.

Domine saluum fac seruum tuum.

Reffonsum.

Qui suam fiduciam in te collocat.

Minister.

Mitte ei auxilium de Sanctuario tuo.

Reffonsum.

Et eum perpetuò potenter defende.

Minister.

Nihil præualeat inimicus in eum.

Reffonsum.

Et filius iniquitatis non noeat ei.

Minister.

Esto ei Dominus turris fortitudinis.

Reffonsum.

A facie inimici eius.

Minister.

Domine exaudi orationem nostram.

Re-

Responsum.

Et clamor noster ad te perueniat.

Oremus.

REspice Domine de cœlo , visita & succurre seruo tuo, respice eum oculis misericordiae tuæ, consolare eum vt in te certò confidat: defende eum ab insidijs inimici, & serua eum in pace perpetua & quiete. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

EXaudi nos omnipotens & misericors Deus ac Seruator, extende confuetam misericordiam tuam , ad hunc seruum tuum ægrotantem : visita illum Domine, vt inuisisti socrum Petri, & seruum Centurionis : sic visita & restitue hunc ægrum pristinæ sanitati, si ita tibi visum fuerit : velfac eum ita perferre hanc afflictionem , vt post hanc æuminosam vitam tecum vivat in æternum. Amen.

*Utatur autem Minister ista ad agrotum exhortatione,
vel consilii.*

Hoc scias (charissime frater) omnipotentem Deum esse Dominum vitae & mortis, eorumque omnium quæ ad eas pertinent, nempe iuuentutis, fortitudinis, sanitatis, senectutis, debilitatis & infirmitatis. Quare persuasum tibi sit, quod quicunque tuus fuerit morbus, is, Deo volente & sciente, tibi contingat, & quacunque tandem de causa , siue vt probet tuam patientiam, siue ad exemplum aliorum , vt fides tua in die Domini iuueniatur, ad laudem, gloriam, & honorem Dei, & augmentum fœlicitatis vitæ æternæ ; siue etiam ad correctionem & castigationem de aliquo, quod offendit oculos celestis patris. Noueris certò, quòd si verè te poeniteat peccati , & æquo animo feras hanc afflictionem, confusus in misericordia Dei, promissa propter filium suum Dominum nostrum Iesum Christum, gratias agens pro hac paterna visitatione, & te humiliter subijcias diuinæ eius voluntati , tibi proderit ad salutem, & promouebit te in recta via, quæ ducit ad vitam æternam.

Si agrotus fuerit admodum debilis, poterit Minister hic facere finem exhortationis.

Quare in optimam partem accipias hanc correctionem Dominis; Quem enim diligit Dominus, hunc castigat. Imò vt D. Paulus inquit, Flagellat omnem filium quem recipit. Item, si fertis castigationem, offert semetipsum vobis vt proprijs filijs. **Q**uis enim est filius, quem pater non castigat? Si non estis subiecti correctione, cuius omnes ger-
mani

mani filij sunt participes, nothi estis & spurij, non legitimi filij. Quare cum patres nostri carnales nos castigent, & nihilominus obsequimur illis cum omni reverentia, nunquid multò magis debemus obedire spirituali patri, vt viuamus? Et illi quidem paucis diebus nos correxerunt pro ipsorum voluntate: Ipse verò nos castigat propter nostram utilitatem, vt participes simus suæ sanctitatis. Hæc verba charissime frater, Dei verba sunt, propter nostram consolationem & instructiōnem, scripta: vt patienter & cum gratiarum actione, feramus coelestis Patris correctionem quancunque & per quæcumque aduersa placuerit illi nos visitare. Neque enim maior consolatio Christiano esse debet, quam vt similis fiat imaginis Filij Dei, in perforundis ærunanis & aduersis ac infirmitatibus. Quemadmodū igitur Christus ipse, non ante ingressus est in gloriam quam pateretur, sed ante crucifixus est quam glorificaretur: Ita profectio via ad gloriam, est patientia tribulationum: & transitus ad vitam est libenter cum Christo mori, vt una cum ipso resurgamus a morte, & perfruamur vita æterna. Feras igitur tuam infirmitatem hoc modo tibi salutarem, æquo animo: adhortorque in Domino, vt memineris professionis tuæ in Baptismo. Cum autem post hanc vitam reddenda sit ratio iusto Iudicii, quo omnes sine respectu personarum oportet judicari, exhortor te, vt examines teipsum, & quomodo cum Deo & cum omnibus hominibus tecum conuenit, vt dum teipsum accusas & iudicas, pro peccatis tuis inuenias misericordiam apud coelestem patrem, propter Christum, & non accuseris nec damn eris in tremendo iudicio. Recitabo igitur articulos fidei, vt nôris vtrum verè credas illa quæ Christianum credere oportet.

• *Hic Sacerdos recitat artículos Symboli, dicens
in hunc modum.*

Credis in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ? &c.

Quemadmodum fit in Baptismate.

Tunc examinabit illum Sacerdos, num sit in charitate cum omnibus hominibus, exhortans illum ut ex toto corde cōdonet illis à quibus iniuria affectus fuerit. Et si aliquis ipse offenderit aut iniuria affecterit, precetur ut sibi condonent, & pro sua facultate illis satisfaciat.

Et si ante non condiderit testamentum, tunc condat, & dicat quæ ei debentur, & vicissim quæ debeat, propter quietem posteritatis & amicorum. Sæpe auem in concionibus diuites & potentes moneat, de condendo testamento dum valent. Hæc verba superius repetita, ante enunciari possunt quam Minister preicationem ordinatur, prout sibi visum fuerit.

Hic ne omitatur, quin Minister agat cum infirmo de elemosyna danda pauperibus.

*Si agrotus sentit suam conscientiam grauataam esse aliqua in re, de illa Sa-
cerdoti priuatim confiteatur: & finita confessione, Minister utetur hac for-
ma abolutionis.*

Dominus noster Iesu Christus qui dedit potestatem Ecclesiae, ab-
solueadi à peccatis verè poenitentes, & credentes in eum, ipse ex
infinita misericordia indulget tibi peccata tua: ego verò autoritate ipsius
mihi commissa, absoluo te ab omnibus peccatis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

Deinde Minister recubabit subsequentem Collectam, dicens.

Oremus.

OMERICORDISSIME Domine, qui iuxta multitudinem misericor-
dias tua deles peccata poenitentium, ita ut eorum amplius non
memineris, aperi oculos misericordias tuas, super hunc famulum tuum,
qui petit misericordiam & remissionem peccatorum ex toto pectore.
Renoua, amantissime Pater, quicquid in eo subuersum est, fraude & ma-
litia Satanæ, vel carnali concupiscentia, & fragilitate humana: conser-
ua & custodi hoc ægrotum membrum in unitate Ecclesiae: vide con-
tritionem eius, respice lachrymas, poenasque mitiga aut amoue, ut pla-
cat diuinæ voluntati tuae. Et quia in tua misericordia tantum confidit,
noli imputare ei priora peccata, sed cum eo in gratiam redi, propter me-
rita dilectissimi Filii tui Domini nostri Iesu Christi.

Tunc oret Minister hunc Psalmum. xxij.

IN te Domine speraui non confundar in æternum: in iustitia tua libe-
ra me, & eripe me.

Inclina ad me aurem tuam: & salua me.

Esto mihi in Deum protectorem: & in locum munitum & sal-
uum me facias.

Quoniam firmamentum meum: & refugium meum es tu.

Deus meus eripe me de manu peccatoris: & de manu contra legem
agentis & iniqui.

Quoniam tu es patientia mea Domine: Domine, spes mea à iuuen-
tute mea.

In te confirmatus sum ex vtero: de vertre matris meæ, tu es protector
meus.

In te cantatio mea semper: tanquam prodigium factus sum multis,
& tu adiutor fortis.

Repleatur os meum laude: ut canticum gloriam tuam, tota die mag-
nitudinem tuam.

Neproijcas me in tempore senectutis: cum defecerit virtus mea,
ne derelinquas me.

Qui dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam,
confilium fecerunt in vnum.

Dicentes Deus dereliquit eum, persequimini & comprehendite
eum: quianon est qui eripiat.

Deus, ne elongeris a me: Deus meus in auxilium meum respice.

Confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur
confusione & pudore qui querunt mala mihi.

Ego autem semper sperabo: & adjiciam super omnem laudem tuam.

Os meum annuntiabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum.

Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentias Domini:
Domine, memorabor iustitiae tuæ solius.

Deus docuisti me a iuuentute mea: & usque nunc pronuntiabo mi-
rabilitat tua.

Et usque in senectam & senium: Deus ne derelinquas me.

Donec annuntiem brachium tuum: generationi omni quæ ven-
tura est.

Potentiam tuam & iustitiam tuam Deus, usque in altissima quæ fe-
cisti magnalia: Deus quis similis tibi?

Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conuersus
viuificasti me: & de abyssis terræ iterum reduxisti me.

Multiplicasti magnificentiam tuam: & conuersus, consolatus
es me.

Nam & ego confitebor tibi in vasis Psalmi veritatem tuam Deus:
psallam tibi cythara, sanctus Israël.

Exultabunt labia mea, cum cantuero tibi: & anima mea, quam
redemisti.

Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cum confusi
& reuerterit fuerint qui querunt mala mihi.

Gloria Patri, & filio. &c.

Antiphona.

Saluator mundi, salua nos. Qui per crucem & pretiosum sanguinem
redemisti nos, adiuua nos, te rogamus a Deus.

Collecta.

Omnipotens Deus, qui es fortitudo omnium in se sperantium, cui
omnia in cœlo & in terra, & subter terram obediunt, nunc & sem-
per sit tibi protector, & faciat cognoscere & sentire, quod non sit aliud
nomen datum sub cœlo hominibus, in quo & per quod tu recipias sa-
lutem & sanitatem, præter nomen Domini nostri Iesu Christi. Amen.

Communio

Communio infirmorum.

Cum omnes mortales subiecti sint infinitis periculis, in firmatibus & urinis, & semper incerti sint quando ex hac vita erit emigrandum: ideo ut semper sint parati, & in expectatione mortis, quandocunque Deus voluerit. Pastor subinde sed preserim pestis tempore, admoneat parochianos, ut frequenter communicent sacramento corporis & sanguinis Domini. Sic enim cauebitur, ne clam subito fuerint correpti morbo, solliciti sint pro sacra communione. Verum si infirmus non poterit venire in Ecclesiam, & petet filii dari Sacramentum in domo sua, significabit tum demum postridie, aut primo mane parocho, quo cum ipso unâ velint communicare.

Nadusque idoneum in agrotantia domo locum, in quo reverenter administrare queat, ac presenti sufficienti hominum numero, qui cum agro sacram Communionem (omnibus ad hac necessarijs) participare possint, ibidem administer facrosanctam Communionem celebrabit.

Oremus.

Omnipotens aeternus Deus, conditor humani generis, qui quos diligis corrigis, & castigas omnem filium quem recipis, quæsumus, ut miserearis huic seruo tuo infirmo, & praesta, ut patienter hanc infirmitatem ferat, & recuperet sanitatem, si ita tibi videbitur, & quandocunque anima eius e corpore migrauerit, possit coram te sine labe representari. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Epistola. Heb. xiij.

Filli mi, ne neglexeris correptionem Domini, neque deficias cum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit.

Euangelium. Ioan. 5:

Amen, amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam aeternam, & in condemnationem non veniet, sed transiuit a morte in vitam.

Minister.

Dominus vobiscum.

Responsus.

Et cum Spiritu sancto.

Minister.

Sursum Corda: &c.

S 2

Vtque

Usque ad finem, ut supra dictum est.

Cum venitur ad distributionem Sacramenti corporis & sanguinis Christi, Sacerdos primo communicet, deinde alij cum agroto, qui se ad hoc prepararunt. Verum si quis, quod periculosisissimum agrotet, vel quod ministrum suo tempore non admonuerit, vel quod isto communicantium numero egeat, vel propter aliud quodcumque legitimum impedimentum, Sacramentum corporis & sanguinis Christi non percipiat tum cum Minister ita institutus, ut si vere de peccatis resipiscat, & Iesum Christum in cruce morie pro eo pertulisse, & propter eius redemptionis suum sanguinem fiducie firmius credat, beneficiorum ex eo acceptorum diligenter recolens, immortale (q; gratias agens: cum corpus & sanguinem servatoris Christi (quantumvis ore Sacramentum non percipiat) ad sue anime salutem utilissime manducare & bibere.

Si eodem tempore visitatur & recepturus fu sacram Communionem agrotus, licebit sacerdoti (quod citius officium utrumque absoluat) visitationis finem facere, cum ventum fuerit ad Psalmum, In te Domine speravi. Atque mox inchoare officium Sacra Communionis.

Pestis, sudoris, vel similibus valetudinibus & marborum infestis temporibus, cum nemo parochianorum, aut vicinorum propter contagionis metum ad communicandum unam in edibus agroti adduci possint, minister (si aeger id enixe petat) cum eo solo communicare poterit.

Sepultura.

Sacerdos procedet obuiam feretro, ad ingressum Cemiterij & dicat, ant minister & clerici qui cum eo sunt, canant, cantes vel ad Templum, vel ad sepulchrum, has Antiphonas.

Ioannis. xj.

Ego sum resurrectio & vita, dicit Dominus. Qui credit in me etiam si mortuus fuerit, viuet, & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in eternum.

Job. xix.

Scio quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et rursus circumdabor pelle mea & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse: & oculi mei conspecturi sunt & non aliis.

i. Timoth. vi.

Nihil intulimus in Mundum, videlicet nec efferre quicquam possumus. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

Cum ventum est ad sepulchrum, dum cadaver paratur imponendum,
dicatur autem canaster.

Job. xiiij.

Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis mi-
serijs. Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut um-
bra, & nunquam in eodem statu permanet.

Antiphona.

Media vita in morte sumus, quem querimus adiutorem, nisi te
Domine? qui pro peccatis nostris iustè irasceris. Sancte Deus,
Sancte fortis, Sancte & misericors Saluator, amare morti ne
tradas nos. Tu Domine qui cognoscis occulta cordium nostrorum,
precibus nostris misericordiaz tuæ aures ne obstruas; sed parce nobis
Domine sanctissime, Deus fortis, misericors Saluator, & iudex & quis-
sime ne patiaris nos in extrema hora vllis mortis doloribus à te
excidere.

*Dum cadaver terra iniecta operitur
Sacerdos dicit.*

CVM Deo visum sit ex immensa sua misericordia animam charif-
fimi fratri nostri nunc defuncti, ad se suscipere, corpus suum
sepulchro committendum curamus, terram terræ, cinerem cineribus,
puluerem pulueribus, cum certa & constante spe resurrectionis ad
vitam æternam. Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui trans-
formabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori clarita-
tis suæ, iuxta potentiam operationis suæ, qua potest sibi subiucere
omnia.

Tum recitatur Antiphona.

Audiui vocem de celo, dicentem mihi, Scribe: Beati mortui, Apoc. 24.
Qui in Domino moriuntur amodo. Etiam dicit spiritus, vt
requiescant à laboribus suis.

Deinde legatur Lectio. i. Cor. xv.

Christus surrexit ex mortuis: primitæ eorum qui dormierant, Coloss. 1.
Fuit. Postquam enim per hominem mors, etiam per hominem
resurrexio mortuorum. Quemadmodum enim per Adam omnes
moriuntur, ita per Christum omnes vivificabuntur, unusquisque
autem in proprio ordine, primitæ Christus: deinde ij qui sunt
Christi in aduentu ipsius: mox finis, cum tradiderit regnum Deo
& Patri: cum aboleuerit omnem principatum, & omnem potesta-
tem ac virtutem. Nam oportet eum regnare, donec posuerit om-

Psal 109.
Heb. 2.

2.Cor. 16.
Menander.
Efa 22.
Sap. 2.

Iogn. 12.

nes inimicos sub pedes suos. Nouissimus hostis aboletur mors. Nam omnia subiecit sub pedes illius. Atqui cum dicat, quod omnia subiecta sunt, palam est, excipiendum eum, qui subiecit illi omnia. Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiicitur ei, qui illi subiecit omnia, vt sit Deus omnia in omnibus. Alioqui quid facient ij, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgent? Cur & baptizantur pro mortuis? Quid & nos periclitamus omni tempore? Indies morior, per nostram gloriam, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. Si secundum hominem cum bestijs depugnauit Ephesi, quæ mihi vtilitas, si mortui non resurgent? Edamus & bibamus, cras enim morimur. Ne decipiāmūj. Mores bonos colloquia corrumpunt mala. Expergiscimini iustè, & ne peccetis. Nam ignorationem Dei non nulli habent. Ad pudorem vobis loquor. At dicet aliquis: quomodo resurgent mortui? Quali autem corpore venient? Stulte, Tu quod seminas, non viuiscatur, nisi mortuum fuerit. Et hoc quod seminas, non corpus quod nascetur seminas, sed nudum granum: exempli causâ tritici, aut alicuius ex cæteris. Sed Deus illi dat corpus ut voluit, & vnicuique seminum suum corpus. Non omnis caro eadem caro: sed alia quidem caro hominum, alia verò caro pecorum, alia verò piscium; alia verò volucrum. Et sunt corpora cœlestia, & sunt corpora terrestria. Verum alia quidem cœlestium gloria, alia verò terrestrium: alia gloria Solis, & alia gloria Lunæ, & alia gloria stellarum. Stella siquidem à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, resurgit in incorruptibilitate: seminatur in ignominia, resurgit in gloria: seminatur in infirmitate, resurgit in potentia. Seminatur corpus animale, resurgit corpus spirituale. Est corpus animale, & est corpus spirituale; quemadmodum & scriptum est. Factus est primus homo Adam in animam viuentem, extremus Adam in spiritum viuificantem. At non primum quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra, terrenus: secundus homo ipse Dominus de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni sunt: & qualis ille cœlestis, tales & hi qui cœlestes sunt. Et quemadmodum gestavimus imaginem terreni, gestabimus & imaginem cœlestis. Hoc autem dico fratres, quod caro & sanguis regni Dei hæreditatem consequi non possunt. Neque corruptio, incorruptibilitatis hæreditatem accipit. Ecce mysterium vobis dico. Non omnes quidem dormiemus, omnes tamen immutabimur, in puncto temporis, in momento oculi, per extremam tubam. Canet enim & mortui resurgent incorruptibles, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem.

Cum

Cum autem corruptible hoc induerit incorruptibilitatem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est : Absorta est mors in-victoriam. Vbi tuus mors aculeus ? vbi tua inferne victoria ? Aculeus autem mortis, peccatum : potentia verò peccati, lex. Sed Deo gratia qui dedit nobis victoriam, per Dominum nostrum Iesum Christum. Itaque fratres mei dilecti, stabiles sitis, immobiles, abundantes in opere Domini semper, cum sciatis quod labor vester non est inanis in Domino.

Esa.25.

Ose.13.

Heb.2.

1.Joh.5.

Finita Epistola Minister dicit.

Kyrie eleison.

Christe eleison.

Kyrie eleison.

Pater noster qui es in celis, &c.

Minister.

Et ne nos inducas in temptationem.

Responsum.

Sed libera nos à malo. Amen.

*Minister.**Oremus.*

OMnipotens Deus, apud quem vivunt spiritus illorum, qui hinc deceperunt in Domino, & quo cum animæ electorum postquam exuerunt onus huius carnis, lætitia & felicitate fruuntur : gratias agimus tibi immensas, propterea quod expedire voluisti. N° fratrem nostrum, ex ærumnis huius mundi impij, precantes ut placat infinitæ tuae bonitati, breui explore numerum electorum tuorum, & maturare gloriam regni tui, ut nos vna cum fratre nostro, & omnibus alijs vitæ defunctis, invera fide & confessione nominis tui, consequamur perfectam absolutionem & beatitudinem tum corporis tum animæ, in tua perpetua & sempiterna gloria. Amen.

Collecta.

Misericors Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est resurrectio & vita, in quem quicunque crediderit, viuit, etiam si moriatur ; & quicunque viuit & credit in ipsum, in omnem æternitatem, non morietur. Qui nos docuit etiam per sanctum Apostolum suum Paulum, ut non tristaremur, tanquam ij, qui spem non habent, illorum causa qui dormiunt in ipso : supplices te petimus, ô Pater, ut nos suscites à morte peccati ad vitam iustitiae, ut

cum discedimus ab hac vita, quiescamus in ipso, prout spes est nostrum fratrem quicunque, & ut in communione illa resurrectione extremi diei reperiatur accepti coram te, & recipiamus illam benedictionem, quam dilectus filius tuus enuntiabit, omnibus iis qui diligunt ac verentur te, dicens: Venite benedicti filii patris mei, recipite regnum illud, quod vobis paratum fuit ab origine mundi. Largire hoc, quæsumus te misericors pater, per Iesum Christum mediatorem ac seruatorem nostrum. Amen.

Gratiarum actio pro mulieribus post partum.

Accedit mulier in Ecclesiam, ibid, in loco convenienti genua flectit iuxta eum locum, in quo mensa Domini collocata est, & Minister muleri prope astans, bac verba dicit, vel similia, sicuti ipsa occasio postulabit.

Quandoquidem omnipotenti Deo ex sua bonitate visum sit, tibi salutem liberationem dedisse, in quem magno partus periculo præseruâle, maximas propterea gratias Deo ages & orabis.

Deinde hunc Psalmum dicet Minister.

Psal. 121.

LEuau oculos meos in montes: unde veniat auxilium meum. Auxilium meum venit à Domino: qui fecit cœlum & terram. Non sine pedem tuum vacillare: neque dormitet qui custodit te. Ecce non dormitabit: neque dormiet, qui custodit Israel. Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dextram tuam.

Per diem Sol non vret te: neque Luna per noctem.

Dominus custodit te ab omnimalo: custodiat animam tuam Dominus.

Dominus custodiet introitum tuum, & exitum tuum, ex hoc nunc & usque in seculum.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.

Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

Kyrie eleison.

Christe eleison.

Kyrie eleison.

Pater noster qui es in coelis, &c.

Et ne nos inducas in temptationem.

Re.

Responsum.

Sed libera nos à malo. Amen.

Minister.

Saluam fac Domine, hanc mulierem famulam tuam.

Psal. 85. v. 2.

Responsum.

Quæ sperat in te.

Minister.

Esto illi turris fortitudinis.

Psal. 60. v. 3.

Responsum.

A facie inimici eius.

Minister.

Domine exaudi preces nostras.

Psal. 101. 1.

Responsum.

Et clamor noster ad te perueniat.

Minister.

Oremus.

OMnipotens Deus, qui liberasti mulierem hanc famulam tuam à magna poena & in partus periculo, Concede quæsumus, misericordissime Pater, ut ipsa tuo auxilio & fideliter viuat, & ambulet in sua vocatione, secundum voluntatem tuam in hac præsenti vita : ac etiam particeps fiat æternæ gloriæ in vita futura. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Mulier que venit ad gratias agendas, solitus oblationes offerre debet: & si celebrata fuerit Communio, conuenit, ut ipsa sanctam quoque Communionem recipiat.

Comminatio in Peccatores, cum precibus quibusdam, ut tendis diuersis anni temporibus.

Post Matutinas preces, populo connucato per Campane pulsationem, & in Ecclesiam conueniente, Litania Anglica iuxtam morem assuetum dicenda erit: qua finita Minister suggestum ascendet, ac sic dicet.

Fratres, in primitiua Ecclesia, pia erat disciplina, vt in initio Quadragesima, tales personæ, qui peccatores erant manifesti ad publicam poenitentiam essent coacti, & in mundo hoc correpti, quo eorum animæ fierent saluæ in die Domini: & vt eorum exemplo alij admoniti, magis extimescerent peccare. In cuius loco (donec eadem disciplina iterum restitui possit quod maximè est optandum) visum est, vt hoc tempore

pore coram vobis legerentur generales maledictiones Dei sententiæ, aduersus impoenitentes peccatores, collectæ ex vicesimo septimo capitulo Deuteronomij, aliisque Scriptura locis: & vt vos ad singulam quamque sententiam respondeatis Amen: in hunc finem, vt vos admoniti magnæ Dei indignationis in peccatores, citius vocemini ad seriam atque veram poenitentiam, & cautius ambuletis in hisce pericolosis diebus, fugientes ab huiusmodi vitiis, quibus Dei maledictionem esse debitam ore vestro affirmatis.

Maledictus homo, qui aliquam facit sculptilem & conflatilem imaginem, abominationem Domino, opus manuum artificum, ponetque illum in abscondito, vt eam adoret.

Et respondebit Populus ac dicet.

Amen.

Minister.

Maledictus est, qui patri suo & matri maledicit.

Responsum.

Amen.

Minister.

Maledictus qui transfert terminos proximi sui.

Responsum.

Amen.

Minister.

Maledictus qui errare facit cæcum in itinere.

Responsum.

Amen.

Minister.

Maledictus qui peruerit iudicium adænæ, pupilli & viduæ.

Responsum.

Amen.

Minister.

Maledictus qui clam percusserit proximum suum.

Responsum.

Amen.

Minister.

Maledictus qui dormit cum vxore proximi sui.

Responsum.

Amen.

Minister.

Maledictus, qui accipit munera, vt percutiat animam sanguinis innocentis.

Responsum.

Responsum.

Amen.

Minister.

Maledictus qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, cuius cor à Domino recedit.

Responsum.

Amen.

Minister.

Maledicti qui sunt immisericordes, scortatores, adulteri, & auari homines, simulachrorum cultores, maledici, ebrioli, & rapaces.

Responsum.

Amen.

Minister.

IAm cùm illi omnes maledicti sint, (sicut testimonium perhibet Propheta Daud) qui errant & declinant à mandatis Dei, nos (memores terribilis iudicij quod nostris capitibus imminet, quodque semper instat) reuertamur ad Dominum Deum, cum omni contritione & humilitate cordis, plangentes & lugentes vitam nostram peccatricem : delicta nostra agnoscentes & confitentes, dignosque poenitentiae fructus facere quærentes. Iam enim securis ad radicem arborum posita est, sic vt omnis arbor quæ non facit fructum bonum exciditur & in ignem mittitur. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Ipse pluer super peccatores laqueos, ignem, sulphur, & spiritus procellarum erit pars calicis eorum. Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, vt viliter iniquitatē habitatoris terræ. Sed quis diem aduentus eius sustinere poterit? Quis, cum se conspiciendum præberet, consistet? Cuius ventilabrum in manu sua est, & ipse repugnabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum : paleam autem exuret igni inextinguibili. Dies Domini venit vt fur in nocte : Et cùm dixerint homines, pax & tuta omnia, tunc repentinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. Tunc appârebit ira Dei, in die vindictæ, quam obstinati peccatores iuxta duritiam cordis eorum sibi ipsi collegerunt, qui bonitatem, tolerantiam, lenitatemque Dei, quum eos assidue ad poenitentiam inuitauerat, contempserunt. Tunc inuocabunt me (dicit Dominus) sed non exaudiam, mané quærant me & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non suscepserint, neque acquieuerint consilio meo, castigationem meam fuerint aspernati. Tunc serum nimis erit pulsare, cum clausa sitianua : & serum misericordiam petere, cum iustitia tempus adsit. O terribilis vox iustissimi iudicij, quod super eos denunciandum erit, cum illis dicetur. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolus & Angelis eius. Proinde fratres, dum tempus est caueamus, dum dies

dies salutis remaneat : quia venit nox, quando nemo potest operari : Sed cùm lucem habeamus credamus in lucem , & vt filij lucis ambulemus, ne mittamur in tenebras exteriores, vbi fletus est & stridor dentium. Ne Dei bonitate abutamur, qui clementer ad vitæ emendationem nos inuitat, & ex infinita sua misericordia pollicetur nobis præteriti peccati remissionem, si ex toto animo , & vero corde reuertamur ad eum. Nam et si peccata nostra fuerint ut coccinum, quasi nix dealbabuntur : Si rubent instar purpuræ, velut lana alba erunt. Conuertimini syncerè (ait Dominus) ab omnibus iniquitatibus vestris , & non erit vobis in ruinam iniquitas veltra. Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis corda noua, & spiritum nouum, & quare moriemini domus Israel ? quandoquidem non elector morte morientis, dicit Dominus Deus : reuertimini ergo & viuetis. Etsi peccauerimus tamen aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum Iustum , & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Ipse enim vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Reuertamur igitur ad eum qui susceptor misericors est omnium peccatorum vere resipiscientium , pro certo nobisplis persuasum habentes, quod ille sit paratus ad recipiendum nos, & libentissimus erit ad condonandum nobis, si cum fideli poenitutine ad eum accelerimus , si nos met ipsos ei subiecerimus, & posthac in viis eius ambulauerimus. Siiungum eius commodum, & onus leue sustulerimus ad sequendum eum in humilitate, patientia & charitate, & vt eius sancti spiritus gubernacione dirigamur, eius gloriam semper querentes, eique debite leviantes in nostra vocatione, cum gratiarum actione. Hoc lifecerimus, Christus nos liberabit ab execratione legis, & ab externa maledictione, quæ in eos cadet, qui à sinistris statuerint, & nos statuerint à dextris suis, nobisque dabit beatam patris benedictionem, iubens ut glorioli regni eius possessionem capiamus, ad quod ipse dignetur nos omnes perducere, propter infinitam suam misericordiam. Amen.

Et tunc omnes genua flectent, & Minister ac clerici genibus flexis, ubi assuererunt Litaniam dicere, hunc Psalmum dicent.

Psal. 50.

Miserere mei Deus , secundum magnam misericordiam tuam : & secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

Amplius laua me ab iniquitate mea : & à peccato meo munda me.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco : & peccatum meum contra me est semper.

Tibi soli peccavi, & malum coram te feci : vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Ecce

Ecce enim in iniuitatibus conceptus sum : & in peccatis concepit me mater mea.

Ecce enim veritatem dilexisti : incerta & occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.

Asperges me Domine hyssopo, & mundabor : lauabis me, & super niuem dealbabor.

Auditui meo dabis gaudium & lætitiam : & exaltabunt osa humiliata.

Auerte faciem tuam a peccatis meis : & omnes iniuitates meas dele.

Cor mundum crea in me Deus : & spiritum rectum innoua in yiscebibus meis.

Ne proicias me à facie tua : & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

Redde mihi lætitiam salutaris tui : & spiritu principali confirma me.

Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.

Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ : & exaltabit lingua mea iustitiam tuam.

Domine, labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.

Quoniam si voluisses, sacrificium dedilsem : vtique holocaustis non delectaberis.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus : cor contritum & humiliatum Deus, non despicies.

Benignè fac Domine, in bona voluntate tua Sion : vt ædificantur muri Hierusalem.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiae, oblationes & holocausta : tunc imponent super altare tuum vitulos.

Gloria Patri, & Filio, &c.

Sicut erat in principio, &c.

Kyrie eleison.

Christe eleison.

Kyrie eleison.

Pater noster qui es in cœlis, &c.

Et ne nos inducas in temptationem.

Responso.

Sed libera nos à malo.

Minister.

Saluos fac Domine, famulos tuos.

Responso.

Quis perant in te.

*Minister.***Mitte illis auxilium de alto.***Reffonsio.***Et omni tempore potenter eos defende.***Minister.***Adiuua nos Deus salutaris noster.***Reffonsio.***Et propter gloriam nominis tui libera nos: propitius esto nobis peccatoribus, propter nomen tuum.***Minister.***Domine exaudi preces nostras.***Reffonsio.***Et clamor noster ad te veniat.***Reffonsio.***Oremus.**

O Domine, misericorditer vt preces nostras audias, te rogamus, & parce omnibus illis, qui tibi peccata sua confiteantur, vt illi (quorum conscientiae de peccato acculantur) per clementem tuam condonationem absolvantur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

O Mnipotentissime Deus, & misericors Pater, qui omnipium miserearis, & nihil eorum quæ fecisti odio habeas, qui non vis mortem peccatoris, sed vt potius à peccato se conuertat, & vt salutis fiat: clementer remitte nobis delicta nostra, recipe & consolare nos, qui peccati onere laboramus & onerati sumus; tuum est misereri, tibi soli conuenit peccata condonare: parce igitur nobis bone Domine, parce populo, quem redemisti; ne introreas in iudicium cum seruis tuis, qui vilis puluis sumus, & miseri peccatores, sed ita iram tuam à nobis auerte, qui humiliiter agnoscamus nostram corruptionem, & veré poenitentiam agimus delictorum nostrorum, sic festina ad adiuuandum nos in hoc seculo, vt in æternum tecum viuamus in seculo futuro. Per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

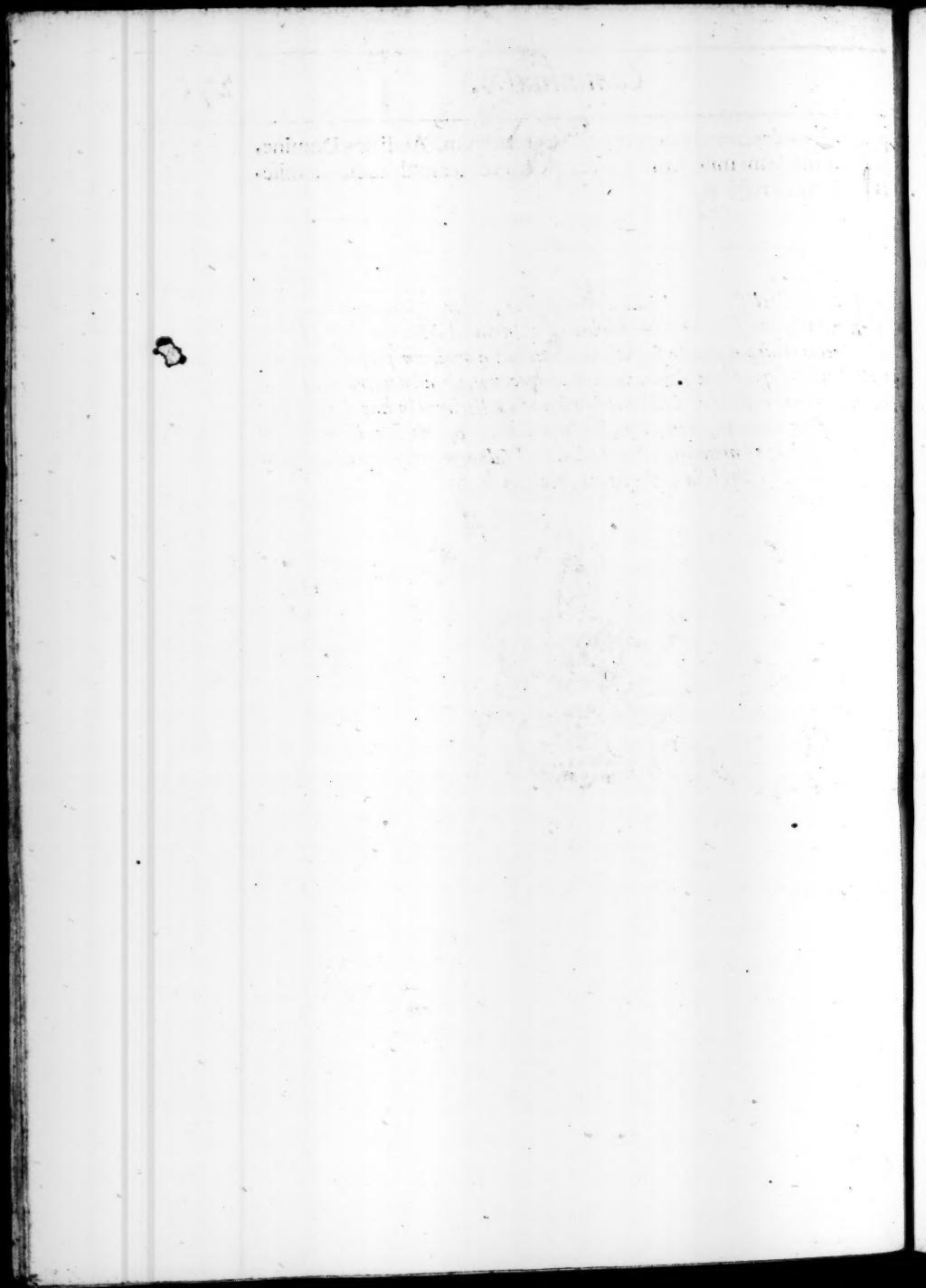
Tunc populus dicet hoc quod sequitur, post Ministrum.

C Onuerte nos, ô bone Domine, & sic conuertemur: propitius esto Domine, propitius esto populo tuo, qui conuertuntur ad te in luctu, ieiunio & oratione: quia tu misericors Deus, plenus clementiz, patiens & multæ misericordiz. Parcis tu cùm nos poenam mereamur, & in ira tua de misericordia cogitas. Parce populo tuo bone Domine, parce:

parce : & ne des hæreditatem tuam in opprobrium. Audi nos Domine,
propter magnam misericordiam tuam, & propter multitudinem mis-
erationum nos respice.

Hic ex Ecclesiæ Anglicane consuetudine , liber Psalmorum tanquam
pars Liturgia sacra adiiciendus est , quia ad Matutinas & Vesperas
Precessorū preleguntur singulis mensibus iuxta ordinem prescriptum initio
Calendarij quod huic forme publicarum precum , & administrationis Sa-
cramentorum præfigitur . Sed hunc librum non adieciimus in hac Latina Li-
turgia nostra editione , quia omnibus pīs Latine callentibus liber Psalmorum
sit alias ad manū , & nella Latina Psalmorum versio præalijs publica
autoritate in Ecclesia cælegicana , recipiatur .

FORMA
CONSECRANDI
 ARCHIEPISCOPOS
 ET EPISCOPOS, ET
 ORDINANDI

Presbyteros & Diaconos in Ecclesia

Anglicana.

T

Qui-

Vicunque in S. Scripturæ lectione, scriptis
que veterum Theologorum euoluendis pau-
lò diligentius versantur, non ignorant in
Ecclesia Christiana istos Ministerorum Or-
dines ab initio extitisse: Episcopos, Pres-
byteros, Diaconos: porrò eum illis hono-
rem ac reverentiam semper fuisse habitam, ut nemini fas esset
suapte authoritate, vel priuato consilio in quamcunque illarum
functionum administrationem temerè sese ingerere: quin pri-
us vocatus, examinatus, ac probatus fuisset, ac denique re-
pertus talibus ornatus dotibus, quales illius vocationis digni-
tas necessariò postularet. Hac ratione probatus tandem cum
publica diuini Numinis invocatione, & manuum impositione
solebat ad munericu*s* administrationem admitti. Quapropter
ut in hac nostra Anglicana Ecclesia perpetuus harum functi-
onum, & religiosus vigeret cultus, consentaneum visum est,
ne quisquam, qui nondum Episcopus, Presbyter, vel Diaconus
fuerit factus, ullam ex ipsis functionibus audeat exerce-
re, priusquam vocatus, probatus, & admissus fuerit secun-
dum Ritum ordinationis publicæ, qui mox sequetur. Dia-
conatum vero suscipiat nemo ante vice*simum* primum etatis
annum, Presbyteratum ante vice*simum* quartum, Episcopatu-
m ante tricesimum plenè exactum. Quod si quis Episcopus
vel per se, vel per idoneat testimonia cognoverit, quempiam
moribus probatis præditum, vitamque absque scandalo degen-
tem, adhac Latinas literas callentem, & S. Scripturæ scientiam
sufficiēter instructum; potestatem habeat huiusmodi personam
in Die Dominica, vel in festo aliquo Diaconum ordinandi,
iuxta modum ac formam sequentem.

O R-

ORDINATIO DIACONORVM.

Rimūm, die statuto per Episcopum iam aduentante, fiat exhortatio pia, munus & officium exponens eorum, qui ministerium quoduis Ecclesiasticum suscepturnt, quāmque necessaria sunt in Ecclesia Christiana huiusmodi Ministeria, luculenter ostendatur, nec non quo in pretio haberi debeat eorum vocatio apud populum Christianum. Exhortatione peractā, Archidiaconus vel qui vicem ipsius gerit, eos, qui ad Episcopum veniunt admittendi, præsentabit, huiusmodi verba præfatus.

R Euerende Pater in Christo, præsento tibi personas hic adstantes, ut admittantur ad munus Diaconatus.

Episcopus excipiens ait.

V Os verò summopere caueatis personas istas iam nobis præsentatas tam doctrinā, quām probitate morum dignas esse & habiles, qui munus suum exerceant ad gloriam Dei, & ædificationem Ecclesiae.

Archidiaconus respondet.

E Go quidem tales eos comperio tum ex aliorum de illis iudicio, tum ex meo ipsis examine.

Tum Episcopus ira populum alloquetur.

F Ratres si quis vestrum sciat impedimentum aliquod, vel quoduis crimen enormius in ipsis personis, que nunc ad officium Diaconatus præsentantur, quo minus ad ipsum admitti debeant, iam prodeat in Dein nomine, & impedimentum illud siue crimen, quodcumque tandem fuerit, ostendat.

Quod si crimen aliquod, vel impedimentum fuerit obiectum eorum alicui, abstinerebit Episcopus ab eius ordinatione, donec reus a tali criminatione se liberum esse probauerit.

*Postridie Episcopus eos, qui digni fuerint reperti, commendans precibus universi cœtus, una cum Clericis, & plebe precente, Litaniam * cum precati- nibus sequentibus recitat.*

Precatio.

O Mnipotens Deus, qui diuina tua prouidentia diuersos Ministerium ordines in Ecclesia tua constitueristi, & sanctos Apostolos tuos

tuos inspiralli diuinitus quo tempore illi , S. Stephanum Protomartyrem, vna cum alijs ad istud Diaconatus munus eligebarunt; dignere, quæsumus, vicissim istos famulos tuos, qui nunc ad limitem administrationem vocantur, misericordia tua vultu clementer intueri: ita instrue illos facrosanctæ veritatis tuae doctrina, ita morum innocentia, & vita integritate adorna, ut & verbo, & exemplar in hoc suo munere fidelem tibi prestare possint operam, ad nominis tui gloriam & incrementum Ecclesiarum, propter meritum Iesu Christi Salvatoris nostri, qui viuit, & regnat tecum vna cum Spiritu Sancto, & nunc & in æterna secula. Amen.

Hic sequuntur precatio[n]es, que proprio sunt eius d[i]i in celebrazione.

S. Cane. Epistola vero legatum ex priore ad Timoth. cap. 3.

a versu octavo ad finem Capitis. vel ex Act. cap.

6; a ver. 2. ad 8.

Ante lectiōnem autem Euangelij, Episcopus in cathedra sedens curabit iuramentum de supra[m]a Regis potestate contra ini[st]itutionem, & authoritatem quarumcunque Potestatium & Principum exterorum singulis, qui ordinandi sunt ad ministrari, atque suscipi sub hac verborum formula.

EG.O. A.B. palam testor, & ex conscientia mea declaro, quod Maiestas Regia, unicus est supremus gubernator huius Regni, omniumque aliorum suarum Maiestatis Dominiorum ac territoriorum, tam in omnibus Spiritualibus sive Ecclesiasticis rebus aut causis, quam in Temporalibus: & quod nullus extraneus Princeps, Pessona, Prælatus, Status, aut Potentatus, habet aut habere debet villam Iurisdictionem, potestatem, superioritatem, præminentiam, vel auctoritatem Ecclesiastica sive Spiritualis infra hoc Regnum; & proinde renuntio penitus & rei[sc]cio omnes estraneas Iurisdictiones, potestates, superioritates, & authoritates: Et promitto, me deinceps fidem, & veram obedientiam, Regiae Maiestati, eiusque Hæredibus, ac legitimis Successoribus præstirum: & pro virili mea adiutorum ac propugnaturum omnes Iurisdictiones, priuilegia, præminentias, & auctoritates Regiae Maiestati, Hæredibus suis, ac successoribus concessas, vel debitas, sive Imperiali huius Regni Coronæ vnitatis & annexas. Ita me Deus adiuvet, & per huius libri contenta.

Iuramentum Fidelitatis.

EG.O. A.B. vere & sincere agnosco, profiteor, testificor & declaro in conscientia mea coram Deo & mundo, quod supremus Dominus noster Rex *Iacobus*, est legitimus & verus Rex huius regni, & omnium aliorum Maiestatis suarum Dominiorum & terrarum: Et quod Papa nec per se ipsum, nec per villam aliam auctori-

auctoritatem Ecclesiæ, vel sedis Romanæ, vel per villa media cum quibuscumque alijs aliquam potestatem, nec auctoritatem habeat Regem deponendi, vel aliquorum Maiestatis suæ Dominiorum vel Regnorum disponendi, vel alicui Principi extraneo ipsum damnificare, aut terras suas inuadere auctoritatem concedendi, vel villos subditorum suorum ab eorum suæ Maiestatis obedientiâ & subiectiōne exonerandi, aut villis eorum licentiam dare arma contra ipsum gerendi, tumultus seminandi, aut aliquam violentiam aut damnum Maiestatis suæ Personæ, Statui, vel Regimini, vel aliquibus suis subditis infra sua Dominia offerendi. Item, iuro ex corde, quod non obstante aliquâ declaratione, vel sententiâ Excommunicationis, aut depriuationis factâ vel concellâ, aut fiendâ vel concedendâ, per Papam vel succcessores suos, vel per quamcumque auctoritatem deriuatam vel deriuari prætentam ab illo, seu à suâ sede contra dictum Regem, hæredes aut succcessores suos, vel quacunque absolutione dictorum subditorum ad eorum obedientiâ; fidelitatem tamen & veram obedientiam suæ Maiestati, hæredibus, & successoribus suis prestatob; Ipsumque & ipsos totis meis viribus contra omnes conpiraciones & attentata quæcunque, quæ contra Personâ illius, vel illorum, eorumque Coronam & dignitatem, ratione vel colore alicuius sententiæ vel declarationis, aut alias factâ fuerint, defendam: omnemq; operam impendâ reuelare, & manifestum facere suæ Maiestati, hæredibus & successoribus suis omnes prodiciones, & proditorias conpiraciones, quæ contra illum aut aliquos illorū ad notitiam, vel auditum meum peruerenterint. Præterea iuro, quod ex corde abhorreo, detestor, & abiuro tanquam impiam & hæreticam, hanc dannabilem doctrinam & propositionem, Quod principes per Papam excommunicati vel depriuati, possint per suos subditos, vel aliquos alios quocunque deponi, aut occidi. Et ulterius credo, & in conscientiâ meâ resoluor, quod nec Papa, nec alias quicunque potestatem haber, me ab hoc Iuramento, aut aliquâ eius parte absoluendi: quod Iuramentum agnosco rectâ ac plenâ auctoritate esse mihi legitimè ministratum, omnibusque indulgentijs ac dispensationibus in contrarium renuncio. Hæcque omnia planâ ac syncerè agnosco & iuro iuxta expressa verba per me hic prolatâ, & iuxta planum ac communem sensum & intellectum eorundem verborum, absque ullâ æquiuocatiōne, aut mentali euasione, vel secreta reseruatione quacunque. Hancque recognitionem & agnitionem facio cordialiter, voluntariè & vere, in vera fide Christiani viri: Sic me Deus adiuuet.

*His peractis, eorum singulos ordine (no in presencia plebis hoc modo oper-
contabitur Episcopus).*

TUNE credis te interno S. Spiritus instinctu vocatum esse
ad istud munus suscipiendum, in quo Deo tenuias ad promo-
uendam eius gloriam, & gregem eius aedificandum?

Resp. Ita credo.

Episc. Nunquid persuasum habes te iuxta voluntatem Domini
nostri Iesu Christi, & legitimam huius regni constitutionem voca-
tum esse ad Ecclesiasticum ministerium?

Resp. Ita mihi persuasum est.

Episc. An omnes S. Scripturæ libros Canonicos tam Veteris:quam
Novi testamenti firma fide amplecteris?

Resp. Amplector.

Episc. Num statuis in ea, quæ tibi mandata fuerit Ecclesia, di-
ligenter illas ad populum ibi congregatum perlegere?

Resp. Statuo.

Episc. Diaconi munus in eo præsentim consistet, ut præstò sit
Presbytero dum sacris administrandis incumbit in Ecclesia sibi as-
signata, suamque præster operam in cœloratione S. Cenæ, ac di-
stributione Sacramenti. Item S. Scripturas, atque Homilias populo
perlegere, Iuniores in Articulis fidei erudire, Infantes baptizare, nec-
non verbum Dei prædicare, dummodo ab episcopo censeatur ido-
neus, qui ad id muneris admittatur: spectat in super ad eius officium
siquidem talis etiam cura erit necessaria, inquirere de conditione æ-
grotantium, pauperum, & infirmorum in sua parochia degentium,
ve eorum cognomina, domicilia, inopiamque innotescat pastori, qui
sua ad gregem religiosa cohortatione curabit piorum animos excitare
ad necessaria viræ subsidia, aliasque eleemosynas in illorum sustenta-
tionem subministrandas. Hæc cine tulibenter & alacriter præstabis?

Resp. Præstabio, Deo auxiliante.

Episc. Anne omnistudio & diligentia curabis sic tuam ipsius, &
familiae tuæ vitam ad norman doctrinæ Christianæ dirigere, ut quantum
tum in vobis fuerit, salutaria ouibus Christi exempla vosmetipso
præbeatis?

Resp. Ita faciam, Domino iuvante.

Episc. Nunquid Ordinario tuo, alijsq; præcipuis Ecclesiæ Mini-
stris obedientiam cum reuerentia præstabis, pijs eorum monitis li-
benti animo obtemperans?

Episc. Conabor hoc facere, adiuuante Domino.

*Tunc Episcopus, manibus singulorum capitibus separatis impositis,
hec verba pronunciet.*

Potestatem habeto Diaconatus officium administrandi in illa Ecclesia, quæ tibi fuerit commendata: In nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti Amen.

*Hoc factò, tradet Episcopus singulis in manus N. Testamenti
codicem, huiusmodi videntes verbis.*

Habero quoque potestatem Euangeliū in Ecclesia Dei legendi, nec non prædicandi, si quando more legitimo ad id muneris admittaris.

Sequatur statim Euangeliū, quod eius diei proprium fuerit, Lectione per eum prestanda, quem Episcopus designaverit. Mox ad Sacram Cenam se accingat Episcopus, omnibus, qui ordinantur, manentibus, Canamque S. unā cum eo percipientibus.

S. Canā pœnitētā, post Collectam ultimam, & immediate ante benedictionem, ista quæ sequitur precatio adhibeatur.

Omnipotens Deus, largitor bonorum omnium, qui per immensam tuam bonitatem dignatus fueris tuos hosce seruos ad munus Diaconorum gerendū in Ecclesia suscipere, instrue illos, te quæsumus, Domine, ea animi modestia, humilitate, atque constantia in obeundo suo munere, ut ad omnis disciplinæ spiritualis obseruantiam parati, ac sincerae conscientia testimonio muniti, in Christo filio tuo perpetuè stabiles, ac firmi permaneant: eaque fide, atque integritate in hoc inferiori munere sese gerant, ut digni aliquando reperiantur, quia ad grauiora in Ecclesia tua Ministeria suscipienda vocentur. Hoc nobis concedas propter eundem filium tuum Iesum Christum Servatorem nostrum, cui honor, laus, & gloria debetur in omnem æternitatem. Amen.

Hic demum oportet Diaconum intelligere, permanendum ei esse in suo regno suscepto munere, ad minimum per integrum anni spatium, nisi forte ob causas non leues aliter vi sum fuerit Ordinario suo. Ita enim in rebus ad Ecclesiasticam disciplinam spectantibus promptior & peritior euadet: Si vero fideli repertus fuerit in munere suo fungendo, poterit post modum in Ordinem Presbyterij cooptari a sue Diœcese's Episcopo.

Forma siue Ritus ordinandi Presbyteros.

Post exhortationem, qualis describitur in Ordinatione Diaconorum, sequatur statim S. Cœadministratio. Epistola vero prælegatur ex Act. cap.

vicefimo a versu decimo septimo ad tricesimum sextum, vel si forte contingat eodem die, & Diaconos, & Presbyteros ordinari totum cap. 3. 1. ad Timor. Postea legatur etiam pars Euangelij extrema secundum Matth: a versu decimo octavo ad finem: vel illud Ioan: 10. à vers: primo ad decimum septimum, vel Ioan. 20. a versu 19. ad 24.

Euangelio lecto, recitetur vel decantetur sequens hymnus.

VE N I Creator Spiritus,
Mentes tuorum visita,
Imple supernâ gratiâ,
Quæ tu creâsti pectora:
Qui paracletus diceris,
Donum Dei altissimi,
Fons viuus, ignis, charitas,
Et Spiritualis vncio:
Tu septiformis munere,
Dextræ Dei tu digitus,
Tu ritè promisso Patris,
Sermone ditans guttura:
Accende lumen sensibus,
Infunde amorem cordibus,

Infirma nostri corporis,
Virtute firmans perpeti:
Hostem repellas longius,
Pacemque dones protinus,
Ductore sic te prævio,
Vitemus omne noxiun.
Per te sciamus, da, Patrem,
Noscamus atque Filium,
Te vtriusque Spiritum,
Credamus omni tempore.
Sit laus Patri cum Filio,
Sancto simul Paracleto,
Nobisque mittat Filius
Charissima Sancti Spiritus.

Hymno finito, Archidiaconus eos omnes qui Presbyteratum illo die sunt suscepturi, presentabit Episcopo, hisce verbis v'us:

REuerende Pater in Christo, præsento tibi Personas hic adstantes,
vt ad Ordinem Presbyterij admittantur.

Hic vero adhuc eantur interrogations & responsones que supra premittuntur in Ordinatione Diaconorum.

Tumque Episcopus ad populum conuersus diceret.

Dilecti fratres, hi sunt illi, quos annuente Deo, statuimus hodie in Sacrum Presbyterij ministerium cooptare; Nihil enim inuenimus post examinationem debitam obstare, quo minus censeamus eos apertos & idoneos ad illud munus obendum, adeoque legitimè ad idem vocatos esse. Si quis autem vestrum in eorum quouis, grauius v'lum crimen, vel impedimentum cognoscat, cuius causa ad sacrum istud ministerium non debeat recipi, ne grauetur id exemplò in Dei nomine patet facere.

Quod

*Quod si granius aliquod crimen, vel impedimentum obiectum
suerit. &c. Sicut supra in Ordinatione Diaconi, usque
ad finem Litaniae, cum hac preicatione.*

Omnipotens Deus, largitor bonorum omnium, qui per Sanctum
tutum Spiritum diuerios ministrorum ordines in Ecclesia tua
constituisti, dignere quæsumus, benigno misericordiæ tuæ aspectu hos
famulos tuos intueri, qui hodierno die ad Presbyterij functionem
vocantur. Ita illos veritate tuæ doctrinæ instruas, ita vitæ innocentia
communias, ut in hoc suo munere præstanto fidelem tibi operam præ-
stare possint tam verbo quam exemplo ad nominis tui gloriam, & e-
molumentum Ecclesie, propter merita saluatoris nostri Iesu Christi,
qui viuit & regnat tecum, & cum Spiritu S. in secula seculorum
Amen.

*Hic singulis ordinandis Iuramentum de suprema Regis potestate
sicut prescribitur in Ordinatione Diaconorum, proponet.
Episcopus. Quo facto, huiusmodi eos
oratione alloquetur.*

Audiuitis, fratres, tam in priuata vniuersiusque vestrum exami-
natione, & exhortatione ad vos factâ, quam ex sacris etiam le-
ctionibus ex Euangeliô, scriptisque Apostolicis desumptis, quæ sit
amplitudo & dignitas eius functionis, ad quam hodierno die vocati estis.
Vos igitur in nomine Domini nostri Iesu Christi obtestamur, ut serio
apud animos vestros cogitetis de onere, magnitudineq; officij vestri:
ut pote qui appellamini in S. literis Legati, Excubitores, Pastores, ac
Dispensatores Domini, ad docendum, præmonendum, pascendum, &
curandum familiam Domini: ut Oves Christi disperlas & palantes
perquiratis, eiusque filios per mundum hunc malignum vagantes in
viam reducatis, quo tandem æternam salutem per Christum conse-
quantur. Exanimis vestris nunquam excidat quam immensus thesau-
rus commissus sit vestrae fidei: ipsius scilicet Christi oves, quarum
gratiâ sanguinem suum effundere non recusavit, ut eas redimeret mortis
suæ pretio. Imò Ecclesia, hoc est, ouile Christi, cui vos debetis
ministerium vestrum impendere, ipsius sponsa, ipsius corpus existit.
Quod si hæc Ecclesia, vel quodvis eius membrum ex vestra negligen-
tia, vel incuria, detimenti quid capiat, tanti criminis magnitudinem,
& emergentis inde supplicij grauitatem haudquam ignorare pote-
stis. Finem igitur atque scopum Ministerij vestra summa cum animi at-
tentione perpendite, labore, cura, & industria vestra nunquam cessan-
tes quotquot fidei vestrae committuntur oves, vel in posterum commit-
tentur, ad veram Dei cognitionem perducere, & in unitate fidei con-
iungere,

iungere, ac fouere: vt erroribus explosis, sana doctrina emutriantur, donec tandem ad plenam, & perfectam ætatem in Christo ex crescant, excellentes ea morum sanctitate, quæ Christi corpus & sponsam decet. Hæc cum ita sint, videtur quanta vobis necessitas incumbit, gratitudinem vestram erga Dominū declarandi, qui vos ad tam sublimē honoris gradum euexit. Vobis idcirco caendum est omni studio ac diligentia, ne vel ipsi scandalum vllum, vel occasionem, scandali alijs præbeat. Hæc autem cum proprijs viribus præstare non possitis, quóniam & posse & velle à foliis Dei potestate promanat, vestrum erit assiduis, & enixis precibus ab ipsius bonitate contendere, vt ad ea præstanta mentes vestras & vires excitare velit. Cùm verò tantum istud opus de saluandis hominibus, non alia ratione peragitur, quam sanæ doctrinæ beneficio, & exhortationum stimulis, quæ in S. Scripturis abundè suppeditantur, adhibita insuper vitæ morumque integritate; satis intelligitis quanto studio tum in S. Literis perlegendis & perdiscendis versari vos oporteat, tum in formandis ad earum normam vestris atque vestrorum moribus: abiectis interea nimis fallacis mundi curis, & vanis illecebris, quibus abduci, & retardari possitis ab officio vestro. Nos quidem spem bonam concipimus, ista vos iam diu ante hac apud animos vestros euoluisse, atque per Dei gratiam statuisse apud vos ad hanc vocationem vestram, omni studio atque industria vosmetiplos accingere, huic vni curæ, quantum in vobis fuerit, incumbentes. Speramus etiam vos nunquam desituros auxilium supernum S. Spiritus implorare a Deo Patre per intercessionem Seruatoris nostri Iesu Christi, vinciri Mediatoris Dei & hominum, vt per alsiduam S. Scripturaræ lectionem ac meditationem indies maturiores euadatis, & peritiores; eamque innocentiam, & sanctimoniam per totum vitæ cursum vosmet, & familia vestra declaretis, quæ reliquo gregi tanquam salutare exemplum ad imitandum proponatur. Verum vt de mente ac voluntate vestra melius istis de rebus constare possit, huic vniuerso cœtu Christiano, adeoque agnoscatis vosmetiplos arctiori vinculo obstringi ad fidem præstantam promissi vestri, agite, respondeatis iam clare ac dilucide ad ea, quæ de hoc negotio vice ac nomine cœtus istius ex vobis percontabimur.

Epiſo. Nunquid tibi plenissimè persuasum est te iuxta voluntatem Dei, ac Domini nostri Iesu Christi, & legitimam huius regni constitutionem vocatum esse ad Presbyterij Ministerium?

Resp. Ita mihi persuasum est.

Epiſo. Num credis vniuersam doctrinam Christianam, quæ ad salutem æternam per fidem in Iesum Christum necessariò requiri ritur, in S. Literis sufficienter contineri? Anne populum quoque fidei tuæ commis-

commisum eisdem erudiendum, atque instruendum curabis, nihil docens tanquam ad æternam salutem necessarium, quod tibi non liquido constet S. Literarum testimonio concludi, & confirmari posse?

Resp. Itud credo, atque ita facere per Dei gratiam decreui.

Epi/c. Nunquid fidelem & assiduam nauabis operam in doctrinæ, Sacramentorum, atque disciplina Christianæ dispensatione, iuxta præceptum Domini, & receptum morem huius regni, gregemque tuæ fideli commendatum docebis eadem omni studio obseruare?

Resp. Hoc faciam Deo auxiliante.

Epi/c. Nun ommem adhibebis diligentiam in exterminandis qui, buscunque erroribus, & doctrinis verbo Dei contrari s? Item tam priuatis quam publicis admonitionibus, & salutaribns vteris exhortationibus apud infirmos & sanos intra limites tuæ Parochiæ, quoties necessitas postulabit?

Resp. Ita faciam, Domino auxiliante.

Epi/c. Num assiduus eris in precibus, in S. Literarum lectione sedulus, aliquique te studijs addices, quæ conducere poterunt ad genuinum earum sensura percipiendum, abdicatis carnis & mundi cupiditatibus?

Resp. Studebo per Dei gratiam hoc facere.

Epi/c. Anne diligenter laborabis tum tuam ipsius, tum familiae tuæ vitam, quantum in vobis fuerit, ad normam Christianæ doctrinæ ita componere, vt salutare ouibus Christi te ipsum praæbeas exemplum?

Resp. Conabor, Domino dante, hoc efficere.

Epi/c. An omni studio, quantum in tua potestate fuerit situm, pacem, tranquilitatem, charitatemque inter Christianos omnes procurabis atque fouebis, imprimis inter eos, qui fidei tuæ vel nunc sunt, vel in posterum erunt commendati?

Resp. Ita faciam, adiuuante Domino.

Epi/c. Nunquid Ordinario tuo, aliquique præcipuis Ecclesiæ Ministris, quorum iurisdictione subesse contigerit, obedientiam cum debita reuerentia præstabis, libenti animo salutaribus eorum monitis obtemperans, pījque censuris acquiscens?

Resp. Hoc quoque faciam, Domino auxiliante.

Tunc Episcopus dicat hoc modo.

OMnipotens Deus, qui voluntatem hanc mentibus vestris instellare dignatus es, vires vicissim ac facultatē concedat vobis ad hæc omnia præstanda, atque implenda, vt bonum illud opus suum, quod incepit in vobis, fœliciter perficiat vique, ad supremum illum diem, quo venturus es ad iudicandum viuos & mortuos.

Post hac rogalitur universa congregatio, vt volent tacitus suis precibus

*& votis ardentibus istud negotium, cuiusque successum Deo commendare.
Cuius rei gratia pauxillum temporis spaciū, prout visum erit expedire, silentio transfigatur.*

Quo facto precabitur Episcopus hoc modo.

Deus Omnipotens, ac Pater cœlestis, qui ex infinita tua erga nos charitate filii tuū vnigenitiū Iesum Christū, in quo solo tibi complacitū est, dignatus es exhibere, vt nobis esset propitiator, & vita æternæ auctor: qui immenso illo pretio redemptionis nostræ persoluto, in cœlum ascendens, Apostolos, Prophetas, Euangeliſtas, Doctores, & Pastores in hunc modum emilit, quorum labore ac ministerio ex singulis orbis terrarum partibus ingentem fidelium gregem collegit, ad immortalem nominis sui gloriam declarandam: gratias tibi agimus, quas possumus maximas pro hac tanta erga maiores nostros benignitate, atque beneficentia tua. In primis vero ex toto cordis affectu ineffabilem tuam erga nosmetipſos misericordiam agnoscimus, & prædicamus, quod hosce seruos tuos corā hic adstantes vocare dignatus sis ad id munus ac ministerium, quod in æterna salute comparanda versatur. Concedas quæsumus, per & propter eundem filium tuum & nobis ipsis, & alijs vbiuis gentium sanctum tuum nomen inuocantibus, vt animorum nostrorum gratitudinem pro hoc tanto beneficio studioſe declaremus per obedientiam nostram: vtque maiorem indies in vera fide & agnitione filij tui profectum faciamus per salutarem S.tui Spiritus affilientiam. Ita tandem fiet, vt non solum per hos tuos ministros, sed per eos etiam in quorum gratiam ministerio suo funguntur, sanctum tuum nomen perpetuò glorificetur, finesque regni tui benedicti longius ac latius propagentur, per eundem filium tuum Iesum Christum Dominum nostrum, qui viuit & regnat tecum in unitate eiusdem S. Spiritus in secula seculorum. Amen.

Hac finita preicatione, Episcopus & Presbyteri praesentes manus suas imponant singularem, q̄a ordinantur, capitibus separatis. Quibus in genua submissè procumbentibus, Episcopus hac verba pronuntiabit.

Accipito Spiritum Sanctum: cuius remiseris peccata, erunt ei remissa, & cuius ligaueris peccata, erunt ei ligata. Tu vero fidem age dispensatorem verbi Dei, & sacramentorum, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Episcopus

Episcopus item singulis eorum in manus tradens S. Scriptura codicem, sic dicit;

H Abeto tu auctoritatem prædicandi verbum Dei, & administrandi Sacraenta in illa Ecclesia; quæ tibi fuerit commendata.

Hoc peracto, Symbolum fidei decantetur per cœtum: statimque se ad S. Communionem accingant, quam omnes, qui Ordines suscepunt sunt, pariter percipiunt, in eodem permanentes loco, ubi manum impositionem acceperunt, donec S. Cœta fuerit peracta.

Tunc autem post ultimam Collectam, immediate ante benedictionem sequatur ista precatio.

Misericors Pater, obsecramus humillimè clementiam tuam, ut è sancta tua fede cœlestem benedictionis tue rorem super hosce seruos tuos facias descendere: ut omni vita sanctimonia, iustitiaque tanquam veste decora induantur; Quo verbum tuum illorum voce predicatum semper vini suam & efficaciam obtineat, nec ullo tempore iutile auditoribus, vel in fructuosum reperiatur. Nobis quin etiam gratiam concedas audiendi verbum tuum studio propenso, illudque fideliter amplectendi tanquam instrumentum aeternæ nostræ salutis, & animarum nostrarum pabulum. Ut in omnibus dictis, factisque nostris gloriam tuam vnicæ queramus, & incrementum regni tui per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Si Diaconatus & Presbyterij Ordines eodem die conferantur, tum omnia in S. Cœna celebratione eodem modo peragantur, quo prescribitur in Ordinatione Presbyterorum, nisi quod loco Epistola legatur cap. tertium 1. ad Timoth. Post Epistolam vero statim ordinentur Diaconi, & Litaniam semel decantare vel recitare sufficiat.

Modus consecrandi Archiepiscopum vel Episcopum.

Légitur Epistola ex 1. ad Timoth. cap. 5. a versu 1. ad 8.

Evangelium sit Christi verba ad Petrum de pascendo. Onibus. Ioan. 21. vers. 15. & 16. vel illud Ioan. 10. vt habetur supra in Ordinatione Presbyterorum. Evangelio & Symbolo finitis, primum electus Episcopus per duos alios Episcopos presentabitur illius Provincia Archiepiscopo, vel alio Episcopo ex ipius consensu vice sua gerenti, sub hac verborum forma.

Reueren-

REuerendissime in Christo Pater, præsentamus tibi hunc pium, & doctum virum, ut in Episcopum consecretur.

Tunc Archiepiscopus mandatum Regium de illius consecratione produci, & publicè recitari curabit. Deinde Iuramentum de supra Regis præstite agnoscenda Electis ministrabitur, sicut in Ordinatione Diacon. Postremò Iuramentum suscipiat de obedientia debita Archiepiscopo præstanta, eo modo quo sequitur.

IN Dei nomine, Amen. Ego I. N. Ecclesiæ, atque Sedis N. electus Episcopus profiteor, atque polliceor omnem reverentiam, atque obedientiam debitam Archiepiscopo, & Ecclesiæ Metropoliticæ N. & successoribus suis, sicut me Deus adiuvet per Iesum Christum.

Hoc Iuramentum non suscipitur in consecratione Archiep. Mox Archiepiscopus cœtum præsentem ad auxilium dixinum implorandum hortatus, sc̄o os alloquetur.

Scriptum est, fratres, in Euangeliō S. Lucæ, Christum Seruatorem nostrum totam noctem precatione consumplisse, antequam Apostolos sibi elegerat, atque in mundum miserat. Scriptum est etiam in Actis Apostolicis, discipulos, qui Antiochiae fuerunt, ieunio & oratione vlos esse, priusquam Paulo & Barnabæ manus imposuerant, & ad munus suum eos ablegauerant. Nos igitur secundum Salvatoris Christi exemplum, & Apostolorum suorum, ad preces nuncupandas nos conferamus, antequam personam hanc nobis præsentatam admittamus, vel opus ei demandemus, ad quod eum confidimus à S. Spiritu vocatum esse.

Hic, sicut in ordinatione Diaconi decantetur Litania, in qua post ea verba [ut Episcopos, Pastores, & Ministros Ecclesiæ, &c.] addatur & hac Petitione.

TE rogamus, ut huic fratri nostro electo Episcopo benedictionem, & gratia tuam largiri digneris, quo munus istud, ad quod vocatus est, diligenter exequi possit ad ædificationem Ecclesiæ, & ad honorem, laudem & gloriam nominis tui.

Reff. Exaudi nos, obsecramus te, Domine.

Hac vero oratione Litania concludatur.

OMnipotens Deus, largitor bonorum omnium, qui per S. tuum Spiritum diuersos Ministeriorum ordines in Ecclesia tua constitui, dignere quæsumus hunc seruum tuum ad Ministerium Episcopatus

tus iam vocatum clementer intueri. Ita illum instruas doctrinæ tuæ
veritate, ita vita innocentia adornes, vt in hoc suo munere obeundo fi-
delem operam præstare possit & verbo & exemplo, ad noiminiis tui glo-
riam, atque emolumentum Ecclesie tuae per merita Salvatoris nostri
Iesu Christi, qui regnat tecum, & cum Spiritu Sancto in secula seculo-
rum. Amen.

*Tunc Archiepiscopus in cathedra sedens, hanc in modum alloquetur eum,
qui consecrandus adstat.*

Frater, quandoquidem tam veteres Canones, quam S. Scriptura
nos admonent, haud temere manus cuiquam imponendas esse, vel
quenquam subito admittendum ad gubernandam Christi Ecclesiam,
quam is non minor sancte pretio, quam proprij sanguinis effusione si-
bi acquisiuit: idcirco priusquam te ad hanc administrationem, ad quam
vocaris, admittam, aquam fuerit quædam abs te sciscitari in eum fi-
nem, vt presens iste coetus intelligat, & testimonium etiam ferat mentis
ac propœtiti tui, quo modo statueris te gerere in Ecclesia Dei.

Archiep. Anne tibi persuasum habes te ad hanc administrationem
verè vocatum esse, iuxta voluntatem Domini nostri Iesu Christi, &
constitutionem huius regni?

Reſp. Ita mihi persuasum habeo.

Archiep. Nunquid tibi persuasum habes S. Scripturas sufficienter
continere omnem doctrinam, quæ necessariò ad salutem requiritur?
Itemque statuis per easdem S. Scripturas populum fidei tuę commis-
sum instruere, nihil præterea docendo vel astruendo tanquam ad salu-
tem necessarium, quod per easdem credas confirmari, vel demonstrari
non posse?

Reſp. Ita mihi persuasum habeo, atque ita mecum statui facere per
Dei gratiam.

Archiep. Ergone in eisdem S. literis studiose te ipsum exercebis,
Deum inuocando, vt aperiat tibi verum ac genuinum earum intelle-
ctum, quo poteris alios per easdem sana doctrina erudire, atque exhor-
tari, nec non conuincere ac refellere veritati contradicentes?

Reſp. Sic faciam ope diuina.

Archiep. Nunquid paratus es fidelem ac diligentem operam impen-
dere ad exterminandam, & extirpandam quamcurque peregrinam, er-
roneam, verboque diuino contrariam doctrinam: alioque tam priua-
tim, quam publicè ad idem faciendum prouocabis atque excitabis?

Reſp. Etiam ad hoc præstandum paratus sum, diuino confisus auxilio.

Archiep. Num omni impietati, mundanisque concupiscentijs re-
nunciabis, piè, iuste, ac sobrie vitam in hoc mundo insituens, vt in re-
bus

bus omnibus bonorum operum te præbens exempli malis, aduersari-
um pudefas, cum nihil habeat, quod tibi merito obijciat?

Resp. Ita faciam per Dei auxilium.

Archiep. An in te quantum fuerit, pacem, concordiam, & charita-
tem inter omnes homines procurabis & promouebis? Si quos autem
turbulentos, effrenatos, vel criminatos intra fines Diœcœsiœ tuæ offen-
deris, castigabis eos ac punies iuxta autoritatem tibi ex Dei verbo,
Regnique huius sanctionibus concessam?

Resp. Sic faciam, fauente Dei gratia.

Archiep. An pauperibus, egenis, & aduenis, auxilioque indigentia-
bus, propter Christi meritum misericordem te ipsum, atque beneficium
præbebis?

Resp. Me taleni præbebo; Deus dante.

Archiep. Deus omnipotens, Pater noster cœlestis, qui hanc tibi ve-
luntatem concessit, concedat insuper vires ac facultatem ad hæc omnia
efficaciter præstanda, ut opus illud suum, quod incepit in te absoluat,
teque integrum, & inculpabilem inueniat in illo suprēmo die, per Iesum
Christum Dom. nostrum. Amen.

Hic psallatur vel recitat, Veni Creator &c. sicut supra in Ordinat. Presbyterorum.

Hoc peracto dicet Archiepiscopus.

Exaudi Domine precationem nostram.

Resp. Et clamor noster ad te perueniat.

Precemur.

O Mnipotens Deus, & misericors Pater, qui ex infinita tua bonitate
Iesum Christum unicum, ac dilectissimum filium tuum nobis
donasti Redemptorem, & æternæ salutis authorem: qui postquam sua
morte perfecisset opus Reconciliationis nostræ, atque in cœlum ascen-
dit, dona sua abunde largitus est hominibus, constituens alios Apo-
stolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores, & Doctores
ad ædificationem, & consummationem Ecclesiæ: concedas, quæsumus,
huic seruo tuo eam gratiam, ut semper sit paratus ad Euangeliū,
lætinunque nostrę tecum Reconciliationis nuncium promulgandum.
Præterea, ut authoritate sibi concessa non ad destructionem, sed ad ædi-
ficationem, non ad detrimentum, sed ad emolummentum Ecclesiæ vta-
tur: Itaq; familię tuę, sicut fidum ac prudentem decebat, econsumum, pa-
bulum suo tempore distribuens, recipiat tandem in cœlestis gaudium

per

per Iesum Christum Dominum nostrum, qui tecum, & cum Sp.S.viuit
& regnat unus Deus in omnem æternitatem. Amen.

*Archiepiscopus & Episcopi presentes, manus suas imponant super
caput Episcopi electi, sic dicente Archiepiscopo.*

Accipe Spiritum Sanctum, & excitare memineris gratiam Dei, quæ
in te est per manuum impositionem. Dedit enim nobis Deus Spiritum
non timoris, sed potestatis, charitatis & sobrietatis.

*Porro Archiepiscopus S. Codicem accipiens, eique tradens,
hac dicat verba.*

Attendas lectioni, exhortationi, atque doctrinæ. Quæ in hoc libro
continetur serio meditere. Ea utaris diligentia, vt profectus tuus in
istis rebus omnibus fiat manifestus. Attendas, inquam, tibi, & doctrinæ
tuæ. Hoc enim fideliter præstanto & teipsum seruabis, & eos qui
te audiunt. Erga oves Christi non te lupum geras, sed Pastorem, gre-
gem non deuorans, sed pascens. Infirmos sustentes, ægrotos sanes, con-
tritos vincias, extortas reducas, perditos quæras. Ita sis misericors, ne
fias remissus; ita disciplinam exerceas, ne sis crudelis. Ut cum summus
ille animarum Pastor apparuerit, immarcescibilem gloriæ coronam
accipias per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

*Archiepiscopus hic se accingat ad S. Cœnam, quo cum recens consecratus
Episcopus, alijs, communicabunt. Infar vltima vero Collecta, immediatè
ante benedictionem concludat cum hac preceatione.*

Clementissime Pater, oramus te supplices, vt super istum seruum
tuum benedictionem tuam superne facias descendere; itaq; illum
Sancto tuo Spiritu imbueredigneris, vt prædicando verbum tuum se-
dulam operam præstare possit doctrinæ, reprehensioni, castigationi, ob-
testationi cum omni tolerantia, fiatque salubre fidelibus exemplum
tam in sermone, quam in moribus suis; amore, fide, castitate, virtue que
integritate excellens. Ut post hunc suum cursum exactum in illo supre-
mo die coronam iustitiae consequatur, quam suis Dominus iustus ille
Iudex reposuit, qui viuit & regnat unus Deus tecum, & cum Sp.Sancto
in omnem eternitatem. Amen.

the first time, the Pope, in his capacity of head of the Church, had been compelled to make a public declaration of his views.

He had done so, however, in a spirit of moderation, and with a desire to conciliate, and to give a clear and definite answer to the questions which had been raised.

He had done so, also, in a spirit of conciliation, and with a desire to give a clear and definite answer to the questions which had been raised.

He had done so, also, in a spirit of conciliation, and with a desire to give a clear and definite answer to the questions which had been raised.

He had done so, also, in a spirit of conciliation, and with a desire to give a clear and definite answer to the questions which had been raised.

He had done so, also, in a spirit of conciliation, and with a desire to give a clear and definite answer to the questions which had been raised.

He had done so, also, in a spirit of conciliation, and with a desire to give a clear and definite answer to the questions which had been raised.

He had done so, also, in a spirit of conciliation, and with a desire to give a clear and definite answer to the questions which had been raised.

He had done so, also, in a spirit of conciliation, and with a desire to give a clear and definite answer to the questions which had been raised.

ECCLESIAE
ANGLICANAЕ
DISCIPLINA ET
POLITIA.

V 2

An-

1. **A**nglia diuisio in suas partes & membra ratione Ecclesiastica iurisdictionis.
2. Quenam sunt in genere Ecclesiae Anglicane leges Ecclesiasticae.
3. Quam Regis autoritatem in personas & causas Ecclesiasticas agnoscit Ecclesia Anglicana.
4. Archiepiscoporum in Anglia Dignitas & Potestas.
5. Episcoporum in Anglia Potestas & munera.
6. Episcoporum voluntaria iurisdictionio in Diocesibus suis visitandis.
7. Contentiosa iurisdictionio Episcoporum.
8. De Cathedralibus Ecclesiarum.
9. De Episcoporum in Ecclesia Anglicana Cancellariis, Archidiaconis, Decanis ruralibus.
10. De Presbyteris, Diaconis, Oeconomis, Testibus Synodalibus, Edituis.
11. De Anglicane Ecclesiae Synodis Nationalibus & Provincialibus.

A N G L I A E
D I V I S I O I N S V A S
P A R T E S E T M E M B R A
R A T I O N E E C C L E S I A S T I C A E
I V R I S D I C T I O N I S.

C A P . I.

Vamprimum Romani yltra Italię oram Imperij sui fines propagauerant, illud regiminis causā in varias Prouincias partiti sunt, & postea Ciceronis seculo, vt constat ex eius epistola ad L. Seruiliū de Proconsule ita scribentis; *ex Prouincia mea Ciliciensi, cui sc̄ntres Dioc̄ses Asiaticas attributas fuisse, singulas Prouincias in suas Dioc̄ses, seu administrationes diuiserunt.* Hę vero Prouincię Romano Imperio crescente ita fuere aucta, vt (testē Onuphrio) sub Traiano quadraginta extinerint: Et hinc Traianis succellor Hadrianus, quō tot ac tam dissipata membra firmiori ligamine deuincirentur, totū Imperium in aliquot Dioc̄ses distribuit; &, contra quām Ciceronis seculo, quando Prouincię singulę diuisę sunt in Dioc̄ses, vnamquamque Dioc̄sein in plures prouincias dispeſcuit.

Ethae Romani Imperij in Dioc̄ses, & Dioc̄seōn in Prouincias partitio mansit sub Constantino Magno, qui tamen ita vtrarumque numerum auxit, vt *Notitia Prouinciarum* 13. Dioc̄ses, & 120. Prouincias recensuerit. Hęc autem orbis Romani diuīsio politica, in Ecclesiā imitatione quādā deriuata est: *Siqua* (inquit Concil. Chalced can. 25.) *civitas* (multò magis si aliquę Regiones ample) *poteslate Imperiali innouata sit, vel deinceps innouata fuerit, civiles & publicas formas Ecclesiasticas quoq; Parochiā vñ erdo consequantur.* Et hinc passim in sacris antiquorum

a Vide Act. Concil. Constant. pri. Can. 2. Act. Concil. Ephes. Can. 8. Et Chalcedon. can. 9. 17.

rum Conciliorum a canonibus frequens fit mentio Diœceseon, & Provinciarum quibus Primates Exarchi, Metropolitanani præfelle, & e quibus ad Synodos congregari perhibentur. Neque hic acquieuit Ecclesia, sed vterius distribuit Provincias in suas Episcopales Parocacias, quorum nomine Ciuitates significabat, non tantum urbium moenibus cinctas, sed Regiones, seu territoria Ciuitatibus adscripta: *Vnusquisque* (ait Canon 9. Concilij Antiocheni) *Episcopus potestatem habeat sue Parocacie, eamque administret pro suo quisque studio, ac Religione, & curam gerat Regionis, que sue Vrbis subest.*

Verum seculis subsequentibus, tametsi Ecclesia Diœceseon, Provinciarum, Parociarum nomina retinuerit, tamen (quod Gratiani rhapsodie clarè indicant) earum usum immutauit, Provinciam partiens in Diœceses, & Parocacias arctissimis Pagorum limitibus circumscribens. Quæ diuissio in Ecclesia Anglicana, in hunc usque diem obtinuit. Etenim totum Anglia Regnum ratione Ecclesiastice in eo iurisdictionis diuiditur in duas Archiepiscopales Provincias, *Cantuariensem*, & *Eboracensem*; & utraque Provincia in suas Episcopales Diœceses; singulæ propemodum Diœceses, praesertim quæ ^{*}maiores, in Archidiaconatus, quibus, (Episcoporum oculi) inuigilant Archidiaconi, quandoque quartam, sèpè quartu minus aut magis amplam Diœcesi partem complestantes: Decanatus, quibus præficiuntur rurales Decani antiquis Archipresbyteris non multum dissimiles, & comprehendentes aliquando decem Parocacias, quas Concilium Chalcedonense *Rurales & Regionales* vocat, sèpè plures, raro pauciores: Denique in *Cathedrales*, *Collegiatas* Ecclesiæ, & *Hospitalia*, quæ Archidiaconatum & Decanatum cancellis eximuntur, & tamen concluduntur Episcopilibus Diœcesibus, cum Episcoporum visitationibus, modò non sint ex Regia fundatione, nec certus alius statuatur visitator, subiçiantur.

Præterea, in singulis ferè Diœcesibus Episcopilibus, sunt Ecclesiastice iurisdictiones exemptæ, aut ab Archidiaconatibus, & Diœcesi Episcopali; aut a Diœcesi Episcopali, & Provincia Archiepiscopali; vel denique a Provincia Archiepiscopali, & Regia Maiestati, ratione Appellationum, immediatè subditæ, Cæterum quo Ecclesiastica hæc Regni Anglicani diuissio exteris hominibus melius adhuc innotescat, eius politica in suas partes, & membra diuissio, paucis repetenda est.

Vniuersum Angliæ Regnum (quo *Wallie* principatum includimus) diuiditur in quinquaginta duos Comitatus, quorum minimus in circuitu habet millaria plus minus quinquaginta, maximus millaria plus quam ducenta: horumque Comitatuum, hæc vñà cum numero Parociarum ijs contentarum sunt nomina: *Canum* habens 398. parocacias, *Southsexia* 312. *Surria* 140. *Middlesexia* extra Urbem Londinensem, 73. *Ipsa* vero Urbs, 101. *Southamptonia* 248. *Dorcestria* 248. *Wilchesia*

*Carlo
Lenig.*

* Minores enim aliqui, unum tantum habent Archidiaconatum, ut *Cantuarien-sis*, *Rofensis*, *Wigorniensis*, *Glocesteriensis*, *Bri-stoliensis*, & aliæ.

ria 304. *Somersetum* 385. *Devonia* 394. *Cornubia* 161. *Essexia* 415. *Hertfordia* 120. *Oxfordia* 208. *Buckinghamia* 185. *Bercheria* 140. *Glocestria* 280. *Norfolkia* 625. *Rutlandia* 47. *Northamptonia* 326. *Huntingtonia* 78. *Bedfordia* 110. *Cantabrigia* 163. *Warwicum* 158. *Leicestria* 200. *Staffordia* 130. *Worcestria* 152. *Salopia* 170. *Hoffordia* 176. *Lincolnia* 630. *Nottinghamia* 168. *Derbia* 160. *Cestria* 97. *Eboracum* 459. *Richmondia* 104. *Lancastria* 36. *Dunelmensis ager* 62. *Westmorlia* 26. *Cumbria* 58. *Northumbria* 40. *Monmouthemia* 142. *Glaithmorgania* 151. *Radnoria* 43. *Brechinia* 70. *Cardigania* 77. *Carmaridunum* 81. *Pembrochbia* 142. *Montgomeria* 42. *Merionithia* 34. *Denbighia* 53. *Flintensis comitatus* 24. *Carnaruinum* 73. Denique *Anglsey Insula* 83. Parocacias complectens: ita ut omnes parociae per hos Comitatibus sparsæ sint 9725.

Iam vero Episcopales Dioeceses viginti sex sunt, quarum aliquæ per vnum, aliæ per duos, nonnullæ per plures istorum comitatum extenduntur. Dioecesis *Cantuariensis* (est enim *Cantuariensis* tum Dioecesis, tum Provincia, quarum huic ut Archiepiscopus, illi ut Episcopus, praefest Archipræfus *Cantuariensis*) cum *Roffensi Cantium* continet; *Londonensis Essexiam*, *Middlesexiam*, partemque *Hertfordiensis* comitatus; *Cirensis Southsexiam*; *Wintoniensis Southamptoniam* comitatum, *Surriam*, & *Vestrem Insulam*; *Salisburyensis Wilcheriam*, & *Bercheriam*; *Exoniensis Deuoniam* & *Cornubiam*; *Bathoniensis* & *Wellensis* iam simul iunctæ *Somersetum*; *Glocestrensis Glocestriam* comitatum; *Wigorniensis Wigorniam* comitatum, & *Warvicensis* partem; *Herefordiensis Herefordiam* comitatum, & partem *Salopie*; *Couentriensis*, & *Lichfeldiensis* iam vna copulatae, *Staffordiam* & *Derbiam* comitatus, & reliquas *Warvicensis* & *Salopiensis* partes; *Lincolnensis*, omnium Dioecesiōn maxima, comitatus *Lincolnia*, *Leicestria*, *Huntingtonia*, *Bedfordia*, *Buckinghamia*, & reliquam partem comitatus *Hertfordiensis*; *Eliensis Cantabrigiam* comitatum ipsamque *Elii Insulam*; *Nordinicensis*, *Norfolkiam* atque *Suffolciam*; *Oxfordiensis Oxfordiam* comitatum; *Peterburgensis Northamptoniam* atque *Rotelandiam*; *Bristoliensis* ciuitatem *Bristoliam* & *Dorcestria* comitatum complectuntur. Ethā 18. Dioeceses sunt infra Angliae confinia, quibus quatuor Walliæ Dioeceses *Meneuenis* seu *Sancti Daniidis* per *Penbrochiam*, *Carmaridunum*, *Cardiganiam*, *Brechiniam*, minorem partem *Glaithmorgania*, & portiū aculam *Monumethemis*: *Landauensis* per totam ferè *Monumetheniam*, & maiorem partem *Glaithmorgania*: *Bancorensis* per *Anglisey Insulam*, *Carnaruinum*, minorem partem *Montgomerie*: *Affrensis* per *Denbichiam*, majorem partem *Flintensis* comitatus, *Merionithiam*, partem *Montgomerie* dilatatae, si adiificantur, habemus omnes infra totum Angliae regnum Dioeceses Provincia *Cantuariensi* subditas.

Reliquæ Episcopales Dioeceses, nempe *Eboracensis Eboracum*, &

partem etiam Cum Notinghamiam comitatus; Leſtrenſis comitarum Leſtris, Richmondia, & Lancastria, partemque Flint, & Denbygh, in Wallia comitatum; Dunelmensis Dunclemensem comitatum, & Norihumbriam; Carliensis Cumbriam & Wefmoriam comitatus; Denique Scodorensis Insulam Manniae cingens, Prouinciam Boracenſis subiiciuntur. Et hæc Ecclesiastica amplissimi ac florentissimi huius regni diuilio est tanquam basis omnis Ecclesiasticæ iurisdictionis, quæ in eo hodie sub pio & Serenissimo Monarcha Iacobo exercetur, & cuius administratio, & politia infra delineabitur.

*Quenam sint in genere Ecclesiæ Anglicana leges.
Ecclesiastica.*

C A P . II.

Quemadmodum leges ciuiles in commodum reipublicæ, sic & Ecclesiasticæ in Ecclesiæ bonum ab initio nascentis religionis Christianæ extiterunt. Diuus Paulus in externis ritibus ad promouendum Dei cultum hunc tulit Canonem: *Omnia sunt ordine & decenter.* Idem fecerunt & reliqui Apostoli, vt ex canonibus, qui Apostolorum dicuntur, appareat, quorum eti nonnulli sint manifeste spuri, aliquit tamen Apostolicam sapere disciplinam, & puriorem antiquitatem redolere videantur. Ordinarij. Apostolorum Succesores primævæ Ecclesiæ Episcopi, in Concilijs Amyrano, Neocefariensi, Gangreni, Antiocheno, Laodicensi, Niceno primo, Constantiopolitano primo, Ephesino, plures eum in finem canones condiderunt, qui in vnam collectionem digesti, & in ordinem redacti in Concilio Chalcedonensi, Codex, seu Corpus canonum appellantur. Nam huius concilij actione decima tertia, ad dirimendam controversiam inter quendam Eunomium, Nicomedensem, & Anastasium, Nicenum Episcopum, Gloriosissimi iudices dixerant, *Canones legit ex Codice,* id est, collectione canonum, ex prioribus Conciliis excerptorum, & in vnum volumen congregatorum.

Et huius Codicistam eximus in Ecclesiæ regimine erat usus, vt Imperator Iustinianus nouella 131. illum confirmauerit, & ex eo omnes ferè suas, de rebus Ecclesiasticis, Constitutiones, mutuatus fuerit. Nec solùm Orientalis Ecclesia, sed etiam Occidentalis, vt diuinarum lectionum cap. 23. auctoꝝ est Cassiodorus, usq; est eodem Codice ex Latina interpretatione Dionysij Exigui, qui sua interpretatione Canones qui dicuntur Apostolorum, Sardicense, & Africana Concilia adiecit. Hunc postea quædam Romanorum Pontificum epistola à Leone 4. recitatæ apud Gratianum insertæ sunt: *Deinde sequuntur sunt collectiones, & Decreta Wormatiensis, Iuonis Carnotensis, denique Gratiani, ex varijs*

An. Christ.
527.

An. 847.
An. 1102.
Anno 1131.

varijs antiquorum Conciliorum Canonicis, veterumque Patrum sententijs consarcinata.

Verum in nouissimis seculis, vna cum humana prauitate, & perniciacia, indies creuere in sacris causis dissidia, impoturæ, & his tollendis, illis sedandis sanctissimi priorum seculorum Canones erant impares. Quare Romani Pontifices suo fastu, & ambitione, suprema in totam Ecclesiam, præsertim Occidentalém, jurisdictione potiti, nouis contentionibus exortis, more veterum Imperatorum de jure consulentibus, responderunt per decretales epistolas, & rescripta: quæ iussu Gregorij noni in *Decretalibus*, Bonifacij octauo in *sextio Decretalium*, Clementis quinti in *Clementinis*, Ioannis 22. in *Extra-nagantibus* sunt deposita; & hinc tandem natum immensum Iuris Canonici Corpus, ex his quinque principijs, sacrâ Scripturâ, Canonicis Apostolorum, Conciliorum Constitutionibus, Scriptis Patrum, Pontificum Decretis compositum. In quo cap. 1. Extra: de no: opere: nunciat: hoc vnum inter reliqua extat decretum *Sacrorum Statuta Canonum principum constitutionibus* (quibus Imperatoriū jus accensum) adiuvantur: ut *hinc* (inquit Alcarius L. priuileg: 12. Codice de sacrosancta Ecclesia) *Si quid obscurius aut minus explicatè constitutum sit in iure Canonico, quod apertum in Iure Civili, alterum ab altero interpretationem, mutuetur.*

An. 1230.

An. 1195.

An. 1308.

An. 1320.

Et sicut Vniuersum canonum Ius, Romanorum Pontificum auctoritate sicut stabilitum, sic vnaquaq; particularis Ecclesia suas peculiares habuit sanctiones; quales fuerunt Constitutiones Nationales Ecclesiæ Anglicana à *Ioanne de Antibon*, & *Prouinciales a Gulielmo Lynwood* in ordinem redactæ, & commentariorum luce illustratæ. Sed tametsi Ecclesiæ Canones in tantam molem excreuissent, tamen quia hominum erant decreta omnes futuros euentus minime prospicientium uno vel altero seculo elapso nouis dissidijs adaptata, obscura, ambigua, & mutila euaserunt: ut in ijs extendendis, & explicandis plurimi doctores insudârint, & immensa volumina ediderint. Celebres in hoc genere doctores, & scriptores, ab ijs qui in his examinandis judicio pollent, ad quatuor classes ita reuocantur: ut in prima classe collocentur *Innocentius quartus*, *Henricus de Segusia*, vulgo dictus *Hostiensis*, *Gulielmus Durandus* vulgo *Speculator*: in secunda classe, *Guido de Bayso*, vulgo *Archidiaconus*, *Baldus*, *Perusinus* in quinquelibros *Decretalium*, *Ioannes Andrea Bononiensis*, *Fredericus Senensis*, *Paulus de Leazaris*, *Olsradus*, *Ioannes de Lignano*, *Egidius de Bellamera*, *Bonifacius de Vitalinis*: in tertia classe, *Dominicus de S. Geminiano*, *Ioannes Antonius*, vulgo *Prepositus*, *Franciscus de Accolis*, *Petrus de Anchiarano*, *Antonius de Burio*, *Ioannes de Imola*, *Franciscus de Zabarellis*, *Nicolaus de Tudeschis*, vulgo *Abbas Sc Panormitanus*, *Ioannes de Turrecremata*, *Andreas Siculus*, vulgo *Barbarus*:

Barbatius: in quarta clâsse *Ioannes Sclua, Augustinus Berous, Felimus, Philippus Decius, Petrus Rebuffus, Ludomius Gomezius, Fortunius Garzia, Philippus Francus.*

In his verò Doctoribus, & ipso iuris Canonici corpore, sicut plurima propter æquitatem, iustitiam, ingenij subtilitatem, iudicij grauitatem, præclarâ sunt; sic multa occurunt ad Antichristianam tyrannidem, superstitionem, idololatriam strenue stabiliendam: quæ omnia in Ecclesia Anglicana partim statutis latis in publicis Regni Comitijs sub *Henrico octauo, Edovardo sexto, Regina Elizabetha*, partim nouis Ecclesiasticis Constitutionibus eorundem statutorum authoritate sub *felicissimo Reginæ Elizabethæ & Serenis. Regis Iacobi regimine conditis*, partim iuribus nostris municipalibus, denique partim Regiæ prerogatiua, tanquam putrida membra excisa sunt & amputata. Etenim ^{25.} *Henrici octaui, & 1. Elizabethæ* in publicis Regni Comitijs sanctum est: ut illi duntaxat *Canones, Constitutiones & Decreta Synodalia* vim obtinerent, quæ ante in vsu fuerunt, & non sunt Regni statutis legibus repugnantia, aut Regie prerogativa incommodantia.

Cujus statuti mens quo magis sit perspicua, breui declarandum est, quid in eo *Canonum, Constitutionum, legum Regni, & prerogative regie* nomine intelligatur. *Canones* (salvo saniore eorum, penes quos est statutorum Regni interpretatio, iudicio) sunt jus *Canonicum jure ciuili* vbi deficit auctum, ab eiusdem juris Doctoribus explicatum, & ante latum hoc statutum in nostris Curijs Ecclesiasticis *visitatum*. *Constitutionum* nomine comprehenduntur Nationales, & Prouinciales Constitutiones, Ecclesiæ Anglicanæ peculiares, similiter quæ in vsu fuere. Nam plurima sunt *Canonū decreta*, quæ Ecclesia Anglicana minime confuerit obseruare, qualia sunt, *Nemo feriā quintā ieiunet*; c. peruenit distinct. 3^a. de ferijs; *Mulier ad ferendum testimonium aduersus Presbyterum ne admittatur*: 15. quæst. 3. cap. 3. *Sententia condemnatoria in Episcopum non est ferenda ab ipso que 72. testibus 2. q. 5. cap. nullam*; & alia infinita eiusdem farinx, quorum repetitio justum ferè volumen exigeret. *Regni leges*, sunt jura ejus municipalia, quorum tria sunt præcipua *fulcra*: *Primum, generales totius Regni conuentudines*, cuiusmodi sunt ista, *Bona quæ legari possunt mortuo testatore, non sunt Hæredis, sed executoris, Quem Testator deputauit ad exequendam voluntatis sua extremam ordinationem*: *Uxor dotem suam viuo marito nequit legare: Natus ante Sponsalia spurius est, & non potest esse Hæres, & innumera id genūs alia*. Deinde communia principia, quas *Maximas seu Axiomata vocant*, qualia sunt ista, *Prescriptio in feudo non acquirit ius: Vigilantibus & non dormientibus iura subueniunt, & similia*. Postremò, *Arbitria & Responsa Iudicium* grauissimis rationum momentis innixa, quorum plurima scriptis mandata & jam per aliquot volumina diffusa, si periude Latinā togā, ac antiquā

tiquâ Gallicanâ donarentur; jurium nostrorum municipalium professoribus, nec deesse in causis agendis acumen, & argumentorum pondera, nec acerrimum in statu cause discernendo, ferendaque sententia judicium, exterâ Nationes persentiserent.

Denique *Regia Prerogativa*, complectitur amplissima priuilegia, regiam Majestatem ab uitata juris norma, eximentia, quæ aliquibus cancellis circumscribere est difficile. Itaque tandem jus Ecclesiasticum **Anglicanæ Ecclesiæ**, comprehendit omnes Canones in vasto Iuris Canonici corpore, a jure Ciuii vbi deficiunt adiutos, per Canonum Doctores explicatos, omnēisque constitutiones ac decreta Nationalia ac Prouincialia in Ecclesiasticis nostris Curijs olim visitata, quæ nec statutis, aut juribus municipallibus Regni, nec nuperis Ecclesiasticis constitutionibus statutorum auctoritate conditis, rcpugnant, neque priuilegijs Regis incommodant. Ex quibus perpicere licet, quantos debent exantare labores, tum in Iure ciuiili, tum Canonico, eorumque interpretibus euoluendis, qui Canonū Ecclesiæ Anglicanæ periti esse volunt: Et hinc Iudices, & Aduocati in eminentioribus Ecclesiasticis Curijs Reuerendissimi Domini Archiepiscopi Cantuar: ad quos ab omnibus inferioribus Curijs Ecclesiasticis per totam prouinciam Cantuariensem fiunt Appellations, juris ciuilis peritiâ ne illarum Regionum Caufidicis quæ hoc ipso jure reguntur cedunt: sed si quando in publicis cum alijs Regnis fæderibus ineundis munitissimi Cesarei minutissimi

primi

juris apices veniunt discutiendi, cum illorum summis professoribus manus valent conserere; quod Regno Anglicano apud exteros, honorem non mediocrem conciliat.

Quam Regis authoritatem in personas & causas Ecclesiasticas agnoscit Ecclesia Anglicana.

C A P. III.

Authoritatem agnoscit Anglicana Ecclesia Supremam, qua, postulat ut statuat de personis & causis Ecclesiasticis pro suo arbitratu minime intelligit, sed infra suas ditiones præminentiam super omnes magistratus ab omni temporalium poenarum coactione liberam, soliq; Deo hac ratione subditam: quam apud secula priora, Christianorum nomine Imperatori detulit Tertullianus; Colimus Imperatorem ut hominem à Deo secundum, & solo Deo minorem. Sed tamen hæc potest, non est vtque adeò libera, quin quibusdam cancellis circumscribatur, qui multiplici auctoritate, quæ potest esse in personas & causas Ecclesiasticas priùs declarata, tutius figentur.

Authoritas circa personas Ecclesiasticas (causas postea attingemus) verfatur

versatur aut in illis eligendis, & nominandis ad dignitates, & beneficia ecclesiastica aut manuum impositione sacrandis, aut in poenitentia statuendis, & infligendis. Deinde, hæc puniendi potestas, vel castigat eos poenitentia civilibus, ut carcere, multis pecuniariis, morte; vel poenitentia Ecclesiasticis, quales sunt excommunicatio, Anathematismus. Denique authoritas poenitentia civilibus coercens, aut congregat personas ecclesiasticas ad nationalia & prouincialia Concilia, aut eas in pacem Regni, & Regiam dignitatem delinquentes, coram Iudice civili sistit, & condemnat.

Et similiter authoritas in causis ecclesiasticis secundum illarum varietatem varia est, & ideo ab ipsarum causarum partitione est auspicandum. Amplissima est dictio[nis] [causa] significatio, vt eam Ius Cæsareum L. juri. gent. s. sed cum nusquam D. de pactis, pro re, posuerit: res auté Ecclesiastica sunt vel contentioꝝ, & judiciales, vel non contentioꝝ & extrajudiciales. Res contentioꝝ, & judiciales, sunt quaꝝ per litis contestationem, inter actorem, & reum veniunt in disceptationem, & testium, instrumentorum, judiciorum administriculis, à legitimo judice definiuntur: cujusmodi sunt lites de Decimis, oblationibus, dissoluendo matrimonio propter præcontractum, de intentatis criminibus, Simoniz, blasphemiz, hæresis, idolatriz, adulteriz, incestuſ, &c. Res Ecclesiastica non contentioꝝ, & extrajudiciales, et si deliberatiuum, tamē propriæ juridicum examen nunquam subeunt. Et hæc non sunt vniuersi ordinis, sunt enim primæ, vel priuatarū appendices: Res ecclesiastica primæ sunt quas Deus in verbo suo tanquam necessarias ad interioram animi nostri sanctificationem docet, & præcipit, vt fidei dogmata, quorum efficaci notitia, & sacramenta quorum fideli vsu salutem adipiscimur: Horum appendices sunt externi ritus, ac ceremoniaꝝ ordinis & decori causa, qualia sunt statua ad verbum audiendum loca, statuꝝ horarꝝ, genuflexio in precibus apud Deum effundendis, & Eucharistia percipienda, &c.

Iam vero multiplex in has causas, seu res ecclesiasticas authoritas ad hæc capita redigatur. Circa res Ecclesiasticas non contentioꝝ, & extrajudiciales, est authoritas aut eas, si fidei dogmata sint, publicè pro concione docendi, hominum conscientijs per exhortationes redagationes applicandi; si Sacramenta, administrandi; aut potestas de ijs si fidei sint dogmata, vel ritus, & ceremoniaꝝ, liberandi, earumque veritatem æquitatem scrutandi iuxta diuini verbī normam: aut denique authoritas est per publicas leges & edicta illas promulgādi, & stabilendi, vt has populus fidelis religiose obseruet, & amplectatur. Sic & circa Ecclesiasticas res contentioꝝ, & judiciales, est authoritas, vel illas quando per plures subordinatas Appellationes ad supremum judicium delatae fuerint definiendi, vel absque omni Appellationum medio determini-

nandi, & reos aliosque immorigeros, qui huic tribunalis se sistere tenentur, carcere & multâ pecuniariâ castigandi.

Varijs potestatum generibus in personas & causas Ecclesiasticas ita distributis, hęc p̄cipua in Ecclesia Anglicana Regiæ maiestatis in trasque iura sunt: & primum in personas.

Has regia Maiestas, nec manuum impositione ad munera sua Ecclesiastica exequenda consecrat, nec in illas, sicut neque in reliquam plebem censuras Ecclesiasticas, excommunicationem, anathematismum tanquam potestatem ^a clauium habens denunciat, licet ut denuncientur imperet, ac decernat. Hęc enim munia Episcoporum propria sunt, nec magis Regiæ Maiestati conueniunt, quam Oz̄a potestas Arcam attrahendi, aut Oz̄ia adlendi incensum. Veruntamen personas Ecclesiasticas nominat ad beneficia & dignitates: ad has, quando Decano & capitulo coheredit facultatem eligenendi Episcopum, iisdem nominat idoneum ad Episcopatum quem elegant, & electo regium assensum adhibet: ad illa, quando propter suum supremum ius patronatus, ex lapsu temporis, beneficiorum collatio ad eum deuoluitur.

²⁰ Quodcunqueremissitū, &c. Potestas igitur clauium est potestas remittiendi & retinendi peccata: Math 16. in persona Petri non Regibus, sed reliquis Apostolis, corumque successoribus Episcopis, & Presbyteris promissa, & Iohan. 20. iisdem recipia donata.

Prius illud ius designandi Episcopos, posterius hoc conferendi beneficia, tanquam maior prerogativa minorem in se complectitur: illud que Regia authoritas sibi assumit antiqua & vniuersa fere praxi Christianorum Principum. Nam licet olim primæa Ecclesia admiserit in Episcoporum electione consensum populi, tamen cum hac occasione factiones, schismata, seditiones, Ecclesiæ & Reipublicæ paci admodum extijsæ à populo sapienter concitatæ fuerint; Christiani principes hanc populi potestatem primum coercuerunt, & tandem peritus sustulerunt. Maximiano Episcopo Constantinopolitano vita defuncto (inquit Socrates lib.

Nam potestas clauium Math. 16. est potestas regni cælorum, & non terrarum, potestas ligandi & solvendi. Solvendi autem munus (vt docet Apologia Ecclesiæ Anglicanæ) in eo situm est, ut Minister dei electus animis, & reverentis sententiis per Euangelij predicationem, absolutionem offerat, ac certam peccatorum donationem, ac spem salutis averta denunciet: aut vi eos qui gravis scandalo, & notabilis publicoque aliquo delito fratribus animis offendierint, & se a communis societate Ecclesiæ, & a Christi corpore quedammodo alieniarint, respicentes reos ciliet, & in fidelium curiam atq; vniatrem recolligat ac restituat. Similiter ligandi potest (vt eadē ostendit Apologia) minister tuus exercet, quando relincredulus, & consummatibus rigis cælorum ianuam oculat, illisque vindictam Dei & sempiternum supplicium edat, vel publicè excommunicatos ab Ecclesiæ gremio excludat. Atque hoc ex Euangelistis Math. & Iohan. perspicuum est. Potestas enim clauium, seu potestas ligandi & solvendi exercenda in exteriori foro Curia per excommunicationem, quia cum excommunicatis Ecclesia, in cælo (inquit August. tract. 50. in Iohannem) ligatur excommunicatus; & potestas clauium in interiori conscientia foro per verbi predicationem Matth. 16. in persona Petri omnibus Apostolis conceditur, seu potius promittitur; Sicut enim Petrus (ait Anselmus) unus pro omnibus respondet, sic Christus in Petro dedit omnibus hanc potestatem: Et tibi (inquit Christus) dabo claves, non do. Vbi igitur hęc promissio impletur? Theophylactus docet: Quoniam Petro sol dictum sit, Tibi dabo claves, omnibus: amen. Apostolis concilia sunt. Quando? cum dixit Iohan.

lib. 7. cap. 40.) ne controversia & tumultus denuò cieretur, dum adhuc Maximiani corpus in sepolcum iacret, Imperator Theodosius per Episcopos qui ibi aderant, Proclum in sede Episcopali colloquandum curauit. Et postea tempore Pelagij secundi, qui floruit ante annum Christi sexcentesimum, nihil ab ipso Clero (teste Platina) in eligendo Romano Episcopo actum erat, nisi eius electionem Imperator approbatæset. Neque soli Imperatores Romani, Constantinopoli & Romæ, hanc Episcopos constituendi autoritatem habuerunt: alij etiam Principes idem factarunt. In Gallia (i Gregorio Turonensi fides) Theodorus Proculus à Regina Chrodielde, Dionysius Regis Clodouei, Omatus Clodomeri iussu ordinati erant Turonenses Episcopi: Et Hispania Principes ex sexto decreto Toletani Concilij duodecimi, idem plane ius exercuerunt. In Anglia vero Malmesburiensis lib. 1: de gestis Pontif. Ang. de Eduardo Confessore ante Norimannorum dynastiam imperante scribit: *Robertum quem ex Monacho Gemeticensi Londonia fecerat Episcopum, Archiepiscopum creauit.*

Atque multo antiquius est ius regium in congregandis concilijs personarum Ecclesiasticarum, earumque conuentibus religionis causa indicendis, & horū conuentuum decretis stabilendis. Sub veteri foedere, David 1. Chron. 13. Sacerdotes Leuitas congregauit ad arcam e Kiriath Ieharimis in domum Hobed Edom deducendam: Ezechias 2. Chron. 19. imperauit Sacerdotibus, vt sanctificarent domum Iehouæ, quod secundum præceptum Regis congregati, praefliterunt. Sub foedere nouo Constantinus Magnus primam Nicenam Synodus contra Arianos, Theodosius senior primam Constantopolitanam contra Macedonij sectatores, Theodosius junior & Valentinianus Ephesinam primam aduersus Nestorium, Valentinianus & Martianus Chalcedonensem ad Eutychen damnandum conuocarunt, harumque canones auctoritate sua imperiali confirmarunt.

*Non canonica aliqua degredatione, eos ipsa sacerdotali potestate (quam ins minimè donauit) quasi priuando, sed tam exterrum huius potestatis in suos subditos infra suas actiones exercitum inhibendo, sicut Justin. Nou. 6. decrevit, Si patriarcha, Metropolitanus, Episcopus, aut Clericus Ecclesiastica decretia

Et quos regia Maiestas in unum congregat, eosdem in Regni pacem, & contra Regiam dignitatem delinquentes iudicis civilis tribunalis sibi re potest, eosque deponere, sicut Salomon Abiathirum, * & in illos gladio animaduertere. Diuus Paulus primus inter Apostolos Act. 25. inquit, *Ad tribunal Cesaris sto, ut in apud te ubi oportet me indicari, ac si lege aliqua ut ad hoc ciuile tribunal starer, necellari obligeatur.* Idemque Paulus Rom. 13. legem ipsam tulit: *Omnis anima potestatis superioribus subdita esto: Omnis anima, etiam si (inquit Chrysost in hanc legem) Apostolus, etiam si Euangelista, etiam si Prophetæ, siue tandem quisquis fuerit. Quibus potestatis? Vestigalia & censum recipientibus, & gladiis non frustra gerentibus, scilicet secularibus. Rationem August. in expo. propo. Epist. ad Roman. affert: Cum anima constemus etiam nos (Apostoli, Euangelistar, Episcopi, aliquae Clericū) & corpore quamdiuin hac vita*

vita temporali sumus, oportet nos (non nobis liberum est) ex ea parte que ad hanc vitam pertinet subditos esse potestatis, id est, hominibus res humanae cum aliquo honore administrantibus. Et hinc Rex Angliae ab Episcopis electis & regio eius assensu confirmatis, homagij iuslurandum exigit; eique omnes presbyteri in quæcunque beneficia ecclesiastica instituendi iuramentum fidelitatis præstant.

Atque ita habemus Regis iura in Ecclesiasticas personas: sequuntur in res & causas. In quas extrajudiciales, & non contentiosas Maiestas Regia, fidei dogmata sint, nullam habet autoritatem illa pro concione publicè docendi, hominum conscientijs per exhortationes redargutiones applicandi; nec, si Sacra menta, ea administrandi: tamen de ijs, licet fidei sint dogmata, aut ritus ac ceremoniæ decori, & ordini Ecclesiastico inseruientes, potest deliberare, & eorum veritatem ac exactitatem ad verbi diuini stateram expendere. Etenim Diui Pauli mandatum est, 1. Thess. 5. 21. *Omnia explorate, quod bonum est retinete; Sancti Iohannis 1. epist. 4. 1. Probate Spiritus an ex Deo:* quæ omnes Christianos obligant, multo magis reges, quibus speciali mandato præcipit Deus. Deut. 17. vt describari filii legis exemplar, secum habeant semper, legant sedulo, dies nolle que meditentur, ne cum sint vtriusque tabulae Cultiodes, torti ab alieno ore pendeant, ipsique à senihil dijudicent. In his tamen, Dei quoque præcepto, Num 27. 21. os Eleazar debent consulere: & Malach. 2. consiliis viri Sacerdotum, quorum labia scientiam custodiunt. Sic Constantinus (vt refert Eusebius lib. 3. de vita Constantini cap. 13.) in conseilibus Episcoporum, omnibus avimum placide atten-debat, studio acri prolatas sententias sensim excipiebat, conferebat cum singulis comiter & benignè sermonem, adveritatem controverfa mindagandam. Et postquam Regia Maiestas de his rebus vna cum illarum consultissimis mature deliberauerit, de eisdem potest condere publica edicta, leges, adientes populum ad eas religiose obseruandas & reverenter amplectendas. Ita legem tulit Rex Ninius, Ionæ 3. vt Deus iunio placaretur: Ester cap. 9. Est. vt festo honoretur: & de innumeris rebus Ecclesiasticis eiusdem ordinis in Codice Theodosiano à Theodosio, in Authenticis à Iustiniano leges latæ leguntur: vt Augustinus lib. 3. cap. 51. contra Cresconium meritò asseruerit, in hoc Reges Deo servire in quantum Reges sunt, si in suo Regno bona iubent, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad humanam societatem, utrum etiam quæ perinent ad diuinam religionem.

Postremò, Regia Maiestas sibi vendicat ius definiendi lites circa res Ecclesiasticas contentiosas, & iudiciales, qualia sunt intentata crimina blasphemie, perjurij, incestus, idolatriæ, sacrilegij &c. postquam plures subordinatas Appellationes ad supremum eius iudicium deuolvuntur: Nam ad has lites tunc dirimendas Iudices delegatos canonum,

&

& iuris Ecclesiastici peritos, per summum Angliæ Cancellarium sub magno sigillo constituit. Neque hoc ius Regum Angliæ nuperum est: Nam (vt author Matthæus Paris Anno 1164.) regnante Henrico secundo, sic decretum fuit de *Appellationibus*; Si emiserint ab Archidiacono, debet procedi ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum, & si Archiepiscopus defuerit in iustitia exhibenda, ad Dominum Regem perueniendum est post rem, vt praecepto ipius in Curia Archiepiscopi controversiater minetur, ita quod non debeat ultra procedi absque assensu Domini Regis. Et longeante Henrici secundi tempora frequentes erant in ipsa primæva Ecclesia huiusmodi Appellations. Annis à Christo plus minus 300. elapsis, quidam Ariani, vt Author Socrates lib. 1. cap. 20. 21. Athanasium manu hominis demortui *ad mægicas prestigias usum fuisse*, & Macariū Athanasij presbyterum, quò ipsum Athanalium magis adhuc crimini bus grauarent, *in altare insultasse, mensam Domini euertisse, poculum mysticum confregisse*, apud Imperatorem Constantinum conquesti sunt, qui Episcoporum Tyri coactæ imperauit, vt iudicium de Athanalo exercent. Coram his igitur comparuit Athanasius, & accusationem sibi intentatam ablique viliā exceptione evitanus: sed cum *in calunnias contra Macarium allatis diluendis, exceptionibus, quas leges prescrivent, usus fuerat*, neque tamen eius defensionem aduerterij admitterent, interposuit Appellationem, & recte se contulit ad Imperatorem; qui (eodem Socrate lib. 1. cap. 22. teste) Synodus Episcoporum ad se accersendam per epistolam curauit, vt ipse quæ Athanasio obiectarentur, accuratiū examineret.

Neque Rex Angliæ tantum, quando ab inferioribus Curiis Ecclesiasticis ad supremum eius iudicium sunt Appellations, sed absque omni Appellationum interstitio, autoritatem habet lites *commemoratas* dirimendi, & in his litibus reos ac immorigeros carcere, & mulctâ pecuniarâ castigandi. Cuius authoritatis exercitium ordinariè quibusdam Commissariis Ecclesiasticis, inter quos duo Archiepiscopi solent esse primi, demandat, ad ordinariam Episcoporum, Archidiaconorum, iurisdictionem vbi deficit, supplendam & corroborandam. Quandoque enim fit vt propter inferiorum iudicium ecclesiasticorum negligientiam & connivenientiam, aut impiam delinquentium peruicaciam in contemptu Ecclesiæ censuris, propter illorum fugam ab una Episcopali Diœcesi in aliam, & potentiam in Comitatu vbi degunt, aut criminum atrocitatem, multi ordinariâ Archidiaconorum & Episcoporum iurisdictione, vel non omnino, vel non pro meritis plectantur: qui hac Regiorum Commisariorum potestate per viuierum Angliæ & Hiberniæ Regnum protensa, & non modo censuris Ecclesiasticis, sed etiam poenis temporalibus munita, multo ocyus in ordinem rediuntur, & acrius puniuntur.

Neque

Neq; hoc regium ius antiquitus erat in usitatum : Iosaphat. 2. Chron.
 19. In Hierusalem constituit Leuitas, & Sacerdotes, & Patriarchas ex Is-
 rael, ut iudicium & causam domini indicarent habitatoribus eius. Cuius Ec-
 clesiastici Concilij (quod Græci Cuidaron, & inde Thalmudistæ Sanhe-
 drim nominarunt) hunc in iudiciis fuisse ordinem, ex Scripturis, Iose-
 pho, Talmudistis collegit doctissimus Sigonius. *Quis nomen deferre al-
 terius cupiebat, si crimen religionem attigit, Pontificem & Principes adibat,
 rounq; denunciabat.* Quo facto illi ministros ad hominem capiendum mitte-
 bant, & si restulisset cohortem etiam a prefecto templi acceptam adiiciebant :
 cumque ad se adductum ferme in carcere, asque in custodia militari habebant,
 donec ab illo indicaretur. Inde yniuersi connucato Concilio opera cognitioni
 dabatur. Intendebatur autem ab accusatore crimen, & pena his verbis : iu-
 dicium tale, vel talis pena est viro huic, quia hoc aut illud fecit. Repellebatur
 autem à defensore his: *Iudicium alicuius pauci non est viro huic, quia aut illud
 non fecit, aut quia non iniunxit fecit.* Vbi verò perora virinque causa erat,
 tum iudicibus suffragia dabantur, atque ille pro numero sententiarum, aut con-
 demnabatur, aut absolvabatur. Atque idem fere ordo hodie in Anglia
 à Regis Ecclesiasticis Commissariis in iudiciorum suorum processibus
 obseruatur.

Sic tandem habemus Regiam in Ecclesia Anglicana authoritatem
 in personas & causas sacras, quam in hoc Regno vulgo dicunt Ecclesi-
 asticam : Qua appellatione ne Pontificiorum calumniis occæcati of-
 fendantur, opera & pretium erit eius rationem paucis explicare. Quem-
 ad modum ars, vel scientia mutuantur suum nomen, aut ab obiecto circa
 quod versatur, vt Scientia Physica à rerum quas contemplatur physi, aut
 ab immedio suo fine seu effecto, vt Medicina, a medendo : vel à modo
 secundum quem occupatur circa suum obiectum, vt Metaphysica à su-
 pernaturali & abstracta rerum speculacione: sic potestas aliqua dici po-
 test Ecclesiastica vel propter sacras causas & personas in quas exercetur,
 vel proximum suum finem, ve effectum sacram, qualis est peccatoris
 iustificatio, sanctificatio, totaque animæ salus : aut denique ratione
 modi secundum quem versatur circa res sacras, nempe illas pro conci-
 one explicando, administrando, & vt sint in uolatæ, spirituali excom-
 municationis mucrone sacrilegos transfigendo. Iam hęc Regia pote-
 stas (cuius in hoc capite recensentur iura) in Ecclesia Anglicana usitatè
 nominatur Ecclesiastica, non quod proximus eius finis, seu immediatus
 effectus sacer sit, & spiritualis, cum peculiaris presbyterorum præ-
 rogatiua sit diuini verbi & Sacramentorum ministerio penetrare in ho-
 minum animas, illasque spiritu cooperante sanctificare: neque Ecclesi-
 astica est ratione modi secundum quem circa res sacras occupatur, illas
 enim minimè præstat sartas testas de iis concionando, eas propriis ma-
 nibus fideli populo distribuendo, excommunicationis sententiam tan-

quam clauium potestatem habens pronunciando, sed hanc tantum decernendo (sicut *Theodosius junior*, & *Valentinianus* in Codice Iustiniani ex eo lanxerunt, vt Nestoriani anathematizentur) & externa pœnarium ciuilium vi profanos huius censuræ, & istarum rerum violatores coercendo. Atque hanc declarationem anno 1562. nationalis Archiepiscoporum, Episcoporum & vniuersi Cleri Anglicani Synodus in publica fidei confessione ab ijs vnanimi consensu edita, tradidit his verbis. *Cum Regia Maiestati summam gubernationem trahimus omnium statum, sive illi Ecclesiastici sint, sive Civiles, & in omnibus causis; non damus Regibus nostris aut verbi Dei aut Sacramentorum administrationem: quod etiam Inunctiones ab Elizabetha Regina nostra nuper edite apertissime testantur: Sed eam tantum prerogativam quam à Scripturis, à Deo ipso, omnibus p̄ijs Principib⁹ videmus semper fuisse attributum: hoc est, ut omnes Status, atque Ordines fidei sive commissos, sive illi Ecclesiastici sint, sive Civiles, in officio contineant, & consumantes, ac delinquentes gladio ciuili coerceant.*

Archiepiscoporum in Anglia dignitas & potestas.

C A P. IIII.

A Postolorum ætate omnes ferè Ecclesiæ in urbibus & oppidis frequentioribus ab ijs plantatae plures habuerunt Presbyteros. Divus Paulus Actor. 20. Nuncijſa Mileto missis Ephesum, celebrem urbem, non vnum, sed plures hujus Ecclesiæ Presbyteros accersuit. His autem Presbyteris vnum è reliquis externa politiæ causa, & vt omnia fierent ordine præfiebatur. Sic in Ecclesia Ephetina modo nominata Presbyterorum qui ibi fuere coetui vnum præfuit, quem Christus ipse Apocal. 2. appellat hujus Ecclesiæ *Angelum*, & ad illum scribit quæ ex illo reliqui Presbyteri ei subditi ediscerent. Atque hic est quem in primæ Ecclesiæ historiæ Ecclesiastica Episcopum nominant. Cornelius Episcopus Romanus Anno Christi 254. apud Eusebium, lib. 6. cap. 42. ad Nouatum scribit, eum ignorâle in *Catholica Ecclesiæ curæ mandata, Presbyteros esse quadraginta sex, & vnum ducere esse Episcopum.*

*Si Dominus
verbæ de
Angeli superiori-
rum celorum, &
nō de Propriis
Ecclesiæ rebus
intelligi, non
consequenter
diceret: sed ha-
beo aduersum
te, quod chari-
talem tuam pri-
mam reliquissi-
memor ero ita.
que unde exci-
deris & age
præuentiam.
Hoc de superio-
ris Angelis
dici non possum,
qui perpetuum retinet charitatem, unde quid deficerunt ex lapsis sunt, Diabolus est, & Angelus eius. Quamobrem diuina voce laudatur sub Angeli nomine Prepositus Ecclesiæ August. epist. 161.*

Postea Ecclesia per plures urbes, & regiones diffusa, Episcopi numero audi, Metropolis siue primariæ in illa prouincia quam incolebant, urbis Episcopum, ad Christianam unitatem souendum suum elegerunt Metropolitanum: cuius regimini ita se submiserunt, vt Concilij Antiocheni Anno 341. celebrati patres canone 9. statuerint, quod Episcopi secundum antiquum à Patribus constitutum canonem nihil magni momenti sine ipso agerent, & ipse curam & solitudinem

totius

sotius Provincia suscipere : & ita cum per plures Romani Imperij provincias Christiana Religio & disciplina essent propagatae , plures tandem Metropolitanus extiterunt.

Sed quia Romanum Imperium (ut supra capite primo ostensum est) diuini fuit in dioecesis , quarum singulis aliquot Provincias complectentibus Imperator suos principes Magistratus, in jure Cæsareo, Præfectos, & comites appellatos, præficiet: inde factum est, ut Episcopi illarum urbium in quibus h[ab]itare co[n]tinebant comites residebant (statu Ecclesiastico statum ciuilem imitante) creuerint potestate. Nam obtinuerunt, ut Exarchi, Primates, Patriarche, Archiepiscopi indigitarentur, & vt Metropolitanus Provinciarum suarum dioecesis ipsi parerent, quemadmodum Episcopi Metropolitanis. Concilij Constantiopolitanis anno 383. Congregati Canone 2. *Dioecesis* (non Provincie) Episcopo (qui ab Oecumenici Concilij Ephesini patribus, non ad Christi honorem minuendum, sed contra Nestorium, asservandum congregatis Archiepiscopus vocatur) integra Dioecesis, plures Provincias & ideo Metropolitanos continens, traditur gubernanda : & Concilij Chalcedonensis Canone 13. decernitur: *Si quis a suo Episcopo, vel Metropolitanu[m] iniuria afficiatur, apud Exarchum, seu Primatem Dioecesis litiger.*

Verum & si nostri hodie Archiepiscopi, & Primates in Anglia solum Episcopos habent sibi subditos, tamen insigniuntur, tum Archiepiscoporum, & Primate titulis, tum horum perinde ac Metropolitanorum officijs funguntur, qua vna cum illis priuilegijs, & dignitatibus quibus ad potestatem suam spiritualem contra homines impios & profanos munierandam ex Christianorum Regum clementia, aut Regni statutis, & iure municipali, aut recentiori iure Ecclesiastico potiuntur, iam ordine sunt describenda.

Ab illorum honoribus ac dignitatibus exordium sumendum, quæ equidem sunt amplissimæ: & vel utriusque Archiepiscopo communes, ut habere titulum *clementie*, quam Anglie *Grace* vocamus; precedentiam supra omnes duces Regni; immunitates, libertates in latifundiis propriis: vel alterutri peculiares, quales sunt, Eboracensi, habere praecedentiam supra omnes officiarios, præter Dominum Cancellerium; Cantuarensi, tanquam *Primo Pari* Regni, praecedentia vti præ omnibus magnis officiariis, inaugurate Regem in Coronatione, redditus suorum fundorum, qui iure Hominij de se tenentur, recipere, dum Hæres minor est 21 annis, etiam si alios fundos in Capite de Coronatione teneat. Istiusmodi honores legimus Archiepiscopis antiquitus delatos a Christianis Imperatoribus, qui teste Codice Iustiniano annis abhinc mille ferè ducentis, illos Præfectis Praetorio, summis Imperii Magistratibus, cuiuli dignitate exæquarunt.

a Nam hi Patres, antiquæ Dioecesis Episcopum appositorum titulo insignientes non magis Christum suo honore spoliaverunt, quidam D. Paulus. 1. Cor. 3. 10. sed appositorum nominans.

Hujus generis plura occurunt in ipsis purioris antiquitatis monumentis, quibus supercedemus, & aggredimur Ecclesiastica. Quorum nonnulla (sicut & seculi honores quos attigimus) sunt utriusque Archiepiscopo communia, cuiusmodi sunt in eorum ordinatione, si non fuerint prius Episcopi, ut consecrantur a quatuor Episcopis, si fuerint, eorum electio ut a totidem Episcopis confirmetur. Post ordinationem, quatenus sunt *Metropolitani*, ut electiones Episcoporum sua prouinciae confirmantur, eoque vna cum duobus alijs Episcopis consecrantur, consecratorum in regimine Episcopali, defectus, negligencias suppleant, ijsque infirmis coadiutores assignent. Proutiales Synodos iuxta rellcriptum Regium conuocent, conuocatas moderentur, ultimum in ijs ferant suffragium; in quantum sunt *Archiepiscopi*, ut recipiant Appellationes ijsque rescribant, interpositis ab Episcopis suis Suffraganeis, totam suam *Principiam* iuxta leges & consuetudines visitent: in eo quod *Primates & primores Patriarchæ*, Appellationes admissant ab inferioribus Iudicibus, etiam omisso medio, vacante quavis Archiepiscopalis sua Proutientia sede Episcopali, custodiā habent Ecclesiastica iurisdictionis ad eam spectantis. Postremo, uterque Archiepiscopus ipso iure huius Regni Municipalis hanc in rebus Ecclesiasticis habet *Prerogativam*, ut approbet & insinuerit testamento, concedat administrationes bonorum ab intestato succedentibus quilibet habentium mortis tempore, in diversis proutientiæ sua diocesis vel iurisdictionibus *bona notabilia*.

1. iuxta recentiores Ecclesiæ Canonem bona ad summam quinq; libraru minus. Atq; præter haec, quædam sunt Privilegia Archiepiscopi Cantuariensis propria: ut quod, quilibet Episcopus ab ipso confirmatus exhibeat unum Capellani, donec sufficiens aliquid ei beneficium prospexerit, & quia ipse totius Angliae *Primas* est, literas suitorias concedat, per quas ei qui appellaverit absque molestia interea ei exhibenda, Appellationem suam prosequi liceat. Postremo, ex Regni statutis, necessitatis, aut maioris utilitatis causa, summaria huius, tum illius cognitione prius habita gratiam facit Canonum, aliarumque legum Ecclesiasticarum, per vniuersum Angliae Regnum. Quæ etiam potestate designat publicos Notarios, qui, licet singulares, hoc nomine sunt in testimonio perhibendo instar duorum testium; dispensatorum valetudinariis, puerperis, senio confessis, & gratis, ut carnis diebus quibusdam ob politicas solum rationes vetuis vescantur, cum nupturis, ut matrimonium celebrent, et si triundina eius denunciatio non præcelerit, in causis beneficialibus, ad irregularitatem absque dolo malo contractam, & Simoniacum quandoque ambitum abolendum; ut beneficium vacans fiduciario titulo (quam *Commendam* vocant) ad tempus vel durante vita concedatur, filius in beneficio patri immediate possit succedere, beneficiatus ad ali-

*Sed & Heylyn, ubi supra. et Cypr. Angl. p. 70.

quod

quod tempus (ob grauem aliquam causam) residere non teneatur, sed per alium idoneum deseruire, laicus literis operam nauans prebendam possit retinere, Sacris initiatuſ & iuxta leges ac statuta regni idoneus, duo beneficia curata intra certam distantiam, quo commodius in utriſque munus suum obeat, non curata absque distantia possit retinere, præparatus ad sacros ordines queat ordinem diaconatus, & presbyteratus simul, & tempore non statuto fuscipere: Denique in omnibus causis verbo Dei non repugnantibus, modo solite fuerint in Curia Regiana obtineri.

In his omnibus, ne quid detrimenti capiat Ecclesia fideliter administrandis, eti nostri hodie Reuerendissimi Archiepiscopi (præser-tim Cantuariensis, quia ampliorem habet prouinciam, & a secretioribus confilij Regi est) perpetuis Regiminis occupationibus plurimum sint districti, tamen singulis per totum annum diebus dominicis, maximo eu audientium fructu, & Archiepiscopalisi sui ordinis honore sacrofactum Christi Euangelium sedulo concionantur.

Atque cuncta ferè haec amplissima munera, vel faltem eorum præcipua primævæ Ecclesiæ Patriarchæ, Primates, Metropolitani exercuerunt. Nam imprimis Episcoporum suæ Provinciæ electiones confirmârunt, cum Canone 6. Nicæni Cœncilij primi, Imperatoris autoritate stabiliti, Si quis præter sententiam Metropolitani factus fuerat Episcopus, Ordinatio erat irrita. Deinde levnâcti alijs suæ Provinciæ Episcopis nouos Episcopos consecrârunt: Concilij enim Antiocheni Can. 19. Episcopus non potuit ordinari absque Synodo Episcoporum per Metropolitani literas congregata, & ipsius Metropolitani presentia. Præterea Concilia etiam Nationalia Imperatorum Christianorum iussu ipsi Patriarchæ indixerunt. Leo primus Romanorum Patriarcharum non humillimus, Tuberium facit certiorem, Se dedisse literas ad fratres suos & coepiscopos iſq; Concilium Synodi generalis, * 1. Non vero Oecumenici sed Nationalis indixisse. Sed hanc Synodus illum Imperatoris autoritate congregâsse constat ex eius 24. Epist. ad Theodosium, ad quem simili occasione ita scribit: Omnes, omnes Mansuetudini vestra cum gemisib; & lacrymis supplicant Sacerdotes, ut generalem Synodum iubatis intra Italiā celebrari. Denique Primates receperunt Appellationes à sua Diocesis Metropolitanis: Nam Concilij Chalcedonensis Canone 12. decretum est, Si quis à suo Episcopo vel Metropolitanano iniuria afficiatur, apud Exarchum, seu Primate Diocesos litiget. Quamobrem æqui rerum estimatores Archiepiscopalem nostram in Anglia Hierarchiam, non tam ab Antichristiana, & Papali tyrannide fuisse deriuatam, quam ab ea vindicatum, & quæ ferunt dispare斯 diuersarum extatuum, locorum, rerum publicarum, conditiones, primævæ Ecclesiæ præstitutam, vel conniuentibus oculis perspiciant.

* Eadem nō. tione Conciliū Toletana generalia & vniuersalitatis vo-cantur. Con-cilio Toleta-no. 3. cap. 18. Pre-cipit hec fa-ceta & vniuersalitatis Synodus. Toleta. 4. in-exordio. qm-niam Contiñuum generale agi-mus.

Episcoporum in Ecclesia Anglicana Potestas & munera.

C A P . V .

Misericors noster Seruator Christus postquam suis hostibus potenter domitis in Cœlum ascendisit, dona sua variè distribuit in communem corporis sui mystici, id est Ecclesiæ utilitatem. Ad Ephes. 4°. *Dedit alios Apostolos, id est, interprete Ambrosio. ^a Episcopos; alios Ieronimus. ^b Prophetae; pollentes tanta, Matth. 11. 9. erat plus quam Propheta, tamen Matt. 21. 26. Propheta erat, Sic Apostoli plus quam Episcopi erant, tamen Episcopi extiterunt, Cyprianus Epist. 65. admonens Diaconos, vt Episcopi sint morigeri sic ait: meminisse autem Diaconi debent, quoniam Apostolos id est Episcopos Dominus elegit, Diaconos autem post ascensum Domini in Cœlos, Apostoli sibi consituerunt Episcopatus sui, & Ecclesiæ Ministros. Etenim potestas imponendi manus excommunicandi, penes Apostolos erat, qui initio Ecclesiæ propagande, ne discipulorum suorum honori potius quam fidelium conversioni studere videruntur, illam ad tempus sibi retinuerunt, donec (vt docet Hieronymus in Epist. ad Titum) Diaboli in sancta studia in religione ferrent, & diceretur in populis, ego sum Paulus, ego Appollo: tunc enim Apostoli hanc potestatem quibdam Presbyteris eminentioribus, quos scriptores Ecclesiastici appellant Episcopos, tradiderunt. Et ideo idem Hier. loco cit. ita dicit, Episcopos magis Ecclesiæ consuetudine ab ipsis Apostolis introducta (per quorum traditiones ita quod ille Epist. ad Euagriū, sumptus de reteriamento, quod Aaron & filii eius ait: Levite in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi Presbiteri, & Diaconi rendicant in Ecclesiæ) quam dispositionis dominicae veritate, id est, immediato Domini Salvatoris precepto Presbyteris officia maneres, & in communem debere Ecclesiam regere; non auctoritate (quia haec Episcoporum propria est) sed consilio quoniam (cum salus sit in multitudine consilioriorum) Presbiteri: orum consilia adhibere Episcopos oportet, quando publicum Ecclesiæ bonum, hoc postulauerit; imitantes M. Iosephum qui cum haberet in p[ro]p[ri]etate solus praesit Populo Israel, Sepuaginta tamen elegerat, cum quibus populum indicaret.*

predixisset Pastores, subiunxit Doctores, ut intelligerent Pastores ad officium suum pertinere doctrinam, ad concinnationem integrum (nontamen uno, sed suo cuiusque tempore) sanctorum, ad opus ministerij.

Inter quos sacros Dei ministros, Apostoli sicut ordine, sic auctoritate erant priuni, quippe quorum haec prærogativa, haec munera numero plura, dignitate amplissima, in novo Testamento recensentur. Vocati

^b Nam immēdiatē vocati erant non ab hominibus, neque per homines, sed per Iesum Christum, (ad sunt à Deo; vt constat. Act. 1. vbi Apostoli non discipulorum multitudine (vt ex ipso contextu probabile est) statuerunt duos Ioseph, & Mattheum vt alter eorum fieret vna cum illis testis resurrectionis Christi. & Apostoli orantes dixerunt: Domine qui cœda omnium nostri, ostende virum electum ex his duobus, vt accipiat forte ministerij tuus. Apostolatus: quibus declarant electionem ad Apostolatum non ab hominibus suffragijs, sed immēdiatē a Deo dependere; licet eodem capite. Mattheus postquam a Deo per sortes iam ad Apostolatum electus esset, a Discipulis agnitus est pro Apostolo, & cum undecim annos meratus.

deducente in omnem veritatem ita afflati, et

in

in doctrina cœlesti tradenda, quam (ad Galatas primo) acceperant per reuelationem Iesu Christi, labi non potuerint, admirabili edendorum miraculorum potestate prædicti ad conuertendos Infideles, ad confirmandos fideles, redarguendos contradicentes, denique castigandos immorigeros. Sed hæc omnia in Apostolis erant extraordianaria, ad Ecclesiam nouam plantandam, & maximis angustijs conclusam, dilatandam necessaria: reliqua eorum munera ad Ecclesiam donec omnes suas rugas, & maculas deposuerit regendam, & sustentandam sunt permanensa; diuini nempe verbi prædicatio, sacramentorum administratio, manuum impolitio, & clavium potestas in foro exteriori. Quorum duo priora, quia sunt Ordinaria Spiritus sancti instrumenta, & quotidiana organa, quibus Deus omnino hominum salutem operatur, Apostoli omnibus pastoribus & presbyteris commiserunt: posteriora, quæ faciunt ad Ecclesiam gubernandam, quo vitarent atxiam multitudinis regimen comitantem, quibusdam eminentioribus presbyteris, quos Ecclesia postea vocauit Episcopos, delegarunt.

Titus cum individuus Apostolorum ab una regione in aliam ad novas Ecclesias plantandas migrantium comes ac Euangelista esse defierat, & Ecclesiæ commodo id exigente Creta affigeretur; eum, D. Paulum hujus Insulæ Episcopum constituisse, antiquissimi Patres & historiæ ecclesiasticae (quibus, in questionibus factis apud priora Ecclesiæ secula proxime post sacrâ paginâ fides meritissimè debetur) quasi vnanimi consensu tradiderunt. Eusebius lib. 3. hist. Eccles. cap. 4 *Titus Cretensem Ecclesiarum Episcopatum ortitus.* Hieronymus seu Sophronius, qui videtur omnia Ecclesiastica antiquitatis monumenta diligenter perlustrasse, in Catalogo Ecclesiasticorum Scriptorum: *Titus Episcopus Creta a Diuino Paulo ordinatus est.* Chrysostomus Præfatione in primam ad Timotheum, rationem assignans quare ex omni Discipulorum numero ad Titum duntaxat & Timotheum Epistolas scripsérunt cùm Silas & Lucas ei quoque in disciplinam se tradidissent, hos, (inquit) Euangelistarum munere fungentes secum adhuc circumdecebant illis Ecclesia gubernacula, curamque tradiderat; Et idem homilia 10. in eandem Epistolam, omnia præcepta ad Titum & Timotheum scripta, tanquam omnibus Episcopis dicta intelligit.

Inter hæc verò, præcipue duo sunt, quibus Titus in Ecclesia Cretensti ad Episcopi munus rite obeundum instruitur. Primum ad Titum 1.5. *Reliquum in Creta, ut constitutas oppidum Presbyteros, ad quæ verba Ambrosius, Titum Apostolus consecravit Episcopum;* & idem commonet eum, ut sit sollicitus in Ecclesiastica ordinatione. Alterum præceptum, ad Titum 1.5. *constitui te Creta, ut quæ desunt corrigas, & eiudem epist. 3.15. Hæreticum hominem post unam & alteram admonitionem denixa, ex gregis numero, ad tempus,* donec resipiscat, ejusque per excommunicationis

^a Paulus (inquit Chrysostomus) de Episcopatus officio dicturus indicat cuiusmodi esse Episcopum deceat; neq; id quasi Timotheum admonens dicit, sed vt omnis simplicerit quens, ac per illum quid conueniat omnibus istanz.

tionis censuram: nam hæreticus, præfertim pertinax, est *Animal Scatofum*. (ait Hieronymus, in 5. ad Galatas) à canis ouium repellendum; est morbius quis quam (inquit Augustinus lib de corrept. & gratia) Separare ab ouibus sanis, pastoralis habet necessitas, ne per plures duraverit contagie.

Neque hæc excommunicandi potestas. in solo fuit Episcopo Tito; trecentis ferè post Titum annis, Concilij Antiocheni Canon sextus decernens, *Si quis a proprio Episcopo fuerit excommunicatus, ne prius ab alijs sancipiatur, quam suo reconcilietur Episcopo*, illa ætate excommunicandi potestatem fuisse penes Episcopos, clare indicat: Et non modo Titus à Paulo, sed alijs ab alijs Apostolis instituti sunt Episcopi: *Habemus annumerare eos* (inquit antiquissimus Pater Irenæus lib. 3. cap. 3.) *Qui ab Apostoli instituti sunt Episcopi in Ecclesijs, & successores eorum usque ad nos*. Sic (eodem Irenæo teste) a Ioanne Polycarpus ordinatus est Episcopus Smyrnæ, & à duobus Apostolis, Petro & Paulo postquam fundassent & instituissent Romanam Ecclesiam, eius Episcopatus fuit traditus Lino: cui, dum Joannes Apostolus esset in viuis, Clemens & Anacletus Episcopi successerunt.

Atque ab his potestas Episcopalis in Romanam Ecclesiam inuecta, ad nostra usque tempora in ea permanxit. Etenim licet Ecclesia Romana jam olim defecerit, & Babylonica Meretricis, Mater Spiritualium secessationum facta fuerit: in ea tamen hæc authoritas penitus non interiit: quia à Christo ejusq; Apostolis per plures hominum successiones continuata, si incidat in hæreticos, Idololatras, omni flagitorum genere coopertos, non aboletur. Sotus in 4. tentiarum, non infimus Meretricis Babylonicae leno hoc ipsum libere fatetur: *Heretici quicunque etiam præcis quamvis non ab ecclesia prius legitime, sed ab hereticis fuerint promoti, verum Ordinis Sacramentum, si id attinent, viisque conferunt.* Quam doctrinam hausit ex Aquinate ad eundem tentiarum librum sic licebitate: *Precisi ab Ecclesia, qui in Ecclesia Episcopalem potestatem haberunt, retinent potestatem alios ordinandi, & promouendi, & promoti ab ipsis eandem retinens potestatem.* Ratio in aprico, ipsius Dei Christi est potestas (neque qui plantat, neq; qui rigat est aliquid, sed Deus qui datur incrementum) quam hominū illam administrantiū peccata non faciunt magis irritam, quam flagitosus Legatus sui principis autoritatem sibi delegatam diminuit. Non enim est (vt loquuntur Scholæ) *gratia gratum faciens* (quacum hæretis, impietas minime cohabitant) *sed gratia gratis data* non semper eam habent, sed alijs sanctificandis destinata: hinc Sacerdotale munus ab Aarone per innumeratas hominum scepse sceleratissimorum, & idololatricorum successiones ad Christi tempora transmisum mansit in uolatum, vt eiipse Christus se submiserit, & alijs se subdere præceperit. Atque par ratione Episcopalis potestas, ab Apostolis & primæ ux

primus Ecclesia Romana Episcopis, per impurissimos eiusdem cœtus (postquam Antichristiana Babylon evasit) canales, in nostras Ecclesias limpida effluxit: quemadmodum narrante Plinio annis Alphæus Peloponosiaco littore mersus per longissimum sub mari tractu in agri Syracusini fontem Arethusam means ne vel leuiuscum laudabilem contrahit. Quamobrem eti Episcopalis auctoritas hodie in Ecclesia Anglicana à Romana proxime (sed non primitus) dimanuerit, tamen vera & legitima censenda est. Cujus varia munera, quæ vel ab Apostolis aut Ecclesia instituta, vel à seculari potestate propter malitiam hominum iura sacra nullis mundanis suppetijs & honoribus externis suffulta contemnentium, Episcopis in Anglicana Ecclesia fuerint concessa, ordinem recensebimus.

Postquam Regis licentia, & mandato, Episcopi in Anglia à Decano & capitulo Cathedralium Ecclesiarum infra Dioceses, quibus praeficiendi sunt eliguntur; illius assensu electi comprobantur; comprobati confirmantur; confirmati consecrantur; & cum consecrati homagi jumentum Regi praefliterint; & Rex illis vicissim suorum Episcopatum possessiones restituuerit; in ipsa republica Anglicana, non aliqua à Christo delegatione (cujus Regnum spirituale est, Ministerio clauium regni cœlorum, & spiritu imperans, & non ex hoc mundo seu temporale; externa vi ac gladio coercens, vnde Luc. 22. Apostolis suis eorumque successoribus Episcopis ratione Spiritualis potestatis, quam ab ipso acceperant, omne temporale Dominium interdixit) sed libera principum donatione, his honoribus potiuuntur.

a Ipse vero dixit ei, Reges Genium domini naturae, qui auctoritatem habent in eos beneficiis ratione donantur: votus.

rem non ita. Non licebit igitur Episcopo Ecclesie extricatum administrare dominatum? Existimabant Apostoli, quod quia essent Apostoli Christi, idcirco deberent iuadere Regna hujus mundi, & in hoc mundo dominari. Christus autem damnat hoc loco falsam Apostolorum opinionem, & docet nihil minus Apostolos, & Episcopos Ecclesie decere, quād ut praetextu Apostolatus, & Episcopatus occupent externa regna. Tamen ipsos Ecclesias Episcopos non vetat habere externam dominationem viz. Si ad hanc vel hereditaria successione, vel electione, vel donatione vel alijs legitimis medijs pertinerint. Difficillimum quidem est simul ministerium predicandi Euangelij in Ecclesia recte perficeri, & externum regnum administrare, per se tamen non est impium, retinere vñā, cum ministerio Ecclesiastico externam Dominationem. Quare habent sane vel Romani Pontifices, eam Maestram, quam publicis & legitimis ordinationibus ac consenuit Monarchum possident; sed quod vi furpent sibi potestatem super Reges & Principes praetextu officij sui Apostolicj, hoc Christo aduersum est & vehementer errant. Brentus Homil. 52. in Passionem Christi, & Hom. 90. in Lucam,

Titulum habent Dominorum ratione Baronum suis Episcopatus annexatus, præcedentia præ alijs Regni Baronibus non modo in priuatis congregatis, sed in supremo Regni Consilio Parliamento: ubi, quia sunt Domini Baronii, hoc ordine habent suas Sessiones. Post Reuerendissimos Archiepiscopos Cantuariensem, & Eboracensem, primo loco sedet Episcopus Londonensis, deinde Dunelmensis, proxime Wintoniensis, reliqui Episcopi ut consecratione priores, nisi quod.

Sed n.º Fullor & quod post Episcopum Dunelmensem primi locum tenent, qui Regi fuerint a secretioribus Consilijs. Episcopi enim in republica Anglicana, clementia Principis possunt ei esse a secretioribus consilijs, constitui Eirenarchæ, legatorum munere fungij ad exteros principes (sicut Vlphilas Gothorum Episcopus ad Valentem Imperatorem, telle Sozomeno, & referente Socrate, Maruthas Mesopotamie Episcopus ab Imperatore Romano ad Regem Persarum missi sunt Legati) vel aliud quodius honestum munus equi.

Nam tametis sacratarum personarum, sanctissimæ peritissimæ vigilantis, satis opere & sudoris habent in sacris munis obeundis (*cum ad hac quis idoneus?*) & ideo absolute præstaret illos tractare solum spiritualia : tamen cum Ecclesia militans saepius permixta sit Epicureis, & ferrei oris peccatoribus, qui magis mundatio timore, quam amore spirituali ad externa pietatis officia peragenda adiguntur ; ut horum Atheismus (ipius civilis Regininis exitium si per interpretationem nimium se prodat) melius coerceatur, prudentissimi principes Christiani Ecclesiæ præsules seculi honoribus cumulatissime donarunt.

Constantinus Magnus (vt videre est in Codice Theodosiano de Episcopo: iudiciis) vsque adeo Episcopos in causis secularibus voluit honorare, vt decreuerit, quod *quicunque item habens sine Possessor, sine Personor erit, sine inter initia luis, sine cum negotium peroratur, sine cum ceperit promis sententia, iudicium eligi sacrosancte legis Amisitius, illico sine aliqua dubitatione, etiam si alia pars refrageretur, ad Episcopum cum sermone listigantium dirigatur.* Ratione in decreti adjicit : *Multa enim, que in iudicio captiosa prescriptionis vincula non patiuntur, inuestigat, & promittit sacramentis religiosam authoritas.* Omnes itaque causa que prætorio iure vel civili tractantur, Episcoporum sententia terminata, perpetuo stabilitatis iure firmantur. Quid quod etiam sacræ personæ sua vocationis opera spiritualia strenue peragentes, quandoque ex singulari Dei dono, in seculi quoque negotiis expediendis plurimum pollent. De Gregorio Thaumaturgo Gregor. Nyssen in oratione sua de eius vita scribit : *Omnis quaestus discepratioque, & omnis intricatus, difficultis que negotiorum uexus illius consilijs, & admonitionibus soluebatur, & dirimebatur unde singulis, illius beneficio tam equitus & reæla iurus constituto, quam pax erat.* Demum, quinam de æquitate (non de iustitia ad iuris amissim, hoc enim Iurisperitorum est) in causis secularibus melius dijudicent, quam illius ex vocationis sue impulsi studiosi : unde Augustinus Concionem psalmi 1. 8. Psalmum, hominibus sui secoli dissidia ei tanquam arbitrio differentibus dicere non audet : *Dic hunc quis me confundit iudicem, aut dominorem interviro?*

Cor. 5.6. Constituit enim (inquit) talibus causis Ecclesiasticos Apostolos (Diuum Paulum intelligit) cognitores. Neque quando Ecclesiastici sic sunt cogniti res & aliquo modo curae negotia secularia, illis implicantur, aut absorbentur,

forbentur, quia ab Apostolo monente, *neminem Deo militantem debere se implicare negotijs secularibus*, ecclesiastici huiusmodi cognitores constituantur: *vt dum homines causas suas seculares apud nos* (inquit Augustinus epist. 147. Episcopus) *finire cupentes, negotia sua per agunt, agamus, & nos negotia salutis nostra, & ipsorum, & dissensiones hominum terminemus.*

Verum prater seculi honores, & in eius litibus componendis operam, media sunt Episcoporum magis propria, ad suam, & aliorum salutem promouendam: nempe eorum in Antistitum Ecclesie & album sacra cooptatio, quæ consecratio dicitur, & munia Ecclesiastica. Consecratio Episcoporum in Anglia, omni papali superstitione detracta, & præmissa concione de pastoris in gregem officio, cura, fide, illamque subsequenti Eucharistie, à frequenti grauissimorum hominum cœtu, perceptione, peragitur precibus, inuocatione Spiritus Sancti, manuum impositione, a tribus ad minimum, iuxta Concilij Niceni canonom 3. Episcopis, in indumentis Episcopali gruitati contentaneis; & communia ardenti eorum qui actioni intersunt oratione, vt Episcopale munus consecratis impositum, cedat ad Dei gloriam, gregis salutem, conscientię suę in tremendo die Iudicij latum testimonij.

Horum vero ita consecratorum munera, secundum canones, sunt, diligenter docere Euangeliū, non tantū in Cathedralibus Ecclesiis quibus præsunt, sed etiā paullim per omnes Ecclesiias suā quisq; Diœceles, vbi maximè putabant expedire, in iisdē Cathedralibus Ecclesiis festis solennibus Copa decenti amictos Sacra Cœnā administrare. Ordinare Prelbyteros & Diaconos (& hinc Epiph. hær. 77 docet Episcopos generare *Patres Ecclesia*, Ecclesiasticos ministros ordinando, presbyteros *Filios Ecclesie*, infantes & catechumenos baptizando) verbo & gratiarum actione Ecclesiā & sepulturæ loca sacrī vībus dedicare, quod (testē Eusebio lib. 10. cap. 3.) in Templis a Constantino magnifice extactis, veteres Episcopi magna cum solennitate præstiterunt: confirmare precibus, & manuum impositione pueros catechismum edoctos, qui mos (inquit Cyprianus) Epist. ad Julianum apud nos geritur: denique Ecclesiasticam iurisdictionem, cuius nerui sunt poenæ, & censuræ Ecclesiastice, exercere.

Versantur autem hæ poenæ sive censu & Ecclesiastice in duplice discrimine. Aut enim Ecclesiasticis & laicis communes sunt: *vt Monitio, excommunicatio minor, excommunicatio maior, Anathematismus, interditum, corporalis paenitentia, denegatio Christiana sepulitura in locis sacratis*: aut sunt Ecclesiasticis peculiares, quales sunt, *sequestratio fructus Ecclesie, suspensio, prisratio, depositio*; *De quibus singulis, quemadmodum sunt in visu in Anglicana Ecclesia, pauca delibanda.*

Monitio omnes ferè censuras Ecclesiasticas precedit, & illarum vi

Nemo

Non abnuo
hanc esse Ec-
clesiarum con-
suetudinem ut
ad eos qui
longe in mi-
noribus vībi-
bus per Pres-
byteros & Di-
aconos bapti-
zati sunt Epis-
copus ad in-
uocationem
Spiritus ma-
num imposi-
turus excu-
rat. Hierony-
mus aduersus
Luciferianos.

Nemo censetur *Ethnicus & Publicanus*, nisi prius *Ecclesiam non audierit*, sub excommunicationis comminatione præcipientem.

Excommunicatio (vt ex ipsa nominis notatione liquet) homines à communione aliqua excludit. *Communio* autem interna vel externa est. *Interna* est illa, qua fidelis quisque per fidem & charitatem cum Deo primum, deinde cùm omnibus verè fidelibus arctissimo spiritus vinculo vnitur, & quam in *Symbolo* communionem sanctorum appellamus. *Externa communio* est vel *politica*, vel *Ecclesiastica*. *Politica* verlatur in rebus & negotijs ad ciuilem & præsentem vitam pertinentibus. *Ecclesiastica*, qua communicamus simul in ijs quæ ad cultum Dei in Ecclesia spectant, cuiusmodi sunt publicæ preces, prædicatio verbi, & Sacrementorum administratio. *Communio*, à quæ excommunicatus excluditur, non est interna, ab hac enim nemo nisi per proprium peccatum separatur. *Peccata vestra* (inquit Isaías cap. 59.) dūsiderant inter me & vos: ipsa vero excommunicatione peccatorem ita esse separatum declarat, & Ecclesiæ sententia ad celos usque pertinente, hoc ipsum habilit ac confirmat.

^a Math. 18.18. Amen dico vobis, quæcumque ligaueritis in terra erunt ligata in celo: ad quæ verba Augustin. lib. 1 contra Adamant. cap. 17. hanc habet annotationē: Illud quod ait Dominus: Si nec Ecclesiam audierit, sic tanquam *Ethnicus & Publicanus*, gravius est quam si gladio feriretur, si flamus absenteretur, si seris subigeretur: Nam ibi quoque subiunxit: que ligaueritis super terram erunt ligati in celo, ut intellegatur, quanto gravius si punimus, qui velut reliqui est impunitus.

Quare externa est communio à qua quempiam se mouet excommunicatione: & quemadmodum huius communionis sic excommunicationis diuersi sunt gradus: *Excommunicatio*, scilicet minor & maior. *Minor*, est suspensio ab ingressu Ecclesiæ, aut à sola Sacrementorum susceptione, quam Cyprianus vocat *abstensionem*, & propter contumaciam, & alia delicta adhibetur; sed præceptu propter contumaciam in non comparando in curijs Ecclesiasticis, aut non parendo illarum mandatis, quæ quandoque in rebus infirmis potest esse summa; quia res præcepta quo facilior est obseruatu eò præcepti violatio gravior, cùm sit magis spontanea, eique nulla impotencia, aut infirmitas obtendatur. Sic præceptum Adamo impositum tam leue ad obseruandum, tam breve ad memoriam retinendum, ubi præsertim nondum voluntati cupiditate reficitur, tamò (vt August. lib. 14. de Ciuitat. Dei, cap. 12. docet) maiori iniustitia violatum est, quanto faciliori posset obseruantia custodiiri.

Huius minoris excommunicationis sententiam pro contumacia in non comparando in Iudicijs Ecclesiasticis, aliquis eruditus Presbyter (quamvis enim fokus Episcopus ordinaria, delegata tamen potestate, vt in supplemento ad tertiam partem recte obseruavit Aquinas, Presbyter excommunicare potest) ab Episcopo, authoritate sufficienti munitus denunciat, idque ex præscripto Iudicio, quem vocamus Episcopi Cancellarium, qui per Ecclesiæ nostræ constitutiones, eum ad hanc censuram ferendam tenetur accerere, & libi associare.

Excom-

Excommunicatio maior est, a De hac excommunicatione loquitur D. Paulus, 1. Cor. 5. cuius sententiam suâ solâ autoritate in incestuofum fert his verbis: *Ego ut absens corpore, prefatis autem spiritu, iam* (antequam scriperat Epistolam, & per eam Corinthiorum sententiam rogarer potuerat) *ut prefensi dijudicavi, seu decreui. Ut is qui hoc ita perpetravit, vobis & meo spiritu in nomine Domini congregatis* (non ad D. Pauli decretum, si illis non arrisstet antiquandum, sed it illo publicè ab ijs auditio incestuofum à se separarent, eumque expurgaret tanquam *reus fermentum* à ciuili suo consortio, non approbando) (inquit Augustinus lib. 3. cont. epist. Par. cap. 1.) non consentiendo, non animis fauendo eius improbo facinori) *ei insimilis in quaenam homo tradatur Satane.* i. è fidelium cœtu ejiciatur: qui enim Ecclesia gremio extruditur, Satana extra Ecclesiam regnanti mancipatur. Et hæc omnia D. Paulus in incestuofum decernit, ad interitum carnis, ut *spiritus eius saluus esset*, id est, (sicut docet August. lib. 3. cont. Par. cap. 1.) ut cum ipse, pudore & tristitia sapere didicerit, & caro quæ ipsum in hoc præcipitiari arripuerit, funditus fuerit abolita: *spiritus eius qui videbatur in certamine occubuisse, iterum sese erigeret, & heret spiritualis homo, saluus in die Domini.* b Linwood in Provincia Conſti. de immunit. Ecclesiast. cap. seculi Principes. §. ac quandoque verb. maculantur.

Clericus si abstinetur, à Clericis denicitur. Si quis vero cum illo colloqui, aut conuinari fuerit deprehensus, & ipse abstineatur. Et ante Concilium Tolletanum primum, Antiochenum Canone tertio decreuit, non licere cum excommunicatis communicare: & si quis ex Episcopis, aut Presbyteris, vel Diaconis excommunicatis communicare apparuerit cum quoque esse excommunicatum. Scopum & finem huiusmodi Canonum indicat August. lib. 3. cont. Parmen. Epist. cap. 2. Tunc excommunicatus timore percussitur, & pudore sanatur; cum ab uniuersa Ecclesiæ Anathematizatum videtur, & sociam turbam cum qua in delicto no gaudeat, & bonis insultet, non potest inuenire. Et ideo idem prudentissimus & sanctissimus Præf. ibidem grauiter admonet, quod non possit esse salubris nec delinquenti, neq; Ecclesiæ corruptio, nisi cum ille corripiatur, qui non habet sociam multitudinem: Sed hoc sit sine labore pacis & unitatis, & sine leſione frumentorum cùm congregationis Ecclesiæ multitudo ab eo crimine quo delinquens anathematizatur est aliena. Et secundum Ecclesiæ nostræ canones, quocunque hæc maior excommunicatio in immediatam poenam cuiusvis notoriarum hæreſeos,

c Huic Auguſtini ſententiæ, alia, à glossa in cap. 13. Mart. Auguſtino etiam adscripta, concinuit:

Multitudo non est excommunicanda, nec Princeps populi. Hoc grauissimum Sancti Patris monitum negligunt Romani Pontifices dum excommunicant Imperatores, & Reges, qui cùm amplas habeant ditiones, numerosos exercitus raro destituantur *socia multitudine.* Hinc Imperatorum & Regum excommunicaciones à Romanis Pontificibus denunciatae, sapienter cædes, tot rapinae, tot populorum & Urbium euerſiones, tam horrenda schismata sequuta, ut ipſos Pontifices facti sui penituerit, & totus Christianus orbis ingemuerit. Gregorius 7. cum Henricum IV. excommunicasset, & cruenta bella, tærrima odia, & schismatis inde orta ferocius fuisse contemplatus, animam acutus aduocauit (vt refert Sigebertus 185) Cardinalem ſibi p̄ce ceteris charum, & fassus eſt Sancto Petro, & totis Ecclesiæ ſe valide peccasse in Pastorali cura, que ei ad regendum commissa eſt, & suadente Diabolo contra humanum genus, odium, iram concitatasse.

schismatis,

schismatis, simoniæ, Perjurij, vñiæ, incelsus aut grauioris alicujus criminiis venerit, infligenda per Episcopum in propria persona pronunciatur, vñâ cum eiusmodi frequentia, & assentia, quæ ad majorem rei authoritatem conciliandam conducere videbitur. Atque his excommunicationum vinculis constricti non possunt esse in Curij sive Ciuitibus sive ecclesiasticis Actores, aut testes, & si vltra. 40. dies obstinati persistunt, per rescriptum Regium ex Cancellariæ Curia manans, illud Episcopo postulante, carceri à Comitatus in quo degunt Vicecomite mandantur, donec Episcopo dederint sufficientem cautionem pignoriticiam, fidei iuroriam, aut juratoriam, se ejus mandatis & decretis obtemperaturos. Quarta centuria ecclesiastica, est * *Anathematismus*, qui tantum in pertinacem hæreticum exeritur, & quo iste tanquam publicus Dei hostis, reiectus, maledictus, execratus, æterni judicio, & damnationi deuouetur: *Anathema enim* (vt notat Hieronymus in cap. primum ad Galatas) *Nomen est execrationis, & maledictionis.* *Huic succedit interdictum*, quo vniuersitas, seu communitas (*Homo enim, inquit noster Linodus, propriè excommunicatur, & propriè locus interdicitur*) ob publicum aliquod delictum diuinis officijs, sepultura, administratione, & perceptione Sacramentorum prohibetur. *Interdictum* excipit corporalis pœnitentia, sic dicta, quia non solum interiori, sed etiam exteriori homine luenda, quæ publicæ in primæua Ecclesia pœnitentiæ, quam Cyprian. Epist. 10. *Ex homologis in vocat, est quam simillima.* Quorum autem autoritate hæc ex-homologis seu publica pœnitentia antiquitus fuerit imposita; Consilium Carthaginense tertium cap. 31. 32. testatur: *Pœnitentibus secundum peccatorum differentiam Episcopi arbitrio pœnitentia tempora decernuntur.* Quæ ob crimina lib. 3. cont. Parmen. Epist. cap. 2. ostendit Augustinus, quandoita cuiusque criminis notum est omnibus, & omnibus execrabilis apparet, ut vel nullos prouersus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormia securitas discipline. Et hinc Anglicanæ Ecclesiæ Canones statuerunt: *Si crimen non fuerit notorium & publicum, solemnum pœnitentiam posse commutari in multam*

* *Quod tamen Iudicibus Ecclesiasticis cautè faciendum est, ne Regia prohibitione in hac commutatione impediatur: Nam in Articulis Cleri. cap. 2. decernitur. Si Prelatus imponat pœnam pecuniariam ali, si pro peccato & petat illam, Regia Prohibitione habet locum: Veruntamen si Prelati imponant pœnas corporales, & illi sic puniendo vel non huiusmodi pœnas per pecuniam redimere, non habet locum regia Prohibitione, si coram Prelatis pecunia exigatur.* Et huiusmodi pecunia à Iudicibus Ecclesiasticis in sacros vñslicitè erogari potest: quia non est *merces scortis* Deuteron. 23. in Domum Dei pro voto seu eleemosyna minime introducenda, ne Ecclesia videatur illius curpitudinem approbare & louere; sed scorti pœna est, quæ non potest eius cui infligitur centeri omni modo libera eleemosyna, cum semper aliquo modo sit inuita.

^a *pecuniariam in leuamen pœnæ superum eiusdem Paracie, vel in alios pios usus ergandam: modo consiliverit eam esse ad Rehmis reformandum, agniorem & tuorem rationem.* Quandoque enim fit (vt Cyrillus lib. 3. in Leuit. pie, & prudenter

prudenter monet) *vli seruari suum peccatum secretum viderit*, ille qui peccet, seruabit & ipse emendationis pudorem. Si vero viderit peccatum suum per exhomologesin *proclamari* & se se (pravo suo iudicio) defamari, illico ad *impudentiam* conuertetur. Itaque Concilium Constantiopol. generale. 6. huic pastorali reducendi peccatores ad bonam frugem curæ præpositos instruit; *cum non simplex sit peccati morbus sed varius & multi formis*, ut attenè rimentur qualiter affectus qui peccaverit: an obtemperet magistro, an mentis ulcus per admota pharmaca crescat, & sic misericordiam aquila lance impetrare. Postrema Ecclesiastica poena, laicos & Clericis communis, est *denegatio Christianae sepulturae in locis sacraatis*: quæ non infligitur in poenâ mortuorū, qui quâ primū naturæ cesserint aut beatitudine nunquā amittendâ fruuntur, aut miseria in æternū subeunda plectuntur: sed in terrorem viuentium, qui ipsius naturæ instinctu corpora sua post mortem honestè tractari plurimū desiderant. Omnes autem excommunicati, periuri, felonię criminē strangulati, insignes fæneratores, Hæretici, Apostate, mortem sibi ascientes (nisi de extraordinaria illorum poenitentia certior factus fuerit Episcopus, qui tum licentiam concedit eos in locis sacratis inhumandi) hoc ultimo pietatis officio orbantur. Iam ecclesiastice censuræ, in ecclesiasticos peculiares sequuntur. Harum prima fuit *sequestratio*, a jure ciuili (ut videre est in Digestis & Codice) in ius canonicum deriuata, quæ est fructuū ecclesiæ ad tempus apud alium depositio, ad ius alicuius tuendum, aut onus declinandum, vel eius qui fructuum Dominus, contumaciam castigandam: quam si quis post legitimam eius publicationem in locis vbi facienda est violauerit, iuxta antiquos Ecclesiæ Anglicanæ canones, *maiores excommunicationem iplo facto incurrit*. Proxima censura est *suspensiō*, quæ monitione precedente *in scripto & causa expressa persona Ecclesiastice interdicitur exercitum sui officij, vel beneficij, vel viriusque simul in toto vel in parte, ad certum tempus vel in perpetuum*. Tertia censura, est *Doprinalio*, qua Ecclesiastica persona ob graue aliquod crimen ab Ecclesiastico beneficio amouetur. Ultima est *D. positio*, poena in primeua Ecclesia visitata: Nam Concilij Antiocheni Canon. 3. 4 sic decernitur: *Si quis Presbyter aut Diaconus à proprio Episcopo depositus, ahusa fuerit aliquid de Ministerio agere: nullam spem restitutioñis ei habere liceat*. Et si quis Presbyter aut Diaconus, contempto suo Episcopo ab Ecclesia seipsum segregauerit, & seorsim congregationem fecerit, & Episcopo primo, secundò vocanti noluerit obedire, *Is omnino deponatur; nec amplius remedium assequi, nec honorem suum accipere posit*. Et hæc, secundum jus Canonicum vim adhuc in Ecclesia Anglicana obtinens, est vel *Verbalis* per Iudicis sententiam, vel *realis* quæ fit degradatione; cum scil. personæ ecclesiastice propter hæresim, vestes & insignia ordinis sui per Episcopos detrahuntur in praesentia Ciui-

lis Magistratus, cui post degradationem coercendus relinquitur. Et ha-
sunt omnes censuræ, & pœnæ Ecclesiasticæ; quas oportet Episcopos
memores præcepti Apostolici, non dominantes in hereditatem, aut sortes
Domini, in greges sibi concretitos exercere, non herili iure, tanquam

a Seruū Domi-
nis acquirunt
quicquid ac-
quirunt. lib. 1.
Institut. Tit.
8. §. 1.

b Esto subie-
ctus Pontifici
tuo & quasi pa-
rentem anime
fusce. Hier.

ad Nepoti.
c Omibus me-
ipsum seruum
feci & plures
lucrificarem.

1 Cor. 9. 19.
Dicite subdi-
torum matres
ros esse debere,
non Dominos.

Studete magis
amaris, quam
metu. si inter-
dum severitate
opus est, pater-
nitas, non ty-
rannica. Ber-
nard. serm.
23. in Cant.
alloquens
prælatos.

commodum aucupantes; sed paterno,
b veluti parentes in filios, illorum latuti præcipue consulentes. Nam
vt Saluator noster Luc. 22. admonet, qui maximus inter vos autho-
ritate & eminentia, sit minimus, id est, paratus minimo cuique in eius
commodum c inserire, & qui præcepit, ac si administraret iis quibus im-
perat, consulendi officio famulans; vt meritò dixerit Augustinus lib.
2. cont. Cresconium cap. 11. Non sumus Episcopi propter nos, sed prop-
ter eos quibus verbum, & sacramenta administramus, quos censuris Eccle-
siasticis constringimus, & castigamus.

Atque ita Ecclesiasticis censuris recensis, ac descriptis, ipsam Eccle-
siasticam jurisdictionem his suffultam aggrediamur. Hæc autem vel
voluntaria est, ad quam exercendam Episcopus à nullo, pro suo inter-
elle, aut publica vindicta, actore cogitur; vel contentioſa est, ad lites in-
ter Actorem & Reum dirimendas instituta, de qua infra fusiū dicen-
dum. Prioris Iurisdictionis, proper mutuas inter Ecclesiam & rem-
publicam suppetias, varia sunt & quasi mixta membra, diuersis funda-
mentis superstructa: primum, innititur Regni statutis, per quæ Epis-
copi decimas, & subsidia Principi ab Ecclesiasticis debita cogunt:
assisunt ciuilibus Iudicibus in exequendis aliquot statutis: vniunt &
consolidant Ecclesiæ minutiores; ex speciali aliqua causa, judices ci-
uiles reddunt certiores de Pontificijs, qui abiurata sua superstitione
accidunt ad nostra sacra, aut obstinatijs penitus se subducunt: con-
cedunt peritis & fide dignorū testimonio approbatis, licentiam exerci-
di medicinam, & Chirurgiam, & pueros erudiendi: exigunt quando-
que à nonnullis juramentum Regij primatū, juramentum fidelitatis
infra suas dioceces Episcopales. Secundum, stabilitur jure Regni mu-
nicipali, vt ad rescriptum Regij certiores facere ciuiles judices de ligiti-
mis & illegitimis Nuptijs, ac natalibus, de excommunicatis, & in alijs
causis Ecclesiasticis, quarā aliquādo in Curijs ciuilibus est incidēs cog-
nitio, ratione temporaliū caularum, quarū sunt appendices: quādā Re-
gis Brevia à Ciuilibus ejus Curijs manātia pro beneficijs legitimè præ-
sentato restituendis, personis Ecclesiasticis nullum habentibus secula-
re feudum iudicio ciuili quandoque sustendis exequi: Regium rescrip-
tum requirere, de hæretico pertinaci (antea condemnato) comburendo,
pro carcere mandando corpore illius qui ultra 40. dies excommuni-
catus persistit. Tertium, tūm jure, Ecclesiastico, tūm municipali
confirmatur, quārum consentientibus placitis Episcopi defunctorū te-
stamenta probant, & insinuari faciunt, ab intestato decedentium bona
proximo

proximo Agnato , vel cognato administranda concedunt : Rationes hujusmodi Administrationis reddi faciunt : bona caduca (cūm nullus hereditatem adire velit) mandant tutò custodienda, & colligenda donec secundum Iuris præscriptum distribuantur. Quartum & ultimum huius Episcopalis Iurisdictionis voluntaria in Ecclesia Anglicana membrum, munitur jure ecclesiastico, ex quo Episcopi idoneis conferunt beneficia, vel illos ab alijs patronis præsentatos in beneficia instituunt; inter quam beneficij collationem, & ad illud institutionem, hoc tantum discrimen quidam Canonum periti statuerunt; vt hæc sit concessio ecclesiastici beneficij limitata, nempe Clerico à patrono nominato & oblato : illa libera, Clerico, cui ipse Episcopus voluerit. Porro ejusdem iuris Ecclesiastici vi, admittunt Resignationes beneficiorum, quorum vacantium fructus, sub tuto sequestro, ad usum proximi successoris colligendos, & custodiendos mandant, literas dimissorias seu ^a testimoniales concedunt ^a Si Ministri & Curati ex una Diœcese in alteram transierint, ne initiandis in sacris ordinibus, quamquam ad curam ullam exercendam admittentur, nisi Episcopi eius diœceseos vnde aduenient, vel loci Ordinarij literis testimonialibus de ipsorum honestâ conuersatione, sufficientia, & conformitate ad Ecclesiasticas Regni Anglicani leges muniti ac cesserint. Hic Canon imitatur Canonem 12. qui dicitur Apostolorum, Non recipiendus, si apud alium sine commendatib[us], receptus fuerit : Huic enim Canoni Hermenopolus in Epitome Sacro. Canon: 3. hoc Scholion subiecit: Commendatitie vero literæ sunt, que ab Episcopo Clericis, aut Sacerdotibus dantur aliam in urbem proficisciensibus, queaque commendant eos illius Loci velut omnis Culpa carentes. Harum etiam literarum meminit Canon. 12. Concilij Gangrenensis, celebrati ante Nicænum Concilium primum, his verbis. Non licet Presbyteris Ciuitatis (multò minùs inferiorēs gradus Presbyteris) sine literis Episcopi in aliena parœcia aliquid agere.

^b Patres Concilij Chalcedonensis. Canon. 4. decernunt: Nullus quidem usquam edificet nec conficiat Monasterium aut Oratorium domum, præter consensum Episcopi Ciuitatis. Quod decretus Hermenopolus in Epitome Sacror. Cano. sic expressit. Nullus usquam Tempum construat, absq[ue] sententia Episcopi.

generalem inquisitionem ; quæ, quo fiat ordine, qua forma capite subsequenti commonstrabitur.

*Episcoporum voluntaria Iurisdictione in Diœcessibus
suis visitandis.*

C A P . VI.

I Dem in spirituali Dei Domus Ecclesia, quod in materiatis ædificijs usu venit, horum decidui parietes nisi statuminentur, illius præcipua fulra, vitæ pietas, doctrinæ puritas, nisi sancta recta conseruentur

tur in ruinam vergunt. Hinc visitationes Ecclesiarū, quoties in deterius coeperint labi, ab ipsis Apostolis sunt institutæ: hoc enim nomine Divus Paulus 1. ad Corinthios. 16. ad Corinthios redditurus erat, Ecclesiæ Macedoniae inspexit, & quia non potuit statim Corinthum proficisci, cogitat illuc Timotheum mittere. Immò idē Apostolus Actor. decimo quinto, Antiochiz aperte dicit Barnabæ: *reuerentes visitimus fratres per uniuersas ciuitates in quibus prædicamus verbum, cognituri, quomodo se habeant: Neq; pia, & prudentissima hæc Apostolorū praxis, apud eorum successores Episcopos, seculis subsequentibus exoleuit.* Synodus Tarraconensis in Hispania Anno 450. celebrata, Canone 7. statuit, vt *antique consuetudinis* (longè igitur ante hanc Synodum, Episcopalis diece-*leon exploratio in viu erat*) *ordo seruetur, & annuis vicibus dieceses ab Episcopis visitentur.* Idem decretum in Concilio Toletano quarto 70. Episcopis constante, ferè ducentos postea annos recensitum legimus. Neque mirum est hunc præcipuum Ecclesiasticae disciplinæ nervum ab Apostolorum ætate, ad tam remota antrosum secula se extendisse; cùm tam præclarí sint eius in ecclesia vius, & ingentes vilitates. Hac enim Episcopali inquisitione doctrinæ cœlestis sinceritas ab erroribus, cultus externi puritas à superstitione, vita Christianæ integritas à criminum inquinamentis, totaque religio à blasphemij & scandalis vindicantur. Ad quos fines Præfulum in Ecclesia Anglicana visitationes debere collimare, monstrant capita de quibus iuxta Canones oportet eos inquirere, media per quæ crimina exquirere, poenæ, quas reis detectis infligere, quæ iam sigillatim sunt proponenda. Etenim ut Episcopales in nostra Ecclesia visitationes Cathedralium Ecclesiarum, Curiarum Ecclesiasticarum, Hospitalium, quæ non sunt ex Regia fundatione, & quorum Episcopus, aut nullus alius visitator à Fundatore statuitur, tanquam priuatas prætereamus: publicæ & magis generales per totam diocesin inquisitiones instituuntur, aut de delictis eorum qui Episcopi ordinatione, licentiaue peculiarem habent functionem, aut quorumlibet Christianorum. Prior exploratio est de excessibus & defectibus *Ministrorum Verbi*; an iugiter, & sincere Evangelium concionentur, religiosè & reuerenter administrent Sacramenta, iuuentutem & rudiorem plebem in Catechismo diligenter instruant, ægrotantes sedulò visitent, vitam piè & sobriè instituant, vestimentis grauitati suæ consentaneis incedat, & reliqua faciant Ecclesiæ Canonibus prescripta: *Oeconomorum*; vtrum invigilent, vt omnes parochianæ Ecclesiæ suas diebus dominicis debite frequentent, ædes sacræ absque foribus ab ædituis seu ostiarijs mundè conseruentur, pecuniarum à se in Ecclesia vius expensarum rationem fideliter reddant, in mores hominum inquirant, & scandalosos Ordinario bis in anno denuncient, ac alia sua munera sincere peragant: *Ludimagistrorum*; an suos discipulos

pulos^a Cathechismum publica authoritate hunc in finem latine, & anglice impressum edoceant, ad Ecclesiam sacro quolibet & festo die adducant, current ut ibi se quiete, & modeste gerant, & indereuersos ad ex-

^a Sic in Ecclesia Alexandrina (vt refert Eusebius lib. 5. cap. 10.) Pantenus, Origenes, & alij viri doctissimi scholis Prefecti Catechistæ erant, quos idè Ambrosius in cap. 4. ad Ephesios vult esse Doctores nominatos, illic post Prophetas, Euangelistas, Pastores, cui Chrysostomum Serm. 11. in cap. 4. ad Ephesios Ocumenum ibid. Angustinum Epist. 59. qui afferunt, Apostolum docentem, quæ pastoralis officij essent partes, idem munus Pastoris, & Doctoris nominibus designatis, merito op-ponamus.

men reuocent, quid ex concione (quoties haberi contigerit) didicrunt, prælegant suis discipulis aliam Grammaticam quam quæ publica authoritate fuerit approbata: *Medicorum*, *Chirurgorum*, *Obstetricum*; an exerceant non probati, in suis functionibus obeundis aliquod sortilegium, vel superstitionis admisceant. Posterior inquisitio de erratis quorumlibet Christianorum est, an in pietatem, iustitiam, aut sobrietatem delinquent: In pietatem, per blasphemiam, quæ est in ipsum Deum, & sacram Scripturam, vel Dei Sanctos, conuictum aut maledictum; temeraria juramenta, non in judicio, iustitia, veritate, aut per res alias quam Dei nomen præstata; idololatriam, concedentem creaturæ honorem debitum creatori; superstitionem tribuenterem certis rebus, & verborum aut gestuum obseruationibus, effetus, qui neque rationibus physicis, aut politicis, neque Dei verbo nituntur; sortilegium, diuinationes, incantationes, veneficia, legibus Regni ciuilibus non coercita; Sepultorum in sacratis locis exhumationes, aut ipsorum sepulchrorum violationes; perjurium, sive læsionem fidei coram Iudice Ecclesiastico, vel priuato alicuj in causis Ecclesiasticis præstitæ; hæresin, errorem contra articulos religionis in nationali Synodo 1562. & Regia authoritate stabilitos; schismata, conuenticula illicita, ad schismæ tendentia; absentiam à diuinis in propria Parochia diebus dominicis, & festis; abstinentiam illegitimam à Sacra Cœna perceptione, quæ ter quotannis ad minimum percipienda, præcipitur; contemptum baptismi, quem Discrecante appellamus; dilationem Baptismi in articulo mortis; contemptum confirmationis Episcopalis; Sacilegium quando non est feloniam; negligentiam (si patres aut matres familiâs sint) in non mitendis liberis, & famulis suis diebus dominicis & festis vt à ministris in Catechismo erudiantur, donec eundem perdidicerint; contemptum & desidiam, si liberi & fanuli à patribus & matribus familiâs missi ad Ecclesiam vt Catechizentur illic tempore constituto non compareant; in curiam in non subseruendo clara voce ministro confessionem, orationem dominicam, symbolum (corpore tunc erecto stantes) recitanti; non subiçendo responsa quæ in libro communium precum præcipiuntur, non inclinando genua quando confessio, li-

tania, & reliquæ preces recensentur, nomen Domini Iesu quoties inter diuina inciderit, non congrua & humili reuerentia excipiendo, in capite, quando diuina celebrantur, contegendo, nisi ex infirmitatis causa, pileolo, aut rica: perimmodestos gestus in Templo, obambulationes, pulsationes campanarum, risum, garritum, quemvis strepitum tempore diuini cultus, eum quoquo modo perturbantem, demū, quascunq; in alijs rebus tunc temporis occupationes, quam in verbo diligenter audiendo, & precibus deuotè effundendis: per venditionem eduliorum a cauponibus, & tabernarijs, & quorumvis ab illis receptionem in suas cauponas & tabernas, otiosas ambulationes in coemeterijs, & porticibus Eccleiarum quando sacra fiunt; temerariam, & otiosam ratiocinationem de Scripturis & rebus sacrīs; profanationem dierum sacrorum, & dominicorum in publicis nundinis, mercatibus celebrandis, seruilibus & manualibus operibus faciēndis, officiis venditioni & emptioni destinatis aperiēndis: per conuitia, contumelias, in regimen ecclesiasticum, liturgiam, ritus sacros, formamordinandi in Ecclesia Anglicana, ^a communem vitæ usum & consuetudinem cum excommunicatis dum in viuis sunt, & præsentiam, in cohonestanda eorum cum mortui fuerint, sepultura: Denique per profanationem rerū diuinis usibus dicatarum, ut sacri calicis, suggelti, patinæ, men-

^a Qui per publicam Ecclesiæ denuntiationem rite ab unitate Ecclesiæ præsisse est, & excommunicatus (inquit art. 22. in Anglicana fidei confessione) ab universa fideliū multitudine, donec per partitam publice reconciliatus fuens arbitrio iudicu competens, habendus est tanquam Ethnicus & Publicanus: Qui autem cuipiam habendus est tanquam Ethnicus & Publicanus, est (inquit Eu-thymius in 18. Matth.) incommunicabilis, cum quo nullam in eas societatem. Attamen excommunicatio non dirimit officia coniugum conjugibus, filiorum parentibus, seruorum dominis, subditorum Magistratibus debita, quod hec carmina commemorata à glossa in cap. cum. deside. ext. de sent. excom. indicat. Hec Anathema quidem soluit. Vnde, lex, humile, res ignorata, necesse. Quorum carminum Aqui. 3. p. q. 23. art. 1. hanc breuem tradidit explicationem, Vnde referitur ad verba salutis, Lex ad matrimonium, humile ad subiectiōnem; cætera patent.

spectaculis, conviuījs, tripudijs, lustrationib⁹ militum, mercium venditionibus, & alijs negotijs secularibus. In iustitiā, per calumniam, seu mendacem infamationem, fœnerationem, contumeliam malum culpæ, conuitum malum pœnae alicui obiciens in causa aliqua Ecclesiastica; Symoniacum ambitum & in eo intercessum ad sacram ordinem, vel beneficium consequendum; temerariam administrationem bonorum defuncti, periurium in spiritualibus causis, & Curiis Ecclesiasticis, subornationem periurii in iisdem, crimen falsi circa aliquem actum Ecclesiasticum, ut in literis (vt loquuntur) testimonialibus, sacrarum ordinationum, & institutionum instrumentis commissum; contemptum erga verbi ministrum, violentias

tas manus ei iniiciendo, quibuscumque calumniis, contumeliis, & conuitis eum impetendo; fotum dissidiorum inter maritum & vxorem, patrem & filium, aut quosuis alios; detentionem legatorum, ad vsum pauperum, vel quemlibet alium pium vsum destinatorum, bonorum ad publicos vsls Ecclesiæ; dilapidationem Ecclesiasticorum bonorum, ædificiorum, defectum vtensilium in Ecclesia, vt librorum sacrorum, baptisterii, mensa sacra, tapetis sericæ, vel alterius materiae decoræ pro ea contegenda, cistæ ad eleemosynarum custodiam, pulpitæ &c: defectum commodi nitoris & ornatus in his omnibus quæ parochianorum expensis sunt comparanda. In sobrietatem, per incestum cum consanguinea, affini infra gradus 17. Leuitici prohibitos, & in tabula huius libri calci opposita distincte enumeratos; Adulteriu[m], tam secundum Ius Ciuile, cum aliena vxor violatur; quam Canonicum, vbi maritus etiam cum soluta moechatur; stuprum cum vidua corrumpitur; fornicationem cum solitus solutam violat; spurcos sermones, cantilenas, rithmos à Musis vel aliis recitatos; lenocinium, & sollicitationem alienæ pudicitæ; Ebrietatem; matrimonium initum ante ætatem Ecclesiæ Canonibus constitutam; Nempe, quando mas est infra annum 14. Fœmina 12. & priusquam contrahentes rudimenta religionis didicerint; Matrimoniu[m] clandestinu[m], vel ratione consensu parentum. Tutorum non adhibiti, Testium ultra duos non adhibitorum, triu[n]dinae Denunciationis non adhibitæ per tres dies dominicales vel festos, temporis & loci, si non in parochiali Ecclesia in conspectu congregationis, inter horas octauam & duodecimam, solemnizetur.

Hæc sunt summa capita delictorum de quibus Episcopi in triennalibus suarum Diocesis visitationibus instituunt explorationem; & vt illa si fuerint contra canones perpetrata detegant, ac coerceant, hoc ordine progrediuntur. Primum Episcopus per sua scripta significat omnibus verbi Ministris, Oeconomis, Testibus Synodalibus (de quorum officijs infra cap. decimo dicemus) trium vel quatuor Decanatum (tota enim Diocesis plures decanatus complectens adeò ampla est, vt omnes omniū Decanatum ministri, oeconomici, synodales testes comode vno loco & simul nequeant interesse) vt statuto die, & hora in aliqua primaria horum Decanatum Ecclesia compareant: & cum tempore & loco indictis, Episcopus cum suo Cancellario, seu Vicario, & Archidiacono sibi assistentibus, ac reliqui ad comparendum moniti conuenerint, post effusas apud Deum preces, concionem ab ipso Episcopo, aut exercitato aliquo Theologo habitam de mutuis pastoris in gregem, & gregis in pastorem officijs; omnes coram Episcopo in eminentiori Ecclesiæ parte sedentis se sistunt: vbi breui commemorat Oeconomis, & testibus Synodalibus quinam sunt præcipue defectus, quæ crimina, quibus detegendis debent sedulò & fideliter suam operam na-

uare: quām arctum sit coram Deo conscientiæ vinculum, solenne illud iuramentum, quo, sacro codice manu appreheſo, ore deosculato, sanctè ſpondent ſe tanquam Deum continuo p̄r oculis habentes, absque odio, fauore, ſpe, metu, omnique prauo affectu, cum ardentि zelo ad promouendam pietatem, impietatem extirpandam, omnes infra suas pa-roecias delictorum ſupra enumeratorum, aut facti evidentiа, vel probati illi-bus indicijs & vehementi ex ijs ſuſpicioне, aut publica fama reos, ordinario ſuo detecturos, & denunciatiuros: & ideo quā perhorrefunt tremen-das penas, maledictiones contentas ſacro codice, quas eum manu pre-dendo, exosculando, lubenti animo ſe ſubituros profitentur modō peierent: quā chara eft ijs ſuа animaſ salus pretioſo Iefu Christi ſanguine parta; eos ferio hortatur, cum ijs acriter inſtat, vt in grauiſſimo iuo munere fungendo, ſe verē pios & fideles Dei ſeruos preſtent. Deinde, alloquitur verbi miniftriſ, vt cum Oeconomis & Testibus Synodali-bus, in criminib⁹ retegendiſ, operas ſuas velint communicare, & ſi hi in ſuo officio praetendo pr̄ timore potentium, aut incuria fuerint remiſſiores, ipſi illa deferant caſtiganda: Si aliqua ſint ad publicum Ecclesiæ bonum vel ipforum functionem ſpectantia, in quibus inſignitec & vniuersiſ labuntur, vt quām citò illa corrigan, paulo veheſtientius hortatur: admonet eos quam diuinam & ſacrosanctam habent voca-tionem, ad quam inſtituendam aeternus Deus, mortalis homo; Dominus dominantium, ſeruus ſeruorum factus eft; & filius ē ſinu glorioſiſimi ſui patris in hanc ærumnarum vallem deſcendit; cuius vnicus finis, eft immortaliū animarum nunquam peritura ſalus: quam ideo anhelan-tes debent ſitire; voce, vita, verbis, operibus, præceptis, exemplo; igna-ros inſtruendo, redarguendo immorigeros, hortando ſegnes, reducen-do errantes, conſirmando inſirmos, afflictos conſolando, omni quo poſſunt niſi, iugiter promouere; vt & ipſi immarcescibilem laborum ſuorum coronam tandem reportent. Atque his, ita ſumma cum pietate, & grauitate peractis, & certo die præſtituto, quo verbi miniftri, Oecono-mi, Testes Synodales ſuas delictorum detections Epifcopo, vel eius Vicario monentur deſerre, ſoluitur hic ſacer confeſſus. Postquam au-tem tempore deſignato, delinquentium nomina, habitaciones, ſecun-dum Iuris formulas Epifcopo deſatae fuerint, illos accertiſ & quorum erratorum denunciantur inſicat; queſi li fassi, & leuiora ſint, tan-tum ab eo animo^a ſe-datao, & ex^b cha-ritatis affectu incre-pantur, redarguun-tur, admonentur, vt resipificant, & in po-ſterum fiant cauio-res:

^a Medicō offa puraſa ſetūri, non ira ſe replent quando curatum eunt, ſed tunc maximè tranquillitasem animi feruare ſtudint, ne forē arti obſit turbatio. Quod ſi curaturuſ corpus tanta opus eft animi ſedatione, Medicum animarum dic quid decet. Chryſtoſt, homil. in B. Babylum Martyrem. ^b Nunquā alieni peccati obiurgandi negotium fuſcipiendum eft, niſi interius interrogatioibus examinantur noſtrām conſientiam liquidō nobis coram Deo reſponderimus, dilectione noſ ſuſcere & ad lucrandum frarem. Quicquid enim lacerato animo dixerit, punientur eft impetus, non charitas corrigentis. Auguſt. in epift. ad Galatas.

res : sin grauiora & illa confiteri noluerint, exigit (si fide dignus &

verisimile est eum non facile ^aper-
ieraturum) vt suam innocentiam lere deprehensus vel notatus fuerit, secundum canones ad
præstito iuramento testentur. ad hanc purgationem non debet admitti propter metum
Quod si interpolito iuramento periuiri : sed aliter pro Iudicis arbitrio se purgabit.

quidpiam afflere vel negare recusauerint, & ad hoc faciendum trinis
vicibus solemniter rogati peruicaces perstiterint, sua taciturnitate tan-
quam propria confessione rei pronunciantur ; sicut Photio in octaua
generali Synodo Actio. 5. interrogato, an reciperet S. Patrum decreta,
& nihil respondere; Prælides Concilij denunciârunt illum suo silentio,
condemnationis sententiam potius subitum quam euasurum. Et tam-
etsi iuramento obstricti intentatum sibi crimen repulerint, tamen non
dimittuntur insontes, priusquam sustinuerint ^b canonicanam sui purgati-

onem, quæ ad superflitosas pur-
gationes per duellum , ferri can-
dantis contactum, aquæ feruidæ
& haustum abolendas, à sacris ca-
nonibus prodita, hoc ordine in-
stituitur : Episcopus seu eius Vi-
carius imperat reo ab Oecono-
mis denunciato, vt ad purgan-
dum se a crimine sibi obiecto,

die statuto ad Iudicij locum re-
deat & secum afferat Compurga-
tores quatuor, sex, vel octo, (se-
cundum Iudicis arbitrium, pro
loco distantia, delicti, aut persona
qualitate, eorum numerum æsti-
mantis) spectatæ probitatis viros, sibi vicinos, suamque vitam explora-
tam habentes, qui illum ab hoc delicto immunem esse iuramento suo
confirmant. Interea Episcopus Ministro parochiæ, cuius reus est indi-
gena, præcipit, vt per sex ad minimum dies ante tempus purgationi de-
linatum, hoc suum mandatum publicè in Ecclesia , dum sacra cele-
brantur, notum faciat omnibus suis parochianis, indicans ijs tum compur-
gatorum, tum rei nomina, diemque purgationis, vt si aliqui sint con-
tra hanc exceptiones prolaturi, illas Episcopo, eiusve Vicario, tempore
constituto, exhibeant. Tandem, cum compurgatores, vna cum reo com-
paruerint, & ijs oeconomicorum detectiones, cum singulis illarum cir-
cumstantijs clare fuerint patefactæ, & reus fortianimo & constanti iu-
ramentum veritatis præstiterit, se non commississe crimen sibi intenta-
tum, compurgatores iuramentum credulitatis apposuerint quod consci-
entia sua persuasiuum habeant, eum verum iurasse, subinde censetur

^a Qui antea in periurio, aut falso testimonio vel alio sce-
lerare deprehensus vel notatus fuerit, secundum canones ad
ad hanc purgationem non debet admitti propter metum
periurii : sed aliter pro Iudicis arbitrio se purgabit.

^b Sic Sacerdos num. 5. rametis zeloty vxorem cum di-
ris & inprecationibus ad veritatem declarandam adiurauer-
at, veruntame pergit v. 19 20. 21. reliqua capitis parte, aquæ
amaritudinis illum vterius explorare : neque huic praxi con-
tradicit Diuus Paulus Heb. 5. v. 16. docens omni controuer-
sionem esse insurandum, quia loquitur non de afferorio,
sed promissorio iuramento, & de hoc quoque indefinitè, nec
cautum in qua nec personarum numerum per quem præstan-
dum, vt sit controuerse terminus designans.

c Nam author est Gregorius Turon. lib. 1. de gloria Mar-
ty. cap. 69. & 70. olim in vsu fuisse vt crimina alicui imposi-
ta, & non plenè probata per examen aquæ purgarentur:
qui mos in adit. ad 4. cap. Caroli Magni antiquatur, & lib.
5. cap. ciuidem Caroli, purgatio, quam hodie dicimus ca-
nonicam, restituitur, quandoquidem legimus eam in Con-
cilio Agathensi, Agathæ in Gallia anno 438. celebrato, prius
institutam.

insons. Verum si reus nullos *compurgatores* queat comparare, aut duntaxat legitimis exceptionibus exppositos, sententia Iudicis reus decernitur, & ad tempus si crimen eius fuerit publicum totamque Ecclesiam

* Atamen vel in illa Ecclesia in qua se *veritas* maximè offéderit, excommunicatur, eiq; vigeret huius disciplinæ, impossibile est omnes criminose impios castigari, sed necesse est quoddam tolerari. Nam plerique (inquit author libelli de pœnitentia qui Augustino ascribitur) propterea nolunt alios accusare quia se per illos cupiunt excusare. Plerique boni Christiani propriece tacent & sufficiunt aliorum peccata, quæ nouerunt quia documentis saepe defituntur, vt ea quæ ipsi scunt, Iudicibus Ecclesiasticis probare possint. Quamvis enim vera sunt, quædam non tamen iudici facile credenda sunt, nisi certi indicij demonstrentur. Nos vero à communione quenquam prohibere non possumus, quamvis hæc prohibito nondum sit mortalís, sed medicinalis, nisi, aut sponte confessum, aut coram aliquo sive seculari sive ecclesiastico iudice accusatum, atque convictum. Quis enim sibi verumque audeat asserere, ut ciquiam ipse sit accusator, & iudex. Non enim temerè, & quomodolibet, sed per iudicium ab Ecclesiastica communiōne separandi sunt mali, vt si per iudicium auferri non possint, tolerentur velut palea cum tritico, usque ad ultimum vent labrum, vel pīces malicum usque ad segregacionem, quæ futura est in litore, hoc est in fine seculi. Hæc Aug. seu author libelli de pœnit. sub Aug. nom. b Tl. rūnque dolor a' terius ocululus est alteri, cum sit coram illo, cui dicitur. Gemini mens a tenor i' st' at secundum: Keltē igitur constitutur ab his qui prefunt Ecclesiæ, tempora pœnitentia, ut fiat etiam sat' Ecclesiæ in qua remittuntur ipsa peccata. In Enchirid. cap. 65. Augustin. Non quod hic unicus sit publicæ pœnitentiae finis ut Ecclesiæ scandalo pro criminis ostenta faciat, plures enim alii sunt, & admodum frugiferi Ecclesiasticæ huius disciplinæ usus: nempe, ut huiusmodi spectaculo reliquias interiti majori cura lapsus videntur. 2. ut ipsi lapsis sit incitamentum ad veram peccati considerationem, ad magis seruiri de peccatis dolorem, ad fidem ardenterius ambientem Dei misericordiam propter Christum. 3. ut publicum exhibeat ut suorum Ecclesiam non docere libertatem seu impunitatem peccandi, & sic propter lapsos non male audiatur inter gentes.

Christi sacrificium, sibi viua fide applicandum, Ecclesiæ, quam per humillimam peccati sui agnitionem, sinceram testificationem suæ pœnitentiae doloris, angoris, pro illo perpetrato, non modo verbis, & voce, sed lachrymis, quam potest uberrimè effusis; sancte promittendo tanquam in Dei & Angelorum conspectu, se diuinâ gratiâ auxiliante, per iugem Dei inuocationem, verbi diuinâ meditationem, aliudia pietatis & sanctimoniar opera, contra mundi & carnis illecebras, Sathanæ insidiias diligentius in posterum vigilaturum. Et hæc pœnitens cum perficerit,

cerit, magna cum adstantium commiseratione, illique minister eius peccatorum remissionem annunciauerit, ipse totam congregationem per viscera Iesu Christi suppliciter, & obnoxie rogat, ut sibi grauissimum scandalum, quo illum afficit, condonare, in suam sanctam communionem illum recipere, pro vero Ecclesiæ membro reputare, & in horum testimonium, vna cum eo, dominicam orationem alta voce recensere ex Christiana sua charitate dignarentur. Atque eadem olim fuit, *ferè per omnia*, poenitentium conditio publicam *exhomologelin* in primæua Ecclesia subeuntium. Authore enim Hieronymo in Fabiolæ Epitaphio, *induebant saccum*, referente Sozomeno lib. 7. cap. 16. *Seipso in terram pronus abiiciebant, & Sacerdotibus, tanquam in theatro audiente Ecclesia multitudine fassunt sua delicta*; Eusebio teste lib. 5. cap. 25. *ipsam Ecclesiam ad commiserandum procluem lachrymis defluentibus per misericordiam Christi multis precibus*, ad suam cum fidelibus communionem recuperandam sunt obtestati: vt veterum poenitentiam Tertullianus lib. de poenitentia verè descriperit: *quod prosternendi & humiliandi hominis disciplina sit, conuersationem insungens misericordie litem*. Atque hic præcipiuus est, licet non unicus finis nostræ Episcopalis visitationis in Anglia, quæ cùm sit ultimum voluntariæ Iurisdictionis in Episcopis membrum, ei iurisdictio illorum contentiosa, proximo capite aduentanda est.

Contentiofa Iurisdictionis Episcoporum.

C A P. VII.

E Piscopos ab ipsis Apostolis constitutos, in causis Ecclesiasticis contentiosam jurisdictionem ex iudice, actore, reo, causa controversa, constantem, in Clericos & in Laicos exercuisse testis sit Timotheus; qui ^a Episcopus Ephesi a Diuo Paulo constitutus, ab eo in mandatis accepit, ne aduersus Presbyterum accusationem, ad eum condemnandum non ad inquiendum de eo acciperet, nisi sub duobus vel tribus testibus. Quo canone Apostolico, licet per Presbyterum non intellegemus cum Chrysostomo quemlibet hominem seniorem, sed tantum seniorem clericum, tamen laici non excluderentur ab Episcopali Timothei foro, sed potius tacite

^a Oecumenius, vbi Paulus ad Timotheum ait, *Petieram adeste ut Ephesi maneres, adjicit, & talia dicit ad Timotheum, ut etiam tu presbiter, ibi cum Episcopum ordinauerat. Hoc ex ipso D. Paulus probabile est, qui 2. Timoth. 2. sic alloquitur Timotheum agentem: Admone te ut exserves Dei donum quod inter te est per impositionem manus mearum.* Neque sibi contradicit. 1. Tim. 1.4. eundem Timotheum ita hortanti: *Noli negligere gratias que tibi data est per impositionem manus mearum Presbiteri*: Nam hic Presbyterum non est nomen collectuum presbyterorum cœtum, sed nomen officii eorum munus designans, & perinde valet (inquit celebris Theologus) ac si dixisset fac ut gratia quam per manus impositionem accepisti, cum te Presbyterum vocarem, non sit irrita: & Presbiteri ac Episcopi nomina. Act. 20 Phil 1. Sic ut, & Apostoli ac Episcopi Act. 1. 20. Ephes. 4.11. adiecta ibi Ambrosij interpretatione in dictione *Apostolorum*, promiscue usurpantur.

inclusa

includerentur. Cum enim tria sint genera probationum quibus ab accusatore rei conuincuntur, *Indicia seu presumptio[n]es*, *Instrumen[t]a*, *Testes*, & ultimum censeatur omnium firmissimum: Apostolus (sicut recte infert Ambrosius) innuit Timotheo, vt difficilius admitteret accusatores aduersus Presbyteros, propter sacram eorum dignitatem, quam aduersus Laicos: nempe tametsi contra hos ob accusationem probatam per indicia & instrumenta; tam aduersus illos, non nisi per testes, sententiam (vt loquuntur iuris-consulti) condemnatoriam ferret. Neque huius iurisdictionis amplitudinem diminuerunt subsequentia seculorum Episcopi; plures enim ex iis in Concilio Antiocheno congregati, canone primo statuerunt; *Laicos excommunicatos esse & electos ex Ecclesia, si contumeliosius aduersus ea que in sancta & magna Synodo Nicana recte decreta essent perfisterint.* Et quartum Oecumenicum Concilium 630. Episcopis constans, decreuit: *Si quis laicus in turpibus, & nefariis lucris Simoniaci ambitus, ad sacros ordines consequendos, medianor apparuerit, anathematizetur.* Si Episcoporum coetus in Laicos vniuersim, etiam singuli, in singulos, sententiam excommunicationis denunciare poterant, eosque ad iudiciorum examen subeundem adigere, vt delictum quo excommunicationem meriti sunt, confiteantur; aut illius per varia probationum genera, rei peragantur: *Nos enim* (inquit August. Episcopus lib. de penit.) *in quenquam sententiam ferre non possumus nisi connectu, vel sponte confessum.* Et hoc contentiosum, Episcoporum circa causas Ecclesiasticas iudicium, Imperatori Iustiniano visum est adeò sacrum; vt Authent. 123. illud aduersus Iudicium ciuilium incursum pio hoc decreto muniuerit: *Si Ecclesiastica causa sint, nullā communione habeant Iudices ciuiles circatales examinationes: sed Sanctiss. Episcopus secundum sacras regulas his causis finē imponat.* Hæ possunt esse vel de criminibus oppositis pietati in Deum, aut illis iustitia, & temperatia partibus, quæ cum pietate arctissimum habent nexus, qualia præcedenti capite enumerauimus; vel de rebus sacris: Res autem sacra tales indigitatur, aut ratione personarum quarum peculiari usi dicantur, vt beneficia Ecclesiastica, decimes, oblationes, quibus aluntur Ecclesiæ pastores; aut propter actiones quibus inseruiunt, vt sacra ædes, & coemeteria in quibus Dei cultus celebratur, & administrantur Sacra[m]enta; aut respectu suæ primæ institutionis, vt Matrimonium à Deo ipso in Paradiso ordinatum, & Christi presenti ac primo miraculo ornatum; aut ex innata sua conditione, quales sunt ultimæ defunctorum voluntates, seu testamenta. Nam hæc, quamvis Ethnicorum, semper habita fuere sancta & inviolata; quanto magis sacra censenda sunt testamenta Christianorum, qui in iis animam Deo, corpus sub spe beatæ resurrectionis loco sacrato, bona egenis Christi membris legare solent. Atque Episcoporum in Anglicana Ecclesia iurisdictione, sub supremo

premo Regiæ Maiestatis iussu , & imperio, in has omnes sacras causas & alias illis vicinas se extendit ; quæ ad hęc capita , & hunc in ordinem redigantur. Ciuiles sunt causæ, vel criminales : in ciuilibus, Actor persequitur ipsum ius, & interesse, vt satisfactio fiat de damno , vel iniuriā allatā : in criminalibus, Accusator aliquid crimen iudici defert propter publicam punitionem, & in communem plurium utilitatem, qui metu poenæ à scelere coercentur. Et quando Actor persequitur ipsum ius, seu interesse ; hoc potest esse vel publicum , vt cum actio intenditur pro contributione, ad reparationes in Ecclesiæ fabricam, & coemeterij materiam infundendas ; acquisitionem alicuius rei quæ desideratur in Ecclesia ; vel priuatum interesse, quod peritur in causis Matrimonij, successionis in bona defuncti, Ecclesiasticorum iurium.

Matrimonij, ad illud conciliandum, vel per actionem directam , vt iuxta contractum celebretur, post celebrationem , quando alter coniugium alteri vi vel dolo aufertur, restituatur, & alter alterius asperitate cogitur discedere, denuò recipiatur, humanius tractetur , & ei præstentur obsequia coniugalia ; vel per actionem contrariam , veluti quando intendimus actionem iactationis matrimonij contra eum , qui falso iatæ contractum matrimoniale intercessisse in prejudicium nostrum : supportandum, quando post nuptias agitur de legitimis, vel illegitimis natalibus, & pro pecunia in dotem cum sposa promissa 22. lib. assisar. num. 70. dissoluendum quoad præsuppositum vinculum, ob defectum consensus ex metu, ab ætate infra 14. maris, & 12. foeminae annos, persona ignorantia ; propter precontractum alterutrius cum alio matrimonium, frigiditatem perpetuam & incurabilem , consanguinitatem vel affinitatem contractam per concubitum licitum aut illicitum : Denique ad matrimonium separandum secundum thorum & mensam, propter adulterium, nimiam sequitiam, & hac separatione ex posteriori causa peracta, ad comparandum alimoniae sumptus , quibus vxor in quam sequitur est, se sustentet. Successionis in bona defuncti, cum testamento ab eo condito agitur ad illud exhibitum probandum , vel improbandum ; vel ad legatum aliquod consequendum, & si aliquis mortuus sit intestatus aut quasi intestatus, quod fit cum nullus sit, qui onus executionis testamenti in se suscipere velit , ad consequendam administrationem, aut contra temerarium administratorem. Ecclesiasticorum iurium, qualis sunt decimæ prediales, personales, mixtæ ; oblationes debitæ pro consuetudine in qualibet anni quarta , vel alijs temporum vicibus, in baptismis, matrimoniorum benedictionibus, gratiarum actione à puerperio, sepulturis ; mortuaria, impensa ob dilapidationes ædificiorum Ecclesiasticorum per prædecessorem factas, pensiones indemnitatibus, vel visitationis ratione plerumque præstandæ ; Synodalia, salaria, ex causis extrajudicialibus, Curatis, Edituis debita ; denique iura beneficij

beneficij *acquirendi*, cùm præsentatum Ordinarius absque legitima causa rei jcere videtur; *relinendi* contra Ordinarium, aliumue quemlibet qui beneficio eiusue possessione absque legitima causa nos spoliatos volunt; *recuperandi* contra Ordinarium, qui minus iuste nos spoliaſſe beneficio eiusue fructibus videtur, alium quemlibet qui in nostrum beneficium intrusit se propria authoritate, aut prætenſa Ordinarij admissione. Processus in his omnibus causis dijudicandis non ad libitum Iudicis, sed ad Iuris Canonici iure Cæsareo adaucti, & peculiaribus nostræ Ecclesiæ Constitutionibus a facib⁹ expurgati amulſim formatus, priuūm inchoatur à *vocatione Regis* in ius per *monitionem* factam ei præfenti à Iudice; aut *Citationem*, quandoque personaliter, aliquando viis & modis præstitali; nempe denuntiando illam publicè in Ecclesia parochiali, aut ad locum solitæ habitationis reiaſfigendo. Hanc citationem sequitur litis contestatio, quæ propriè fit quando certum aliquid ita ab Actore affirmatur, & reo negatur, vt inde status controuersie facti, vel iuris necessariò emergat. Et, si controuersia iuris est, legibus Ecclesiasticis supra capite secundo descriptis; si facti, probationibus per testes, Instrumenta authentica, priuata, originalia, transumpta, indicia leuiæ, probabilia violenta; denique legitimis in hæc omnia exceptionibus, dirimitur. Et quoties grauiores causæ, quas vocant plenarias, præfertim in Curijs Archiepiscopalibus occurrunt, in his probationibus & exceptionibus examinandis, ab Aduocatis vtriusq; Iuris peritissimis, non modo Canonici, sed ipsa Iuris Cæsarei penetralia ex Menochio de presumptionibus, Farinachio de testibus, Mascardo de probationibus, alijsque doctissimis Iurisperitorum de ijsdem argumentis voluminibus, tanquam media Iudicem dirigentia, promuntur affatim, & summa cum accusatione ventilantur. Quibus ultimo loco, definitiva Iudicis sententia eiusque execuſio subnectuntur.

Et hæc de Ecclesiasticis causis, quas appellant ciuiles, Sequuntur criminales præcedenti capite sigillatim enumeratae; De quibus in Ecclesia Anglicana, ordinaria Episcoporum authoritate (de qua solum imprætentiarum verba faciamus, & non de suprema & immedia-
ta potestate Regia, qua ordinantur Ecclesiastici processus *Secundum*, vt dicunt, tenorem literarum patentium ab ea manantium) judicium varie instituitur; per viam *Accusationis*, *Denuntiationis*, vel *Inquisitionis*. Per viam *Accusationis*, quando quis suscipit se crimen contra accusatum probaturum, & hunc in finem testes producit, à judice citandos, & examinandos. Per viam *denunciationis*, cum Oeconomi, publici ministri, ad munus suum fideliter obeundum iurejurando obstricti, qualibet triennuali Episcopi visitatione, & per binas vices annuatim, judici Ecclesiastico delicta detegunt: sed probationis onus, quia præsumuntur quicquid hac in re facerent non odij & malevolentia,

lentiæ, sed fidei suæ liberandæ causa fecisse, minimè subeunt. In y-
troque judiciali procedendi modo, non necessario præcedere debet
priuata accusati vel denunciati admonitio, Matth. 18. præscripta.
Nam quædam peccata *Indicis, fama, facti* (vt loquuntur) notorietate,
vel alijs medijs in aliqua vicinia aut communitate publica sunt, quæ-
dam priuata & non aliquo horum modorum patetfacta. Et hæc rur-
sum veltantum afferunt dispendium ei in quem peccatur, aut cedunt
quoque in aliorum damnum, & suâ naturâ instar pestis sunt subito
contagiosa; cujusmodi sunt schismæ, & hærelis quæ serpunt ut cancer:
quia eorum patroni omni quo possunt nisi ubique sua zizania fati-
gant seminarie, ut post se discipulos abducant. Peccata quando priuata
sunt, & ei solum sunt detimento in quem peccatur (*si in te peccaverit*)
delinquentes ut monet Christus priuatim arguendi sunt (nisi ex aliqua
circumstantia pendentis consenserit eos huiusmodi correptione fore
nequiores) antequam ^a Ec-

^a Sic Augustin. tractat. 50. in Ioan. his verbis: *Si hoc (nempe*
Ecclesiæ, id est, Chrysostomo, tibi dabo claves, &c.) Petro tantum dictum sit, non facit hoc Eccle-
Theophylacto, Euchymio, &c. sub Ecclesiæ nomine rectores Ecclesiæ, Petrum & cæteros
Interpretibus, Ecclesiæ b) Pra-
lidius, ac c) Presulibus, Euani-
gelicè denunciantur. Quoni-

am sicut Medicus si fieri po-
test, ægrotum sine alicuius
membri amputatione sanat:
sic charitas Christiana salu-
tem fratres studet promoue-
re absque famæ iacturâ, ne
(vt Hieronym. in 18. Matt.
admonet) Si semel pudorem
& verecundiam amiserit, per-
maneat in peccato. Sed tametsi

Per Ecclesiæ præsules Chrysostomus non intelligit tan-
tum illorum cœtum, sed etiam singulos scorsim. Nam homil.
61. in Matth. in hæc verba Amendico vobis quicquid ligaueritis
in terra, & verbis, Dic Ecclesiæ, proxime subnexa, ita scribit.
Non dixit Presulus (numero singulari) vincula istum constringe;
sed si ligaueris, hæc vincula indissolubilia manent.

Secundum scholasticos & Canonistas, est vel Evangelica
denuntiatio qua crimen denuntiatur Prælato tanquam Patri ad
proximi delinquentis emendationem; vel denuntiatio judicia-
lis, qua crimen deteretur Prælato tanquam Iudici ob publicam
eius punitionem; non in hac, sed in illa ordo Matth. 18. a fer-
uatoro præscriptus obseruandus.

delicta sunt priuata, tamen si alijs sint pernicioſa, & virus suum citissime
diffundant, absqueilla prævia delinquentis admonitione, Ecclesiastico
Iudici per accusationem vel denuntiationem illico deferuntur: Spiritu-
alis enim plurium pernicies, cui hac denunciatione vel accusatione
remora iniçier, maius damnū est, quam vnius hominis famæ iactura.
Et si huiusmodi occulta peccata, multò magis fama, indicijs, alijsue
medijs propalata, nulla priuata monitione præeunte, Ecclesiastis
præsulibus, ijsdem modis deteguntur; reus enim criminis ejus jam
divulgato hac detectione, nullam famæ iacturam patitur, & publicâ
criminis vindictâ ac punitione scandalis auferuntur infirmis, & impro-
bia peccando deterrentur. Divi Pauli ad Timotheum Ephesi Epis-
copum præceptum hoc est: *Peccantes peccatis manifestis (ut hunc*
locum

locum August. 16. Serm. de verbis Domini interpretatur) *Coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant.* Tertius modus instituendi iudicium Episcopale in Ecclesia Anglicana, est per specialem inquisitionem contra certam personam: in qua Episcopus, vel alius Iudex Ecclesiasticus, ne deficientibus accusationibus, & denunciatiis, delicta impunita maneant in grauiissimum Ecclesiæ detrimentum; *Ex officio (no), vel interrogat alias personas ex eadem vicinia cum reo, de ejus criminis, illarum informationes & testimonia contra eum atsumendo; vel sciscitur ipsum reum de suo delicto, virillud in judicio detegatur, & detectum censuris Ecclesiasticis castigetur.* Alias personas interrogat, cum crimen prius fuerit (vt dicunt) notorium, aut criminis perpetrati fama, indicia, ex quibus fama statim est secutura, aliae legitima eius retegendi media per clamoram insinuationem, id est, frequentes hominum fide dignorum sermones, ad ejus aures delata præcesserint. Nam quiuis Iudex tenetur bono publico consulere cum minimo bonorum cuiuslibet priuati hominis dispendio, quibus prou. 24. 1. fama, bonum nomen præcipue accensentur, & quæ haud parum lèduntur, cum de aliquo apud alios sit inquisitio, tametsi postea insons appareat. *Ipsum reum etiam, interposito ad veritatem declarandam iuramento, modo si verisimile eum non pejeratur, de suo delicto sciscitur; cum delicti fama, manifesta indicia, & reliqua illud detegendi media, duobus testibus fuerint comprobata: idque iure, quando enim rei crimen per famam, indicia aliae media quadam tenus sit detectum; tum reus, illud prodendo, ipse se minimè accusat, sed ab his, diuinâ iustitia res ita ordinante, ac disponente, potius accusatus est: & ideo ad gloriam & iustitiam Dei clarius manifestandam crimen perpetratum sincerè & aperte confiteri obstringitur:* Achani scelere Iosuæ 7°. quadrantenus cælitùs patefacto, dicit Iehosua Achanno: *Fili mi tribue nunc gloriam Ichona Deo Israelis, & ede ei confessiōnem, & enuncia mibi quid feceris.* Et in hoc genere judicialium processuum, Episcopi, alijque Iudices Ecclesiastici habent totius Mundi Iudicem quem imitantur. Nonne à Deo Genes. 18. actum est contra Sodomitas per inquisitionem sola in sacro contextu, post perpetrata sclera, fama præunte: *Clamor Sodomorum (inquit Deus) cum nullus sit, descendam, & inquiram, an secundum clamorem qui peruenit ad aures meas omnino faciant.* Similiter Genes. 3, idem tremendus Iudex tantum ex præcedentibus, in contextu facro, primæ inobedientiæ indicij, egit contra Adamum eum interrogando & examinando; *Cum enim leui quodam Dei per hortum aduentantis strepitu auditu se abscondisset a facie Dei, & inter densas arbores delituisset (quæ fuere conscijs animi indicia)* *Deus inclamauit ad illum: ubi es? Interrogationes ei proposuit: Quis indicavit tibi nudum te esse: An de fructu verito comedisti?*

Quæ

Quæ à Moſe cum humanitùs, & per allusionem ad consuetudines iudiciorum inter hominēs, de Deo dicantur; & in facris Scripturis Deus nusquam humanitùs perhibeat iniquè egisse, hominū iudicia eodem ordine instituta & quissima esse testantur: Quamvis Ecclesiastica iudicia non ita hominū sunt, quin ut ea summa futuri iudicij praenudicia esse in Apologetico doceat Tertullianus, quod illorum præsidibus, ad istius seueritatem, sinceritatem, & uitatem, justitiam & mulandam, acuminata calcaria admouere deberet.

De Cathedralibus Ecclesiarum.

C A P . VIII .

Quemadmodum in ciuili regimine, sic Ecclesiastico unaquæque Ciuitas suum habuit territorium, quod Iurisconsultis est uniuscuiusque tuitatis; & in Concilijs & historia Ecclesiastica Parœcia nomine significatur. *Quæ sunt in unaquaque Ecclesia* (inquit Concilium Chalcedonense canon. 16.) *Rurales parœcia, aut regionales, inconcussa apud eos manent qui illos tenent, Episcopos.* Cum vero in his cuiusque vrbis parœcijs, & territorijs, essent multi viri, & minora oppida, his singulis singuli, sed ipsi vrbis plures presbyteri præfiebantur: & hi à Concilio Ancyrano Canon. 13. *Presbyteri vrbis* nominati, illis, quos idem Concilium *Regionarios Presbyteros* vocant, ita præeminebant dignitate, vt *regionarij Presbyteri in Dominico ciuitatis offerre non potuissent praesente Episcopo, & Presbyteris vrbis, neque panem dare in oratione, neque calicem.* Et quandoquidem Episcopi antiquissimâ Ecclesiæ praxi, & tandem Sardinensis Concilij Canone sexto; *Non in vico aut modica ciuitate, cui sufficiebat unus Presbyter, sed in vribus celebrioribus, ad quas verbo vite, pacendas plurium Presbyterorum exigebantur opera, constituti, memorares erant moniti Solomonis,* *Salus est in multitudine consiliariorum;* hos vrbium Presbyteros, in grauioribus Ecclesiæ negotijs, saepius ad deliberandum sibi adscierunt. Cornelius Episcopus Romanus ac Cyprianus Episcopus Carthag. in suis Epistolis, tellantur se in ijs quæ ad suarum Ecclesiarum administrationem pertinebant vsos esse consilio suorum ^a Presbyterorū, quos ideo Hieronymus ad Rusticum, *Senatum Ecclesiæ* appellauit. Quia autem frequentes erant harum consultationum occasiones, Augustinus Episcopus Hipponeſis cum

^a Hi Presbyteri qui non solum Episcopo in Ecclesiæ regimine assistebant, sed etiam verbum prædicabant, Sacra menta administrabant, erant seniores Ecclesiæ, sine quorum (inquit Ambrosius) Consilio, non sine quorum autoritate, nihil ad publicum Ecclesiæ bonum spectans, ageretur in Ecclesia: Vnde Cyprianus cum Clerum seditionis habuisset, & plebem partium studiosam, eis ad ytriusque benevolentiam concilandam, Epist. quinta profe-

retrum, a primordio sui Episcopatus se statim sensibil sine eorum consilio, & consensu, sua priuatis sententia gerere: Tamen Epist. 69. omnium hæreseon & schismatum fontem indicans, ait: *vnde Schisma & heres orta sunt, & oriuntur, nisi dum Episcopus qui unus est (in unaquaque Ecclesia, & ideo solus auctoritate) praest, superba quorundam presumptione contemnatur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur.* Vide quoque Cypriani Epist. 5. & ejuslibrum de vnitate.

Epist. 137. multos sub se Presbyteros haberet, ex illis (vt Possidius, in ejus vita refert) quasi collegiū instituit Clericorum qui cum ipso semper uña etiam domo, ac mensa / sumptibus communibus aliti, vestiti

sunt, & quos Epist. 110. vocat *Collegas*, quorum in gubernandi Ecclesia opera vtebatur. Hunc Ecclesiæ Senatum, hoc Collegium, nostræ Ecclesiæ Cathedrales aliquo modo referunt, illudq; in precipuis imitantur. Nam cùm plura harum sint membra, *Lectores Epistola & Euangeli; pueri, & viri Symphoniaci*, qui Regijs injunctionibus tenentur hymnos in *Dei omnipotenti laudes cantare, iis modulationibus quibuscum ipsa hymnorum sententia uñā intelligantur: sub canonici, sine vicarij chorales, matutinis & vespertinis precibus publicè in choro quolibet die celebrandis, frequenti Eucharistiæ administrationi seruientes; & per Canones Ne ignauit in orio vitam ducant studio scripturarum incumbentes: Canonicis seu Præbendarij, quorum in antiquioribus Ecclesiis, aliqui sunt non Residentiarij, sedes habentes in choro, sed non suffragium in Capitulo, & secundum Ecclesiarum suarum consuetudines, statis vicibus concionantes; alii Residentiarij, qui tum sedent in choro, tum ferunt suffragium in Capitulo, ac quibus toto necessariæ suæ residentie tempore incumbit, vt sint hospitales, & non modo in Cathedrali Ecclesia cuius sunt Canonici, sed in alijs etiam Ecclesijs ejusdem dioeceseos, vnde ipsi vel ipsorum Ecclesiæ aliquod vestigia seu annuos redditus percipiunt, Euangelium diligenter annuntiare: Postremò, cum in Cathedralibus Ecclesijs antiquæ fundationis, sint officiarij, vt *Thesaurarius, Precentor, Cancellerius, Subdecanus* (quorum varia sunt iuxta diuersarum Ecclesiarum statuta munera) & cum in his omnibus præsit Decanus, qui nonaginta dies ad minimum singulis annis in Ecclesia sua Collegiata residere, per totum hoc tempus verbum diuinum *sedulo predicare, hospitalitatem exercere, festis solemnibus (si ad hoc peragendum præsens non fuerit Episcopus) decenti capa amictu sacram canam administrare canonibus obstringitur;* Episcopus hunc Decanum, & aliquos ex canonicis & Officiis*

a Presbyter (inquit Concilium Carthag. 4. Canon 3.) cum ordinatur, Episcopo benedicente, & manu super caput tenente, etiam omnes Presbyteri affantes manus suas iuxta manum Episcopi super caput illius teneant, Cui concinunt Ecclesiæ Anglicanæ Canones decernentes, quod Presbyteri, vel Diaconi ordinantur, affidente non solum Archidiaco, sed Decano, & duobus ad minus Præbendarij, aut (illis legitime detentis) quatuor alijs grauioribus personis, qui non solum legitimè approbati,

b Canon. est Ecclesiæ Anglicanæ, vt Episcopus sententiam

recensitatis, in Presbyteris & Diaconis ordinandis, à beneficio vel officio remouendis, in colloquijs cum inquietis & turbulentis schismatis, ad eos in ouile reducendos, & sedandos, in prefractis hereticis iuridice condemnandis,

demandis, ac anathematis-
zandis, in sententia excom-
municationis solenniori ad
uersus facinorosos & infas-
imes peccatores denuncian-
da, & in alijs Ecclesiæ publi-
cis, & maximi momenti negotijs transigendis, sibi associat. Neque Ec-
clesia Cathedrales Episcopis tantum in regimine suppetias ferunt, sed
cum suas sedes habeant in yrribus; ad quas totius dioecesis ministri
quandoque confluent, quarum indigenæ saepius supra rudiorebus ple-
bis captum literari sunt, & salutari religionis notitia imbuti, in quibus
plures pauperes & egeni, non pauci infirmi, ac deuoti senes laboribus
& occupationibus prorsus inepti, his omnibus maximo sunt vsui & e-
molumento. Ministri verbi per Episcopales dioeceses villarum & op-
pidorum curæ præfecti, si qua in legendo, cum alijs differendo oc-
currunt dubia à Cathedralium Ecclesiarum Decano, & Canonicis qui
ruralibus Presbyteris eruditione præcellerent, illorum enodationem
petunt; ciues ad solidum verbi cibum percipiendum præparati, Deca-
ni & Canonicorum accurati oribus concionibus erudiuntur, pauperum
viscera illorum hospitalitate refocillantur, & decrepiti ac pij senes Sacra
in his Ecclesiis frequentius celebrata adeundo, maiori sui cum so-
lamine, vitam transfigunt.

*De Episcoporum in Ecclesia Anglicana Cancellarijs,
Archidiaconis, Decanis ruralibus.*

C H A P. IX.

Diuina sapientia per Dei amanuenses, Prophetas & Apostoloros
scriptis mandata (Pro. 2.) docet omnem orbitam bonam, ducen-
tem ad vitam æternam; & tota Scriptura (1. Timoth. 3.) diuinissima
est inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargitionem, ad correctionem, ad
institutionem que est iniustitia: ut perfectus sit, non modo qui quis est fide-
lium grege, sed homo Dei, id est Propheta, (2. Reg. 5.) Pastor. (1.
Timoth. 6.) ad omne opus bonum, perenni salutis adceptioni necessarium;
perfectè instructus: Nam verbis proxime præcedentibus, Apostolus af-
seruerat ipsum Timotheum *sacris litteris posse reddi sapientem*, non om-
nimodo; sed *ad salutem*. Hinc multa sunt Ecclesiæ usui quandoque
commoda, sine quibus salutem, & vitam æternam consequamur, in
sacra pagina minime exarata; quæ ideo non diuina solo verbo scripto
suffulta, sed humana fide (qua etiam renitente ac reclamante quicquid
agimus peccatum est Rom. 14.) prudentum & piorum virotum au-
thoritati

thoritati aut naturæ lumini tantum innixa, vera & licita esse credimus. Hujus generis plura occurunt in Christianæ Ecclesiæ politia, quæ sicut Iudaicæ. Ecclesiæ infra angustos vnius regionis fines conclusæ, non potest esse in quibusdam minutioribus circumstentijs vbiique una, propter immensam varietatem regionum, Nationum, & rerum publicarum, per quas diffunditur. Vnde, et si *Moses* (Heb. 3) *fidus in tota Dei domo tanquam famulus*, fere minutissima quæque ad Ecclesiam sub veteri Testamento gubernandam tradiderit; tamen Christus qui magis fidus *super Dei domum sicut filius praesit*, eiusq; Apostoli sub novo Testamento tantum generalia, & magis necessaria jecerunt Ecclesiastici Regiminis fundamenta; reliqua vero diuersis gentibus, & Regionis, Secundum disparem illorum conuentudines adaptanda, particulariū Ecclesiarum prudentiæ permiserunt. Tertullianus lib. de fuga in persecutio, tantum tres ordines, quibus Ecclesia regitur tanquam a Christo eiusque Apostolis constitutos, recenset: Et longe post eum Optatus; *Quatuor* (inquit) *sunt genera* (diuina nempe institutione) *capitum in Ecclesia, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & fidelium.* Verum Christianis potest Ecclesijs, & vna Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum occupationibus auctis, vnum idemque munus in plura dispartitum est, & alij Clericorum ordinis Ecclesiastica auctoritate sunt inventi. Hinc enim, *Ecclesiæ*, seu Episcoporum *Ecdici*, Concilij Chalcedonensis Canone secundo, Archidiaconi apud Hieronymum ad Euagrium, *Periodictæ*, Concilij Laodiceni Canon. 56. *Chorepiscopi*, Concilij Nicenii Canon. 8. Denique in Decretis Gratiani, ex antiquis Patribus, & Concilijs consutis, *Archipresbyteri* *yrbani* & *Regionarij* emanarunt; quorum præcipua munera, Episcoporum, hodie in Ecclesia Anglicana, Cancellarij, Archidiaconi, Decani rurales administrant. Etenim Cancellarij ytriusque iuris periti, Episcopis, in audiendis Ecclesiasticis causis contentiosæ iurisdictionis præcipue sunt adiumento; cuiusmodi officio antiquitus fungebantur *Ecclesiæ*, seu Episcoporum *Ecdici*, quos doctissimus Gofredus in annotationibus ad Codicem de Episcopis & Clericis, ex Papia colligit, *fuisse Defensores & adiutores Episcopi nulli certo loco depositos, eiusque vicem in huiusmodi negotiis impleuisse*: Archidiaconorum officium in Ecclesia Anglicana, est primo (sicut & Gregorii Magni atque, ut ex eius lib. 10. Epist. 10 licet colligere) curare bona Ecclesiæ, inquirendo de eius partis teatris, & supellefite: Deinde more veterum *Periodictarum* (quos scribit Balfomo in explic. Canon. 56. Concilii Laodicæni, olim *circumcurasse & spiritualia delicta obseruasse*) inquirere de excessibus Ecclesiasticis, & grauiora quæque referre ad Episcopum, cuius hac ratione *Oculi* appellantur. Postremò Presbyteros admissos ab Episcopo ad titulum beneficii, in eius possessionem deducere; & reliquam prout

*Pride s^t Tho. Ridley's
View of the Civil
Law, in vno
Chancellour.*

prout pro iure suo præscriperint, iurisdictionem Ecclesiasticam exercere. Decani rurales, veteris Ecclesiæ Chorépiscopis & Archipresbyteris Regionarijs haud dissimiles, ab Episcopis, qui illos eligunt, plerunque adhibentur, ad conuocandum Clerum ad significandum Presbyteris, & Diaconis infra suos *Decanatus* non nihil (vt fit) per literas ; ad inducendum in beneficia vice *Archidiaconi* remotius agentis. Atque hæc omnia conducunt ad Ecclesiæ regimen in foro exteriori; in interiori conferunt verbi prædicatio, Sacramentorum administratio, ministerio presbyterorum, de quibus agemus capite subsequenti.

*De Presbyteris, Diaconis, Oeconomis, Testibus
Synodalibus, &c. aitius.*

C A P. X.

Vocatio Presbyterorum externa, vel interna est, quæ non conficiuntur perpetuo, vt sacri ministerii efficaciam a Dei institutione, & non ministrantium dignitate manare discamus. Hæc illorum est quos Deus ad sacram ministerium idoneos fecit, donando illis facultatem, & ardens desiderium coelestis doctrinæ promulgatione, administratione Sacramentorum, promouendi regnum Dei, vitæque sanctitatem ipsum Deum glorificandi. Illa vero bipartita est, cum sit vel ad ipsum sacram ministerium, vel certum locum quo Ministerium exercetur. Atque ha duæ vocationes externæ licet ut plurimum coniungantur, Secundum primæuæ & Ecclesiæ Anglicanæ Canones, quibus cautû est nemine *sine certiati-*
tulo & designato muneri sui ex-
ercendi loco ordinandum : tamen quandoque, sicut olim in primæua, sic hodie in Anglicana Ecclesia, aliqui vocantur ad ministerium certo ministerij sui loco minimè destinati; vt *Socij Collegiorum & ante quinquennium Artium*.

Magistri propriis sumptibus degentes in Academias; & ideo de his duas vocationibus separatiū agemus, à vocatione ad ministerium auspicantes.

Quamprimum Christus passione sua, & morte, peccatorum pretiū soluerat, suis Apostolis eorumq; successoribus (Ioan. 20.) donauit potestatē remittendi peccata hoc ritu, his verbis: *Inspissavit ies, & dixit ies,*

a Nemo absoluēt ordinatur nec Presbyter, nec Diaconus, nec quilibet omnino eorum qui sunt in ordine Ecclesiastico, nisi specialiter in Ecclesia Civitatis, aut vici, aut in Martyrijs, vel monasterijs (que recte Possidio de vita August. cap. 11. Seuero Sulpicio de vita Martini. cap. 11. Hieron. Epist. 4. sicut & utriusque apud nos Academiarum Collegia, olim erant seminaria ministerium Ecclesiæ amplificandum; Et ideo Erasm. lib. 2. descript. Britan. cap. 6. comparat nostrorum Academicorum vivendi rationem & modum, priscorum Monachorum præscriptis & institutis) is qui ordinandus est pronuncietur. Concil. Chalcedon. Canon. 5.

Accipite Spiritum Sanctum, quorū remiseritis peccata remittuntur ijs, quorū retinueritis, retenta sunt. Primum (vt docet August. lib. 4. de Trinitat. cap. 20.) afflauit eos vt ostenderet se, quā Deus est, authorem fuisse Spiritus sancti, quē illis datus erat, sicut qua homo sensibilis fatus quē ore suo exhalauerat. Deinde per *Spiritum Sanctum* Hieron. Epist. 150. ad Hedibiam, intelligit *Spiritus sancti gratiam*, Et per *Spiritus sancti gratiam* (Chrysost. Hom. 85. in Iohann.) potestatem & spiritualē gratiam remittendi peccata, quod verba [quorum remiseritis peccata &c.] quæ Christus per exegesim immediate subjunxit clare demonstrant; vt lib. 1. de poenitent. cap. 2. verè dixerit Ambrosius; *Qui (in sacra nempe ordinatione) accepit Spiritum Sanctum, accepit potestate peccatum soluendi & ligandi.* Non propriè vt Deus, qui solus delet iniquitates; sed quia accipit potestatem vtendi medijs quibus Deus remittit peccata, scilicet, Sacramentorum administratione, publica remissionis peccatorum denunciatione pro concione, in poenitentium exomologesi, post generale totius Congregationis confessionem; priuata remissionis peccatorum denuntiatione in ægratis visitandis, afflictis conscientijs consolandis. Nam non modo propriè & peculiare erat olim Apostolorum, & hodie est Presbyterorum (quoad ministeriale remittendi peccata potestatem in foro conscientiæ) Apostolis succedentium, Sacramenta administrare, pro concione, in exomologesi, post vnammem totius Congregationis confessionem, remissionem peccatorum denunciare publicè; sed etiam in ægrotorum visitatione, afflictarum conscientiarum consolatione priuati. Nusquam in sacra Scriptura cuiquam credentium præterquam Apostolis, & illorum successoribus, Episcopis, & Presbyteris, specialis facta est promissio de effaci per eum remissionis peccatorum denunciatione vel priuati. Immo huiusmodi denunciationis potestas particulari Dei mandato in verbo suo scripto fidelium neinini nisi Presbyteris conceditur.

a *Ligandi, atque soluendi potestas, quamvis soli Petro data video-*
sue a Domino, tamen & ceteris Apostolis datur, nec non etiam non in
Episcopis & in Presbyteris omni Ecclesiæ. Rabanus in Catena Aquitanis ad 16. Matthi. & Rabano accedit Hadrianus in quartum
Senten. De clavis Ministerii dictum est Petro, Tibi dabo Claves, &
in Petro, omnibus sacerdotibus, quibus in Ordinatione datur Spiritus
sancitus ut quorum remiserint, &c.

Solis a Apostolis (quibus in hoc sacro munere furrogatur à Deo soli Episcopi & Presbyteri) Christus dixit: *Accipite Spiritum Sanctum quorum peccata remiseritis* (sine villa pub-
 lici, vel priuati loci limitatione) remittuntur ijs, quorum retinueritis (sine villa publici vel priuati loci determinatione) retenta sunt. Quare et si reliqui fideles ut monet Apostolus (1. Thess. 5.) se mutuò horren-
 tur & adficien̄ historicā & (ut significantius loquamur) narratiā pro-
 missionum Euangeliū commemoratione, ex communī officio chari-
 tatis peractā: tamen soli Presbyteri, siue publicè siue priuatum mini-
 steriali potestate ex speciali à Deo vocatione ijs donatā, & peculiari
 promissione

promissione de ejus recte administrata efficacia , stabilita; peccatorum remissionem denuntiare possunt. Et quamuis (vt præcipit Apostolus Heb.5.) *Nemo sibi hunc honorem, hanc potestatem, sibi assumat, nisi vocatus fuerit a Deo;* nihilominus illam Presbyteri recipiunt à Deo non immediate , sed ministerio hominum, quos (vt ex perpetua Christianæ Ecclesiæ traditione liquet) constituerunt Apostoli ad eam communicandam , manuum impositione, & ipsis Christi, aut paris significationis verbis; *Accipite Spiritum Sanctum, &c.* Sed sine præente Christi insufflatu, vt istos hujus potestatis conferendæ sub Christo ministros, non cum Christo, authores esse patefacerent. Atque hi Presbyterialis potestatis in Ecclesia propaganda Ministri, per mille quingentos annos fuere Episcopi: Nam in Ecclesiasticis tot annorum monumentis, tantu apud Epiphanius hærel 69. vnum legimus Columthum Ecclesiæ Alexandrinæ Presbyterum, ab Episcopo suo temere deficiemt, Presbyteros quosdam, cum non esset Episcopus , sed tantum Presbyter, ordinasse; qui illico (referente secunda Athanasij. *Apologia*) in generali Concilio apud Hosium reliquoque Episcopos appellatus, *Iussus est se pro Presbytero sicut antea gerere, & quotquot ab eo ordinati erant ad priorem statum retracti sunt.* Immò quia quidam Episcopus oculorum dolore laborans in ordinandis Presbyteris, & Diaconis, ijs tantum manus imposuit, & adstanti Presbytero imperavit, vt ordinationis verba legeret: Concilium Hispalense secundum Canone 5. decreuit, *Vt, qui ab eo non consecrationis titulum sed ignominie elogium percepérunt, à gradu Sacerdotali vel Lenitici ordinis quem peruerse adepti sunt, depositi aquo iudicio abiciantur.* Tales enim meriti (inquit Canon.) iudicati sunt remouendi, quia præ*inueni*sunt constituti. Quare hodie in Ecclesia Anglicana venerandam antiquitatem qua potest per dispare temporum cōditiones imitante, soli Episcopi, his verbis *Accipite Spiritum Sanctum, &c.* Presbyteros creant; licet vna cum ijs Decani, & Cathedralium Ecclesiarum Præbendarij, Archidiaconi, ad tam sacrafanctam & publicam actionem communibus votis promouendam, manus quoque imponant. Locus vero & tempus quibus adeo facer ritus celebratur sunt ei admodum consentanea: Ecclesiæ enim Anglicanæ constitutionibus locus Presbyteris aut Diaconis ordinandis datus, est Ecclesia Cathedralis, vel Parochialis, vbi Episcopus commoratur: tempus, Dies Dominicæ immedia^e sequentes ieiunia quatuor temporum vulgo Septimanas Cinerum ad preces & ieiunia in solennibus Ministrorum ordinationibus antiquitus institutas, atque in Ecclesia Anglicana hodie continuatas. Verum quia Diuus Paulus (1.5.) Timotheum, & in eo omnes Episcopos serio admonet: ne manus cito a cuiquam imponant neque com-
rūm. Quomodo precedentium delictorum? Explicat Theophilactus: *præteriorum peccatorum es reus, quod ea neglexeris ac tenebras fecisti lucem, nec dimisisti eum, ut lugret, & commissa plangeret.*

a Quid sibi
vult (inquit
Chrysost.) cito?
ide eis, non ex
prima statim
probatione, nec
secunda, nec ter-
tia: sed ubi con-
federatio di-
turna præcess-
erit exactissi-
maq; discussio,
sum tandem
imponatur ma-
nus. Neque e-
nim ea resperi-
culo caret, eorum
enim que ille
malè ordina-
tus peccauit, tu
quaque panam
dabis, quia ini-
stium dedisti: et
iam præceden-
tium delicto-

communicent peccatis alienis; vtterius nostræ Ecclesiæ Canones præcipiunt; vt Episcopus prius quam cuiilibet ordinando manus imponat, diligenter eum examine excutiat, ac exploret presentibus iisdem Ministris, quos velit in impositione manum sibi assistere. Huius autem examinis hic Canon, hæc amissio est: Nullus Episcopus in sacros ordines quenquam de cetero cooptabit, qui non ex sua ipsius Diœcesis fuerit: nisi vel ex altera nostratium Academiarum prodierit; vel nisi literas (quas vocant) dimissorias attulerit ab Episcopo, de cuius iurisdictione existit, & si Diaconus fieri expertus, 23. si Presbyter 24. etatis sua annum iam compleverit: ac etiam in altera dictarum Academiarum gradum aliquem Scholasticum suscepereit; vel saltu nisi rationem fidei sua iuxta Articulos Religionis in Synodo Episcoporum, & Cleri anno 1562. approbatos, Latino sermone reddere possit, & eandem Scriptura testimonij corroborare: ac vtterius de vita sua laudabili, & morum integritate literas testimoniales exhibuerit, sub sigillo aliciuus Collegij Cantabrigiensis aut Oxoniensis ubi ante à moram fecerat, vel certè trium aut quartuor granum Ministrorum, unde cum subscriptione & testimonio aliorum probabilium, & fide dignorum hominum, quibus eiusdem vita & mores per proximum triennium fuerint explorati: Denique nisi prius tribus articulis, primo de supremâ Regis autoritate in personas & causas Ecclesiasticas, Secundo de approbanda forma publica Liturgie, ordinandi Diaconos, Presbyteros, Episcopos, quod non sint Dei verbo contrarie: Tertio de articulis religionis, quibus Archiepiscopi Episcopi viriisque Provincia, ac totus Clerus Londoniensis ann. 1562. consenserunt, quod Dei verbo sint consentanei, lubentes, & ex animo subscribent. Quod si quis Episcopus in sacros ordines quempiam sine predictis qualitatibus, aut insto (vt supra) examine cooptarit, per Provincię sua Archiepiscopum ea de re certiore factum (assidente uno alio Episcopo) ab omni ordines conferendi potestate in integrum biennium secludetur. Atque ita habemus externam Presbyterorum vocationem ad suum ministerium. Vocatio, quæ est ad certum ministerij locum, vt ad Rectoriam vel Vicariam, ordine lequitur.

A quibus, aut quo modo, Presbyteri in definitum, quo munus sumum obeant, locum elegantur, nullum in sacris Scripturis præceptum extat, immò nec exemplum: Nam Presbyteri quos (Act. 14.) Paulus & Barnabas per Lystre, Iconij, Antiochias Ecclesiæ perhibentur *χριστον*, non creati fuerunt populi suffragijs, sed impositione manuum tantum ordinati; *χριστον* enim significat passim in Ecclesiasticis scriptoribus manuum impositionem, quâ facri ordines conferuntur. Chrysostomus in hæc verba de Diaconis Act. 6. καὶ ἀπεργάταις εἰδὼν αὐτοῖς τοις γένεσι, Et cum precati essent imposuerunt eis manus; ita scribit *επειγόντων δια προσευχής τῶν οἱ χριστονία, Manus imposta sunt cum precibus: hoc est enim χριστονία.* Hinc Presbyterorum electiones ad designata loca, quibus officio suo fungentur, in primæua Ecclesia admodum varia extiterunt:

Quan-

Quandoque factæ sunt sine populi suffragiis, sicut Frumentius teste Ruffino (lib. 10 hist. cap. 9.) ab Athanalio creatus est Episcopus Indorum, ipsiis Indis nihil ea de re cogitantibus; & Concilio Laodiceno à sexta Synodo Oecumenica approbata canon. 13. decernitur: *non permittendas esse turbas seu populo electiones eorum qui in Sacerdotio constitueruntur: Nonnunquam per populum, vel Episcopum: Hieronymus enim ad Rusticum Monachum scribens: Cum ad perfectam atatem peruenieris & te vel populus vel Pontifex Cinitatis in Clerum elegerit; non obscurè innuit sua æratae los in clerum ab Episcopo assumptos fuisse sine populo, alios à populo oblatos Episcopo ut in Clerum cooptarentur: aliquando (vt ex Concilij Carthaginensis 3. Can. 22. constat) populo tantum præsente, vt contra eligendi vitam & mores exciperet, qui ferè mos hodie in nostris ordinationibus obseruatur: saepe a Clero, & populi duntaxat primoribus, cum nouella Constitut. 123. leges Imperatoriae iubeant Clericos & Primates ciuitatis conuenire & propositis ijs sacro sanctis Evangelij, de cœta facere de tribus personis, è quibus melior arbitrio ordinantis eligatur. Tandem, cum hominum pietas paululum deferuerceret, quò Ecclesiæ, quæ adhuc multis defuerunt villis & oppidulis, alacrius ædificarent, illarum fundatores Concil. Toletan. 9. canon. 2. ius habuerunt, Rēttores idoneos in ijsdem Basiliis offerendi Episcopo ordinando; & ab hac Ecclesiæ constructione, præterea etiam fundatione, quando Ecclesiæ extruendæ præmium reliquiebatur, dotazione cum ministris Ecclesiæ aliendis necessaria fuerint constituta, manauit (vt ipsi iuriuum nostrorum municipalium libritestantur) ius (quod vocant) patronatus in Ecclesia Anglicana; in qua, hoc iure potiti, Presbyteros exhibent Episcopis in Rectoris & Vicariis instituendos: quod tamen Episcopi iuxta Canones nequeunt præstare, nisi prius Presbyter exhibitus, seu præsentatus, literas sua Ordinationis ijs ostenderit, de morum honestate, vitaq; probabili congruum testimonium exhibuerit, debiti examinationi ministerio, uo dignus insentus fuerit, solenni iure iurando Simonia sufficieniem auerterit, tribus articulis supra recitatis subscripterit. Et quo Episcopi maiori accuratione, & vigilancia, hæc omnia in externa Presbyterorum vocatione; tum ad ministerium, tum ad locum, quo exerceatur ministerium, exequantur, quolibet anno ad Festum Sancti Michaelis Archangeli, vel intra sex hebdomadas idem Festum subsequentes, unusquisque Episcopus tenetur numerum, nomina, gradus & qualitates eorum omnium quos in sacros ordines, vel ad aliqua beneficia eodem anno precedenti promouerit ad Archiepiscopum transmittere. Iam Presbyterorum postquam ita Episcopi Institutione ad Rectorie vel Vicarie titulum, deinde Archidiaconi inductione, ad alterutrius possessionem admissi fuerint, hæc eorum munera sunt & officia. Verbum sincere prædicare (si Episcopi auctoritate ad concionandum fuerint approbati) per singulos dies Dominicos.*

cos in Ecclesijs suis, vel vicinarum aliqua Ministro concionatore de-
stituta, legere omni die Dominico (si ad concionandum non fuerint
approbati) homilias publica authoritate præscriptas, cum in ipsorum
Ecclesijs deficiet concio, quæ vt singulis mensibus habeatur per conci-
onatorē legitimè approbatum tenetur procurare: administrare Sacra-
menta Baptisni, in quo pueros coenæ Dominicæ incapaces, suscep-
tores admittere, & quem si infans sit infirmus, aut in mortis periculo di-
ferre prohibentur: administrare Sacramentum Eucharistie, & ab eius
perceptione extraneos, in genua non inclinatos, manifestè infames ali-
quo scelere, & in eo impoeniter viuentes, cum proximis suis malitic-
se contentiosos, øconomos & testes Synodales in criminibus Ordina-
rio retegendi nefarie periuros, schismaticos, Anglicanæ Ecclesiæ do-
ctrinam aut disciplinam aperte calumniantes, repellere donec resipue-
rint: Liturgiam, ad rubricarum in ea præscriptum diebus sacris, & in
illa Litaniam diebus Mercurij & Veneris, distinctè & cum debita reue-
rentia recitare, diebus Dominicis, & festis ante preces Vespertinas ad
semihoræ spatium, vel amplius, iuuentutem & rudiorem plebem ex-
aminare, & instruere in Catechismo qui in lib:o Communium precum
extat: diebus Dominicis tempore diuinorum, festos, vigilias, dies carnis
priuiales in sequentem septimanam instituta populo denunciare, matri-
monium celebrare, gratias agere à puerperio, agrotantes sedulò visita-
re, & consolari, defunctos sepelire: in his fere omnibus peragendis
congruo superpelliceo, & caputijs, si gradum aliquem in Academia
susceperint, indui, baptizatorum, nubentium, sepulторum, registrum
conseruare: Pontificios nostris sacris interesse recusantes, & alios sen-
tentia excommunicationis ob insignem contumaciam vel grauiorè
sceleræ obstrictos, singulis sex mensibus sequentibus, die aliquo Domi-
nico tempore diuinorum pro excommunicatis denunciare: Denique
omnes Pontificios, cuiuscunque sexus, atatis ultra tredecim annos, siue
Sacramenti participes esse, siue nostris publicis precibus interesse renu-
erint (obseruato inter eos discrimine) in suis parochijs, ut inquilinos,
vel hospites commorantes, eorumque vera nomina, vel quæ alias pro
tempore usurpat exquirere, in scriptum referre, illudque ante festum
Nativitatis suis Ordinariis fideliter exhibere. Et ultra hæc omnia, Pres-
byteri docti, & magis exercitati, frequentius habent conciones fune-
bres, baptismales, nuptiales; conciones in Episcoporum visitationibus,
consecrationibus, Diaconorum & Presbyterorum ordinationibus, in-
teriorum Magistratum electionibus, coram Regis Iudicibus & Iusti-
ciariis pro tribunali sessuris, ad celebrandum diem, quo Rex regnum
suum auspicatus, inaugurate seu coronatus est, ad commemorandam
liberationem Regis aut Regni à publicis & grauissimis periculis, gra-
fante peste & fame, in schismaticorum & hereticorum libris publicè
com-

comburendis, ad in signes schismaticos (cùm in eos Episcopi solennem sententiam (vt loquuntur) condemnatoriam sint laturi) redarguendos, & refutandos ; aut quando aliæ istiusmodi occasiones obuenerint ; quas ideo percensemus, vt qui in Academiis, sacro Ministerio se confescerent, quām graue sit onus persentiant, & ad illud obeundem accedant vndeque paratiores. Atque ad hunc Presbyterorum ordinem in Ecclesia Anglicana, Diaconorum ordo ^a gradus est, & veluti preparatio. Nam vt cuncte in prima Diaconorum Institutione (Actor. 6.) eorum officium quo maxime tenebantur occupati, erat ministrare mensis, distribuere eleemosynas Hierofolymis, dum ibi erat bonorum communio, & Diaconorum Oeconomia: omnes suas facultates commiserat credentium multitudo (qua de causa tunc temporis eorum quoque electio multitudini permitta est:) illos tamen verbum prædicasse & baptizasse testatur Philippos, qui

^b Diaconus (Actor. 8.) prius quam esset Euangelista Act. 21 Prædicabat Christum, & ab eo credentes baptizabantur : Cuius vestigiis institerunt proximorum seculorum Diaconi, quos similiter prædicasse, & baptizasse, testes sunt Patres antiquissimi, ^c Origenes

& ^d Tertullianus ; hit enim quandoque Diaconi functi sunt ministeriis muneriis, in quo illa extate præcipue verbabantur, ornandi causa, & quo maiori fide & religione illud administrarent, cùm huiusmodi quasi symbolis admonerentur, non esse ciuilem & mercenariam vilificationem quam gererent, sed sacram & Deo dicatam ; & hinc etiam Apostoli (Actor 6.) Adhibitis precibus, ijs manus imponerunt. Veruntamen (vt ex Niceni Concilii 1. Can. 19. liquet) Non habuerunt potestatem offerendi, seu gratiarum actione elementa Eucharistica consecrandi, licet quemadmodum Apologia secundâ tradidit Iustinus Martyr) Dederint unicuique eorum qui adfuerunt percipiendum panem, & vinum, & aquam, qua prius per Presbyteros gratiarum actione consecrata sunt. Breuiigitur, Diaconorum (qui saepe in novo Testamento, quod Actor. (6.) oportebat eos spiritu sancto & sapientia plenos esse,

^a D. Paulus (1. Tim. 3. 13.) sic alloquitur Diaconos: Qui benè ministraverint, gradum bonorum sibi acquirent, hoc est, gradum Diaconatu superiorem: More enim Hebræo posuit postuum Apostolus pro comparativo, bonū gradum pro meliori. Cui interpretatione susfragatur in hunc locum Ambrosius, dicens: Potens digni fieri Sacerdotio: Ita vt hæc promissio sit stimulus ad benè ministrandum in Diaconatu, ad gradum Presbyteratus tanquam pietatis & virtutis præmium, consequendum.

^b Non quidem Apostolus, quemadmodum vñanimi consenserunt veteres Ecclesiæ scriptores testantur, Epiphanius maximè de Simone & Simoniacis scribens. Licet enim Diaconum partes essent, communum Ecclesia omnium, & pauperum curam gerere: sive tamen illi permisum erat Euangeli predicationem suscipere, si quando necessitas ita postularet, quod in Stephani exemplo hucusque vidimus. Gualc. in Act. Apost. cap. 8. hom. 56.

^c Omnes Presbyteri & Diaconi, erudiant nos & erudiantes ad libent corruptionem, & verbis anterioribus increpant. Origenes homil. 1. in Psal. 37.

^d Vandi Baptismumius habet summus Sacerdos, qui est Episcopus, delinc Presbyteri, & Diaconi, non tamen sine Episcopi auhilitate propter Ecclesiæ honorem. Tertul. de Baptismo.

^a Ut Act. 14. 23. Cum ordinassent per singulas Ecclesiæ Presbyteros id est (inquit Theod. Beza) Pastores, Diaconos, & alios Ecclesiæ gubernationis Praefatos: hic enim ut alibi se generaverit, accipitur Presbyteri nomen. Act. 15. 23. vbi Lucas Ecclesiæ Hierosolymis, in qua (Act. 6.) Diaconi constituti sunt, in tres ordines, Apostolos, Presbyteros, Fratres, distribuens, Diaconos Presbyterorum ordine necesse est complectatur. 2. Tim. 5. 16. Ibi enim Presbyteri, id est Diaconi, qui bene presumunt in bonorum Ecclesiasticorum Oeconomia, duplice honore, hoc est, (inquit Chrysol.) reverentia & subdicio rerum necessariarum digni perhibentur: maximè Presbyteri, qui non ut Diaconi pauperum & bonorum Ecclesiasticorum curis distracti, In se mone & doctrina novis sunt, quandoque labores, sed somnis tempestivè & intempestivè deludantes. Nam (ut rectè annotat Theodorus Beza in 11. Matth. 28.) plus est uenire, quam moriri, si propriam veriusque significacionem spectemus: sicut erat in apud Latinos plusculum declaratum fatigatum esse, quām laborare.

ris Sacraenta dispensantibus, ac aliis suis muneribus magis spiritualibus liberius ministrarent; onus curandi obuentiones Ecclesiasticas in Oeconomos reiectum est. Vnde Concilium Chalcedonense canone citato decreuit; Vt omnis Ecclesia Episcopum habens, haberet etiam Oeconomum de Clero proprio, qui dispenset res Ecclesiasticas secundum sententiam proprii Episcopi. Ad cuius canonis fere præscriptum, nostræ quoque Ecclesiæ Oeconomi, vnamini (si fieri possit) Parochianorum & Ministri consensu quotannis in Paschali hebdomada eligendi, redditus Ecclesiæ cogunt, lege experiuntur ad illos videtentos redimendos, horum tum acceptorum tum expensorum in Ecclesiæ usum, veram & accuratam rationem Ministro & Parochianis reddunt, Maceriam Cæmeterij, nauum Templi, eiusque ornamenta & reliquam supellestilem, vt libros, Eucharisticam Mensam, Calicem, patenam, eleemosynarum cistam, publicis parochiæ sumptibus sarta tecta & decora tuentur; parant panem & vinum in S. coenam, tempore diuinorum collectionem peragunt pro pauperibus extraneis, & contributiones operibus publicis influmendas denunciant. Præterea more Ecclesiasticorum Visitatorum (quorum meminit Gregorius Magnus lib. 3. epist. 2.) inquirunt ne quiter viventes, eosque admonent, magis scandalosos Episcopo qualibet triennali visitatione, & bis annuatim necessario deferunt; quibus occupationibus, Testes quoque Synodales iis diligenter opitulantur. Denique nauant operam vna cum Ministro, custodiendo Baptismorum, Nuptiarum, Sepulturarum indici, prospiciendo ne quis ab ille facultate legitima feseingerat ad concionandum, vt omnes parochiani (quo etiam munere Testes Synodales Oeconomi sunt adminiculo) Ecclesiæ suas diebus Dominicis & festiuis debite frequentent, atque ille per integrum rei sacræ tempus, cum silentio & decoro intersint.

Huiusmodi

^a Presbyterorum nomine intelliguntur, officium erat obuentionum Ecclesiæ, pauperum curam gerere, baptizare, concionari, (si iis hoc ab Apostolis & Episcopis permisum fuerit) & ferre opem Presbyteris in Eucharistia administranda; quæ fere omnia Diaconi hodie in Ecclesia Anglicana exequuntur. Sed cum, teste Concilio Gangrenti, Can. 6. 7. ex oblationibus fructuum, Chalcedonensi Canon. 23. agrorum fructibus, Ecclesiæ redditus valde excreuerant, vt Diaconi Presbyter-

Huiusmodi sunt munera Oeconomorum & Testium Synodalium, quibus ultimo in loco succedunt *Aeditui*, antiquis ostiariis Concilij Laodiceni (Canon. 23.) inter ordines Ecclesiasticos enumeratis, admodum similes ; qui secundum nostræ Ecclesiae Constitutiones debent esse ad minus viginti annos nati, vita probitate, & idonea legendi, scribendi, cantandi scientiâ prædicti, quo Ecclesiae Ministris (pœnes quos jus est eos eligendi) & Oeconomis munia sua obeuntibus comodius quandoque famulentur. Atque ita Omnes Ecclesiae Anglicanæ gubernatores, Rectores, Ministros, eorumque ordinationes, potestatem, officia, strictim percurrimus ; Leges vero & Constitutiones ad quorum amissim cuncta hæc diriguntur, ut plurimum conduntur in Synodis Provincialibus, vel Nationalibus, quas proximo capite habemus delineatas.

*De Anglicane Ecclesie Synodis Nationalibus
& Provincialibus.*

C A P. XI.

T Ametius Gregorius Episcopus Nazianzenus Epist. 42. ad Procopium, suâ atrate, propter hominum prauitatem (turbulentissimis enim Ecclesiæ temporibus vixit, quibus in Oriente Valentis Imperatoris, à Catholica fide alienj auxilio Hæretici plurimum valuerunt) Se nullius unquam *Synodi bonum & felicem exsum vidisse*, profiteretur : tamen ad difficiles in fide quæstiones discutiendas, tollendos abusus, eu-taxiam & legitimum in disciplina ordinem constituendum, pacem & publicam concordiam fouendarm, *Conciliorum in Ecclesia Dei saluberrimam esse autoritatem* epist. 118. verissimè dixit Augustinus. Sic Cœcilij Constantinopolitani primi autoritatem, controversia de S. Spiritus diuinitate à Macedonio mota, direpta est, Ancyraui Concilii Canonicibus, Apostata, Lascivui, Adulteri, Divinatores, Magi seuerissime castigati : Synodus Gangrensis Nicæno primo, quasi contemporanea, compescuit contemptum publicorum *Conuentuum in domo Dei*, priuatas con-ciones extra Ecclesiam lustralit : Oecumenica Synodus Chalcedohensis præsentia 630. Patrum ornata, tumultus in Ecclesia ab Eutychianis manantes felicissime sedauit. Et hi Conciliorum legitime coactorum & ritè ordinatorum fuere fines, ad quos vt plurimum collimârunt. Concilia autem legitime dicimus coacta, quæ postquam *Politici Magistratus euasere Christiani, & Ecclesie Nuiruij*, illorum authoritatem sunt congregata ; ritè ordinata, quæ veris & genuinis suis ad deliberandum & definiendum membris constabant. Etenim cum p[re]i Principes sub veteri Testamento in *Christum incarnandum* credentes, vt David

i. Chron.

1. Chron. 15. Ezechias 1. Chron. 29. Nehemias Nehem. 7. Conuentus Sacerdotum ad peragenda Iehouæ negotia coegerint ; & ipse Christus nouam conuocandi Ecclesiasticos congregatus viam minimè instituerit, sed tantum ijs. S. Spiritus sui præsentiam Matth. 18. promiserit ; Reges & Princes sub nouo Testamento in *Christum iam incarnatum*, fidentes, eandem potestatem maximo Ecclesiæ bono exercuerunt. Primi generalis Concilij Niceni Patres (vt ex Synodicâ eorum epistola apud Socratem lib. 1. cap. 9. ad Ecclesiam Alexandrinam liquet) Imperatoris Constantini iusu conuenerunt. Nec postea Christiani Imperatores huic potestati renunciarunt : nonne quarta Oecumenica Synodus Chalcedone celebrata, sicut in ipsius limine indicatur, coacta est *ex Decreto p[ro]simorum, & fidelissimorum Imperatorum, Valentiniani & Martiani?* A generalibus Conciliis ad Nationalia, & Provincialis descendamus. Sardicense, teste Theodoreto lib. 2. 8. a Constante ; Aquiliense cui interfuit Ambrosius, narrante ipso Concilio, à Theodosio ; Thessalonicense, vt constat ex Synodica 453. à Gratiano indicta sunt. Et licet antiquitus Metropolitanani, postquam Imperatores Christo se dederunt, Provinciales Synodos s[ecundu]s vocarint ; hoc non tam

a Nam si quis excipiat quasdam Provinciales Synodos, vt Ancyram, Neocæsariensem post libertatem religionis Constantini editis Ecclesiæ concessam, absque Constantini iussione fuisse coactas, concedimus abisque particulari & expressa, sed non tacita & generali iussione : quia cum Constantinus vel alij Christiani Imperatores religionis libertatem Ecclesiæ concesserunt ; simul ius celebrandi quotidianas synaxes, & cogendi Synodos, à quibus quotidianis synaxis extatia conferuerant, tribuerunt.

b Hic Canon quintus Concilii Niceni statuit, ut bis in anno Synodi fiant Provinciales : sed quorum consensu Concilium Antiochenum Niceno quindecim annis posterius explicat Canon. 20. *Nullus vero licet per se Synodos celebrare sine ijs quibus Metropolis credita sunt.*

c Imperator Constantinus (vt resert Eusebius lib. 3. de vita Constantini cap. 22.) Decreta Niceni Concilii sigillo suo confirmauit.

d Huius Concilii Patres (teste Eutagrio lib. 2 cap. 4.) sua decreta condiderunt cum hac conditione, si ista sanctissimo nostro Domino (hoc est Imperatori) placuerint.

Quænam igitur sunt Concilia legitime congregata intelligimus ; vera & genuina eorum membra sunt Ecclesiæ Pastores, Episcopi & Presbyteri. Cum nascente Ecclesia, grauis de ceremonialis legis obseruatione exorta esset controversia, Apostoli (quibus vult Hieronymus in epist. ad Marcellum Episcopos peculiari iure succedere) & Presbyteri Actor. 15. Hierosolymis congregatis sunt, ut dispergerent de hac re ; tota enim Ecclesia & Fratres qui (v. 22. 23.) ab Apostolis & Presbyteris secesserunt,

tur, huic primo Christianæ Ecclesiæ Concilio sponte adfuerunt, non tam ut *differerent de hac re*, quam ut animi sui dubia Apostolis & Presbyteris *dificienda* proponerent; horumque publico iudicio propter sacrosanctam eorum vocatiōnem, & quā Ecclesiæ erant Pastores aliis præscribente, in priuatis suis iudiciis, quibus singuli quā Ecclesiæ oves tantum sibi præscribere potuerunt, dirigerentur. Hinc etiā (ver. 22, 23.) *tota Ecclesia ac fratres* vna cum Apostolis & Presbyteris in Concilio Hierosolymitano congregatis miserunt *delectos viros Am-*

riochiam, & in Epistola horum manibus tradenda suum consensum, ad pleniorē concordiam testandam apposuerint, huius tamen Concilii dogmata non *totius Ecclesie & frarum*, sed Apostolorum & Presbyterorum sententiis definita sunt; cum Actor. (16. 4.) non *frarum* aut *Ecclesie*, sed *Apostolorum & Presbyterorum qui Hierosolymis erant*, *Decreta* appellantur. Et huic primo Christianæ Ecclesiæ Concilio, quæ sequuta sunt, in definiendis religionis controvēsiis & sacris Canonibus decernendis, tanquam in suo prototypo simillima exiterunt. Nam quamvis ad illa quidam ex plebe ad

différendum vt (teste Rufino lib. 1. Ecclesiast. histor. cap. 3.) in Niceno Concilio plurimi, quidam pīj, ad testandum suum zelum & fidem confirmandam,

b Dictionem *Plebs* ea notione accipimus; qua Concilium Carthaginense de hereticis baptizandis, in ipso sui limine his verbis: *Cum in vnum Carthaginii convenissent Kalend Septemb Episcopi plurimi ex Provincia Africa, Numidia, Mauritanie, cum Presbyteri, & Diaconi, præsente etiam plebis maxima parte,*

è quorum numero fuit *Confessor ille homo simplex* (apud Sozomen. lib. 1. cap. 17.) qui in eodem Concilio diuinis eloquies, *Philosophum obstupescit*, yltronēi (apud Sozomen. enim lib. 1. cap. 16. Constantinus scribit ad Ecclesiārum Presides, & non ad quempiam ex plebe vt ad diem prostitutum Nicæ adiūt) quandoque accelerint: tamen in generalibus Conciliis sāpius c soli Episcopi (non quod non liceret Presbyteris, vt somniāt Romanenses in his habere suffragia decisiva, sed quod ad vitandam ingentis multitudinis ataxiam non expedit) & in Provincialibus tantum Episcopi, Presbyteri, & nonnumquam Diaconi (sicut in Rōmano Concilio contra Nouatum apud Eu-

c Hoc pater ex subscriptionibus Generalium Conciliorum magis antiquorum, in quorum calce, aut tantum Episcoporum, aut Presbyterorum qui Episcoporum erant Vicarii (quales fuere *Vitus*, seu *Victor* & *Vincensius*, qui in Niceno primo pro Romano Episcopo subscripterunt) nomina adscripta reperiemus.

quod
curia

sebium lib. 6. cap. 43. Antiocheno apud eundem lib. 1. cap. 30. Eliber-
 tino Arelatense secundo, testantibus horum subscriptionibus) Ecclesi-
 astica decreta considerunt. Et hinc in Ecclesia Anglicana primæx
 Ecclesiæ vestigia premente, vocantur ad Synodos Nationales & Pro-
 uinciales solum Episcopi; Decani, Archidiaconi, duo Presbyteri ex
 singulis Diœcesisib; & totidem ex ^a Cathedralibus Ecclesiis, in his
 Capitulorum, in illis communibus Parochorum suffragiis electi: à qui-
 bus cum de religionis dogmatibus, vel sacris Canonibus fuerit mature
 deliberatum, & definitum, Regia autoritate censentur rata; immo
 non unquam quæ hæc placita Synodica arctius constringant immo-
 rigeros, post Regiam illorum confirmationem, à supraem Parliamenti
 Curia tanquam Regni leges promulgantur; quemadmodum Iustini-
 anus quatuor prima Concilia Oecumenica sigillatim à diuersis Imper-
 toribus prius confirmata; ad horum decreta magis corroboranda
 fanciuit Nouella. 131. vt vicem legum (nempe Imperialium) obtinerent
 Sacri Ecclesiastici Canones, qui à Sanctis quatuor Conciliis constitutis sunt, &
 confirmati.

12 NO 59

12 NO 59

12 NO 59

